

عنوان پروژه

تدوین احکام پیشنهادی بخش خصوصی در حوزه گردشگری جهت درج در برنامه هفتم توسعه جمهوری اسلامی ایران

مجری طرح

محمد رضا مجیدی

همکاران طرح

بهار بیشمی

مهنا نیک‌بین

زینب اسماعیلی

کارفرما

مرکز پژوهش‌های اتاق بازرگانی ایران
کمیسیون گردشگری و کسب و کارهای وابسته

اردیبهشت ۱۴۰۱

چکیده طرح

امروزه گردشگری مولد اقتصاد و عنصری بسیار مهم به منظور مشارکت در صلح جهانی، از طریق تفاهم بین‌المللی و ایجاد روابط دوستانه و تعامل فرهنگی است. در این بین سیاستگذاری نقشه راهی است که شرایط مناسبی برای انتخاب، راهنمایی و تعیین تصمیمات حال و آینده فراهم می‌کند.

کشور ایران که با وجود داشتن شرایط بسیار خوب طبیعی و جاذبه‌های متنوع مذهبی، تاریخی و طبیعی نتوانسته است در حد و اندازه مورد انتظار از این صنعت بهره‌مند شود. در این راستا شناخت و آسیب‌شناسی استراتژی‌های گردشگری در برنامه‌های پنج‌ساله توسعه و طراحی سیاست‌گذاری جامع و مدیریت یکپارچه گردشگری ضرورتی آشکار برای هموارسازی این مسیر است و باید در نظر داشت که خط‌مشی‌های توسعه جهانگردی باید بر مبنای سیاست کلی برنامه‌های توسعه اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی به صورت یکپارچه با این برنامه‌ها انطباق یابد. تیم مطالعاتی این پروژه ضمن بررسی دقیق برنامه‌های توسعه گذشته در زمینه گردشگری و با جمع‌بندی آرای متخصصان بخش خصوصی در اصناف مرتبط از جمله انجمن صنفی دفاتر خدمات مسافرتی، اتحادیه هتل‌ها و هتل آپارتمان‌ها، انجمن دفاتر مسافرت هوایی و جهانگردی ایران، جامعه تورگردانان ایران، جامعه راهنمایان ایرانگردی و جهانگردی، جامعه هتلداران ایران، کانون راهنمایان گردشگری بر آن است که مجموعه‌ای از پیشنهادهای کاربردی و عملیاتی در قالب احکام پیشنهادی به‌منظور درج در برنامه هفتم توسعه را به سیاستگذاران بخش دولتی جهت تدوین قانون برنامه هفتم توسعه جمهوری اسلامی ایران ارائه نمایند.

واژگان کلیدی: سیاست‌گذاری عمومی، سیاست‌گذاری گردشگری، اسناد و قوانین فرادستی، گردشگری، برنامه هفتم، بخش خصوصی.

۳	چکیده طرح
۷	۱-۱ تعریف مسأله
۸	۱-۲ اهداف پژوهش
۸	۱-۳ سوال‌های پژوهش
۹	۱-۴ دست آوردهای کاربردی طرح
۱۰	۱-۵ نوآوری پژوهش
۱۰	۱-۶ نتایج طرح در رابطه با نظام تصمیم‌گیری و سیاستگذاری کشور
۱۰	۱-۷ روش پژوهش
۱۱	۱-۷-۱ مراحل انجام طرح
۱۱	۱-۷-۲ جنبه‌های نوآوری روش پژوهش
۱۱	۱-۷-۳ شرح دقیق روش‌ها و فنون اجرایی طرح
۱۲	۱-۸ واژگان کلیدی طرح
۱۴	۱-۲ مقدمه
۱۹	۲-۲ برنامه توسعه قبل از انقلاب
۲۲	۳-۲ برنامه‌های توسعه بعد از انقلاب
۳۷	۲-۳-۱ جایگاه گردشگری در برنامه توسعه اول (۱۳۶۸-۷۲)
۳۸	۲-۳-۲ جایگاه گردشگری در برنامه توسعه دوم (۱۳۷۳-۷۷)
۴۰	۲-۳-۴ آثار و نتایج دو برنامه اول و دوم توسعه در بخش گردشگری:
۴۲	۲-۳-۵ به‌طور کلی سیاست‌های توسعه گردشگری در ایران در برنامه دوم توسعه عبارتند از:
۴۳	۲-۴ جایگاه گردشگری در برنامه سوم توسعه (۱۳۷۹-۸۳)
۵۱	۲-۴-۱ سیاست‌های توسعه گردشگری در ایران در برنامه سوم توسعه (۱۳۷۹-۸۳):
۵۴	۲-۴-۲ عملکرد سیاست‌های برنامه
۵۵	۲-۴-۳ ارزیابی نتایج عملکرد و تبیین علل مغایرت آن با برنامه:
۵۶	۲-۴-۴ پیشنهاد‌های لازم برای رفع موانع اجرایی و بهبود عملکرد
۵۶	۲-۵ جایگاه گردشگری در برنامه چهارم توسعه (۱۳۸۴-۸۹)
۶۸	۲-۵-۱ تحلیل عملکرد برنامه چهارم توسعه:

۷۳	۲-۵-۲ نقاط قوت و ضعف برنامه چهارم توسعه در حوزه گردشگری و میراث فرهنگی:
۷۴	۲-۶ جایگاه گردشگری در برنامه پنجم توسعه (۹۴-۱۳۹۰)
۸۲	۲-۶-۱ تحلیل وضعیت صنایع دستی در پایان برنامه
۸۳	۲-۶-۲ تحلیل وضعیت میراث فرهنگی در پایان برنامه
۸۴	۲-۶-۳ تحلیل وضعیت گردشگری در پایان برنامه
۸۵	۲-۶-۴ تعداد واحدهای اقامتی و پذیرایی کشور در برنامه پنجم
۸۷	۲-۷ جایگاه گردشگری در برنامه ششم توسعه (۱۳۹۵-۱۳۹۹)
۹۱	۲-۷-۱ برنامه راهبردی میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی در برنامه ششم توسعه
۱۰۴	۲-۸ راهکارهای عملیاتی برنامه‌های توسعه
۱۱۱	۲-۹ تجزیه و تحلیل نتایج برنامه‌ها
۱۱۴	۲-۱۰ پیشینه پژوهش
۱۱۹	۲-۱۰-۱ نتیجه گیری از اسناد فرادستی و پیشینه پژوهش
۱۲۱	۲-۱۱ نتیجه گیری
۱۲۳	۲-۱۲ ساختار مفهومی پژوهش
۱۲۴	۳-۱ مقدمه
۱۲۴	۳-۲ فرایند گردآوری داده‌ها
۱۲۸	۳-۲-۱ پرسشنامه‌های پژوهش
۱۳۵	۳-۳ تجزیه و تحلیل داده‌ها
۱۶۷	۳-۳-۱ تجزیه و تحلیل کمی داده‌ها کمی مرحله اول
۱۶۸	۳-۳-۲ تجزیه و تحلیل داده‌های مرحله دوم
۱۹۰	۳-۳-۳ نتایج داده‌های مرحله دوم
۱۹۲	۳-۴ آینده پژوهی روندهای تاثیرگذار بر توسعه گردشگری ایران
۱۹۲	۳-۴-۱ مقدمه
۱۹۳	۳-۴-۲ مبانی نظری
۱۹۷	۳-۴-۳ روش پژوهش
۱۹۸	۳-۴-۵ بحث و یافته‌ها
۲۰۸	۳-۵ نتیجه گیری
۲۱۰	۳-۶ احکام و منابع مالی پیشنهادی برنامه هفتم

فصل اول

کلیات پژوهش

۱-۱ تعریف مسأله

صنعت گردشگری از منظر اقتصادی، فعالیتی پرسود، اشتغال‌زا و ارز آوراست و عنصری بسیار مهم به منظور مشارکت در صلح جهانی، از طریق تفاهم بین‌المللی و ایجاد روابط دوستانه و تعامل فرهنگی است و از طرف دیگر مهمترین نشانه‌ی ثبات سیاسی و امنیت اجتماعی است و از این رو اهتمام دولت‌ها برای توسعه این صنعت برای تحقق چندین منظور است (شجاعی و همکاران، ۱۳۹:۱۷۵). در این بین سیاستگذاری نقشه راهی است که شرایط مناسبی برای انتخاب و راهنمایی و تعیین تصمیمات حال و آینده فراهم می‌کند (Hall, ۱۹۹۵: ۸) و یکی از مهمترین سیاستگذاری‌ها در کشورها، اسناد و قوانین فرادستی است که به عنوان برنامه‌های بلند مدت و میان مدت توسعه شناخته می‌شوند. اسناد فرادستی، طرح‌ها و برنامه‌های میان مدت و بلند مدت در هر کشور بیان‌گر خواسته، آرزو، اهداف، دورنما و چشم انداز آتی آن کشور از سوی حکومت است که در دوره زمانی معین و بر مبنای مجموعه اقداماتی منظم و سلسله‌مراتبی برای رسیدن به اهدافی مشخص تدوین شده است. این گونه برنامه‌ها و اسناد در هر کشور دارای بخش‌های مختلف اقتصادی، سیاسی، امنیتی، اجتماعی، بهداشتی، آموزشی و فرهنگی است که با توسعه‌ی فزاینده و اهمیت صنعت گردشگری در جهان، این بخش نیز وارد برنامه‌های توسعه‌ی کشورها شده است (ویسی، ۱۳۹۶). از جمله کشور ایران که با وجود داشتن شرایط بسیار خوب طبیعی و جاذبه‌های فراوان مذهبی و تاریخی و نیز قرار گرفتن در ردیف برخوردارترین کشورهای جهان از جهت جاذبه‌های گردشگری، نتوانسته است در حد و اندازه مورد انتظار از این صنعت بهرمنند شود (فروغی و همکاران، ۱۳۹۳). در این راستا شناخت و آسیب‌شناسی استراتژی‌های گردشگری در برنامه‌های توسعه و طراحی سیاست‌گذاری جامع و مدیریت یکپارچه گردشگری ضرورتی آشکار برای هموارسازی مسیر توسعه صنعت گردشگری در ایران است (ویسی، ۱۳۹۶) و باید در نظر داشت که خط‌مشی‌های توسعه جهانگردی باید بر مبنای سیاست کلی برنامه‌های توسعه اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی به صورت یکپارچه با این برنامه‌ها انطباق یابد (ضرغام، ۱۳۷۵: ۱۲۳).

با توجه به اینکه در برنامه‌های قبلی پنجساله توسعه (اول تا ششم بعد از انقلاب) که توسط وزارت میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی (بخش دولتی) تدوین می‌گردید. به ندرت اقدام به تعیین احکام و اولویت‌های حوزه گردشگری در برنامه‌های توسعه با نظر خواهی از اصناف بخش خصوصی انجام می‌شد لذا، تیم مطالعاتی این طرح بر آن است پس از مطالعات اسنادی در قالب مطالعات بررسی گزارشات موجود از برنامه‌های قبلی، پنل‌های تخصصی را برنامه‌ریزی کند تا در آن خبرگان اصناف مرتبط بخش خصوصی با بررسی وضعیت موجود اولویت‌ها و پیشنهادهای کاربری را به دولت پیشنهاد دهند تا سرلوحه برنامه هفتم توسعه و استراتژی‌های پنج سال آینده در صنعت گردشگری باشد.

از این رو با اشراف بر اینکه هدف مرکز پژوهش‌های اتاق بازرگانی، صنایع، معادن و کشاورزی ایران تهیه گزارشی مبسوط در خصوص بایسته‌های راهبردی تدوین برنامه هفتم توسعه در حوزه‌های مرتبط با کمیون‌ها و ارایه پیشنهادات در خصوص اصلاح قوانین موجود است، تیم تحقیقاتی نهایت اهتمام خود را در جهت ارایه احکامی در طرح پیشنهادی مطابق با محورهای ارائه شده در گزارش مرکز پژوهش‌ها در محورهای "اصلاح نظام تدبیر و برنامه‌ریزی کشور"، "برقراری تعامل سازنده بانظام بین‌الملل"، "ارتقای بهره‌وری عوامل تولید در اقتصاد"، "بهره‌مندی از ظرفیت‌های ایرانیان خارج از کشور"، "بایسته‌های راهبردی تدوین برنامه هفتم مرکز پژوهش‌ها" و "در نظر گرفتن ملاحظات منطقه‌ای و آمایش سرزمین" به کار می‌برد. بالطبع در خصوص اصلاح قوانین مرتبط با زیرساخت‌ها و حوزه کسب و کارها می‌بایست تحقیقات گسترده‌تری به دلیل حجم بالای قوانین در تمام بخش‌های صنعت گردشگری با بودجه مشخص و زمان‌بندی مبسوط با تاکید بر قوانین معارض در آینده با مشارکت تیم‌های تحقیقاتی پیشنهاد گردد.

۱-۲ اهداف پژوهش

۱. بررسی وضع موجود و نگاهی به آینده در بخش گردشگری

✓ آسیب‌شناسی وضعیت موجود (به لحاظ سیاسی، اقتصادی، فناوری، قانونی و...) در بخش گردشگری.

۲. تدوین احکام مشخص و عملیاتی به منظور ارتقای صنعت گردشگری جهت درج در برنامه هفتم

توسعه با رویکرد:

✓ اصلاح سیاست‌گذاری در بخش گردشگری

✓ ارتقاء بهره‌وری در بخش گردشگری

✓ تقویت و بهبود جایگاه صنعت گردشگری با کشورهای منطقه و جهان در حوزه‌های مختلف

گردشگری مذهبی، گردشگری سلامت و ...

✓ توسعه زیرساخت‌های پشتیبان صنعت گردشگری براساس ملاحظات آمایش سرزمین

✓ و ...

۳. مشخص کردن منبع تامین اعتبار پیشنهادات نهایی جهت اجرایی شدن احکام

۱-۳ سوال‌های پژوهش

- برنامه‌های توسعه قبل و بعد از انقلاب به لحاظ قانونی و سیاست‌گذاری در حوزه گردشگری دارای چه ضعف‌ها و خلج‌هایی می‌باشند؟
- صنعت گردشگری در آینده (یک بازه حداقل ۸ تا ۱۰ سال) با چه تهدیدها و فرصت‌های مواجه است؟
- به منظور اصلاح سیاست‌گذاری در بخش گردشگری چه احکام مشخصی را در برنامه هفتم توسعه می‌توان پیشنهاد کرد و تامین مالی این احکام از چه محلی باید انجام شود؟

- به منظور ارتقا بهره‌وری در بخش گردشگری چه احکام مشخصی را در برنامه هفتم توسعه می‌توان پیشنهاد کرد و تأمین مالی این احکام از چه محلی باید انجام شود؟
- به منظور تقویت مزیت کشور در گردشگری مذهبی و سلامت، بوم گردی، گردشگری کشاورزی و... در منطقه چه احکام مشخصی را در برنامه هفتم توسعه می‌توان پیشنهاد کرد و تأمین مالی این احکام از چه محلی باید انجام شود؟
- به منظور توسعه زیرساخت‌های پشتیبان صنعت گردشگری چه احکام مشخصی را در برنامه هفتم توسعه می‌توان پیشنهاد کرد و تأمین مالی این احکام از چه محلی باید انجام شود؟
- معیارهایی مهم برنامه هفتم توسعه (حداکثر پنج موضوع اساسی) جهت توسعه گردشگری کشور کدامند؟
- احکام پیشنهادی به بخش دولتی مرتبط (حداکثر پنج اولویت) و تعیین منابع مالی اجرای احکام پیشنهادی کدامند؟

۱-۴ دست آوردهای کاربردی طرح

۱-۴-۱ نتایج طرح تا چه اندازه در جهت تجهیز و تقویت نظام تصمیم‌گیری کشور موثر خواهد بود؟

با توجه به اهمیت ابعاد اقتصادی و اجتماعی- فرهنگی گردشگری در برنامه‌های توسعه پنج ساله می‌توان اشاره کرد که احکام پیشنهادی مشخص و عملیاتی ارائه شده در این پژوهش در راستای اصلاح رویکرد سیاستگذاری در برنامه هفتم توسعه می‌تواند در جهت تصمیم‌گیری و ختمش‌گزار هرچه موثرتر در سطح کلان و متوسط اثربخش و کارآمد باشد. چرا که، آرایه نظرات دست‌اندرکاران صف مقدم صنعت گردشگری در کلیه اصناف مرتبط می‌تواند به دولت در تعیین اولویت‌های موثر بر بازار مشاوره‌های تخصصی کمک نماید.

۱-۴-۲ نتایج طرح، چه ایده جدید، نکات و ویژگی‌هایی را برای سیاستگذاران و نظام سیاستگذارای کشور در بر خواهد داشت؟

تحقیق پیش‌رو علاوه بر ارائه اولویت‌های بخش خصوصی حوزه گردشگری در راستای برنامه پنج ساله هفتم توسعه ج.ا.ایران در استفاده از توان علمی و اجرایی و مالی بخش خصوصی جهت کمک به توسعه گردشگری در قالب اهداف اولویت دار حال حاضر جامعه و صنف گردشگری موثر می‌باشد.

۱-۴-۳ دستاوردهای طرح چه مشکل و یا معضل اقتصادی کشور را برطرف خواهد نمود؟

جلوگیری از برنامه‌ریزی‌های جزیره‌ای بدون نظر خواهی از دست‌اندرکاران اجرایی کار موجب بررسی معضلات اقتصادی در بطن صنعت گردشگری می‌شود که کمک بزرگی جهت صرفه‌جویی هزینه‌های مادی و معنوی در راستای اقتصاد مقاومتی و توسعه همه جانبه اقتصادی کشور در گام دوم انقلاب خواهد شد.

برای اولین بار بخش خصوصی صنعت گردشگری در طرحی مدون با همکاری خبرگان بخش خصوصی و استفاده از آرا و نظرسنجی از کلیه اصناف مرتبط با صنعت در بخش‌های اقامتی، پذیرایی، صنایع دستی، راهنمایان تور و ... را به دولت ارایه خواهد کرد که می‌تواند زمینه ساز استفاده حداکثری از توان کمیسیون گردشگری اتاق ایران به عنوان پارلمان بخش خصوصی در تصمیم‌گیری‌های کلان را فراهم نماید.

۱-۶ نتایج طرح در رابطه با نظام تصمیم‌گیری و سیاستگذاری کشور

نتایج تحقیق پیش رو به صورت کاربردی و عملیاتی در قالب احکام پیشنهادی مشخص و عملیاتی با در نظر گرفتن محل تأمین مالی در حوزه‌های گوناگون صنعت گردشگری نظیر اصلاح سیاست‌گذاری در بخش گردشگری، ارتقای بهره‌وری در بخش گردشگری، تقویت و بهبود جایگاه صنعت گردشگری با کشورهای منطقه و جهان در حوزه‌های مختلف گردشگری مذهبی، گردشگری سلامت و غیره، توسعه زیرساخت‌های پشتیبان صنعت گردشگری براساس ملاحظات آمایش سرزمین، و... علاوه در درج در برنامه هفتم توسعه، می‌تواند از طریق مکاتبه مستقیم اتاق با وزارت میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی و به طور خاص معاونت گردشگری مبنای سیاستگذاری و اقدام قرار گیرد.

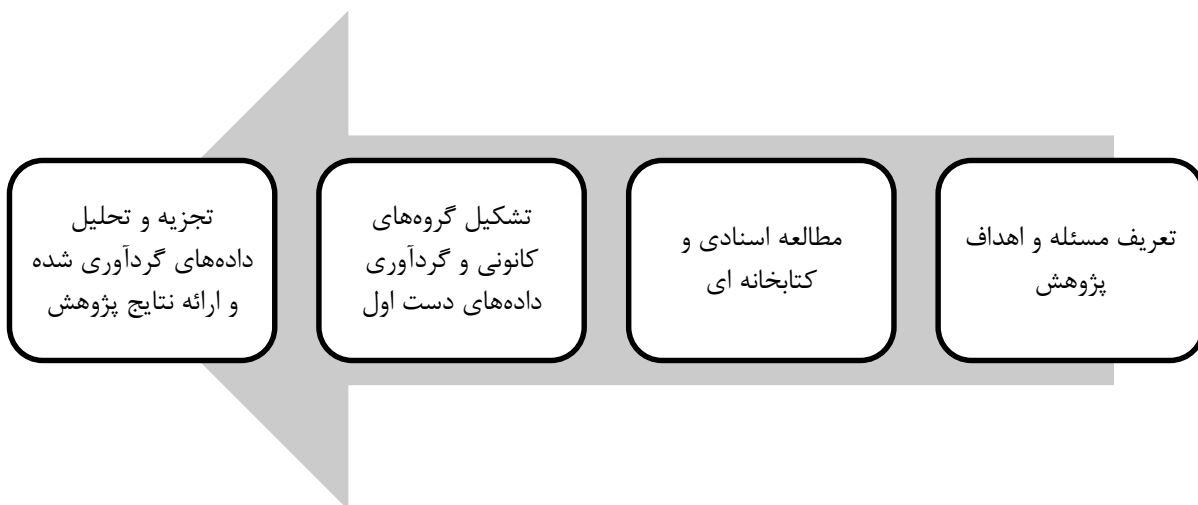
به کارگروه تدوین برنامه هفتم در خصوص موضوعیت گردشگری در برنامه هفتم توسعه ج.ا.ایران به وزارت میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی کشور ارایه خواهد شد تا در بطن قانون پیشنهادی به مجلس ارایه گردد.

۱-۷ روش پژوهش

این پژوهش از نظر روش و ماهیت، توصیفی-تحلیلی بوده و از حیث هدف پژوهش در دسته‌ی تحقیقات کاربردی قرار می‌گیرد. روش جمع‌آوری داده‌ها مبتنی بر اطلاعات کتابخانه‌ای، اسنادی، میدانی و پرسشنامه‌ای می‌باشد. جمع‌آوری داده‌ها از متون و قوانین فرا دستی جمهوری اسلامی ایران نظیر، سند چشم‌انداز ۲۰ ساله ایران در افق ۱۴۰۴، قانون برنامه‌های توسعه‌ی اول تا ششم و سایر اسناد مطروحه در این پروپوزال می‌باشد. جامعه آماری پژوهش حاضر مشتمل بر نمایندگان اصناف، دبیران و روسای صنوف مرتبط و خبرگان مطلع در خصوص قوانین مرتبط با صنعت گردشگری می‌باشند. متد کیفی مورد استفاده در این پژوهش روش دلفی - کانونی خبرگان می‌باشد. از متد دلفی در تحقیقات زمانی استفاده می‌شود که بخواهیم اتفاق نظر تعدادی از صاحب‌نظران را نسبت به موضوعی بدانیم. پس از برگزاری جلسات کانونی با محوریت خبرگان هر زیر بخش از صنعت گردشگری (اصناف)، از صاحب‌نظران می‌خواهیم نسبت به طبقه بندی و اولویت بندی اعمال نظر کنند که بعد از چندبار رفت و برگشت نتایج به یک اجماع و اتفاق نظر می‌رسیم. جامعه آماری این پژوهش کلیه اصناف جهت تجزیه و تحلیل اطلاعات کیفی گردآورده شده دسته بندی و مقوله بندی داده‌ها از نرم افزار کیفی مکس کیو دی ای (MaxQDA) استفاده خواهد شد. در نهایت،

نتایج پس از تدوین معیارها و اولویت‌ها در قالب احکام پیشنهادی به کمیسیون گردشگری اتاق ایران ارایه خواهد شد.

۱-۷-۱ مراحل انجام طرح

۱-۷-۲ جنبه‌های نوآوری روش پژوهش

در این پژوهش با هدف نوآوری در انجام تحقیق، از روش دلفی - کانونی خبرگان و نظرخواهی از اصناف مرتبط با حوزه گردشگری جهت تدوین احکام برنامه توسعه‌ای گردشگری در کشور و ارائه نتایج از طریق اتاق بازرگانی به‌عنوان پارلمان بخش خصوصی به مجلس استفاده خواهد شد. لذا در جهت تحقق این امر، متخصصان حوزه مربوطه را دعوت کرده و نظراتشان را می‌پرسیم. سپس پاسخ‌ها را دسته‌بندی، مقوله‌بندی و رتبه‌بندی می‌کنیم.

۱-۷-۳ شرح دقیق روش‌ها و فنون اجرایی طرح

در فاز اول مطالعات این طرح بر اساس اسناد، گزارش‌ها و مدارک موجود از برنامه‌های توسعه قبل از انقلاب و برنامه‌های اول تا ششم بعد از انقلاب تلاش می‌شود تا آسیب‌شناسی برنامه‌های توسعه در گذشته انجام شود و آینده‌نگری در صنعت گردشگری بر اساس روندهای گذشته ارائه شود. سپس در فاز بعدی طرح بر اساس تحلیل‌های بدست آمده در فاز اول اقدام به مطالعات میدانی و تهیه پرسشنامه و تشکیل جلسات کانونی با خبرگان و مصاحبه با ذینفعان بخش خصوصی این صنعت با توجه به قانده "اشباع نظری" بر روی نمونه آماری می‌نماییم. داده‌های کیفی بدست آمده در این قسمت وارد نرم افزار تجزیه و تحلیل کیفی مکس کیو دی ای شده و بر اساس متد کیفی تجزیه و تحلیل داده‌ها؛ دسته‌بندی مقوله‌ها و استخراج مفاهیم انجام می‌شود. در نهایت، جمع‌بندی واحصاء مجموعه احکام پیشنهادی مشخص و عملیاتی در حوزه‌های مختلف صنعت گردشگری جهت درج در برنامه هفتم توسعه به همراه در نظر گرفتن محل تأمین مالی این احکام و ضوابط اتاق انجام می‌پذیرد.

به طور کلی، سیاست‌گذاری^۱ نقشه راهی است که شرایط مناسبی برای انتخاب و راهنمایی و تعیین تصمیمات حال و آینده فراهم می‌کند. (Howlett&Ramesh, ۲۰۰۳)

اگر تصمیم‌گیری در خصوص مسائل ملی و سطح کلان کشور باشد، سیاست‌گذاری عمومی نامیده می‌شود. سیاست‌گذاری عمومی^۲ مجموعه اقدامات هدف‌گذاری است که به وسیلهٔ بازیگر یا بازیگران قانونی برای برخورد با مشکل یا مسئله در سطح کشور در نظر گرفته می‌شود.

در این میان، سیاست‌گذاری گردشگری، عبارت است از آنچه دولت برای انجام دادن یا انجام ندادن مسایل مرتبط با گردشگری اتخاذ می‌کند (Hall, ۱۹۹۵). در این زمینه، گلدنر و ریچی (۲۰۰۶) معتقدند مجموعه قواعد، قوانین، رهنمون، دستورالعمل و اهداف توسعه یا ارتقاء و راهبردهایی که چارچوبی برای تصمیمات شخصی و جمعی به صورت مستقیم برای توسعه گردشگری در بلندمدت و فعالیت‌های روزانه در مقاصد گردشگری مهیا می‌کند، سیاست‌گذاری گردشگری است. در تعریف دیگر، ادجل و همکاران (۲۰۰۸: ۷) معتقدند سیاست‌گذاری گردشگری روش پیشرفت فعالیت‌ها، رهنمون‌ها، دستورات، اصول و مجموعه طرز عمل‌ها در چارچوب مسئله محوری است که اراده جامعه یا ملت را به بهترین نحو برای کارآمدی در برنامه‌ریزی توسعه، تولید، خدمات، بازاریابی و اهداف پایدار و رشد آینده گردشگری نشان می‌دهد.

یکی از مهم‌ترین سیاست‌گذاری‌ها در کشورها، اسناد و قوانین فرادستی است که به برنامه‌هایی بلندمدت و میان‌مدت و کوتاه‌مدت توسعه شناخته می‌شوند. اسناد فرادستی و طرح‌ها و برنامه‌های میان و بلندمدت در هر کشور بیانگر خواسته، آرزو، اهداف، دورنما و چشم‌انداز آتی آن و بر مبنای مجموعه اقداماتی منظم و کشور از سوی حکومت است که در دوره زمانی معین بر مبنای مجموعه اقداماتی منظم و سلسله‌مراتبی برای رسیدن به اهدافی مشخص، تدوین شده است. این گونه برنامه‌ها و اسناد در هر کشور دارای بخش‌های مختلف اقتصادی، سیاسی، امنیتی، اجتماعی، بهداشتی، آموزشی و فرهنگی است که با توسعه فزاینده و اهمیت صنعت گردشگری در جهان، این بخش نیز وارد برنامه‌های توسعه کشورها شده است.

براساس اعلام سازمان جهانی گردشگری، گردشگری عبارت است از: مجموعه فعالیت‌های فرد یا افرادی که به مکانی غیر از مکان عادی زندگی خود مسافرت و حداقل یک شب و حداکثر یک سال در آنجا اقامت می‌کنند و هدف از مسافرت آنان نیز گذران اوقات فراغت است. البته اهدافی نظیر اشتغال و کسب درآمد شامل آن نمی‌شود. بر این اساس، کسانی که شامل این تعریف می‌شوند گردشگر نامیده می‌شوند (حیدری، چپانه، ۱۳۷۸: ۲۲).

^۱ Policy making

^۲Public Policy

برنامه و برنامه‌ریزی؛ برنامه‌های فعالیت‌های طبقه بندی شده ای است که برای اجرای سیاست‌ها و دستیابی به اهداف طراحی می‌شود و برنامه‌ریزی دور اندیشی سازمان یافته برای ارتباط دادن حال به آینده از طریق پیش‌بینی مسائل و اولویت‌بندی اهداف و فراهم کردن وسایل تحقق آنها در چارچوب زمانی مشخص و معین است. این در حالیست که در بسیاری از کشورهای دنیا به هنگام طراحی و تدوین سیاست‌های کلان و اجرای برنامه‌های خود، به گردشگری به عنوان ابزاری موثر در ادامه روند توسعه‌ی سیاسی، فرهنگی و اقتصادی توجه خاص مبذول می‌شود (رمضانی، ۱۳۸۲:۳۶). بنابراین بررسی سیاست‌های دولت و دستگاه‌های مرتبط در چارچوب برنامه‌های مصوب کشور از جمله برنامه‌های پنج ساله توسعه با هدف شناخت الگویی جهت تقویت صنعت گردشگری کشور، کارآمدی خود را جهت توسعه پایدار صنعت گردشگری کشور نشان می‌دهد.

فصل دوم

ادبیات موضوع (مرور برنامه‌های توسعه)

۱-۲ مقدمه

اکنون که حدود پنجاه سال از برنامه‌ریزی برای دستیابی به توسعه می‌گذرد، لزوم بازنگری عملکرد گذشته و راه پیموده شده برای تعیین مسیر آینده ضروری است. اگر توسعه را مجموعه آرمانی جامعه برای دستیابی به زندگی بهتر و متعالی بدانیم، برنامه‌ریزی بهترین راه برای رسیدن به این اهداف آرمانی است. در واقع برنامه‌ریزی فرایندی برای دستیابی سریع‌تر و آسان‌تر به هدف توسعه است که در آن هم مسیر و هم مراحل رسیدن به هدف و هم نحوه دستیابی به آن تعیین می‌شود. این که برنامه‌ریزی به عنوان چارچوبی معین برای رسیدن به اهداف توسعه در سطح جهان مورد پذیرش عام قرار گرفته، بیانگر اهمیت آن است (قدیری و نجفی، ۱۳۸۲). در این راستا، نخستین گام برنامه‌ریزی عمرانی کشور از طریق دخالت مستقیم دولت در سال ۱۳۱۶ (ش. ۵) با تشکیل مجمع شورای اقتصادی کشور برداشته شد و به دنبال آن، فعالیت‌های دیگری در سال‌های بعد صورت گرفت که هیچ کدام از این فعالیت‌ها، به علت نابسامانی اوضاع کشور تا سال ۱۳۲۵، اساسی در جهت عمران کشور نبود تا این که بعد از بهبود شرایط مالی کشور در سال ۱۳۲۵، هیئتی به نام کمیته برنامه به وجود آمد تا بر اساس طرح‌های وزارت‌خانه‌ها، برنامه‌هایی برای مدت هفت سال تهیه کند. بعد از آن هیئت عالی برنامه‌ریزی تشکیل شد و برنامه‌های عمرانی هفت ساله کشور را تنظیم کرد و در سال ۱۳۲۷ به تصویب مجلس رساند (آسایش، ۱۳۷۴، ص ۳۱). بنابراین، تهیه و تصویب برنامه‌های فرابخشی و ملی رسمی در ایران به سال ۱۳۲۷ بر می‌گردد. در برنامه اول و دوم عمرانی هیچ بخشی برای گردشگری در نظر گرفته نشده بود. برای اولین بار در برنامه سوم عمرانی (۱۳۴۱) بود که به گردشگری پرداخته شد. به عبارتی، برنامه پنج ساله سوم عمرانی دوره پهلوی اولین برنامه رسمی در ایران است که به گردشگری پرداخته است. در واقع، آغاز برنامه‌ریزی رسمی در زمینه گردشگری در ایران در حدود پانزده سال دیرتر از آغاز برنامه‌های رسمی در گستره ملی بوده است (ضرغام بروجنی و بذرافشان، ۱۳۹۳).

از سوی دیگر، شکست الگوهای توسعه متکی به عامل اقتصاد در جهان، که در دهه‌های ۱۹۵۰ تا ۱۹۸۰ در کشورهای مختلف و به‌ویژه در کشورهای در حال توسعه پرتعدادترین و رایج‌ترین الگوهای توسعه بودند، و اهمیت یافتن عامل فرهنگ در بحث‌های مربوط به توسعه، از اواسط دهه ۱۹۸۰، اشتیاق به تدوین الگوهای مناسب‌تر برای دستیابی به رشد و توسعه را، که با موقعیت بومی و محلی کشورها سازگار باشد، بیش‌ازپیش افزایش داد. در این میان، کشورهایی که در گذشته «عقب‌مانده یا جهان سوم» نامیده می‌شدند با شوق و حرارت بیشتری در این مسیر به تکاپو پرداختند. از طرفی تفکر توسعه از چشم‌انداز محدود و سنتی رشد اقتصادی به مفهوم گسترده‌تر توسعه جایگزین تغییر کرده است. برخلاف رویکردهای پیشین توسعه (غرب محور)، مانند الگوی توسعه مبتنی بر رشد اقتصادی، رویکرد توسعه جایگزین رویکردی منبع محور با نگرشی از پایین به بالاست که تمرکز آن بیشتر بر ملاحظات انسانی و محیطی است. به طور کلی توسعه

مفهومی پیچیده و فرایندی چند لایه است که نه تنها رشد اقتصادی را در بر می‌گیرد، بلکه شامل عوامل محیطی، اجتماعی، سیاسی و فرهنگی نیز می‌شود.

نظریه توسعه جایگزین حامی توسعه درون‌زا است و بر اساس آن توسعه باید از درون هر جامعه شروع و بر اساس نیازهای همان جامعه نیز هدایت شود و توسط سایر جوامع بر کشوری تحمیل نشود. در این نظریه، برآورده کردن نیازهای ابتدایی افراد و مدیریت محیط‌زیست از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است. از اواخر دهه ۱۹۸۰، الگوی توسعه جایگزین به‌طور گسترده‌ای به‌عنوان الگوی توسعه پایدار شناخته شد. توسعه پایدار مفهومی بسیار چالش‌برانگیز است که امروزه در حال تحت کنترل گرفتن تمام سیاست‌های توسعه جهانی است. توسعه پایدار بر سه اصل پایداری بوم‌شناختی، پایداری اجتماعی - فرهنگی و پایداری اقتصادی استوار است (حاتمی نژاد و عیوضلو، ۱۳۹۵، ص ۱۲).

امروزه پایداری به نحو گسترده‌ای به عنوان رویکردی اساسی برای هر نوع توسعه از جمله توسعه گردشگری پذیرفته شده است. در مباحث سیاسی و محیطی، گردشگری پایدار مفهومی نوین برای مقابله با آثار مخرب توسعه گردشگری است (Kousis, 2000).

گردشگری در کمک به توسعه پایدار جایگاه و موقعیت ویژه‌ای دارد (UNEP / WTO, 2005). به بیان دیگر، در بسیاری از کشورها، گردشگری راه اصلی و چه بسا تنها راه توسعه است. بنابراین باید مطمئن بود گردشگری به شیوه‌ای توسعه یابد که سهم آن در توسعه پایدار مقصد بهینه باشد. در سال ۱۹۸۰ مفهوم گردشگری جایگزین پایه‌ای برای نظریه و الگوی توسعه گردشگری با عنوان توسعه پایدار گردشگری شناخته شد. برخی گردشگری جایگزین را مترادف توسعه پایدار گردشگری می‌دانند که این گونه توسعه کوچک مقیاس و متناسب با محل است و بر حفاظت و ارتقای کیفیت منابع گردشگری تأکید دارد. مالکیت و کنترل توسعه گردشگری بیشتر در دست جامعه محلی است و هدف آن بهینه‌سازی منافع بلندمدت گردشگران، محیط‌زیست مقصد و مردم بومی است.

توسعه پایدار گردشگری اجرای الگوی اصلی توسعه پایدار در گردشگری است، پس باید اصول و هدف‌های آن را نیز داشته باشد. به عبارت دیگر، نقش اصلی توسعه گردشگری کمک به توسعه گسترده‌تر اقتصادی و اجتماعی در مقصد است. بنابراین باید توسعه گردشگری پایدار را دست‌یابی به توسعه پایدار از طریق گردشگری دانست. بدین معنی که نه تنها خود گردشگری باید پایدار باشد، بلکه به طور گسترده‌ای باید به خط‌مشی‌ها و هدف‌های وسیع‌تر توسعه پایدار نیز کمک کند. یکی از ضعف‌های مفهوم توسعه پایدار گردشگری این است که اصول و هدف‌های آن در مجموعه‌ای از رهنمودها بیان شده است که به طور کلی طرح اولیه‌ای نسبتاً انعطاف‌ناپذیر و غرب محور از توسعه گردشگری را نشان می‌دهد. به عبارت دیگر، در غرب رویکردی هماهنگ در زمینه توسعه گردشگری ارائه شده که معمولاً بر اساس اداره حدود تغییرات پذیرفتنی زیست‌محیطی و اجتماعی است و انواع نامحدود موقعیت‌های توسعه گردشگری را توجیه نمی‌کند. به این معنا که مقصدها با هم تفاوت‌های متعددی دارند، از جمله نیازهای توسعه‌بخشی محلی و سیستم‌های برنامه‌ریزی، بلوغ و تنوع اقتصاد محلی

و ... (Sharpley and Telfer, ۲۰۰۸)؛ بنابراین نمی‌توانند از برخی فرصت‌های حاصل از توسعه گردشگری غرب‌محور استفاده کنند. لذا تدوین مدل بومی‌سازی شده در راستای توسعه پایدار گردشگری برای جمهوری اسلامی ایران ضرورتی آشکار است.

از سوی دیگر، مطالعه روند توسعه گردشگری کشورها نشان می‌دهد که برای دستیابی به پیشرفت و توسعه در کشورهای توسعه‌یافته ساز و کار خاصی مبتنی بر اصول بنیادین آن جوامع تعریف شده است. از این رو طبیعی است که سازوکارهای مورد استفاده، که بر اساس مبانی ارزشی و معرفتی خاصی استوار شده، نمی‌تواند الگوی سایر کشورها از جمله ایران قرار گیرد. در واقع می‌توان از الگوهای مربوط به سایر کشورها و تجارب ناشی از آن‌ها بهره برد، اما به علت تفاوت‌های بنیادین در فرهنگ، ارزش‌ها و باورها به عنوان یک الگوی کامل نمی‌توان آنها را به کار برد. برنامه‌ها و سیاست‌های توسعه گردشگری در ایران باید به گونه‌ای تدوین شوند که هم پیوند با برنامه‌های فرادست باشند و با رویکرد متوازن و توجه به توسعه پایدار همراه باشند، همچنین سیاست‌ها و برنامه‌های کارآمد برای توسعه گردشگری پایدار مستلزم تحلیل شرایط موجود، ویژگی‌های اقتصادی و اجتماعی، نیازسنجی، آینده نگری و لحاظ دیدگاه‌های جوامع و ذی‌نفعان محلی است. بنابراین سیاست‌ها و برنامه‌های توسعه پایدار گردشگری در ایران باید اجتماع محور، همه جانبه و نظام‌مند، هدف مدار، ریسک پذیر و انعطاف پذیر باشند و مهم‌تر از هر چیز، توجه به فرهنگ جامعه میزبان، حفاظت از محیط‌زیست و توسعه اقتصادی - اجتماعی مقصد را در اولویت قرار دهند (جاودان و همکاران، ۱۳۹۳، ص ۱۴۷).

صنعت گردشگری از منظر اقتصادی، فعالیتی پرسود، اشتغال‌زا و ارز آور است. همچنین، عنصری بسیار مهم به منظور مشارکت در صلح جهانی، از طریق تفاهم بین‌المللی و ایجاد روابط دوستانه و تعامل فرهنگی است و از طرف دیگر مهمترین نشانه‌ی ثبات سیاسی و امنیت اجتماعی است و از این رو اهتمام دولت‌ها برای توسعه این صنعت برای تحقق چندین منظور است (شجاعی و همکاران، ۱۳۹۵: ۱۷۵). در این بین سیاستگذاری نقشه راهی است که شرایط مناسبی برای انتخاب و راهنمایی و تعیین تصمیمات حال و آینده فراهم می‌کند (Hall, ۱۹۹۵: ۸) و یکی از مهمترین سیاستگذاری‌ها در کشورها، اسناد و قوانین فرادستی است که به عنوان برنامه‌های بلند مدت و میان مدت توسعه شناخته می‌شوند. اسناد فرادستی، طرح‌ها و برنامه‌های میان‌مدت و بلندمدت در هر کشور بیان‌گر خواسته، آرزو، اهداف، دورنما و چشم‌انداز آتی آن کشور از سوی حکومت است که در دوره زمانی معین و بر مبنای مجموعه اقداماتی منظم و سلسله مراتبی برای رسیدن به اهدافی مشخص تدوین شده است. این گونه برنامه‌ها و اسناد در هر کشور دارای بخش‌های مختلف اقتصادی، سیاسی، امنیتی، اجتماعی، بهداشتی، آموزشی و فرهنگی است که با توسعه‌ی فزاینده و اهمیت صنعت گردشگری در جهان، این بخش نیز وارد برنامه‌های توسعه‌ی کشورها شده است (ویسی، ۱۳۹۶). از جمله کشور ایران که با وجود داشتن شرایط بسیار خوب طبیعی و جاذبه‌های فراوان مذهبی و تاریخی و نیز قرار گرفتن در ردیف برخوردارترین کشورهای جهان از جهت جاذبه‌های گردشگری، نتوانسته است در حد و اندازه مورد انتظار از این صنعت بهرمنند شود (فروغی و همکاران، ۱۳۹۳). در این راستا

شناخت و آسیب‌شناسی استراتژی‌های گردشگری در برنامه‌های توسعه و طراحی سیاست‌گذاری جامع و مدیریت یکپارچه گردشگری ضرورتی آشکار برای هموارسازی مسیر توسعه صنعت گردشگری در ایران است (ویسی، ۱۳۹۶) و باید در نظر داشت که خط مشی‌های توسعه جهانگردی باید بر مبنای سیاست کلی برنامه‌های توسعه اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی به صورت یکپارچه با این برنامه‌ها انطباق یابد (ضرغام، ۱۳۷۵: ۱۲۳).

با توجه به اینکه در برنامه‌های قبلی پنج‌ساله توسعه (اول تا ششم بعد از انقلاب) که توسط وزارت میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی (بخش دولتی) تدوین می‌گردید. به ندرت اقدام به تعیین احکام و اولویت‌های حوزه گردشگری در برنامه‌های توسعه با نظر خواهی از اصناف بخش خصوصی انجام می‌شد لذا، تیم مطالعاتی این طرح بر آن است پس از مطالعات اسنادی در قالب مطالعات بررسی گزارشات موجود از برنامه‌های قبلی، پنل‌های تخصصی را برنامه‌ریزی کند تا در آن خبرگان اصناف مرتبط بخش خصوصی با بررسی وضعیت موجود اولویت‌ها و پیشنهادهای کاربری را به دولت پیشنهاد دهند تا سرلوحه برنامه هفتم توسعه و استراتژی‌های پنج سال آینده در صنعت گردشگری باشد.

از این رو با اشراف بر اینکه هدف مرکز پژوهش‌های اتاق بازرگانی، صنایع، معادن و کشاورزی ایران تهیه گزارشی مبسوط در خصوص بایسته‌های راهبردی تدوین برنامه هفتم توسعه در حوزه‌های مرتبط با کمیسیون‌ها و ارائه پیشنهادات در خصوص اصلاح قوانین موجود است، تیم تحقیقاتی نهایت اهتمام خود را در جهت ارائه احکامی در طرح پیشنهادی مطابق با محورهای ارائه شده در گزارش مرکز پژوهش‌ها در محورهای "اصلاح نظام تدبیر و برنامه‌ریزی کشور"، "برقراری تعامل سازنده با نظام بین‌الملل"، "ارتقای بهره‌وری عوامل تولید در اقتصاد"، "بهره‌مندی از ظرفیت‌های ایرانیان خارج از کشور"، "بایسته‌های راهبردی تدوین برنامه هفتم مرکز پژوهش‌ها"، و "در نظر گرفتن ملاحظات منطقه‌ای و آمایش سرزمین" به کار می‌برد. بالطبع در خصوص اصلاح قوانین مرتبط با زیرساخت‌ها و حوزه کسب و کارهای می‌بایست تحقیقات گسترده‌ای به دلیل حجم بالای قوانین در تمام بخش‌های صنعت گردشگری با بودجه مشخص و زمانبندی مبسوط با تاکید بر قوانین معارض در آینده با مشارکت تیم‌های تحقیقاتی پیشنهاد گردد.

با توجه به این که تشخیص سهم فعلی و بالقوه و نقش گردشگری در دستیابی به اهداف توسعه کلی هر کشور اولین و اساسی‌ترین گام در تقویت سیاست‌ها و اقدامات برای حمایت از توسعه پایدار گردشگری است، این مسئله می‌تواند در گشودن قفل پشتیبانی از این بخش حیاتی باشد. یکی از راه‌های تشخیص به رسمیت شناختن گردشگری در مطالعات، چارچوب و برنامه‌های راهبردی توسعه کشور است (UNWTO, ۲۰۱۳ p.۴۳). با توجه به موارد ذکر شده، در این تحقیق، محقق به دنبال ارائه الگو واره‌ای از عوامل علی، عوامل زمینه‌ساز، عوامل واسطه‌ای، راهبردها و پیامدهای توسعه پایدار گردشگری جمهوری اسلامی ایران است، به همین منظور، با استفاده از روش داده بنیاد، به شناسایی مفاهیم و مقوله بندی گزاره‌های منتخب اسناد بالادستی، شامل برنامه‌های پنج ساله توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی اول تا ششم، مبادرت ورزیده و روابط میان مقوله‌ها را شناسایی کرده است.

در دهه‌های اخیر، بی‌تردید گردشگری یکی از پدیده‌های اجتماعی - اقتصادی مهم و دارای آثار فرهنگی، سیاسی و محیطی بوده که به صورت پدیده‌ای فراگیر و جهانی در آمده است. در چند دهه گذشته، گردشگری همواره رو به رشد و در حال متنوع شدن و یکی از بزرگ‌ترین بخش‌های اقتصادی جهان بوده است. از دهه ۱۹۵۰م تا کنون، تعداد گردشگران بین‌المللی با وجود همه بحران‌های سیاسی (جنگ، انقلاب‌ها، آشوب و ناامنی) و اقتصادی (رکود اقتصادی، بحران سرمایه‌داری) در جهان همواره رو به رشد بوده است. ممکن است در مناطقی از جهان دچار رکود و در زمان کوتاه دچار کاهش شده باشد اما برآیند جهانی آن همیشه مثبت و دارای رشد زیادی بوده است (ویسی و مهمان‌دوست، ۱۳۶۰:۱۳۹۴). بر اساس جدیدترین گزارش سازمان جهانی گردشگری (۲۰۱۵)، در سال ۲۰۱۴ از هر یازده شغل یک شغل، ۶ درصد صادرات و ۳۰ درصد ارائه خدمات در جهان، و به طور کلی ۹ درصد تولید ناخالص جهانی (۱۲۴۵ میلیارد دلار درآمد) مربوط به صنعت گردشگری بوده که از ۱/۱۳ میلیارد نفر گردشگر بین‌المللی به دست آمده است. در کنار منافع مستقیم درآمدهای ارزی فراوان صنعت گردشگری، مواردی نظیر اشتغال‌زایی، رونق کسب‌وکار، توزیع ثروت، کمک به توسعه عدالت فضایی، ترویج و تبادل فرهنگی، کمک به توسعه صلح، تبلیغ و حفظ آثار فرهنگی و اجتماعی باعث شده است تقریباً همه کشورها به دنبال بهره‌گیری از این صنعت در راستای منافع ملی خود باشند. این عوامل موجب شده است کارشناسان گردشگری را یکی از لوازم «توسعه» بدانند.

بارونز (۱۹۹۹) معتقد است گردشگری در وهله اول، یک ابزار توسعه است و شارپلی (۲۰۰۲a: ۱۲) تأکید می‌کند که گردشگری به صورت گسترده، ابزاری مهم برای رسیدن به توسعه در مناطق هدف است و علت وجودی آن، ارتقا و توسعه منطقه‌ای و ناحیه‌ای در کشورهای توسعه یافته و در حال توسعه است. وی در جای دیگری می‌نویسد: «گردشگری از زمانی که برای نخستین بار به صورت یک پدیده اجتماعی - اقتصادی در دهه ۱۹۶۰م ظهور کرد، به عنوان ساز و کاری مهم برای توسعه مورد توافق جهانی قرار گرفت» (Sharpley, ۲۰۰۲b: ۳۱۹). کمپل و بوچان (۲۰۱۴: ۲۲۹) نیز بر گردشگری به عنوان یکی از محورهای اصلی توسعه در عصر حاضر تأکید کرده‌اند و معتقدند که تقریباً همه دولت‌ها به دنبال کسب حداکثر منافع از این صنعت هستند. اما روشن است که حکومت‌ها و کشورهای مختلف از سفره بزرگ صنعت گردشگری بهره یکسان نبرده‌اند و حتی کشورهایی که از نظر بسیاری از ویژگی‌ها (وسعت، سرزمین، موقعیت، جمعیت، قدمت تاریخی و ...) وضعیت نسبتاً مشابهی دارند، از نظر میزان بهره‌گیری از گردشگری با یکدیگر بسیار متفاوت‌اند (مانند کره شمالی و کره جنوبی و یا ایران و ترکیه).

علت این تفاوت‌ها ریشه در سیاست‌گذاری‌ها و برنامه‌ریزی‌ها است. پر واضح است که در عصر پیچیده امروزی، مسائل ملی و منطقه‌ای نیازمند سیاست‌گذاری و برنامه‌ریزی است. به نظر نمی‌رسد که هیچ یک از ابعاد اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی، امنیتی و صنعتی ملی بدون برنامه‌ریزی و سیاست‌گذاری بتواند روندی رو به رشد و پایدار داشته باشد. بر این اساس، بهروری و استفاده بهینه از ظرفیت‌های گردشگری هر کشور نیازمند سیاست‌گذاری و برنامه‌ریزی‌های راهبردی و کلان میان‌مدت و بلندمدت است. این بدان معنا است که رونق یا رکود صنعت گردشگری به ویژه صنعت گردشگری بین‌المللی

در هر کشور تا حد زیادی به نگرش تصمیم‌سازان کلان کشور، برنامه‌های توسعه و قوانین و استاد فرادستی آن کشور بستگی دارد که حدود و ثغور و ابعاد توسعه صنعت گردشگری را در هر کشور مشخص می‌کند.

ایران جاذبه‌های گردشگری فراوانی در حوزه‌های مختلف فرهنگی و طبیعی دارد، اما صنعت گردشگری آن نسبت به روند رو به رشد جهانی گردشگری و رقبای منطقه‌ای خود، توسعه چندانی نداشته است. بعضی دولت‌ها (قوه مجریه) پس از انقلاب اسلامی ایران، به دلیل منافع و فواید زیاد گردشگری به دنبال رونق و گسترش صنعت گردشگری در ایران بوده‌اند اما توفیق قابل ملاحظه‌ای را در این زمینه کسب نکرده‌اند. علت چیست و ریشه مسئله در کجاست؟ به نظر می‌رسد که در ایران بستر قانونی و قانونگذاری در اسناد و قوانین پایه و فرادستی در خصوص گردشگری به خوبی صورت نگرفته و این بخش دارای ضعف، ابهام و چالش‌های اساسی است.

۲-۲ برنامه توسعه قبل از انقلاب

تا پیش از پیدایش مدیریت گردشگری، فرهنگ و هنر در سازمان برنامه و بودجه در سال ۱۳۴۷ ه.ش هیچ موسسه یا سازمانی مسئولیت برنامه‌ریزی مدون را در امر گردشگری بعهده نداشت. به همین دلیل در **برنامه اول و دوم عمرانی قبل از انقلاب** هیچ برنامه‌ای در خصوص این صنعت وجود نداشت و تنها در **برنامه سوم عمرانی (۴۵-۱۳۴۱)** بود که گرچه سرفصل مشخص و مستقلی برای گردشگری تعیین و منظور نشد اما خارج از برنامه اقداماتی در خصوص نهادسازی در این صنعت برداشته شده است. تاسیس سازمان جلب سیاحان از مهمترین این فعالیتها بوده است. با کندی و کندو کاو در برنامه‌های اول و دوم عمرانی قبل از انقلاب و بررسی عملکرد آنها روشن می‌گردد که طی آن سالها هیچگونه پیشرفتی در زمینه ایجاد تأسیسات، تجهیزات و امکانات زیربنایی حاصل نشده است؛ به عبارت دیگر سیاستی وجود نداشته که بتواند عملکرد شایان توجهی در پی داشته باشد.

در اهداف کلی بخش‌های زیربنایی برنامه سوم (۴۶-۱۳۴۱) گرچه سر فصل مستقل و مشخصی برای گردشگری، تعیین و منظور نشده و اقدامات انجام شده بیشتر خارج از برنامه صورت پذیرفته است، اما عمده‌ترین فعالیت‌های انجام شده در این دوره در فاصله سال‌های ۴۵-۱۳۴۱ بوده است که طی آن گام‌های موثری در زمینه توسعه گردشگری برداشته شد. از جمله در زمینه تأسیسات گردشگری اقداماتی در جهت توسعه هتل‌ها، رستوران‌های شهری و بین راهی و مسافرخانه‌ها صورت گرفت. برنامه‌های مربوط به تسهیلات گردشگری نیز ایجاد امکانات نظارت بر واحدهای بخش خصوصی (آژانس‌های مسافرتی، هتل‌ها و ...) را به دنبال داشت. از آنجا که توسعه هماهنگ صنعت گردشگری نیازمند وجود نیروی انسانی متخصص بود موسسه‌هایی برای آموزش هماهنگ کارکنان و راهنمایان جهانگردی ایجاد گردید. در زمینه انتشارات نیز امکاناتی فراهم آمد تا تمامی فعالیت‌های انتشاراتی لازم، مانند تهیه و تنظیم بروشورها و نشریاتی که آژانس‌های مسافرتی و تورگردانان به آن نیاز داشتند، در زمانی کوتاه تر و با کیفیت بهتری انجام پذیرد (بیشمی و میرحسینی، ۱۳۹۰).

نهادینه سازی دولت اثر خود را در **برنامه چهارم عمرانی (۵۱-۱۳۴۶)** بجای گذاشت و در این برنامه برای اولین بار در تاریخ برنامه نویسی کشورمان در آن سالها صنعت گردشگری جایگاه ویژه ای را به خود اختصاص داده‌است. هدفهای کلی برنامه توسعه گردشگری خارجی در طول چهارمین برنامه عمرانی، شامل افزایش تعداد گردشگران تا ۵۲۰ هزار نفر، طولانی کردن متوسط اقامت گردشگران خارجی تا دست کم هشت روز، و همچنین تجهیز مسیرهای گردشگری

خصوصاً در ناحیه شمال بود. طرح های مشخص در طول برنامه چهارم عبارت از برنامه های تأسیساتی (هتل سازی، احداث مهمانسرا، چایخانه، مراکز گردشگری، احداث زائرسرا، اردوگاه و ...) برنامه های تبلیغاتی (تشویق خارجیان برای سفر به ایران و ترغیب ایرانیان به حسن برخورد با خارجیان) و برنامه های آموزش خدمات جهانگردی (تربیت نیروی انسانی کارآمخته و مورد نیاز در صنعت گردشگری، شامل ۹۲۵ نفر مدیر، معاون و حسابدار هتل، ۴۲۹۰ نفر اتاق دار، میزبان، خانه دار و کمک میزبان، و ۳۸۵ نفر راهنمای گردشگری) بود. جمع اعتبارات مصوب گردشگری در برنامه چهارم نیز برابر ۶۷۶۰ میلیون ریال بود که ۵۷/۱ درصد آن سهم بخش عمومی و ۴۲/۹ درصد نیز سهم بخش خصوصی تعیین شده بود.

از کل مبلغ فوق ۹۶/۲ درصد به تأسیسات، ۳ درصد به تبلیغات و ۸٪ درصد به آموزش اختصاص داده شده بود. اگرچه برنامه چهارم توسعه در آن سالها به عنوان یک برنامه موفق در گردشگری ارزیابی شد و ۸۰٪ اهداف ورود گردشگر تحقق یافت، اما به علت عدم وجود اهداف مشخص در حوزه ایرانگردی و خاصه تجهیزات مربوط به خدمات گردشگری از جامعیت لازم برخوردار نبود.

با توجه به هدفهای کلی برنامه چهارم در بخش گردشگری تحت سه عنوان مشخص یاد شده مشاهده می شود که در زمینه افزایش تعداد گردشگران، عملکرد برنامه بیش از میزان پیش بینی شده در برنامه بوده است. متوسط اقامت گردشگران خارجی نیز به بیش از ۲ برابر پیش بینی برنامه یعنی بطور متوسط به ۱۶/۵ شب رسید. در زمینه تجهیز مسیرهای گردشگری بخصوص مسیر شمال هم اقدامات موثری انجام شد و مطالعاتی برای تعیین شاهراههای گردشگری و منطقه بندی آنها و انواع تأسیسات مورد نیاز صورت پذیرفت.

عملکرد برنامه در زمینه طرحهای مشخص نیز تفاوت قابل ملاحظه ای با پیش بینی های برنامه داشت. در زمینه تبلیغات نیز اقدامات زیر انجام شد؛ چاپ ۲۳ نوع بروشور به زبانهای فارسی، انگلیسی، فرانسه و عربی با تیراژی در حدود ۴ میلیون نسخه، چاپ شش جلد کتاب راهنما با تیراژ ۳۰ هزار جلد، چاپ ۲۸ نوع پوستر با تیراژ ۳۰۰ هزار نسخه، تهیه سه حلقه فیلم با عنوانهای « ایران سرزمین آریایی ها»، « ایران سرزمین طبیعت زیبا» و «جهانگردی در ایران»، شرکت در شش نمایشگاه بین المللی، ایجاد دفتر نمایندگی در پاریس، لندن، فرانکفورت و بحرین، تهیه کارت پستال، گنجاندن درس جهانگردی در کتب درسی دوره راهنمایی.

طی این دوره در زمینه آموزش خدمات گردشگری نیز اقدامات زیر انجام شد: ایجاد مرکز آموزش خدمات جهانگردی، برقراری دوره های کوتاه مدت تعلیم نیروی انسانی، اعزام گروههای آموزشی به نقاط مختلف کشور برای تعلیم کارکنان تأسیسات پذیرایی، انعقاد قرارداد و همکاری با صندوق توسعه ملل متحد به مدت ۴ سال، برگزاری چهار سمینار هتل داری و آموزش ۴۶۸۷ نفر از مدیر هتل گرفته تا مستخدم.

عملکرد برنامه چهارم در مجموع نسبت به اهداف کلی برنامه در هر یک از زمینه های سه گانه رضایتبخش و قابل توجیه بوده است. زیرا با وجود برخی از عوامل نامساعد در بازار گردشگری کشور، روند رشد گردشگری خارجی ایران در طول این دوره آهنگ مطلوبی داشته است و اگر دست کم اقدامی مناسب در زمینه تبلیغات گردشگری با آنچه در برنامه توسعه

گردشگری خارجی پیش بینی شده بود صورت می گرفت، عملکرد برنامه در زمینه اهداف کلی برنامه یعنی طولانی کردن متوسط اقامت گردشگران خارجی و تجهیز شاهراه های گردشگری، موفقیت قابل ملاحظه‌ای می داشت.

مشکل برنامه چهارم این بود که بیش از حد متوجه تحصیل درآمد ارزی بود و چنان که باید به معرفی مظاهر پیشرفت آن و عرضه جنبه های باستانی و توسعه جهانگردی فرهنگی توجه نداشت. جالب توجه آنکه با وجود عملی نشدن پاره ای از طرح های پیش بینی شده در زمینه ایجاد انواع تأسیسات پذیرایی و تبلیغات و آموزش گردشگری، رشد این بخش در مجموع رضایتبخش بوده است (بیشمی و میر حسینی، ۱۳۹۰).

هدف های کلی برنامه پنجم (۵۷-۱۳۵۲)؛ پیش از انقلاب با توجه به امکانات کشور و رونق اقتصادی و افزایش درآمد سرانه به دلیل افزایش قیمت نفت و ازدیاد ساعات فراغت و ... به صورت شناخت و معرفی فرهنگ ایران، ایجاد وسایل رفاه و تأمین وسایل پذیرایی برای گردشگران خارجی و داخلی و ... بیان شده بود.

در بخش خط مشی های اساسی و سیاست های اجرایی؛ با توجه به تجارب حاصل از اجرای برنامه های گذشته، در برنامه پنجم به علت تمرکززدایی که محور برنامه را تشکیل می داد باید حتی الامکان از مشارکت بخش دولتی در امر احداث هتل های بزرگ و اداره و نگهداری تأسیسات احتراز می شد و سرمایه گذاری دولتی بیشتر معطوف به تأسیساتی می گشت که هنوز بخش خصوصی توانایی یا رغبت به سرمایه گذاری در آنها نداشت.

بطور کلی اهداف کلان این برنامه در بخش گردشگری شامل؛ شناخت و معرفی فرهنگ ایران، ایجاد امکانات رفاهی و تأمین وسایل پذیرایی برای گردشگران داخلی و خارجی، آخرین برنامه عمرانی قبل از انقلاب بود. در برنامه پنجم علاوه بر اهداف گردشگران خارجی و ایرانی، برای افزایش انواع تأسیسات گردشگری خاصه ساخت هتل و میهمانسرا نیز هدف گذاری شده بود. یکی از اقدامات بسیار مهم دولت در برنامه پنجم جهت برنامه ریزی گردشگری در سالهای قبل از انقلاب؛ انعقاد قرارداد طرح گردشگری ایران در سال ۱۳۵۰ بین سازمان برنامه و شرکت توریست کنسولت می باشد.

در طی سالهای ۱۳۴۸ تا ۱۳۵۷ تعداد ورود گردشگران خارجی به ایران با رشد متوسط ۸٪ از ۲۴۱،۱۹۸ نفر در سال ۱۳۴۸ به ۵۰۲،۲۷۸ نفر در سال ۱۳۵۷ رسیده است و درآمد ارزی نیز با رشد متوسط سالانه ۲۱٪ از ۲۴،۱ میلیون دلار به ۲۳۵،۲ میلیون دلار در سال ۱۳۵۷ افزایش یافته است.

بطور کلی محورهای اساسی برنامه های صنعت گردشگری در دوران قبل از انقلاب عبارت بودند از:

- کسب وجه بین المللی و ایجاد ساختار تشکیلاتی و نظام اجرایی جدید به منظور اعمال مدیریت و هدایت فعالیت های گردشگری.
- توسعه خدمات گردشگری از طریق مشارکت با شرکتهای فعال بزرگ جهانی در عرصه صنعت گردشگری.
- شناخت و معرفی جاذبه های گردشگری خاصه قطب های منطقه ای گردشگری کشور.
- تشویق و ترغیب مردم برای مسافرت به کشورهای صنعتی خارجی و آشنایی آنها با دستاوردها و تجربیات توسعه اقتصادی و اجتماعی کشورهای مذکور. (فرزین، محمدرضا؛ ۱۳۸۵، ص ۲۱۳)

در این بخش از فصل دوم به بررسی گردشگری در برنامه‌های توسعه بعد از انقلاب جمهوری اسلامی ایران از برنامه اول تا ششم توسعه می‌پردازیم. شرح تفصیلی از قوانین، برنامه و سیاست‌های حوزه گردشگری در جدول ۲-۱ ارائه شده است.

جدول ۲-۱: قوانین، برنامه و سیاست‌های حوزه گردشگری

ردیف	ماده/بند/ جزء/ردیف تبصره	عنوان قانون/ سند	متن حکم مرتبط
۱	-	سند چشم انداز توسعه در افق ۱۴۰۴	بندهای ۱، ۶ و ۸ در خصوص توسعه کشور متناسب با مقتضیات فرهنگی، جغرافیای و تاریخی؛ دست یافتن به جایگاه اول اقتصادی، رشد پرشتاب و مستمر اقتصادی، ارتقاء نسبی سطح درآمد سرانه و رسیدن به اشتغال کامل و همچنین تعامل سازنده و مؤثر با جهان بر اساس اصول عزت، حکمت و مصلحت اشاره شده است.
۲	-	سیاست‌های کلی نظام در دوره چشم انداز	محورهای رشد اقتصادی، رقابت پذیری و کسب مزیت های رقابتی، کارآفرینی، حضور مؤثر در بازارهای جهانی و توسعه صادرات غیر نفتی مورد توجه قرار گرفته است.
۳	-	سیاست های کلی اشتغال	بند ۹ که به طور خاص بر گسترش و استفاده بهینه از ظرفیت های اقتصادی گردشگری تأکید کرده است.
۴	-	نقشه مهندسی فرهنگی کشور	به مدیریت فرهنگی- اسلامی و نهادینه سازی الگوهای گردشگری، توسعه گردشگری دینی، جذب و گسترش گردشگری خارجی در زمینه دینی، زیارتی، درمانی، علمی و فرهنگی اشاره مستقیم شده است.
۵	-	قانون تشکیل سازمان میراث فرهنگی	این قانون که با ماده واحده و ۴ تبصره مصوب ۱۳۶۴ مجلس شورای اسلامی است، بیشتر به شناسایی و حفظ و ثبت آثار ارزشمند فرهنگی و تاریخی کشور و ایجاد انسجام تشکیلاتی در ادارات موجود و مرتبط و شروع اقدامات لازم جهت تدوین اساسنامه سازمان میراث فرهنگی اشاره دارد.
۶	-	قانون اساسنامه سازمان میراث فرهنگی	با تکلیف تبصره ۵ قانون تشکیل سازمان میراث فرهنگی، قانون اساسنامه سازمان میراث فرهنگی در تاریخ ۱۳۶۶ با ۹ ماده به تصویب مجلس شورای اسلامی رسید.

<p>در تداوم تصویب اساسنامه سازمان میراث فرهنگی و به استناد لایحه قانونی ادغام شرکت های وابسته به وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی مصوب ۱۳۵۸ شورای انقلاب جمهوری اسلامی و رعایت مصوبه ۷۶/۱۰/۲۳ شورای عالی اداری کشور، اساسنامه سازمان ایرانگردی و جهانگردی به صورت شرکت سهامی وابسته به وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی که دارای شخصیت حقوقی مستقل بوده و طبق اصول بازرگانی و مقررات مربوطه به شرکت های دولتی اداره می شود، در دو ماده که ماده ۲ آن حاوی بندهای چندین گانه می باشد، تصویب گردید. تکالیف مندرج در اساسنامه سازمان ایرانگردی و جهانگردی به نحو مطلوبی تمهیدات لازم برای توسعه گردشگری را فراهم نموده است از جمله طرح های تحقیقاتی در خصوص جاذبه های سیاحتی و زیارتی، برقراری ارتباط با مراکز بین المللی جهانگردی، تهیه طرح و اجرای آن برای جذب جهانگردان و بالابردن سطح خدمات جهانگردی، افزایش سطح ارائه تسهیلات برای تأسیس زیرساخت های گردشگری، توجه به افزایش درآمد ارزی حاصل از گردشگری، نظارت بر عملکرد واحدهای فعال در زمینه گردشگری خصوصاً از طریق مجامع مردم نهاد، تمهیدات قانونی جهت توسعه گردشگری و در نهایت وظیفه مهم سازمان وفق مفاد تبصره ۴۱ قانون برنامه دوم توسعه کشور و در راستای کاهش حجم تصدی وظایف دولت نسبت به واگذاری امور تصدی سازمان به بخش غیر دولتی.</p>	<p>اساسنامه سازمان ایرانگردی و جهانگردی</p>	<p>-</p>	<p>۷</p>
<p>این قانون مشتمل بر ۱۲ ماده می باشد که حاوی مقررات مهم در خصوص گردشگری است. از جمله ماده ۲ این قانون که راجع به تشکیل شورای عالی ایرانگردی و جهانگردی به ریاست معاون اول رئیس جمهور و عضویت ۶ وزیر مرتبط از جمله وزیر خارجه و وزیر کشور و وزیر امور اقتصادی و دارایی را مقرر می دارد و نقش اصلی آن را سیاست گذاری و هماهنگی بین دستگاه ها اعلام می کند که به جهت ارتقای سطح تصمیم گیری حائز اهمیت می باشد. مطابق تکلیف این قانون، آیین نامه اجرائی آن که البته ارتباط بیشتری با حقوق گردشگر دارد تدوین و تصویب گردید؛ این آیین نامه شامل ۱۲ ماده و ۵ تبصره است.</p>	<p>قانون توسعه صنعت ایرانگردی و جهانگردی</p>	<p>-</p>	<p>۸</p>
<p>مصوب جلسه مورخ ۸۳/۷/۴ شورای عالی میراث فرهنگی و گردشگری است و به موضوعات توسعه پایدار گردشگری، افزایش گردشگری</p>	<p>سیاست‌های کلان بخش میراث</p>	<p>-</p>	<p>۹</p>

<p>داخلی و دست یابی به سهم مناسب از بازار جهانی گردشگری و اولویت دادن به توسعه مبادلات گردشگران با کشورهای اسلامی و کشورهای حوزه فرهنگ ایرانی و رعایت حقوق و تأمین امنیت گردشگران پرداخته است.</p>	<p>فرهنگی و گردشگری</p>		
<p>تقویت و توسعه ایرانگردی و جهانگردی در جهت تبادل تجربه و دانش و شناساندن میراث تمدن و فرهنگ اسلامی و ایران و کمک به ارتقاء سطح تفاهم و وحدت ملی و اسلامی با حمایت، تشویق و سازماندهی مشارکتهای عمومی و جذب و هدایت سرمایه های غیر دولتی در این زمینه</p>	<p>برنامه اول توسعه (۱۳۶۸-۱۳۷۲)</p>	<p>بخش (ب) بند سوم شماره ۳-۱۵</p>	<p>۱۰</p>
<p>بهبود و گسترش پژوهش، حفاظت، احیاء و استفاده مجدد و معرفی میراث فرهنگی کشور و ارزشهای فرهنگی انقلاب اسلامی و دفاع مقدس</p>		<p>شماره ۳-۱۶</p>	<p>۱۱</p>
<p>به منظور ارتقاء سطح علمی و کارایی دست اندرکاران برنامه های فرهنگی هنری، ورزشی ترتیبات لازم از سوی دولت در جهت توسعه مراکز آموزشی دولتی و غیر دولتی با رعایت ضوابط اسلامی در رشته های چاپ و نشر، سینما، ایرانگردی و جهانگردی و ... اتخاذ و شرایط لازم را جهت بروز نوآوری ها در امور فرهنگی ایجاد نماید</p>	<p>برنامه دوم (۱۳۷۴-۱۳۷۸)</p>	<p>تبصره ۵۸</p>	<p>۱۲</p>
<p>در طی سالهای اجرای برنامه سوم، بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران مقرراتی را معمول خواهد داشت که بانکهای کشور بتوانند در مبادی ورودی هوایی، دریایی، زمینی، هتلهای و دفاتر خدمات جهانگردی نسبت به خرید ارز گردشگرانی که به ایران آمده اند اقدام کنند. شعب نظام بانکی همچنین می توانند به این گردشگران که قصد خروج از کشور دارند، به شرط ارائه مدارک لازم ارزهای معتبر بفروشند</p>	<p>برنامه سوم توسعه (۱۳۷۹-۱۳۸۳)</p>	<p>ماده ۱۶۴</p>	<p>۱۳</p>
<p>به دولت اجازه داده می شود حداکثر معادل پنجاه درصد (۵۰٪) مانده موجودی حساب ذخیره ارزی برای سرمایه گذاری و تأمین بخشی از اعتبار موردنیاز طرح های تولیدی و ... (کارآفرینی صنعتی، معدنی، کشاورزی، حمل و نقل، خدمات (از جمله گردشگری و فناوری و اطلاعات و خدمات فنی - مهندسی بخش غیردولتی که توجیه فنی و اقتصادی آنها به تأیید وزارتخانه های تخصصی ذی ربط رسیده است از طریق شبکه بانکی داخلی و بانک های ایرانی خارج از کشور به صورت تسهیلات با تضمین کافی استفاده نماید.</p>	<p>برنامه چهارم توسعه (۱۳۸۴-۱۳۸۸)</p>	<p>بند (د) ماده ۱</p>	<p>۱۴</p>

<p>فراهم سازی زمینه های لازم جهت ایجاد مجتمع های خدمات رفاهی در جاده های کشور از طریق اعطای کمکهای بلاعوض و واگذاری اراضی منابع طبیعی به صورت رایگان توسط وزارت جهاد کشاورزی</p>	<p>بند (الف) ماده ۲۸ شماره ۹</p>	<p>۱۵</p>
<p>برقراری ارتباط کلن شهرها و سواحل شمال و جنوب و مراکز مهم گردشگری با مرکز .با قطارهای سرعت بال با مشارکت بخش های غیردولتی</p>	<p>بند (ب) ماده ۲۸ شماره ۶</p>	<p>۱۶</p>
<p>بهره برداری پایدار از نواحی ساحلی، دریایی، حمایت از ناوگانهای جمهوری اسلامی ایران براساس قواعد بین المللی و حمایت از سرمایه گذاری ها در فعالیت های اقتصادی، نظیر؛ حمل و نقل دریایی، منابع تجدیدناپذیر دریایی (نفت و گاز، معادن و...)، منابع تجدیدپذیر دریایی (آبزیان و...) گردشگری دریایی، خدمات پشتیبانی و صنعتی دریایی</p>	<p>بند (و) ماده ۳۴</p>	<p>۱۷</p>
<p>تصویب و ابلاغ استانداردهای بهره مندی نقاط مختلف کشور از فضاهای فرهنگی هنری، ورزشی و گردشگری و توزیع و تأمین اعتبارات ملی و استانی فصول برنامه های ذی ربط در هر یک از سالهای برنامه چهارم برای رسیدن به شاخصها و استانداردها .براساس شاخصهایی که در سال اول برنامه چهارم به تصویب هیأت وزیران می رسد</p>	<p>بند (د) ماده ۱۰۴</p>	<p>۱۸</p>
<p>ارتقاء جایگاه بخش غیردولتی و افزایش رقابت پذیری در صنعت گردشگری از طریق اصلاح قوانین و مقررات و ارائه تسهیلت لازم، تهیه ضوابط حمایتی، اداری، بانکی برای مؤسسات بخش غیردولتی و نیز جذب سرمایه گذاران و مشارکت مؤسسات تخصصی داخلی و بین المللی و بیمه برای گردشگران خارجی و ارائه آن به مجلس شورای اسلامی جهت تصویب</p>	<p>بند (ح) ماده ۱۱۴</p>	<p>۱۹</p>
<p>تکمیل نظام جامع آماری گردشگری با نظارت و هدایت مرکز آمار ایران</p>	<p>بند (ط) ماده ۱۱۴</p>	<p>۲۰</p>
<p>به منظور حفظ آثار و فرهنگ سنتی، قومی، ایلی، ملی و ایجاد جاذبه برای توسعه صنعت گردشگری در کشور، دولت مکلف است نسبت به ایجاد مراکز حفظ آثار و فرهنگ ایلی در شهرستانها و استانهای کشور از قبیل دهکده توریستی، مراکز و اطراق های تفرجگاهی ایلی، موزه و نمایشگاه اقدام نموده و با پیش بینی اعتبارات و تسهیلات لازم در قانون بودجه سالانه اقدام نماید. مشارکت بخش دولتی و خصوصی و واگذاری زمین امکانات اعطاء تسهیلات به بخش خصوصی برای اجرای اینگونه پروژه ها بلامانع است.</p>	<p>بند (ی) ماده ۱۱۴</p>	<p>۲۱</p>

<p>اقدامات قانونی در جهت امکان ایجاد مراکز فرهنگی و گردشگری و نحوه تأسیس مراکز تخصصی غیردولتی را در زمینه میراث فرهنگی از قبیل موزه ها، مرمت آثار فرهنگی و تاریخی، کارشناسی اموال تاریخی و فرهنگی و همچنین مراکزی جهت نظارت بر مراکز اقامتی، پذیرایی، دفاتر خدمات مسافرتی و گردشگری با استاندارد لازم و شرایط سهل و آسان را فراهم نماید</p>		<p>بند (الف) ماده ۱۱</p>	<p>۲۲</p>
<p>از ایجاد مراکز حفظ آثار و فرهنگ سنتی عشایری و روستایی توسط بخش خصوصی و نهادهای عمومی غیر دولتی و تعاونی با رعایت موازین اسلامی به منظور توسعه گردشگری آن مناطق حمایت مالی نماید.</p>		<p>بند (ج) ماده ۱۱</p>	<p>۲۳</p>
<p>توسعه امکانات، فعالیتهای فرهنگی و خدمات زیارتی در قطبهای زیارتی و گردشگری مذهبی و فراهم نمودن زمینه زیارت مطلوب و اجرای پروژه های زیر بنایی مورد نیاز در قالب بودجه های سنواتی</p>		<p>بند (ب) ماده ۱۲</p>	<p>۲۴</p>
<p>ایجاد شهر فرودگاهی در محدوده فرودگاه بینالمللی امام خمینی (ره) و ایجاد منطقه آزاد تجاری و منطقه ویژه اقتصادی در بخشی از اراضی فرودگاه جهت ارائه خدمات بانکی و بیمه‌ای و سایر خدمات شهر فرودگاهی از قبیل گردشگری، پزشکی، رفاهی و مشابه آن</p>	<p>برنامه پنجم توسعه (۱۳۹۰-۱۳۹۴)</p>	<p>بند (الف) ماده ۱۶۶</p>	<p>۲۵</p>
<p>با توجه به شرایط ویژه تالابهای کشور از منظر اقتصادی، کشاورزی، زیستبومی، تنوع زیستی و گردشگری و وجود مراتع و اراضی زراعی مطلوب در اطراف آنها و وجود چالشهای جدی در تخصیص منابع آب در این مناطق و بهطور کلی، پیچیدگی و شکنندگی زیست بوم طبیعی این مناطق، دولت مکلف است در سال اول برنامه، با ساماندهی مجدد سازمانهای موجود در بخشهای آب، کشاورزی، منابع طبیعی، محیط زیست و گردشگری، نسبت به اعمال مدیریت یکپارچه با مشارکت بهرهبرداران در دشتهای اطراف این تالاب ها اقدام نماید</p>		<p>بند (د) ماده ۱۹۳</p>	<p>۲۶</p>
<p>موضوعات زیر مسائل محوری برنامه است. دولت موظف است طرحهای (پروژه‌های) مرتبط با آنها و همچنین مصوبات ستاد فرماندهی اقتصاد مقاومتی صرفاً در حوزه‌های ذیل‌الذکر را در بودجه سالانه اعمال نماید. ب- موضوعات خاص مکان‌محور در مورد توسعه سواحل مکران، اروند و بازآفرینی بافتهای ناکارآمد شهری (حاشیه شهرها و بافتهای فرسوده)، بافتهای تاریخی و مناطق روستایی</p>		<p>بند (ب) ماده ۲</p>	<p>۲۷</p>

<p>عوارض حاصل از چشمه‌های آب معدنی و درمانی در محدوده شهرستانهایی که ظرفیت توسعه گردشگری دارند، با طی مراحل قانونی در اختیار شهرداری‌ها یا دهیاری‌های همان منطقه قرار می‌گیرد. منابع حاصله متناسب با دریافت عوارض که به پیشنهاد شورای اسلامی شهر یا روستا به تصویب شورای برنامه‌ریزی و توسعه استان می‌رسد، با تصویب کمیته برنامه‌ریزی شهرستان صرف زیرساخت‌های گردشگری همان منطقه می‌شود.</p>	<p>برنامه ششم توسعه (۱۳۹۶-۱۴۰۰)</p>	<p>بند (ب) ماده ۳۶</p>	<p>۲۸</p>
<p>توسعه امکانات، فعالیت‌های فرهنگی و خدمات زیارتی در قطبهای زیارتی و گردشگری مذهبی و فراهم نمودن زمینه زیارت و اجرای طرحهای (پروژه‌های) زیربنایی مورد نیاز در قالب بودجه‌های سنواتی</p>		<p>بند (ب) ماده ۹۷</p>	<p>۲۹</p>
<p>تأسیسات گردشگری از هر نظر تابع قوانین و مقررات بخش صنعت گردشگری به استثنای معافیت‌های مالیاتی است و از شمول قانون نظام صنفی مستثنی می‌باشد.</p>		<p>جزء ۲ بند (الف) ماده ۹۸</p>	<p>۳۰</p>
<p>بنیاد مسکن انقلاب اسلامی با همکاری سازمان میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری موظف است نسبت به تهیه و اجرای طرح بهسازی و احیای حداقل سیصد روستای دارای بافت با ارزش تاریخی و فرهنگی و روستاهای هدف گردشگری را از محل اعتبارات تملک دارایی‌های سرمایه‌ای، تا پایان اجرای قانون برنامه در بودجه سنواتی اقدام نماید تا در چهارچوب مفاد این ماده حفظ، نگهداری و مورد بهره‌برداری قرار گیرد.</p>		<p>ماده ۹۹</p>	<p>۳۱</p>

<p>سازمان میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری مکلف است تا پایان سال اول اجرای قانون برنامه، سند راهبردی توسعه گردشگری را در چهارچوب قوانین مربوطه با رویکرد استفاده حداکثری از بخش خصوصی جهت تصویب هیأت وزیران ارائه نماید. دولت موظف است تمهیدات زیر را به عمل آورد:</p> <p>۱- تهیه و الحاق پیوست تخصصی میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری برای کلیه طرحهای توسعه‌ای بزرگ و مهم در حوزه‌های زیربنایی، تولیدی و خدمات دستگانه‌های موضوع ماده (۳) قانون تشکیل سازمان میراث فرهنگی و گردشگری مصوب ۱۳۸۲/۱۰/۳ جهت تطبیق با اهداف و وظایف سازمان مذکور در سطوح ملی، منطقه‌ای، استانی و شهری</p> <p>۲- اختصاص یارانه و تسهیلات مالی در چهارچوب بودجه سنواتی و معافیت‌های مالیاتی و عوارضی به تأسیسات ایرانگردی و جهانگردی در چهارچوب قوانین مربوطه</p> <p>۳- ایجاد زیرساخت‌های مورد نیاز مناطق گردشگری از قبیل راه، خدمات رفاهی و اقامتی، استفاده از ظرفیت بخش خصوصی در سرمایه‌گذاری، واگذاری تسهیلات ارزان قیمت و سایر اقدامات حمایتی در قالب بودجه سنواتی</p> <p>تبصره- آیین‌نامه اجرائی این بند توسط سازمان میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری و با همکاری وزارتخانه‌های کشور، جهادکشاورزی و راه و شهرسازی، سازمان حفاظت محیط‌زیست و سازمان تهیه و به تصویب هیئت وزیران می‌رسد.</p>		<p>بند(الف) ماده ۱۰۰</p>	<p>۳۲</p>
<p>سازمان میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری با همکاری سازمان موظف است تا پایان سال اول اجرای قانون برنامه طرح ساماندهی گردشگری جنگلهای شمال و شمال غرب کشور و زاگرس، سواحل شمالی و جنوبی با اولویت سواحل مکران طبق قوانین مربوطه را تهیه و جهت تصویب به هیأت وزیران ارائه نماید.</p>		<p>بند(ب) ماده ۱۰۰</p>	<p>۳۳</p>
<p>دولت مکلف است تا پایان سال اول اجرای قانون برنامه، تمهیدات و اقدامات قانونی لازم را جهت مدیریت یکپارچه و جامع میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری به عمل آورد.</p>		<p>بند(پ) ماده ۱۰۰</p>	<p>۳۴</p>

<p>سازمان میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری می‌تواند بخشی از امور تصدی‌گری و اجرائی خود را به تشکلهای حرفه‌ای و تخصصی گردشگری که طبق قانون تشکیل شده‌اند، واگذار کند.</p> <p>تبصره- تعرفه‌های قانونی هزینه این خدمات با تأیید سازمان مذکور، با تصویب هیأت وزیران توسط تشکلهای تعیین شده قابل دریافت و هزینه می‌باشد.</p>		<p>بند(ث) ماده ۱۰۰</p>	<p>۳۵</p>
<p>دولت مکلف است از محل منابع بند(الف) ماده(۶۵) قانون الحاق برخی مواد به قانون تنظیم بخشی از مقررات مالی دولت(۲) مصوب ۱۳۹۳/۱۲/۴ گازرسانی روستاهای هدف گردشگری را نیز در اولویت قرار دهد.</p>		<p>بند(ج) ماده ۱۰۰</p>	<p>۳۶</p>
<ul style="list-style-type: none"> • وزارت امور خارجه با همکاری وزارتخانه، با هدف افزایش ورود گردشگران خارجی به کشور بسته دیپلماسی گردشگری را به گونه ای تهیه نماید که منجر به ایجاد و ترویج تصویر ذهنی مثبت از ایران در کشورهای بازار هدف گردشگری مورد نظر وزارتخانه گردد. • وزارت امور خارجه با همکاری وزارتخانه و وزارت اطلاعات پیشنهادهای لازم را جهت لغو روادید دوجانبه یا یکجانبه براساس بازارهای هدف مورد نظر وزارتخانه بررسی، تنظیم و به هیئت وزیران ارائه نماید. 		<p>حکم وزارت امور خارجه</p>	<p>۳۷</p>
<p>وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، بخشی از سیاست های تولید آثار فرهنگی را به شناساندن موضوعات میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی ایران به جهانیان اختصاص دهد و زمینه نشر آن را در رسانه های بین المللی فراهم نماید.</p>		<p>حکم وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی</p>	<p>۳۸</p>
<ul style="list-style-type: none"> • سازمان فرهنگ و ارتباطات اسلامی، با ارتقاء سطح دانش و بینش رایزنان فرهنگی نسبت به موضوعات میراث فرهنگی و گردشگری، از ظرفیت آنان به عنوان رایزنان گردشگری در سایر کشورها استفاده نماید. • سازمان فرهنگ و ارتباطات اسلامی ضمن اعلام تقویم برگزاری رویدادها و هفته های فرهنگی به وزارتخانه از 	<p>سند راهبردی توسعه گردشگری</p>	<p>حکم سازمان فرهنگ و ارتباطات اسلامی</p>	<p>۳۹</p>

<p>ظرفیت این برنامه‌ها در کشورهای بازار هدف گردشگری به منظور معرفی قابلیت‌های گردشگری ایران بهره خواهد برد.</p>			
<ul style="list-style-type: none"> • وزارت راه و شهرسازی موظف است سیاست‌های حمایتی را در حوزه قیمت‌گذاری حمل و نقل هوایی در جهت توسعه مقاصد گردشگری تنظیم نماید. • سازمان ملی زمین و مسکن در اجرای ماده (۲۲) قانون الحاق موادی به قانون تنظیم بخشی از مقررات مالی دولت مصوب ۱۳۸۰/۱۱/۲۷، مکلف است با مشارکت وزارتخانه، نسبت به معرفی زمین‌های مناسب برای تأسیسات گردشگری اقدام نماید. • شورای عالی شهرسازی و معماری ایران در بررسی و تصویب طرح‌های توسعه و عمران و مطابق با مطالعات انجام شده پهنه‌های مناسب استقرار کاربری‌های گردشگری را در نظر بگیرد. • وزارت راه و شهرسازی، موظف است؛ سیاست‌های توسعه زیرساخت‌های حمل و نقل مسافری خود را با لحاظ سیاست‌های توسعه صنعت گردشگری تعیین و اجرا نماید. • تبصره: برنامه اجرایی این ماده بصورت سالانه توسط دو دستگاه تدوین و اعلام خواهد شد • وزارت راه و شهرسازی موظف است نسبت به معرفی و جانمایی عرصه‌های دارای قابلیت ایجاد مجتمع‌های تفریحی و گردشگری در محورهای مواصلاتی، آزادراه‌ها و بزرگراه‌ها در چارچوب ماده (۱۷) قانونی ایمنی راه‌ها، برای صدور مجوز تأسیسات گردشگری براساس ضوابط وزارتخانه برای بخش خصوصی اقدام نماید. 		<p>حکم وزارت راه و شهرسازی</p>	<p>۴۰</p>
<ul style="list-style-type: none"> • طرح‌های مربوط به احداث و بهره‌برداری از تأسیسات گردشگری در مقیاس استانی، صرفاً در شورای برنامه‌ریزی و توسعه استان مورد طرح، بررسی و تصویب قرار گیرد. 		<p>حکم وزارت کشور</p>	<p>۴۱</p>

<p>شوراهای اسلامی شهر و بخش نسبت به اعمال حداکثری تخفیفات و معافیت‌های مورد نیاز در نحوه محاسبه عوارض، هزینه‌های صدور پروانه ساختمانی و تغییر کاربری در چارچوب مصوبات مربوطه اقدام نمایند</p>			
<ul style="list-style-type: none"> • نیروی انتظامی دسترسی به آمار و اطلاعات روزانه مربوط به ورود و خروج گردشگران و اماکن اقامتی را برای وزارتخانه برقرار نماید. • نیروی انتظامی با همکاری وزارتخانه در خصوص نحوه برخورد با گردشگران در مبادی ورودی و خروجی و اعمال کنترل‌های نامحسوس در مقصدهای گردشگری نیروهای خود را آموزش دهد. • نیروی انتظامی نقاط ناامن و حادثه‌خیز مشخص شده برای گردشگران را به وزارتخانه اعلام نماید تا نسبت به اطلاع‌رسانی آن‌ها اقدام گردد. • نیروی انتظامی شرایط تردد تورها در مسیرهای گردشگری مجاز را تسهیل نموده و امنیت آنان را فراهم نماید. • نیروی انتظامی موظف است با رعایت ضوابط و استانداردهای مورد نظر وزارتخانه نسبت به اجرای برنامه‌های آموزشی نیروهای انتظامی پلیس شهری در امر خدمات‌دهی به گردشگران اقدام نماید. • نیروی انتظامی موظف است امنیت اجرای جشنواره‌های فرهنگی، سنتی، هنری و موسیقی زنده در تأسیسات گردشگری که دارای مجوز از نهادهای ذی‌ربط هستند را تأمین و موارد مربوط به تخلفات و یا پیشنهادات خود را به نهادهای مسئول منعکس نماید. 	<p>سند راهبردی توسعه گردشگری</p>	<p>حکم نیروی انتظامی</p>	<p>۴۲</p>
<p>مرکز آمار ایران با همکاری وزارتخانه طرح حساب‌های اقماری گردشگری را اجرا نماید.</p>		<p>حکم مرکز آمار ایران</p>	<p>۴۳</p>

<p>سازمان فنی و حرفه‌ای کشور، سرفصل‌های دروس مربوط به رشته‌های زیر مجموعه گردشگری را متناسب با نیازهای بخش گردشگری و با همکاری وزارتخانه بازبینی نماید.</p>		<p>حکم وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی</p>	<p>۴۴</p>
<ul style="list-style-type: none"> • وزارت صنعت معدن و تجارت با همکاری و هماهنگی وزارتخانه برنامه‌های ترویج و معرفی قابلیت‌های گردشگری را از طریق رایزنان بازرگانی اجرا نماید. • وزارت صنعت ، معدن و تجارت موظف است نسبت به تهیه دستورالعمل شیوه تخصیص جوایز صادراتی، شرکت در نمایشگاه‌ها با همکاری وزارتخانه و براساس اولویت بازارها و محصولات گردشگری اقدام نماید. • وزارت صنعت، معدن و تجارت، نسبت به ساماندهی و ارتقاء بازارهای موجود و راه اندازی بازارچه‌های خود اشتغالی در شهرها، بویژه محوطه‌ها و مسیرهای گردشگری، بصورت دائمی و موقت اقدام نماید. 		<p>حکم وزارت صنعت ، معدن و تجارت</p>	<p>۴۵</p>
<ul style="list-style-type: none"> • وزارت علوم، تحقیقات و فناوری سرفصل‌های مربوط به رشته‌های گردشگری در تمام دانشگاه‌های زیر مجموعه خود را متناسب با نیازهای احصاء شده بخش گردشگری کشور، با همکاری وزارتخانه بازبینی نماید. • وزارت علوم، تحقیقات و فناوری با همکاری وزارتخانه، آموزش و تربیت نیروی انسانی پژوهشگر، متعهد و خلاق که بتواند صنعت گردشگری را راهبری کند و تنگناهای اجرایی آن را تکمیل نماید را بر عهده دارد. 	<p>سند راهبردی توسعه گردشگری</p>	<p>حکم وزارت علوم، تحقیقات و فناوری</p>	<p>۴۶</p>
<ul style="list-style-type: none"> • وزارت آموزش و پرورش، موظف است مفاهیم برنامه‌های آموزشی و تربیتی مرتبط با میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی را با همکاری وزارتخانه تدوین و اجرا نماید. 		<p>حکم وزارت آموزش و پرورش</p>	<p>۴۷</p>

<ul style="list-style-type: none"> • وزارت آموزش و پرورش موظف است برنامه های مرتبط با ارتقاء آگاهی های عمومی گردشگری را با همکاری وزارتخانه تدوین و اجرا نماید. 			
<ul style="list-style-type: none"> • وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی آمار و اطلاعات مرتبط با گردشگری سلامت را در اختیار دستگاه های ذیربط قرار دهد. • امور تشخیص، درمان و پیگیری درمان گردشگران سلامت برعهده وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی می باشد. به منظور تمشیت امور گردشگری سلامت، تعیین ضوابط تخصصی و اطلاعات مربوط به توانمندی های کشور در زمینه پزشکی و بهداشتی بر عهده وزارت بهداشت درمان و آموزش پزشکی و صدور و تمدید مجوز تسهیلگری در این خصوص برعهده وزارتخانه است. • وزارت بهداشت درمان و آموزش پزشکی موظف است برای ارائه خدمات تشخیص، درمان و امور پزشکی به گردشگران سلامت، با شرکت های خدمات مسافرتی و جهانگردی دارای مجوز از وزارتخانه همکاری نماید. • وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی موظف است نظارت های بهداشتی خود را با هدف حمایت از صنعت گردشگری اعمال نماید. 		<p>حکم وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی</p>	<p>۴۸</p>
<p>وزارت امور اقتصادی و دارایی، بسته رونق اقتصاد گردشگری را با همکاری وزارتخانه برای رونق اقتصاد گردشگری تهیه کند به گونه ای که این بسته حمایتی به صورت سالانه با همکاری وزارتخانه و سایر دستگاه های ذیربط متناسب با تغییر و تحولات اقتصادی تنظیم شود.</p>		<p>حکم وزارت امور اقتصادی و دارایی</p>	<p>۴۹</p>
<p>وزارت جهاد کشاورزی (سازمان جنگل ها مراتع و آبخیز داری) با همکاری وزارتخانه، سازو کار های مناسب جهت بهره برداری مطلوب از عرصه های جنگلی دارای ظرفیت اجرای طرح های گردشگری را تدوین نماید.</p>		<p>حکم وزارت جهاد کشاورزی</p>	<p>۵۰</p>

<p>معاونت حقوقی ریاست جمهوری، با همکاری وزارتخانه منشور حقوق گردشگران، ارائه کنندگان خدمات و جامعه محلی را هم راستا با منشور(کدهای) اخلاق گردشگری تدوین و به تصویب برساند.</p>		<p>حکم معاونت حقوقی ریاست جمهوری</p>	<p>۵۱</p>
<ul style="list-style-type: none"> • سازمان صدا و سیما در راستای ترویج و توسعه گردشگری اقدامات ذیل را با همکاری وزارتخانه اجرا نماید: <ul style="list-style-type: none"> - تهیه و پخش برنامه های آموزش و ترویج فرهنگ سفر در جامعه به منظور توسعه گردشگری داخلی و پذیرش گردشگران خارجی - پوشش رویدادهای گردشگری در سطح استانی، ملی و برون مرزی - تولید و پخش برنامه، فیلم و مستندهای مرتبط با موضوع گردشگری بمنظور توسعه گردشگری داخلی و جذب گردشگران خارجی - همکاری در بهره برداری از آرشیوهای سازمان صدا و سیما و وزارتخانه برای تولید محتوای گردشگری • سازمان صداوسیما در راستای ارتقاء فرهنگ عمومی گردشگری موظف است با همکاری وزارتخانه، نسبت به تهیه و اجرای برنامه با موضوع گردشگری بصورت مستمر در شبکه های رادیویی و تلویزیونی پر مخاطب در چارچوب قوانین اقدام نماید. <p>تبصره: تهیه محتوا بر عهده وزارتخانه می باشد</p>	<p>سند راهبردی توسعه گردشگری</p>	<p>حکم سازمان صدا و سیما</p>	<p>۵۲</p>
<ul style="list-style-type: none"> • سازمان حفاظت محیط زیست با مشارکت وزارتخانه دستورالعمل ها و ضوابط طبیعت گردی در مناطق تحت مدیریت را تدوین نماید. • اجرای طرح های طبیعت گردی در محدوده پهنه های تفرجی مناطق تحت مدیریت سازمان حفاظت محیط زیست با اولویت مشارکت جامعه محلی و بخش غیر دولتی پس از طرح و تصویب در کمیته ملی طبیعت گردی بر اساس دستورالعمل مشترک انجام خواهد گرفت. 		<p>حکم سازمان حفاظت محیط زیست</p>	<p>۵۳</p>

<p>گردشگری با مشارکت نیروی انتظامی و وزارتین امور خارجه و کشور و وزارتخانه اقدام نماید.</p> <ul style="list-style-type: none"> • وزارت اطلاعات تحت عنوان دفتر بررسی و همکاری نسبت به هم افزایی با وزارتخانه، همچنین ایجاد شرایط و بستر مساعد جهت افزایش گردشگران خارجی و تسهیل در فرایند های اداری و نظارت بر تأسیسات گردشگری بدون توسعه ساختار اداری اقدام نماید. 			
<ul style="list-style-type: none"> • وزارت ورزش و جوانان مکلف است به منظور ارتقای امور گردشگری ورزشی، آموزش و توانمند سازی و مدیریت تسهیل گری در این حوزه، ضوابط فنی مراکز و سایت های ورزشی را تدوین و تعیین نماید و صدور مجوز فعالیت های گردشگری ورزشی بر عهده وزارتخانه می باشد. • وزارت ورزش و جوانان برای امور گردشگری ورزشی با شرکت های مسافرتی و جهانگردی دارای مجوز از وزارتخانه همکاری نماید. • وزارت ورزش و جوانان موظف است نسبت به معرفی سازمان های مردم نهاد جوانان علاقه مند به فعالیت و همکاری در حوزه گردشگری به وزارتخانه و سایر دستگاه ها و نهادهای ذیربط اقدام نماید. • وزارت ورزش و جوانان موظف است اقدامات لازم برای احیاء و توسعه ورزش های سنتی و بازی های بومی محلی را در راستای توسعه گردشگری ورزشی انجام دهند. 	<p>سند راهبردی توسعه گردشگری</p>	<p>حکم وزارت ورزش و جوانان</p>	<p>۵۵</p>
<ul style="list-style-type: none"> • وزارتخانه به منظور رفع مشکلات رفاهی گردشگران و ساماندهی واحدهای غیرمجاز و ارتقاء کیفیت خدمات واحدهای بین راهی در مجاورت راه های کشور، نسبت به ساماندهی، صدور و تمدید مجوز ایجاد، اصلاح، تکمیل و بهره برداری واحد های پذیرایی منفرد بین راهی در چارچوب قوانین و مقررات موجود اقدام نماید. 		<p>حکم وزارت میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی</p>	<p>۵۶</p>

<ul style="list-style-type: none"> • تعیین و تأیید صلاحیت علمی و فنی برای صدور مجوز فعالیت مشاوران حقیقی و حقوقی در حوزه فعالیت های گردشگری بر عهده وزارتخانه می باشد. • وزارتخانه موظف است نسبت به تدوین ضوابط و استانداردهای آموزشی حرفه ای نیروی انسانی مشاغل مرتبط با حوزه گردشگری و نظارت بر اجرای آنها اقدام نماید. • وزارتخانه موظف است با همکاری دستگاه های ذیربط، ساعات فعالیت محوطه ها، بناها و اماکن تاریخی – فرهنگی و تفریحی شهر را متناسب با نیاز و حضور گردشگردان، بویژه در ساعات غیر اداری، تعیین نماید. نیروی انتظامی در هماهنگی با وزارت کشور نسبت به تأمین امنیت اینگونه فضاها اقدام لازم را معمول می دارد • وزارتخانه موظف است در راستای توسعه حقوق جامعه میزبان نسبت به مدیریت تأثیرات گردشگری اقدام نماید. • وزارتخانه موظف است نسبت به تعریف و ایجاد مسیرهای گردشگری شهری روزانه و شبانه اقدام نماید و همه ساله به دیگر نهاد ها اعلام نماید تا تأمین امنیت و تقویت زیرساختهای مسیرهای فوق به عنوان یکی از اهداف مهم در برنامه ریزی توسعه ای این نهاد ها مدنظر قرار گیرد. • وزارتخانه موظف است ذینفعان حوزه گردشگری را برای بهره مندی از ظرفیت های گردشگری سازمان اسناد و کتابخانه ملی تشویق و ترغیب نماید. 		
--	--	--

۱-۳-۲ جایگاه گردشگری در برنامه توسعه اول (۷۲-۱۳۶۸)

اولین برنامه توسعه بعد از انقلاب در سال ۱۳۶۸ آغاز شد. در این سال صنعت گردشگری کشور به دلیل مشکلات ناشی از جنگ تحمیلی و بحرانهای سیاسی اوایل انقلاب در بدترین شرایط در طی چهار دهه اخیر بسر می برد. در فاصله بین برنامه عمرانی پنجم و برنامه توسعه اول تعداد گردشگران خارجی وارده به کشور و درآمد ارزی آن به طور متوسط در هر سال ۸٪ کاهش می یابد به گونه ای که تعداد گردشگران وارده به کشور در سال ۱۳۶۷ برابر ۷۰ هزار نفر و درآمد حاصله ۲۹ میلیون دلار بوده است. در این سالها بسیاری از تسهیلات و خدمات گردشگری از چرخه فعالیت خارج می شوند و این صنعت در رکودی عمیق بسر می برد.

مهمترین اهداف برنامه اول توسعه بعد از انقلاب در بخش گردشگری عبارتند از:

- اصلاح و بازسازی تجهیزات گردشگری و افزایش ظرفیت مسافرپذیری.
 - افزایش تعداد گردشگران ورودی به ۳۱۸ هزار نفر در سال ۱۳۷۲ و کسب ۴۵۰ میلیون دلار درآمد ارزی در طی پنج سال برنامه.
 - شناسایی فرهنگ و تمدن ایرانی- اسلامی به جهانیان و صدور انقلاب اسلامی.
- برنامه اول در نیل به اهداف خود دارای موفقیت‌هایی بود اما به علت مشکلات ناشی از سیاست‌های خارجی و عدم زمینه سازی مناسب جهت ورود بخش خصوصی به این صنعت سرمایه‌گذاری مناسبی صورت نگرفت. (فرزین، محمدرضا؛ ۱۳۸۵، ص ۲۱۸).

سیاست‌های کلی توسعه گردشگری در ایران در برنامه اول توسعه ۷۲-۶۸ عبارتند از:

- شناساندن تمدن و فرهنگ ایران اسلامی به جهانیان .
- ایجاد زمینه‌های مناسب برای صدور انقلاب از طریق توسعه صنعت جهانگردی و آشنایی مردم با مظاهر فرهنگی و تمدن ملل مختلف جهان.
- شناساندن نقاط طبیعی و دیدنی در سراسر کشور و ترغیب مردم به بازدید از نقاط مذکور در اوقات فراغت به منظور آشنا شدن مردم نقاط مختلف با یکدیگر و تعلیم وحدت اقوام ایرانی .
- افزایش درآمدهای ارزی کشور از طریق جذب جهانگردان و سودآور نمودن واحدهای دولتی.
- افزایش ظرفیت مسافرپذیری از ۳۱ هزار تخت در سال ۱۳۶۷ به حدود ۴۵ هزار تخت از طریق بازسازی واحدهای خسارت دیده و احداث ۵۰ واحد جدید .
- افزایش تعداد جهانگردان از ۸۰ هزار نفر در سال ۱۳۶۷ به ۳۱۸ هزار نفر در پایان برنامه (منبع؛ برنامه ملی توسعه گردشگری).

۲-۲-۳ جایگاه گردشگری در برنامه توسعه دوم (۷۷-۱۳۷۳)

در برنامه دوم توسعه جمهوری اسلامی ایران نیز تمهیداتی برای رشد صنعت گردشگری در نظر گرفته شده بود. در این برنامه تشویق بخش خصوصی به سرمایه‌گذاری در واحدهای نیمه تمام و ارائه خدمات با کیفیت بهتر مد نظر قرار گرفت. از عمده‌ترین خطمشی‌های برنامه دوم، ایجاد تمرکز در امر برنامه ریزی و سیاستگذاری امور ایرانگردی و گردشگری بود. طی این دوره اقداماتی در زمینه تبلیغات و آموزش خدمات گردشگری نیز انجام شد. ایجاد مرکز آموزش خدمات گردشگری برقراری دوره‌های تعلیم و تربیت نیروی انسانی، اعزام گروه‌های آموزشی به نقاط مختلف کشور و انعقاد قرارداد همکاری با صندوق توسعه ملل متحد به مدت چهار سال از آن جمله است. جداول شماره ۲-۲ و ۳-۲ روند ورود گردشگران خارجی و درآمد ارزی حاصله در طی سالهای دهه اول انقلاب و در طول سال‌های اول و دوم برنامه توسعه (۷۷-۱۳۶۷) را نشان می‌دهد.

جدول ۲-۲: روند ورود گردشگران خارجی دهه اول انقلاب

تغییرات درآمد ارزی	تغییرات گردشگر ورودی	متوسط دلار		نفر گردشگر ورودی	شرح سال
		خرج شده توسط هر گردشگر	درآمد ارزی به دلار		
-	-	۴۳۱	۶۳۵۹۸۷۴۸	۱۴۷۵۳۲	۱۳۵۸
٪-۳	٪۴	۴۰۱	۶۱۵۷۶۲۷۱	۱۵۳۶۱۲	۱۳۵۹
٪۱۶	٪۹	۴۲۸	۷۱۷۰۲۰۹۶	۱۶۷۴۷۳	۱۳۶۰
-۶۳	-٪۵۹	۳۸۸	۲۶۶۰۸۸۷۲	۶۸۵۹۵	۱۳۶۱
٪۵۸	٪۵۷	۳۹۰	۴۱۹۵۲۰۹۳	۱۰۷۴۷۲	۱۳۶۲
٪-۱۸	٪۲۲	۲۶۳	۳۴۵۶۲۷۳۴	۱۳۱۳۰۸	۱۳۶۳
٪-۸	٪-۳۲	۳۵۶	۴۱۷۹۸۳۶۰	۸۹۴۲۵	۱۳۶۴
٪-۸	٪-۴	۲۴۱	۲۹۲۶۳۳۳۶	۸۵۸۰۱	۱۳۶۵
٪-۵	٪-۲۰	۴۰۸	۲۷۸۸۴۳۷۶	۶۸۴۲۶	۱۳۶۶
٪۶	٪۳	۴۱۶	۲۹۴۳۷۷۲۰	۷۰۷۴۰	۱۳۶۷
		۳۸۴	۴۱۸۳۸۴۶۱	۱۰۹۰۳۸	متوسط ده ساله
		٪-۳۹	٪-۸	٪-۸	متوسط رشد دوره

منبع: سالنامه آماری کشور ۱۳۸۰

جدول شماره ۲-۳: روند ورود گردشگران خارجی در برنامه اول و دوم توسعه (۷۷-۱۳۶۸)

تغییرات درآمد ارزی	تغییرات گردشگر ورودی	متوسط دلار		نفر گردشگر ورودی	شرح سا
		خرج شده توسط هر گردشگر	درآمد ارزی به دلار		
		۴۰۹	۳۸۴۱۸۶۰۸	۹۳۹۵۳	۱۳۶۸
%۷۰	%۷۲	۴۰۳	۶۵۴۱۸۶۸	۱۶۱۹۵۲	۱۳۶۹
%۶۱	%۵۴	۴۲۲	۱۰۵۰۵۳۳۶۸	۲۴۹۱۰۳	۱۳۷۰
%۱۵	%۱۱	۴۳۷	۱۲۰۴۸۹۰۰۶	۲۷۵۶۷۲	۱۳۷۱
%۹	%۱۳	۴۲۱	۱۳۱۱۳۳۶۱۴	۳۱۱۲۴۳	۱۳۷۲
%۱۸	%۱۶	۴۲۹	۱۵۴۶۲۷۲۸۹	۳۶۰۶۵۸	۱۳۷۳
%۳۳	%۳۶	۴۲۰	۲۰۵۱۲۴۳۵۰	۴۸۸۹۰۸	۱۳۷۴
%۲۷	%۱۷	۴۵۶	۲۶۱۵۵۸۴۷۵	۵۷۳۴۷۹	۱۳۷۵
%۳۵	%۳۳	۴۶۰	۳۵۱۷۲۹۵۷۵	۷۶۴۰۹۲	۱۳۷۶
%۳۶	%۳۲	۴۷۴	۴۷۷۲۵۲۴۱۶	۱۰۰۷۵۹۷	۱۳۷۷
		۴۳۳	۱۹۱۰۲۴۷۵۷	۴۸۸۶۶۶	متوسط ده ساله
		%۲	%۳۲	%۳۰	متوسط رشد دوره

۴-۳-۲ آثار و نتایج دو برنامه اول و دوم توسعه در بخش گردشگری:

بطور کلی، آثار و نتایج دو برنامه اول و دوم توسعه بعد از انقلاب اسلامی در حوزه صنعت گردشگری بشرح زیر می باشد:

۱. در طی زمان این دو برنامه تعداد گردشگران ورودی به کشور به طور متوسط ۳۰٪ رشد داشت و از تعداد ۹۳ هزار نفر در سال ۱۳۶۸ به یک میلیون نفر در سال ۱۳۷۷ افزایش یافت. درآمد ارزی حاصل شده نیز با رشد ۳۲٪ از ۳۸,۵ به ۴۷۷ میلیون دلار افزایش یافت که نرخ رشد بسیار بالایی بوده است. متوسط دلار خرج شده توسط هر گردشگر طی این دوران تنها با ۲٪ رشد از رقم ۴۰۸ دلار برای هر گردشگر در سال ۱۳۶۸ به ۴۷۴ دلار در سال ۱۳۷۷ افزایش یافت. متوسط دلار خرج شده توسط هر گردشگر در طی دهه ۷۷-۱۳۶۸ حدود ۱۰۰ دلار بیشتر از این رقم برای دهه قبل یعنی ۶۸-۱۳۵۸ بوده است.

۲. در طی این دهه متوسط گردشگران ورودی حدود ۳۲ هزار نفر کمتر از مدت مشابه دهه قبل از انقلاب بوده و تقریباً به سطح تعداد گردشگران وارد شده به ایران در سال ۱۳۵۶ نزدیک شده است. این تغییرات حاکی از این واقعیت است که وجود پتانسیل‌های خالی سال‌های گذشته موجب شد تا صنعت گردشگری قادر به کسب نرخ رشد بالای ۳۰٪ باشد.

۳. در طی این سال‌ها ترکیب گردشگران وارده به کشورمان از ترکیب جدیدی برخوردار گردید. جدول شماره ۲-۴ توزیع گردشگران وارد شده به کشور را بر حسب بازارهای جهانی طی دوره (۷۸-۱۳۷۴) را نشان می‌دهد. همانطور که مشاهده می‌شود کشورهای آسیای میانه و آسیای جنوبی حدود ۶۰٪ گردشگران وارده به کشورمان در این سال‌ها را تشکیل داده‌اند و بعد از آن کشورهای اروپایی ۲۳٪ و کشورهای خاورمیانه ۱۰٪ سهم را به خود اختصاص داده‌اند.

۴. با توجه به جداول آماری موجود در رابطه با متوسط خرج هر گردشگر بر حسب بازارهای جهانی؛ متوسط خرج هر گردشگر بر حسب منطقه ورود (مبدا) آن متفاوت بوده است. به طوری که گردشگران وارده از کشورهای آسیای جنوبی کمترین و گردشگران وارده از کشورهای خاورمیانه بالاترین خرج را در طی این سال‌ها داشته‌اند.

۵. تاسیسات اقامتی کشور در طی این دو برنامه متناسب با سایر اهداف رشد نمی‌یابند. به گونه‌ای که تعداد تخت موجود کشور با نرخ رشد سالانه ۷٪ از ۳۳۴۵۹ تخت در سال ۱۳۶۵ به ۵۵۳۸۲ تخت در سال ۱۳۸۷ افزایش می‌یابد.

نکته قابل توجه اینکه؛ برنامه های اول و دوم در نیل به اهداف ظرفیت گردشگری پذیرایی بسیار ناموفق عمل کردند. در برنامه اول ۲۵٪ از اهداف برنامه تحقق یافت و در برنامه دوم نیز تنها حدود ۹۰ هزار تخت به تاسیسات اقامتی کشور اضافه شد.

۶. به دلیل عدم شفافیت ایرانگردی در این دو برنامه و عدم وجود آمار قابل اعتماد در خصوص ایران‌گردان، ارزیابی عملکرد این دو برنامه در زمینه ایرانگردی بسیار مشکل می‌باشد.

۷. فروپاشی شوروی سابق و هم‌مرز شدن ایران با کشورهای حوزه آسیای میانه باعث ایجاد یک بازار بزرگ گردشگری برای کشورمان شد و این بازار در طول سال‌های دوم برنامه اول و دوم به طور متوسط سالانه ۳۵٪ رشد داشت و یکی از

مهمترین عوامل نرخ رشد سریع گردشگران وارده به کشور در طی سال‌های برنامه اول و دوم بوده است (فرزین، ۱۳۸۷: ۷۷-۲).

جدول شماره ۲-۴: توزیع گردشگران وارد شده به کشور بر حسب بازارهای جهانی (ارقام به درصد)

میانگین	۱۳۷۸	۱۳۷۷	۱۳۷۶	۱۳۷۵	۱۳۷۴	
۲۶,۷۵	۲۲,۶۳	۲۵,۳۹	۲۳,۸۳	۲۸,۳۹	۳۳,۵۰	آسیای جنوبی
۲,۲۹	۱,۵۷	۱,۷۶	۱,۸۰	۲,۸۰	۳,۴۸	اقیانوسیه و آسیای شرقی
۳۴,۹۶	۳۶,۵۴	۴۰,۹۹	۴۲,۵۵	۳۲,۷۵	۲۱,۹۶	آسیای میانه و منطقه قفقاز
۹,۹۶	۸,۵۹	۹,۵۶	۱۰,۹۸	۷,۵۳	۱۳,۱۵	خاورمیانه
۲۲,۹۸	۱۹,۱۱	۲۱,۶۴	۲۰,۰۳	۲۷,۳۹	۲۶,۷۰	کشورهای اروپایی
۰,۳۸	۰,۱۴	۰,۳۰	۰,۳۱	۰,۶۱	۰,۵۵	امریکا
۰,۴۵	۰,۲۶	۰,۳۶	۰,۵۰	۰,۵۳	۰,۶۱	افریقا

منبع: گزارش سازمان ایرانگردی و گردشگری سال ۱۳۸۰

۵-۳-۲. به‌طور کلی سیاست‌های توسعه گردشگری در ایران در برنامه دوم توسعه عبارتند از:

- توسعه صنعت ایرانگردی و جهانگردی در جهت شناساندن فرهنگ و تمدن ایرانی، اسلامی و دستاوردهای انقلاب اسلامی به جهانیان.
- احیاء و توسعه قطب‌ها و جاذبه‌ها و مناطق سیاحتی و زیارتی.

- افزایش و تقویت پژوهش‌های کاربردی و تقویت نظام اطلاعاتی و آماری.
- جلب مشارکت مردم و سرمایه‌های خارجی در فعالیتهای بخش گردشگری.
- گسترش ارتباطات و فعالیتهای بین‌المللی به منظور شناساندن جاذبه‌های توریستی کشور به ویژه کشورهای اسلامی.

- افزایش ظرفیت مسافرپذیری از ۵۰۴۳ تخت به ۱۱۳۸۳ تخت در سال ۱۳۷۷.
- آماده سازی و بهسازی ۱۴ قطب سیاحتی در کشور.
- افزایش واحدهای پذیرایی بین راهی از حدود ۳۶۰ باب در سال ۱۳۷۲ به حدود ۴۱۰۰ باب در پایان برنامه (برنامه دوم توسعه اقتصادی-اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران: خط مشی‌های اساسی کلان و بخشی، ۱۳۷۱: ۳۰).

۲-۴ جایگاه گردشگری در برنامه سوم توسعه (۸۳-۱۳۷۹)

برنامه‌ریزان کشور در فضای امیدوار کننده ناشی از نرخ‌های رشد بالای گردشگران وارده به ایران در برنامه اول و دوم به تدوین برنامه سوم این صنعت پرداختند. البته این برنامه نسبت به دو برنامه قبلی از لحاظ فن برنامه‌نویسی کامل تر بود. این برنامه شامل سیاست‌های راهبردی، سیاست‌های اجرایی، راهکارهای اجرایی، اهداف کمی بخش و شاخص‌ها یا متغیرهای ابزاری است که در صورت وجود یک نظام آماری مناسب ارزیابی آن نسبت به سایر برنامه‌ها سهل تر می‌باشد.

مهمترین اهداف این برنامه را می‌توان ادغام سازمان‌های ایرانگردی و گردشگری و میراث فرهنگی کشور، تقویت بافت‌ها و بناهای تاریخی، کمک به تاسیس ۵۰۰ دفاتر خدمات مسافرتی جدید، افزایش ظرفیت مسافرپذیری از ۵۵ هزار تخت به ۷۵ هزار تخت ذکر کرد.

جدول ۲-۵: قانون برنامه سوم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران

ردیف	قانون برنامه سوم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران
۱	سیاست‌های استراتژیک
۱	۱. ادغام سازمان‌های ایرانگردی و جهانگردی و میراث فرهنگی کشور
۲	۲. آماده سازی و معرفی منابع گردشگری و فراهم آوردن امکانات متناسب با قابلیت‌ها آنها
۳	۳. تأکید بر جذب گردشگران فرهنگی و مذهبی و تشویق ایرانیان مقیم خارج از کشور به سفر به ایران
۴	۴. بسترسازی جهت سرمایه گذاری داخلی و خارجی
۵	۵. آموزش و مدیریت منابع انسانی فعال در صنعت گردشگری
۶	۶. تبیین جایگاه و ابعاد مختلف میراث فرهنگی در جهت تقویت هویت ملی و دینی
۷	۷. شناسایی و مستند سازی مجموعه آثار تاریخی و فرهنگی

<p>۸. گسترش پژوهش های تاریخی، فرهنگی ۹. مرمت و احیای آثار تاریخی و فرهنگی و توسعه ی فعالیت های حفاظتی ۱۰. بکارگیری نظام آماری و اطلاع رسانی مناسب ۱۱. ارتقاء ارتباطات بین المللی</p>	
<p>۱. ایجاد سازمان واحد به منظور استفاده از توان سایر دستگاه ها و بخش خصوصی به صورت یک نهاد مستقل با اختیارات قانونی برای تمرکز بر امور سیاستگذاری و نظارت و نیز واگذاری وظایف تصدی به بخش غیر دولتی. ۲. سازمان موظف است طی مدت یک سال آیین نامه مربوط به نحوه ی سرمایه گذاری برای تأسیسات زیربنایی را تهیه و به تصویب هیئت وزیران برساند. ۳. سازمان موظف است مطالعات جامع جهت جذب گردشگران را با همکاری دستگاه های ذیربط انجام دهد و گزارش لازم را به هیئت وزیران تقدیم دارد. ۴. سازمان موظف است آیین نامه گردآوری، ثبت و طبقه بندی آثار تاریخی، فرهنگی منقول در اختیار سایر نهاد ها را تهیه و به هیئت وزیران تقدیم کند. ۵. سازمان مجاز است مشارکت اقشار مختلف در فعالیت های فرهنگی را در دو بخش زیر فراهم نماید: - اصلاح قوانین تردد اتباع خارجی با مشارکت وزارت امور خارجه و سایر دستگاه های مرتبط طی مدت یک سال. -تهیه طرح ترویج فرهنگ گردشگری با همکاری صدا و سیما و سایر رسانه ها. ۶. وزارت امور خارجه موظف است هماهنگی لازم برای صدور ویزای مشترک برای اتباع کشورهای عضو کنفرانس اسلامی و راه ابریشم را به عمل آورد. ۷. تدوین "طرح مباحث میراث فرهنگی و گردشگری در نهادهای آموزشی و فرهنگی" با مشارکت دستگاه های ذیربط و تصویب آن در هیئت دولت. ۸. پرداخت تسهیلات بانکی به بخش غیر دولتی به منظور جذب سرمایه در جهت ایجاد تأسیسات زیرساختی</p>	<p>۲ راهکارهای اجرایی</p>

توضیحات	آیین نامه اجرایی	قوانین
<p>منبع: سایت مرکز پژوهش های مجلس شورای اسلامی</p>	<p>ماده ۱- بانک ها مجاز به خرید ارز از جهانگردان خارجی به نرخ توافقی (نرخ روز) طبق بخشنامه های بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران می باشند. ماده ۲- بازخرید ارز فروخته شده توسط جهانگردان خارجی در داخل کشور با ارایه صورتحساب فروش و</p>	<p>ماده ۱۶۴ - در طی سالهای اجرای برنامه سوم، بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران مقرراتی را معمول خواهد داشت که بانکهای کشور بتوانند در مبادی ورودی هوایی، دریایی، زمینی، هتلها و دفاتر خدمات جهانگردی نسبت به خرید ارز</p>

	<p>حداکثر تا سقف ارز فروخته شده از طریق هر یک از شعب ارزی سیستم بانکی، به نرخ توافقی (نرخ روز) بلامانع است.</p> <p>ماده ۳- شعب ارزی مکلفند نرخ خرید و فروش ارز جهانگردان خارجی را در محل مناسبی در معرض دید قرار دهند و در این تابلو عبارت "نرخ توافقی" با "معادل انگلیسی (Current Market Rate)" و معادل‌های آن به زبان‌های دیگر استفاده نمایند.</p>	<p>گردشگرانی که به ایران آمده اند اقدام کنند. شعب نظام بانکی همچنین می‌توانند به این گردشگران که قصد خروج از کشور دارند، به شرط ارائه مدارک لازم ارزهای معتبر بفروشند.</p>
<p>منبع: سایت مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی</p>	<p>آیین نامه اجرایی بند (ب) ماده (۱۶۵)</p> <p>ماده ۱- سازمان مدیریت و برنامه ریزی کشور هر سال معادل وجوه حاصل از اجرای بند یاد شده را در قالب لوایح بودجه سنواتی در اختیار سازمان میراث فرهنگی کشور قرار خواهد داد.</p> <p>ماده ۲- معادل چهل درصد (۴۰٪) از وجوهی که پس از قطعیت حکم قضایی صادر شده به حساب خزانه واریز می‌شود در صورت وجود اعتبار، از محل اعتبارات تخصیصی همان سال و در غیر این صورت از محل اعتبارات سال بعد، به تشخیص رییس سازمان میراث فرهنگی کشور، به دستگاه کاشف جهت پرداخت حق‌الکشف و پاداش به پرسنل کاشف و سایر عوامل دخیل در کشف اموال موضوع قاچاق پرداخت خواهد شد.</p> <p>ماده ۳- باقیمانده وجوه حاصل از اجرای این آیین‌نامه جزء درآمدهای اختصاصی سازمان میراث فرهنگی کشور محسوب و حسب تشخیص رییس سازمان در امور مربوط به تقویت حفاظت از میراث فرهنگی کشور و تشویق کارکنان ذی ربط سازمان، هزینه خواهد شد.</p>	<p>ماده ۱۶۵- به منظور حفظ و حراست از میراث فرهنگی کشور اجازه داده می‌شود:</p> <p>الف- سازمان میراث فرهنگی کشور با اخذ اجازه از ستاد فرماندهی کل نیروهای مسلح یگان پاسداران میراث فرهنگی کشور را زیر نظر سازمان مذکور تشکیل دهد.</p> <p>ب- کلیه جرائم اخذ شده از حفاریهای غیرمجاز و قاچاقچیان اموال تاریخی و فرهنگی به درآمد عمومی واریز گردد. حداکثر معادل وجوه واریزی در قالب لوایح بودجه سنواتی و براساس آیین نامه ای که به پیشنهاد وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی به تصویب هیأت وزیران می‌رسد به شرح ذیل به مصرف خواهد رسید:</p> <p>۱- پرداخت به کاشفان اموال قاچاق و اشخاص حقیقی و حقوقی که در این زمینه همکاری می‌کنند، به عنوان حق‌الکشف و پاداش.</p> <p>۲- تأمین هزینه‌های مربوط به تقویت امر حفاظت از میراث فرهنگی.</p> <p>ج- خروج آثار منقول تاریخی و فرهنگی که برای انجام مطالعات، تعمیرات و سایر موارد ضرور به ایران وارد می‌شود موقوف به ارائه گواهی ورود آثار مذکور، صادره از</p>

		<p>سوی سازمان میراث فرهنگی با ذکر کامل مشخصات خواهد بود.</p>
	<p>آیین‌نامه اجرایی بند (ج) ماده (۱۶۶) قانون برنامه سوم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران</p> <p>ماده ۱ - وزارت کشور موظف است حداکثر تا پایان سال دوم برنامه سوم توسعه، در تمام شهرهای دارای بافت تاریخی ارزشمند که محدوده آنها وضوابط حفاظتی و کاربری آنها به موجب ماده (۲) این آیین‌نامه توسط سازمان میراث فرهنگی کشور تعیین و اعلام شده یا می‌شود، با توجه به وسعت ویژگی‌های بافت و همچنین تعداد و تنوع بناها، محوطه‌ها و مجموعه‌های تاریخی- فرهنگی و عرصه آنها واقع در محدوده قانونی شهر، ساختار مدیریتی مناسب در ستاد یا مدیریت مناطق شهری با هماهنگی سازمان میراث فرهنگی کشور ایجاد نماید.</p> <p>تبصره ۱ - شرح وظایف، اختیارات، مسؤولیت‌ها، امکانات و نیروی انسانی لازم برای اجرای مفاد این آیین‌نامه، در ساختار تشکیلاتی واحدهای سازمانی یاد شده، توسط وزارت کشور پیش‌بینی و تعیین خواهد شد.</p> <p>تبصره ۲ - اجرای وظایف مندرج در این آیین‌نامه تا تشکیل و فعالیت واحدهای سازمانی موضوع این ماده، بر عهده شهرداران شهرهای موضوع این آیین‌نامه می‌باشد.</p> <p>ماده ۲ - واحدهای سازمانی موضوع ماده (۱) این آیین‌نامه، اقدامات زیر را در سطوح شهر انجام خواهند داد:</p>	<p>به منظور حسن اجرای وظایف مندرج در قانون اساسنامه سازمان میراث فرهنگی کشور مصوب ۱۳۶۷/۲/۱ در خصوص مرمت و احیای بافتها و بناهای تاریخی فرهنگی اقدامات ذیل انجام می‌شود:</p> <p>الف- رئیس سازمان میراث فرهنگی کشور در شورای عالی شهرسازی و معماری ایران و نمایندگان آن سازمان در کمیسیونهای ماده (۵) [قانون تأسیس شورای عالی شهرسازی و معماری ماده ۱۶۶- ایران مصوب ۱۳۵۱/۱۲/۲۲ و اصلاحات بعدی] تهران و شهرستانها عضویت می‌یابند.</p> <p>ب- در شهرهای دارای بافت تاریخی ارزشمند که حدود آن طبق ماده (۳) قانون اساسنامه سازمان میراث فرهنگی کشور مصوب ۱۳۶۷/۲/۱، اعلام شده و یا می‌شود تشکیلات شهرداریها مورد تجدیدنظر قرار می‌گیرد و به منظور انجام امور مربوط به حفاظت از بافت تاریخی این گونه شهرها، سازوکار مدیریتی مناسب در شهرداریهای مذکور ایجاد می‌گردد.</p> <p>ج- شوراهای شهر درصدی از درآمد شهرداری هر شهر را متناسب با نیاز بافتهای تاریخی آن شهر در اختیار</p>

	<p>۱- برنامه ریزی، تهیه و اجرای طرح‌ها و انجام اقدامات لازم به منظور تحقق ضوابط حفاظتی اعلام شده توسط سازمان میراث فرهنگی کشور در مورد بناها، مجموعه‌ها، محوطه‌ها و بافت‌های تاریخی.</p> <p>۲- برنامه‌ریزی و انجام اقدامات لازم به منظور حمایت و مساعدت فنی، کارشناسی، مالی و اجرایی نسبت به مالکان و متصرفان قانونی آثار ارزشمند تاریخی، فرهنگی، بازشناسی، حفاظت و احیای اماکن و بافت‌های تاریخی از قبیل ساماندهی معابر و فضاهای عمومی همجوار، اولویت در ارایه خدمات شهری و ایجاد تناسب در روش‌های ارایه آن با ویژگی‌های بافت با محوطه تاریخی، اقدامات لازم برای مقابله با سوانح طبیعی و آتش‌سوزی، جمع‌آوری و دفع آب‌های سطحی و اقدامات فنی لازم برای عبور تأسیسات شهری از قبیل آب، برق، تلفن، گاز و فاضلاب با رعایت اولویت فضاهای فرهنگی - تاریخی عمومی بویژه بقاع متبرکه، آرامگاه مشاهیر، مساجد، حسینیه‌ها، تکایا، بازارها و گورستان‌های تاریخی.</p> <p>۳- برنامه‌ریزی و انجام اقدامات و ایجاد زمینه‌های لازم برای تسری، تقویت و ارتقای هویت تاریخی - فرهنگی شهر، از طریق انجام و حمایت از اجرای پژوهش‌های موضوعی تاریخی - فرهنگی شهر، از طریق انجام و حمایت از اجرای پژوهش‌های موضوعی تاریخی - فرهنگی شهر، از طریق انجام و حمایت از اجرای پژوهش‌های موضوعی تاریخی - فرهنگی و تهیه و اجرای طرح‌های مرمت، ساماندهی و احیای ابنیه و بافت‌های تاریخی بر اساس طرح مصوب و با نظارت</p>	<p>مدیریت ذریبط در شهرداری قرار می دهند تا با نظارت واحدهای سازمان میراث فرهنگی کشور در جهت مرمت بناها، مجموعه‌ها و بافت‌های تاریخی همان محل به مصرف برسد.</p> <p>دولت مکلف است امکانات و شرایط لازم جهت استفاده از منابع مالی و سرمایه های بین‌المللی و اعتبارات سازمانهای فرهنگی بین‌المللی از قبیل یونسکو برای توسعه امکانات و حفاظت آثار ملی و میراث فرهنگی را با سرمایه گذاری اولیه داخلی تا پایان سال دوم برنامه سوم فراهم نماید.</p> <p>آیین نامه اجرائی این بند بنا به پیشنهاد مشترک سازمان میراث فرهنگی کشور، وزارت کشور و سازمان برنامه و بودجه به تصویب هیأت وزیران خواهد رسید.</p> <p>د- به منظور حفظ بافت قدیمی و سنتی منطقه جماران [محدوده منتهی به حسینیه جماران و بیت حضرت امام خمینی (ره)] طبق نقشه و طرح نقشه و طرح مصوب شورای عالی شهرسازی و تملک املاک واقع در محدوده فوق الذکر و تبدیل آن به مجموعه ای فرهنگی و خدماتی برای زائران و گردشگران داخلی و خارجی، شهرداری تهران موظف است اقدام لازم را به عمل آورده و پس از</p>
--	--	---

	<p>سازمان میراث فرهنگی کشور و احداث بناهای مورد نیاز با رعایت اصول منبعث از هویت تاریخی - فرهنگی شهر</p> <p>۵- انجام اقدامات برای آثار تاریخی - فرهنگی موجود در شهر اعم از بناها، محوطه‌ها، مجموعه‌ها و بافت‌های تاریخی از جمله عناصر پایدار شهری که به مثابه سرمایه‌های اصلی شهر تلقی شده و در طرح‌های توسعه شهری اعم از جامع و تفصیلی و سایر طراحی‌های شهری با توجه به ضوابط سازمان میراث فرهنگی کشور مورد حفاظت کالبدی قرار گرفته و شرایط لازم برای تأثیرگذاری آنها در سایر عناصر شهری فراهم آید و از آنها به عنوان عناصر حیات بخش شهری در طراحی‌های شهری استفاده گردد.</p> <p>۶ - صدور هر گونه پروانه ساختمانی و انجام عملیات عمرانی در عرصه و حریم بافت‌ها، بناها و محوطه‌های تاریخی و بر اساس ضوابط حفاظتی اعلام شده از سوی سازمان میراث فرهنگی کشور خواهد بود. شهرداریها از هر گونه تخریب، تجاوز به حریم، مرمت، تعمیر و تغییر کاربری مغایر با ضوابط حفاظتی اعلام شده جلوگیری خواهند کرد.</p> <p>۷- حمایت و مساعدت فنی، کارشناسی، مالی و اجرایی نسبت به هنرمندان، صاحبان مشاغل سنتی و بومی و کارگاه‌های هنرهای سنتی مستقر در بافت‌های تاریخی</p> <p>۸- تهیه و اجرای طرح‌های مرمت و احیای بناهای تاریخی، ابنیه و مجموعه‌ها با همکاری و نظارت سازمان میراث فرهنگی و اقدامات لازم جهت تصویب آن توسط سازمان مذکور</p>	<p>تملك در اختيار مؤسسه تنظيم و نشر آثار حضرت امام خمینی (ره) قرار دهد. وزارت مسکن و شهرسازی باید زمین مناسب را به صورت رایگان یا قیمت خرید اولیه جهت معوض املاک فوق در اختیار شهرداری قرار دهد.</p> <p>همچنین وزارتخانه ها، سازمانها، شرکتهای دولتی و نهادهای انقلابی و عمومی مجازند املاکی که مورد نیاز دستگاه خود نمی باشد را جهت امر فوق تخصیص و در اختیار مجریان طرح قرار دهند.</p>
--	---	--

	<p>۹- بررسی و ارزیابی طرح‌های لازم برای اصلاح بافت جمعیت و اقدام برای ارتقای سطح بهداشت عمومی و شرایط زیست محیطی در بافت‌های تاریخی.</p> <p>۱۰- بررسی و تعیین مشاغل مضر و انتقال آنها از بافت یا محوطه تاریخی.</p> <p>۱۱- معرفی ارزش‌های فرهنگی و تاریخی از طریق تشکیل و ایجاد موزه‌ها، نمایشگاه‌ها، آموزشگاه‌ها و کارگاه‌های هنرهای سنتی، جشنواره‌های میراث فرهنگی و تولیدات فرهنگی مرتبط با میراث فرهنگی بویژه ایجاد موزه معرفی شهر.</p> <p>۱۲- تهیه و اجرای طرح‌ها و انجام اقدامات لازم به منظور ایجاد رونق اقتصادی در بازارها و بافت‌های تاریخی، با توجه به ویژگی‌های تاریخی- فرهنگی آنها و به منظور حفاظت از بافت تاریخی و هویت تاریخی - فرهنگی شهر با جلب مشارکت مردمی.</p> <p>ماده ۳ - با تصویب شورای شهر، حداقل دو برابر نسبت سطح بافت تاریخی به سطح زیر پوشش خدماتی شهر، از درآمدهای شهرداری در اختیار مدیریت ذی‌ربط موضوع ماده (۱) این آیین‌نامه قرار خواهد گرفت.</p> <p>ماده ۴ - سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور علاوه بر اعتبارات در اختیار شهرداری‌ها که با تصویب شوراهای شهر بدین منظور اختصاص می‌یابد، سایر اعتبارات لازم را برای اجرای این آیین‌نامه بنا به پیشنهاد سازمان میراث فرهنگی کشور و وزارت کشور، در بودجه سالانه دستگاه‌های ذیربط، پیش‌بینی خواهد کرد.</p> <p>ماده ۵ - سازمان میراث فرهنگی کشور به منظور</p>	
--	---	--

	<p>معرفی میراث فرهنگی کشور و جلب همکاری بین‌المللی، برنامه‌های مشترکی را در سطح بین‌المللی در قالب پژوهش، مرمت، حفاظت، احیاء و معرفی آثار و بناهای تاریخی - فرهنگی با سازمانهای بین‌المللی و مؤسسات علمی سایر کشورهای جهان اجرا می‌نماید.</p> <p>ماده ۶ - سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور اعتبار لازم را برای تهیه پروژه‌های امکان‌سنجی و راهبردی، به منظور توسعه فعالیت‌ها و همکاری‌های بین‌المللی تأمین می‌نماید.</p> <p>تبصره ۱ - اعتبارات ریالی برای فراهم کردن زمینه‌های همکاری بین‌المللی در آثار و اماکن معین و ایجاد قابلیت‌های حقوقی، خدماتی، پژوهشی، مدیریتی و فنی در آنها با توجه به استانداردهای بین‌المللی از سوی سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور تأمین خواهد شد.</p> <p>تبصره ۲ - در مواردی که حداقل سی درصد از هزینه‌های مطالعات، طراحی و اجرای برنامه‌های مورد نظر سازمان میراث فرهنگی کشور در قالب تفاهم‌نامه‌های معتبر از سوی مؤسسات خارجی تأمین شده باشد، سهم اعتبارات سازمان مذکور از سوی سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور تأمین خواهد شد.</p> <p>ماده ۷ - تمام دستگاه‌ها، سازمان‌ها و نهادهای دولتی کشور، ایجاد تأسیسات زیر بنایی مانند راه‌های دسترسی، تأمین آب، برق، گاز و تلفن و دفع فاضلاب اماکن تاریخ - فرهنگی کشور را که توسط سازمان میراث فرهنگی کشور به عنوان موضوع همکاری‌های مشترک بین‌المللی تعیین می‌گردد، در اولویت اجرایی</p>	
--	--	--

<p>خود قرار خواهند داد و سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور اعتبار مورد نیاز آنها را تأمین خواهد نمود.</p> <p>ماده ۸ - اجرای مفاد این آیین‌نامه مانع وظایف قانونی شرکت عمران و بهسازی شهری وابسته به وزارت مسکن و شهرسازی نخواهد شد.</p> <p>ماده ۹ - سازمان میراث فرهنگی کشور موظف است گزارش عملکرد این آیین‌نامه را سالانه به سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور ارایه نماید.</p>	
--	--

۱-۴-۲ سیاست‌های توسعه گردشگری در ایران در برنامه سوم توسعه (۸۳-۱۳۷۹):

- آماده سازی و معرفی قطب‌ها، اماکن، آثار و محوطه‌های تاریخی، فرهنگی و طبیعی کشور.
- تأکید بر جذب جهانگردان فرهنگی از کشورهای پیشرفته و صنعتی و افزایش جهانگردان کشورهای اسلامی و ترغیب ایرانیان داخل کشور و تشویق ایرانیان مقیم خارج از کشور به بازدید.
- توسعه آموزش و بهبود مدیریت منابع انسانی و بالابردن سطح تخصصی نیروها.
- تلاش در جهت پوشش کامل شناسایی و مستند سازی مجموعه آثار تاریخی و فرهنگی کشور.
- توسعه فعالیت‌های حفاظتی و افزایش کمی و کیفی مرمت و احیای آثار تاریخی و فرهنگی.
- ادغام سازمان ایرانگردی و جهانگردی و میراث فرهنگی کشور به منظور ایجاد هماهنگی، توسعه وظایف فرابخشی و افزایش بهره‌وری فعالیت‌های آنها (سیاست‌ها و رهنمودهای کلی برنامه سوم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران، ۱۳۷۸: ۱۴۳).

تصویر عملکرد شاخص‌های ارزیابی تحولات بخش گردشگری در برنامه سوم:

در جدول ۲-۶ اهداف کمی بخش گردشگری در برنامه سوم توسعه و عملکرد آن از ۱۳۷۹ تا ۱۳۸۳ ارائه شده است. بر مبنای این داده‌ها، هدف برنامه سوم در زمینه ورود گردشگران خارجی، رسیدن به رقم ۴ میلیون نفر در ۱۳۸۳ بوده است که تنها ۳۷ درصد آن تحقق پیدا کرده است.

عملکرد مربوط به درآمد ارزی حاصل از گردشگری در ۱۳۷۹ معادل ۸۱,۶ درصد از هدف برنامه را تحقق بخشیده، ولی در سال‌های بعد کاهش پیدا کرده به طوری که در سال پایان برنامه سوم، به ۳۷ درصد رسیده است. طبق گزارش سازمان میراث فرهنگی و گردشگری تعداد تخت‌های تاسیسات اقامتی درجه‌بندی شده در کشور در ۱۳۸۳ به ۶۶ هزار تخت رسیده که در مجموع ۸۸ درصد هدف برنامه سوم را پوشش داده است. عملکرد هدف مربوط به نسبت

نظارت بر کیفیت خدمات گردشگری در ۱۳۸۵ به ۸۷ درصد رسیده که با هدف برنامه سوم برابر است. عملکرد اعتبارات هزینه‌ای بخش گردشگری در سال‌های برنامه سوم روند روبه افزایش داشته و به طور متوسط سالانه ۲۵ درصد رشد نموده است. ولی اعتبارات مصوب تملک دارایی‌های سرمایه‌ای این سازمان روند نزولی را بین سال‌های ۱۳۷۹ تا ۱۳۸۱ طی کرده و از ۲۵۱۳۰ به ۱۴۵۰۰ میلیون ریال کاهش یافت است. این امر به دلیل واگذاری بخشی از اعتبارات تملک دارایی‌های سرمایه‌ای در حال تعمیرات اساسی بوده‌اند، رخ داده است.

جدول ۲-۶: عملکرد شاخص‌های کلیدی (اهداف کمی) بخش ایرانگردی و جهانگردی

ردیف	عنوان شاخص‌های کلیدی (مهمترین اهداف کمی)	واحد شاخص	۱۳۷۹			۱۳۸۰		
			هدف برنامه	عملکرد	درصد تحقق	هدف برنامه	عملکرد	درصد تحقق
۱	تعداد گردشگر ورودی	هزار نفر	۱۷۰۰	۱۳۴۱	۷۸,۹	۲۱۰۰	۱۴۰۲	۶۶,۸
۲	ظرفیت تاسیسات اقامتی	تخت	۶۱۰۰۰	۵۲۴۲۹	۸۵,۹	۶۴۰۰۰	۵۷۶۶۱	۹۰
۳	نسبت نظارت به کیفیت خدمات گردشگری	درصد	۱۶,۶	۴۰	۲۴۰,۹	۲۵	۶۹	۲۷۶
۴	درآمد ارزی حاصل از جهانگردی	میلیون دلار	۸۲۲,۸	۶۷۱	۸۱,۵	۱۰۲۹	۷۰۱	۶۸

ادامه جدول ۲-۶:

ردیف	عنوان شاخص‌های	۱۳۸۱			۱۳۸۲			۱۳۸۳		
		هدف برنامه	عملکرد	درصد	هدف برنامه	عملکرد	درصد	هدف برنامه	عملکرد	درصد

										کلیدی (مهمتری ن اهداف)	
۳۷	۱۵۰۰	۴۰۰۰	۴۷	۱۵۰۰	۳۲۰۰	۶۱	۱۵۸۴	۲۶۰۰	تعداد گردشگر ورودی	۱	
۸۸	۶۶۲۸	۷۵۰۰	-	۶۳۴۳	۷۱۰۰۰	۹۰,۸	۶۱۷۷	۶۸۰۰۰	ظرفیت تاسیسات اقامتی	۲	
۸۷	۸۷	۱۰۰	۱۶۰	۸۰	۵۰	۲۱۲	۵۹	۳۳	نسبت نظارت به کیفیت خدمات گردشگری	۳	
۳۷	۷۵۳	۲۰۶۳	۴۷	۷۵۳	۱۶۰۶, ۴	۶۱	۷۹۲,۵	۱۲۸۹, ۶	درآمد ارزی حاصل از جهانگردی	۴	

منبع: گزارش اقتصادی سال ۱۳۸۳ و نظارت بر عملکرد برنامه سوم توسعه بخش ایرانگردی و جهانگردی

البته در سال‌های ۱۳۸۲ و ۱۳۸۳ اعتبارات تملک دارایی‌های سرمایه‌های بخش به ۱۸۵۰۰ و ۶۸۰۰۰ میلیون ریال افزایش یافته است.

نکته قابل ذکر در خصوص اعتبارات تملک دارایی‌های سرمایه‌ای فصل جهانگردی آن است که بخش عمده‌ای از اعتبارات مربوطه محقق نشده است، به طوری که در ۱۳۸۰ تنها ۳۷ درصد و در ۱۳۸۱ تنها ۵۵ درصد و در ۱۳۸۳ تنها ۲۱ درصد از اعتبارات مصوب محقق گردیده است. از محل اعتبارات مربوط به طرح‌های اشتغال‌زایی فصل جهانگردی طبق جدول مذکور اعتباراتی نیز به سازمان میراث فرهنگی سابق جهت حمایت از مشاغل کوچک ارائه شده است، این اعتبارات نیز از ۳۲۰۰ میلیون ریال در ۱۳۷۹ به ۱۳۰۰ میلیون ریال در ۱۳۸۳ کاهش یافته است. همچنین وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی نیز از محل اعتبارات این فصل طرح "بازپرداخت قسمتی از سود و کارمزد تسهیلات بخش گردشگری" را اجرا نمود که در ۱۳۸۱ این شرح به اعتبارات هزینه‌ای سازمان ایرانگردی و جهانگردی سابق افزوده شد.

اعتبار هزینه‌ای سازمان حج و زیارت نیز از محل فصل جهانگردی تامین می‌شود که میزان اعتبار آن از ۱۷۴۹,۶ میلیون ریال در ۱۳۷۹ به ۳۶۷۰,۲ میلیون ریال در ۱۳۸۳ افزایش یافت.

۲-۴-۲ عملکرد سیاست‌های برنامه

در جدول ۷-۲ ملاحظه می‌گردد که اقدامات مربوط به ماده ۱۶۴ قانون برنامه سوم توسعه انجام یافته و آیین‌نامه مربوط به وسیله هیات دولت تصویب و برای اجرا ابلاغ گردیده است.

همچنین راهکارهایی چون انجام مطالعه طرح جامع گردشگری، واگذاری واحدهای اقامتی و پذیرایی به بخش غیردولتی و بهبود و توسعه نظارت و ارزیابی از فعالیت‌های تاسیسات و امکانات گردشگری در داخل کشور، تا حد زیادی انجام شده است ولی در مورد سایر راهکارها از جمله اصلاح قانون صنعت ایرانگردی و جهانگردی، ترویج فرهنگ گردشگری و ایجاد هماهنگی بین دستگاه‌های اجرایی زیربط جهت ارائه تسهیلات لازم از طرف سازمان میراث فرهنگی و گردشگری عملکرد مناسبی ارائه نشده است. عمده‌ترین عامل عدم تحقق راهکارهای فوق در فرابخشی بودن آنها می‌باشد زیرا اجرای آنها نیازمند هماهنگی و همکاری سایر دستگاه‌های مرتبط می‌باشد که به نظر می‌رسد هماهنگی‌های لازم در این زمینه صورت نگرفته است.

جدول شماره ۷-۲: عملکرد مواد قانونی برنامه سوم توسعه در سال‌های ۱۳۷۹ تا ۱۳۸۳ در بخش ایرانگردی و جهانگردی.

عنوان هدف (محور و مضمون)	عنوان فصل و شماره ماده قانونی	بینی شده در قانون برنامه سوم بر اساس مفاد ماده قانونی ذیربط	سیاست اتخاذ شده و اقدامات انجام شده مرتبط با آن	سیاست پیش
ارتقای خدمات سیستم بانکی برای گردشگران	فصل ۲۱- فرهن و هنر و تربیت بدنی ماده ۱۶۴	اجازه خرید و فروش ارز جهانگردان در مبادی ورودی توسط بانکهای	آیین نامه اجرایی ماده ۱۶۴ قانون برنامه سوم در هیات دولت	با وجود اجرای ماده قانونی مذکور سط خدمات سیستم بانکی در کشور ارتقای چندانی پیدا نکرده است، چرا که نیاز عمده گردشگران خارجی ایجاد سیستمهای کارت

کشور به نرخ
اعتباری بین المللی می‌باشد که در
توافقی
قانون پیش بینی نشده است.

منبع: گزارش اقتصادی سال ۱۳۸۳ و نظارت بر عملکرد برنامه سوم توسعه بخش ایرانگردی و جهانگردی

۳-۴-۲ ارزیابی نتایج عملکرد و تبیین علل مغایرت آن با برنامه:

بررسی جداول مذکور نشان می‌دهد که تحقق اهداف کیفی بخش در برخی موارد با موفقیت همراه بوده در برخی دیگر پیشرفت کمی داشته است. انجام برخی از راهکارهای اتخاذ شده به دلیل فرابخشی بودن صنعت جهانگردی ایجاب می‌کند که هماهنگی‌های لازم با سایر دستگاه‌های اجرایی صورت گیرد، که این امر خود به پیچیدگی موضوع اضافه نموده و دستیابی به یک نتیجه مطلوب را مشکل‌تر می‌نماید. به طور مثال؛ در زمینه واگذاری واحدهای اقامتی پذیرایی دولتی به بخش غیردولتی، آن بخش که در اختیار سازمان میراث فرهنگی و گردشگری بوده طبق بند "ی" تبصره ۱۰ قانون بودجه سال‌های ۱۳۷۸ و ۱۳۷۹ بابت بدهی‌های دولت به سازمان‌های بازنشستگی و تامین اجتماعی واگذار گردیده، ولی بخش دیگر آن که واگذاری واحدهای اقامتی در اختیار سایر دستگاه‌های دولتی می‌باشد با موانع بسیاری مواجه می‌باشد. این موضوع در زمینه ایجاد هماهنگی بین دستگاه‌های اجرایی ذی‌ربط جهت ارائه تسهیلاتی از قبیل اصلاح قانون ورود و خروج جهانگردان خارجی، صدور ویزای مشترک برای اتباع کشورهای عضو سازمان کنفرانس اسلامی و راه ابریشم، همچنین ایجاد امکانات رفاهی برای مسافران عبوری (ترانزیتی) نیز مصداق دارد و تحقق آنها به میزان همکاری و هماهنگی دستگاه‌هایی چون وزارت امور خارجه، وزارت راه و ترابری و وزارت کشور بستگی دارد. به‌منظور تحقق اهداف برنامه سوم، سازمان میراث فرهنگی و گردشگری همگام با واگذاری امور تصدی‌گری تلاش نموده تا ساختار نیروی انسانی خود را نیز دچار تحول ساخته و بر کارایی آن بیافزاید. از این رو در سال‌های برنامه سوم توسعه بخش عمده‌ای از نیروهای کارگری آن باز خرید شده و تعداد قابل توجهی از کارکنان بازنشسته شده‌اند و در مقابل تلاش شده است تا نیروهای تحصیل کرده و کارآمدتری جذب بخش گردد. در خصوص دلایل عدم تحقق تعداد جهانگردان ورودی به کشور می‌توان به حوادث ۱۱ سپتامبر ۲۰۰۱ اشاره نمود. همچنین می‌توان به عدم ایجاد زیرساخت‌های مناسب اقامتی و پذیرایی و میان راهی در کشور اشاره کرد. هدف برنامه سوم در رسیدن به ظرفیت ۶۸۰۰۰ تخت تا ۱۳۸۱ تحقق نیافته و این رقم در سال مذکور تنها به ۶۱۷۷۰ تخت رسیده است. در ۱۳۸۱ به منظور تکمیل هتل‌ها و مجتمع‌های گردشگری نیمه تمام در کشور معادل ۱۰۰ میلیارد ریال از محل اعتبارات وجوه اداره شده به بخش جهانگردی اختصاص یافت و طی قراردادی با بانک رفاه کارگران مقرر شد برای تکمیل طرح‌های مذکور ۴۰۰ میلیارد ریال به بخش خصوصی و تعاونی تحویلات بانکی ارائه گردد. این امر در ۱۳۸۲ تا حد زیادی تحقق پیدا کرد. در مجموع و با توجه به فاصله زمانی ایجاد شده با حوادث ۱۱ سپتامبر و همچنین تقویت زیربنای گردشگری در کشور به نظر می‌رسد وضعیت بخش جهانگردی در سال‌های ۱۳۸۲ و ۱۳۸۳ از حالت رکود سال‌های ۱۳۸۰ و ۱۳۸۱ خارج و روندهای مذکور تا حدودی ترمیم شده است.

۴-۴-۲ پیشنهادهای لازم برای رفع موانع اجرایی و بهبود عملکرد

به نظر می‌رسد مانع عمده در زمینه اجرای سیاست‌ها عدم ایجاد هماهنگی لازم بین دستگاه‌های مختلف مرتبط با بخش جهانگردی می‌باشد لذا پیشنهاد می‌گردد برای تقویت هماهنگی‌های مورد نیاز شورای عالی میراث فرهنگی و گردشگری نسبت به اجرای سیاست‌های بخش جهانگردی توجه بیشتری بنماید. همچنین برای بهبود روندهای این بخش، اجرای کامل سیاست‌های مذکور، افزایش اعتبارات تبلیغی و آموزشی سازمان میراث فرهنگی و گردشگری و همچنین تقویت حمایت از بخش غیردولتی برای احداث و تکمیل تاسیسات اقامتی، پذیرایی و میان راهی و مجتمع‌های تفریحی و همچنین شناسایی قطب‌ها و ایجاد روستاها و مراکز آنها برای توسعه گردشگری بسیار موثر خواهد بود. (گزارش اقتصادی سال ۱۳۸۳ و نظارت بر عملکرد برنامه سوم توسعه، ۱۳۸۴: ۱۴۶)

۲-۵ جایگاه گردشگری در برنامه چهارم توسعه (۸۹-۱۳۸۴)

در خصوص سیاست‌های کلی نظام جمهوری اسلامی ایران در برنامه چهارم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی در ارتباط با شناسایی، مستندسازی، حفاظت و مرمت آثار فرهنگی و توسعه صنایع دستی و گردشگری می‌توان موارد زیر را برشمرد:

۱. تقویت وحدت و هویت ملی مبتنی بر اسلام و انقلاب اسلامی و نظام جمهوری اسلامی و آگاهی کافی درباره تاریخ ایران، فرهنگ و تمدن و هنر ایرانی-اسلامی.
۲. آمایش سرزمین مبتنی بر اصول حفظ هویت اسلامی، ایرانی و حراست از میراث فرهنگی، رفع محرومیت‌ها خصوصا در مناطق روستایی کشور و گسترش عدالت اجتماعی و تعادل‌های منطقه‌ای.
۳. هویت بخشی به سیمای شهر و روستا با بازآفرینی و روزآمدسازی معماری ایرانی-اسلامی.
۴. تحکیم روابط با جهان اسلام و ارائه تصویری روشن از انقلاب اسلامی، معرفی فرهنگ غنی، هنر و تمدن ایرانی و مردم‌سالاری دینی.
۵. تقویت هویت اسلامی و ایرانی ایرانیان خارج از کشور و تسهیل مشارکت آنان در توسعه ملی.
۶. تحقق رشد اقتصادی پیوسته، باثبات و پرشتات و ایجاد اشتغال مولد و کاهش نرخ بیکاری.
۷. تلاش برای دستیابی به اقتصاد متنوع و متکی بر منابع دانش، آگاهی، سرمایه انسانی و فناوری نوین.
۸. ارتقاء سطح درآمد و زندگی روستاییان و رفع فقر با تقویت زیرساخت‌های مناسب تولید.
۹. هم‌افزایی و گسترش فعالیت‌های اقتصادی کشور در زمینه‌هایی که دارای مزیت نسبی هستیم.

جدول ۲-۸: قوانین برنامه چهارم توسعه

ردیف	ماده قانون	شرح ماده قانونی	سیاست	آیین نامه	توضیحات

			دولت موظف است به منظور اهتمام ملی در شناسایی، حفاظت، پژوهش، مرمت، احیا، بهره برداری و معرفی میراث فرهنگی کشور و ارتقا توان گردشگری، تولید ثروت و اشتغال زایی و مبادلات فرهنگی در کشور اقدامات زیر را در طول برنامه چهارم به انجام برساند:	۱۱۴	۱
	ندارد		الف- تهیه و اجرای طرح های مربوط به «حمایت از مالکین» متصرفین قانونی و بهره برداران آثار تاریخی- فرهنگی و املاک واقع در حریم آن ها و «مدیریت، ساماندهی، نظارت و حمایت از مالکین و دارندگان اموال فرهنگی- تاریخی منقول مجاز» تا پایان سال اول برنامه		
	ندارد		ب- ایجاد و توسعه موزه های پژوهشی- تخصصی وابسته به دستگاه های اجرایی		
ماده ۱- کلیه دستگاههای اجرایی مشمول قانون برنامه چهارم توسعه موظفند قبل از اجرای پروژه‌های بزرگ عمرانی و در مرحله امکان‌سنجی و مکان‌یابی نسبت به انجام مطالعات فرهنگی- تاریخی در مکان‌های طرح اقدام نمایند. ماده ۲- مطالعات فرهنگی- تاریخی و مستندسازی آثار فرهنگی- تاریخی واقع در	دارد		ج- شناسایی و مستند سازی آثار تاریخی- فرهنگی در محدوده جغرافیایی اجرای طرح، توسط دستگاه مجری با نظارت و تأیید میراث فرهنگی و گردشگری		

<p>محدوده طرح، براساس دستورالعمل‌های صادر شده از سازمان میراث فرهنگی و گردشگری و تحت نظارت علمی سازمان مذکور توسط دستگاه مجری انجام خواهد شد.</p> <p>ماده ۳- هزینه مطالعات و مستندسازی جزئی از هزینه‌های مطالعاتی طرح در موافقتنامه بین سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور و دستگاه مجری طرح پیش‌بینی خواهد شد.</p> <p>ماده ۴- ضوابط حفاظتی عرصه و حریم آثار فرهنگی- تاریخی واقع در محدوده طرح و در صورت لزوم عملیات نجات بخشی آنها، حسب نظر و با نظارت سازمان میراث فرهنگی و گردشگری، در قالب مطالعات موضوع این آیین‌نامه انجام و پس از تایید نهایی سازمان میراث فرهنگی و گردشگری توسط مجری و از محل اعتبارات طرح انجام خواهد شد.</p> <p>ماده ۵ - دستگاه مجری یک نسخه از مطالعات فرهنگی- تاریخی و اسناد مربوط به مستندسازی آثار فرهنگی تاریخی موجود در محوطه اجرای طرح را به سازمان</p>					
--	--	--	--	--	--

<p>میراث فرهنگی و گردشگری تحويل خواهدداد. ماده ۶- مبادله موافقتنامه اجرای طرح بین سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور و دستگاه مجری طرح منوط به تایید مطالعات و اقدامات موضوع این آیین‌نامه از سوی سازمان میراث فرهنگی و گردشگری خواهدبود.</p>					
	ندارد		<p>د- ایجاد و تجهیز پایگاه های میراث فرهنگی در آثار تاریخی مهم کشور و مضامین اصلی مرتبط با موضوع میراث فرهنگی</p>		
	ندارد		<p>ه- شناسایی و حمایت از آثار فرهنگی و تاریخی حوزه فرهنگی ایران موجود در کشور های همسایه و منطقه و به عنوان میراث فرهنگی مشترک</p>		
	ندارد		<p>و- به منظور جلب مشارکت بخش خصوصی و تعاونی، سازمان میراث فرهنگی و گردشگری مجاز است نسبت به صدور مجوز تأمین و فعالیت موزه های خصوصی و تخصصی و موسسات مشاوره و کارشناسی مرتبط با</p>		

		<p>موضوع فعالیت های میراث فرهنگی، کارگاه های مرمت آثار فرهنگی- تاریخی منقول و غیر منقول، موسسات مدیریت موزه ها و محوطه های تاریخی- فرهنگی، موسسات کارشناسی اموال فرهنگی، تاریخی، کارگاه های هنرهای سنتی و سایر موسسات خصوصی مرتبط با میراث فرهنگی اقدام نمایند.</p>	
		<p>ز- به سازمان میراث فرهنگی و گردشگری اجازه داده می شود به منظور اعطای مجوز کاربری و بهره برداری مناسب از بناها و اماکن تاریخی قابل احیا با استفاده از سرمایه گذاری بخش خصوصی داخلی و خارجی، صندوق احیاء و بهره برداری از بناها و اماکن تاریخی- فرهنگی را ایجاد نماید. بناها و اماکن تاریخی قابل احیا به استثنای نفایس (املاک و اموال) ملی به تشخیص سازمان مذکور از شمول ماده (۱۱۵) قانون محاسبات عمومی کشور مصوب ۶۶/۱/۱ خارج است.</p>	
	ندارد	<p>ح- ارتقای جایگاه بخش دولتی و غیر دولتی و افزایش رقابت پذیری در صنعت گردشگری از طریق اصلاح قوانین و مقررات و ارائه تسهیلات لازم، تهیه ضوابط حمایتی، اداری،</p>	

			بانکی برای موسسات بخش غیر دولتی و نیز جذب حمایت سرمایه گذاران و مشارکت موسسات تخصصی داخلی و بین المللی و بیمه برای گردشگران خارجی و ارائه آن به مجلس شورای اسلامی جهت تصویب
	ندارد	تقویت پایه های آماری بخش	ط- تکمیل نظام جامع آماری گردشگری با نظارت و هدایت مرکز آمار ایران
ماده ۱- در این آیین نامه، اصطلاحات زیر در معانی مربوط به کار می روند: الف - ایل: اتحادیه ای متشکل از تیره ها و طوایف عشایر است که به دلیل وابستگیهای خویشاوندی و هم خونی یا ضرورت های اجتماعی و سیاسی در یک برهه از زمان و در سرزمین مشترک که دارای قلمرو ایلی مشخص است، متحد شده باشند. ب - عشایر کوچنده: به جمعیت ها و جوامعی گفته می شود که حداقل دارای سه ویژگی باشند: ۱ - ساختار اجتماعی مبتنی بر نظام ایلی.	دارد		ی- به منظور حفظ آثار و فرهنگ سنتی، قومی، ایلی، ملی و ایجاد جاذبه برای توسعه صنعت گردشگری در کشور، دولت مکلف است نسبت به ایجاد مراکز حفظ آثار و فرهنگی ایلی در شهرستان ها و استان های کشور از قبیل دهکده توریستی، مراکز و اطراق های تفرجگاهی ایلی، موزه و نمایشگاه اقدام نموده و با پیش بینی اعتبارات و تسهیلات لازم در قانون بودجه سالانه اقدام نماید. مشارکت بخش دولتی و خصوصی و واگذاری زمین امکانات اعطاء تسهیلات به بخش خصوصی برای اجرای ای نگونه پروژهها بلامانع است.

<p>۲ - شیوه معیشت مبتنی بر دامداری.</p> <p>۳ - شیوه زندگی مبتنی بر کوچ.</p> <p>پ - ایل راه: به مسیرهای سنتی کوچ عشایر از قشلاق (گرمسیر) به ییلاق (سردسیر) و بالعکس اطلاق می‌شود.</p> <p>ت - فرهنگ ایلی: مجموعه متنوعی از عناصر و ترکیبات مادی و معنوی هستند که شامل هنرها، باورها، عادات، آداب و رسوم، سنن، آیین‌ها، مناسک، نهادها و ارزشهای ملی-دینی، اجتماعی و فرهنگی اصیل است که در مناطق زندگی ایلی وجود دارند.</p> <p>ث - مناطق عشایری: محدوده‌ای از سرزمین و قلمرو رده‌های ایلی که شامل ییلاق، قشلاق، میان بند و ایل راه می‌باشد.</p> <p>ماده ۲- سازمان میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری موظف است نسبت به انجام امور زیر اقدام نماید:</p> <p>الف - مطالعه، امکان‌سنجی و مکان‌یابی مراکز حفظ آثار و فرهنگ ایلی متناسب با مناطق دارای جاذبه‌های گردشگری عشایری.</p>					
---	--	--	--	--	--

<p>ب - تهیه اطلس گردشگری عشایر.</p> <p>پ - ایجاد مراکز حفظ آثار و فرهنگ ایلی متناسب با نتایج مطالعات انجام شده در شهرستانها و استانهای کشور از قبیل:</p> <p>۱ - اطرافگاهها و تفرجگاههای ایلی و عشایری بصورت دائمی یا فصلی در نقاط مناسب.</p> <p>۲ - دهکده‌های گردشگری در مناطق ایل‌نشین.</p> <p>۳ - موزه میراث فرهنگی ایلات و عشایر.</p> <p>۴ - ایجاد زیرساختها و احداث تاسیسات و امکانات لازم در موارد یاد شده به‌منظور جلب مشارکت بخش خصوصی.</p> <p>ت - اطلاع‌رسانی در مورد جاذبه‌های مختلف فرهنگی و گردشگری عشایری با همکاری سازمان امور عشایر ایران و سایر دستگاههای مرتبط به‌منظور ترویج فرهنگ مثبت عشایری و تبلیغ توانمندیهای آنان.</p> <p>ث - پشتیبانی از بخش غیردولتی (حقیقی و حقوقی) در ایجاد دهکده‌های توریستی عشایری، اطرافگاههای گردشگری ایلی و عشایری و ایجاد و توسعه موزه و</p>			
---	--	--	--

<p>واحدهای حفظ آثار تاریخی و فرهنگ ایلی.</p> <p>ج - مشارکت با بخش غیردولتی با رعایت ماده (۸۸) قانون تنظیم بخشی از مقررات مالی دولت و سایر مقررات حمایت از فعالیت شرکتها و مؤسسات غیردولتی که نسبت به ایجاد مراکز حفظ آثار و فرهنگ ایلی یا گردشگری در مناطق عشایری اقدام می‌نمایند.</p> <p>چ - ارائه تسهیلات ارزان قیمت بانکی برای ایجاد مراکز حفظ آثار و فرهنگ ایلی از طریق یارانه‌ها و وجوه اداره شده.</p> <p>ح - برگزاری جشنواره‌ها و سوگواره‌ها، هفته‌های فرهنگ عشایری، نمایشگاههای فرهنگ و هنر عشایری در داخل و خارج، مسابقات و اجرای برنامه‌های آئینی، آداب و سنن و مناسک، انتشار کتب و نشریات و تولید فیلمهای بلند و کوتاه و هنرهای تجسمی با رویکرد حفظ آثار و فرهنگ سنتی ایلی و عشایری.</p> <p>تبصره - موارد مرتبط با هماهنگی وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی صورت می‌گیرد.</p> <p>ماده ۳- سازمان امور عشایر ایران به منظور حفظ آثار و فرهنگ ایلی موظف است</p>					
--	--	--	--	--	--

<p>نسبت به انجام موارد زیر اقدام نماید:</p> <p>الف - تهیه تقویم کوچ عشایر، نقشه مسیر ایل راهها و مسیر حرکت و اطرافگاههای عشایری و کمک به تهیه اطلس گردشگری عشایری به تفکیک استانها.</p> <p>ب - مساعدت در امر شناسایی آثار فرهنگ ایلی و عشایری و نقاط مستعد گردشگری در مناطق عشایری.</p> <p>پ - پشتیبانی از برگزاری مراسم مندرج در بند «ح» ماده (۳) این آیین‌نامه.</p> <p>ت - همکاری در انجام طرحهای پژوهشی و مطالعاتی برای ایجاد مراکز حفظ آثار فرهنگ ایلی بویژه از طریق حمایت از پایان‌نامه‌های کارشناسی ارشد و دکترا.</p> <p>ث - ترویج فرهنگ گردشگریپذیری در بین جوامع عشایری.</p> <p>ماده ۴- سازمان صدا و سیمای جمهوری اسلامی ایران موظف است با همکاری سازمان امور عشایر ایران و سازمان میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری برنامه‌های رادیویی و تلویزیونی را به‌منظور معرفی فرهنگ ایلات و عشایر و معرفی جاذبه‌های گردشگری</p>					
--	--	--	--	--	--

<p>این جامعه تهیه، تولید و پخش نماید.</p> <p>ماده ۵ - سازمان تربیت بدنی موظف است با همکاری سازمان امور عشایر ایران نسبت به شناسایی، احیاء و توسعه ورزشهای بومی ایلی و عشایری و برگزاری مسابقات مناسب اقدام نماید.</p> <p>ماده ۶ - سازمان جنگلها، مراتع و آبخیزداری، سازمان ملی زمین و مسکن و سایر دستگاههای ذی ربط موظفند حسب مورد زمین مورد نیاز برای ایجاد و توسعه دهکده‌های توریستی عشایری، اطراقگاههای گردشگری ایلی، موزه‌ها، نمایشگاهها، مراکز حفظ آثار فرهنگ ایلی و مراکز اطلاع‌رسانی عشایری را با معرفی سازمان میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری با لحاظ اولویت در اختیار بخش غیردولتی و سازمانهای دولتی متقاضی اجرای طرحهای یادشده واگذار نمایند.</p> <p>ماده ۷ - دستگاههای مذکور در این آیین‌نامه موظفند اعتبارات هزینه‌ای، تملک داراییهای سرمایه‌ای و کمکهای فنی -</p>					
---	--	--	--	--	--

اعتباری مورد نیاز برای انجام اقدامات پیش‌بینی شده در این آیین‌نامه را در بودجه‌های پیشنهادی سالیانه در نظر گرفته و سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور موظف است به نحو مقتضی در لوایح بودجه سنواتی موارد یاد شده را لحاظ نماید.					
--	--	--	--	--	--

برنامه چهارم توسعه در شرایطی آغاز شد که حوزه میراث فرهنگی و گردشگری با وجود داشتن تنوع جاذبه‌ها و امکانات تاریخی، طبیعی و فرهنگی با چالش‌های مختلفی روبه‌رو بود. از جمله این چالش‌ها می‌توان به موارد زیر اشاره نمود:

- **ساماندهی محدود جاذبه‌ها و امکانات گردشگری:** با آنکه در زمینه مستندسازی، ثبت، تعیین حریم و مرمت آثار تاریخی و فرهنگی اقدامات فراوانی صورت گرفته ولی حجم فعالیت‌های باقیمانده در برخی موارد تا حدی بود که تکمیل آنها با سرعت فعلی زمانی بیش از ۱۰۰ سال را می‌طلبید. واحدهای اقامتی موجود گردشگری به استثنای چند هتل مدرن و نوساز، معمولاً قدیمی بودند و نیاز به بازسازی اساسی و درجه‌بندی مجدد داشتند. علارغم وجود استانداردهای سازمان میراث فرهنگی و گردشگری، میان رستوران‌های هم‌درجه ناهماهنگی مشاهده می‌شد و استانداردها نیز با استانداردهای بین‌المللی مطابقت نداشت. با وجود تعداد زیاد دفاتر خدمات جهانگردی در ایران فقط تعداد کمی از آنها (کمتر از ۲۰ دفتر) اقدام به اجرای تورهای خارج به داخل می‌کردند.
- **ضعف مدیریت خدمات گردشگری:** هیچ سازمانی برای توسعه و بازاریابی تسهیلات MICE ایران، علی‌رغم موقعیت استراتژیک ایران در منطقه از نظر تجارت، بازرگانی و توان جهانگردی بالقوه وجود نداشت. سیستم‌ها و روش‌های مدیریت هتل اعم از حسابداری، رزرواسیون، سروغذا و آشامیدنی، قدیمی و نسبتاً ناکارآمد و سیستم کامپیوتری بین‌المللی رزرواسیون به هتل‌ها متصل نبود. هتل‌های ۴ و ۵ ستاره عمدتاً تحت مالکیت بنیادها و شرکت‌های نیمه دولتی قرار داشته و فاقد یک مدیریت کارآمد برای ارائه خدمات با کیفیت بالا بود. کمبود اطلاعات

ضروری درباره راهنمایان تور و توانایی‌های آنها و کسانی که به صورت غیررسمی به عنوان راهنمای تور مشغول فعالیت بودند نشان می‌داد که نظارت موثری از نظر اعمال استانداردها در این زمینه وجود ندارد و سیستم راهنمای تور در ایران با نیازهای گردشگری مطابق نبود.

وجود تبلیغات منفی در خارج از کشور: وجود تبلیغات گسترده خارجی بر علیه ایران و حوادث و وقایع گوناگون در طی سال‌های اخیر باعث شده بود تا در کشورهای خارجی و بخصوص غربی دیدگاه مناسبی در مورد فضای عمومی کشورمان وجود نداشته باشد. این مسئله خود منجر به تردید گردشگران در سفر به ایران می‌شد. با توجه به این مشکلات و چالش‌ها، مواد قانونی و سیاست‌های اجرایی در حوزه میراث فرهنگی و گردشگری تدوین و در طول اجرای برنامه چهارم مورد پیگیری قرار گرفت.

۱-۵-۲ تحلیل عملکرد برنامه چهارم توسعه:

در برنامه چهارم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی اهداف متعددی برای بسط و حفاظت از میراث فرهنگی و توسعه گردشگری ذکر شده که از آن جمله می‌توان به حمایت از مالکین و متصرفین قانونی و بهره‌برداری آثار تاریخی و فرهنگی، ایجاد و تجهیز پایگاه‌های میراث فرهنگی، شناسایی و حمایت از آثار فرهنگی-تاریخی حوزه فرهنگی ایران موجود در کشورهای همسایه و منطقه به عنوان میراث فرهنگی مشترک، جلب مشارکت بخش خصوصی برای فعال نمودن موزه‌های خصوصی و سایر موسسات مرتبط با میراث فرهنگی، ایجاد صندوق احیاء و بهره‌برداری از اماکن تاریخی-فرهنگی، ارتقاء جایگاه بخش غیردولتی در صنعت گردشگری، اجرای نظام جامع آماری گردشگری، توسعه گردشگری عشایر و ایجاد یگان حفاظت از میراث فرهنگی و پوشش بیمه‌ای محصولات صنایع دستی اشاره نمود.

سازمان میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری در مورد حمایت از مالکین و دارندگان اموال فرهنگی-تاریخی، ایجاد و توسعه موزه‌های پژوهشی-تخصصی وابسته به دستگاه‌های اجرایی، شناسایی و مستندسازی آثار تاریخی-فرهنگی در محدوده جغرافیایی طرح توسعه دستگاه مجری با نظارت و تایید سازمان میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری، ایجاد صندوق احیاء و بهره‌برداری از بناها و اماکن تاریخی-فرهنگی، جلب مشارکت بخش خصوصی برای فعال نمودن موزه‌های خصوصی مرتبط با میراث فرهنگی، حمایت از بخش خصوصی جهت سرمایه‌گذاری در پروژه‌های گردشگری، ایجاد یگان حفاظت میراث فرهنگی و ایجاد مراکز حفظ آثار و فرهنگ ایلی دارای عملکرد مطلوبی بوده و اقدامات موثری انجام داده، لیکن در مورد ایجاد و تجهیز پایگاه‌های میراث فرهنگی در آثار تاریخی مهم کشور، مرمت و احیاء بافت‌های تاریخی، تکمیل نظام جامع آماری گردشگری تاکنون اقدام موثری صورت نگرفته، همچنین اقدامات انجام شده در زمینه شناسایی و حمایت از آثار فرهنگی-تاریخی حوزه فرهنگی ایران موجود در کشورهای همسایه و ارتقاء جایگاه بخش غیردولتی و افزایش رقابت پذیری در صنعت گردشگری کافی به نظر نمی‌رسد و ضرورت داشت سازمان مذکور جهت تحقق اهداف پیش‌بینی شده اهتمام بیشتری می‌ورزید. از اهم سیاست‌های پیش‌بینی شده در سند فرابخشی می‌توان به موارد زیر اشاره کرد:

- ۱) توسعه زیرساخت‌های مرتبط با گردشگری و میراث فرهنگی با استفاده از حداکثر مشارکت بخش غیردولتی در مناطق دارای مزیت نسبی.
 - ۲) گسترش سطح کاوش، حفاظت فنی و فیزیکی، مستندسازی و ثبت آثار تاریخی و فرهنگی و طبیعی.
 - ۳) همگانی کردن حفاظت، مرمت، احیاء و معرفی آثار تاریخی، فرهنگی کشور.
 - ۴) گسترش تبلیغات داخلی برای ترویج فرهنگ گردشگری پذیرداری و تبلیغات بین‌المللی برای جلب گردشگران بین‌المللی.
 - ۵) بهره‌برداری مناسب از بناها و بافت‌های تاریخی و فرهنگی در شهرها و روستاها.
 - ۶) توانمندسازی و نظارت بر نیروی انسانی فعال در بخش و بخش‌های مرتبط.
 - ۷) ایجاد تنوع در محصولات گردشگری و میراث فرهنگی و طبیعی قابل ارائه در کنار جاذبه‌های مهم کشور.
 - ۸) تقویت پایه‌های آماری بخش گردشگری کشور.
 - ۹) گسترش برگزاری رویدادهای بین‌المللی برای جلب افراد خارجی به کشور.
- در طول سال‌های اجرای برنامه چهارم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی، سازمان میراث فرهنگی، صنایع‌دستی و گردشگری عملکرد نسبتاً مطلوبی در خصوص برخی از سیاست‌ها و اقدامات پیش‌بینی شده در سند فرابخشی داشته است که از مهمترین آنها می‌توان موارد زیر را نام برد:
- شناسایی محوطه‌های باستانی، تعیین حریم آثار و کاوش‌های باستان‌شناسی.
 - انعقاد تفاهم‌نامه با وزارت مسکن، وزارت کشور و شهرداری‌ها در خصوص احیاء و معرفی آثار فرهنگی، تاریخی کشور.
 - تهیه و پخش تیزرهای تبلیغاتی در شبکه‌های داخلی و برون‌مرزی تلویزیونی و چاپ و انتشار کتاب، پوستر، CD و...
 - آموزش نیروی انسانی فعال و مورد نیاز بخش گردشگری.
 - شرکت در نمایشگاه‌های بین‌المللی.
 - برگزاری کنفرانس‌های بین‌المللی صنایع‌دستی و گردشگری.
 - شرکت در اجلاس‌های بین‌المللی گردشگری.
- این سازمان در خصوص توسعه زیرساخت‌های مرتبط با گردشگری که یکی از سیاست‌های اصلی سند فرابخشی است، مطالعات وسیعی را در زمینه شناسایی مناطق نمونه گردشگری آغاز کرده و امید آن می‌رود که در سال‌های آتی نتایج مثبتی در این زمینه حاصل گردد. با این حال عملکرد دستگاه اجرایی در حوزه تولید آمارهای بخشی، متنوع‌سازی محصولات گردشگری و جلب رویدادهای مهم بین‌المللی به کشور مطلوب نبوده است.

جدول ۲-۹ عملکرد شاخص‌های کلیدی بخش میراث فرهنگی و گردشگری در برنامه چهارم (اهداف کمی)

ردیف	عناوین هدف‌های کمی	واحد متعارف	عملکرد				۱۳۸۸		متوسط پنج ساله برنامه چهارم		
			۸۴	۸۵	۸۶	۸۷	هدف	عملکرد			
عملکرد	هدف	درصد	عملکرد	هدف	عملکرد	هدف	درصد	عملکرد			
۱	تعداد گردشگران ورودی به کشور	هزار نفر	۲۱۳۲	۱۶۰۶	۲۱۷۱	۲۰۳۷	۴۱۰۰	۲۲۷۳	۵۵	۳۱۱۶	۲۰۴۴
۲	تعداد گردشگران ورودی به صورت تور	هزار نفر	۵۰	۸۰	۷۸	۱۲۰	۲۰۰	-	-	۱۳۳	---
۳	تعداد تخت اقامتی طبقه‌بندی شده	تخت	۸۷۰۰۰	۱۵۵۵۱۲	۱۵۹۶۳۵	۳۳۵۳۳۳	۱۷۰۰۰۰	۲۳۰۲۶۰	۱۴۱	۱۳۷۶۰۰	۱۷۷۴۴۸
۴	تعداد مناطق نمونه گردشگری	منطقه	۵	۲	۲۵	۳۵	۲۵	۴۹	۱۹۶	۱۴	۲۳
۵	تعداد بازرسی‌های نظارتی از کیفیت خدمات گردشگری	بازرسی	۸۴۰۰۰	۸۸۰۰۰	۱۰۵۶۰۰	۱۱۲۰۰۰	۱۰۰۰۰۰	۱۱۷۰۰۰	۱۱۷	۹۲۰۰۰	

۱۹۶۷۷	۱۵۷۴۰	۱۰۲	۲۹۳۳۳	۲۰۰۰۰	۱۸۶۷۳	۱۹۶۵۰	۱۹۱۶۹	۱۱۵۰۰	نفر	تعداد نیروهای فعال دریافت‌کننده خدمات آموزش در بخش	۶
۴۰	۴۰	۹۹	۶۱	۶۰	۴۸	۳۹	۳۰	۲۴	تعداد اثر در هزار اثر	نسبت آثار مستندسازی شده غیرمنقول به کل آثار شناسایی شده	۷
۱۵۳	۱۵۲	۱۰۵	۱۹۸	۲۰۰	۱۱۶۳ ۵	۱۵۰	۱۴۲	۱۱۰	تعداد اثر در هزار اثر	نسبت آثار مستندسازی شده منقول به کل آثار شناسایی شده	۸
۲۹	۲۹	۱۰۱	۴۲	۴۰	۳۴	۸/۲۸	۶/۲۳	۲/۱۸	تعداد اثر در هزار اثر	نسبت آثار حفاظت شده به کل آثار نیازمند حفاظت	۹
۱۵۱/۶	۱۵۲	۹۸	۲۰۳	۲۰۰	۱۷۷	۱۱۵۱ ۸	۱۲۶	۱۰۰	تعداد اثر در هزار اثر	نسبت آثار ثبت شده در فهرست آثار ملی به آثار شناسایی شده	۱۰

نسبت تعمیر و	تعداد									
مرمت اماکن و	اماکن و									
بناهای تاریخی	بناها در	۲۰	۲۴	۳۰	۳۶	۴۵	۴۴	۵۵	۳۱	۳۰/۸
به کل اماکن و	ده هزار									
بناهای	مکان و									
شناسایی شده	بنا									
نسبت اشیاء	تعداد									
تاریخی مرمت	اشیاء در									
شده به کل	هزار	۹۴	۶۳	---	۸۴	۲۰۰	۱۱۰	۵۷	۱۳۹	۸۷/۷
اشیاء تاریخی	شی									
نیازمند مرمت	تاریخی									
تعداد موزه	موزه	۱۲۰	۱۴۱	۱۶۳	۲۰۳	۵۰۰	۲۸۷	۵۷	۳۰۲	۱۸۳
فعال										
تعداد موزه‌های										
پژوهشی -										
تخصصی	موزه	۲۴۰	۱۶۲	۱۶۵	۱۶۷	۵۰۰	۱۸۶	۳۷	۳۶۰	۱۸۴
وابسته به										
دستگاه‌های										
اجرایی										

همانگونه که در جدول ۲-۹ مشاهده می‌شود از مجموع ۱۴ هدف کمی بخش طی برنامه چهارم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی در سال ۱۳۸۵، ۶ شاخص تعداد گردشگران ورودی به کشور، تعداد گردشگران ورودی به صورت تور، نسبت اشیاء تاریخی مرمت شده به کل اشیاء تاریخی نیازمند مرمت، تعداد موزه فعال، تعداد موزه‌های پژوهشی- تخصصی وابسته به دستگاه‌های اجرایی دارای عملکرد پایین‌تر از میزان تعیین شده در برنامه می‌باشند و از این میان پایین‌ترین میزان تحقق مربوط به تعداد موزه‌های تخصصی است. سازمان میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری در خصوص نسبت آثار مستندسازی شده غیرمنقول به کل آثار شناسایی شده و نسبت تعمیر و مرمت اماکن و بناهای تاریخی به کل اماکن و بناهای تاریخی شناسایی شده دارای عملکردی برابر با هدف برنامه در سال مورد نظر بوده و در مورد تعداد نیروهای فعال

دریافت کننده خدمات آموزشی در بخش، تعداد بازرسی‌های نظارتی از کیفیت خدمات گردشگری، نسبت آثار مستندسازی شده منقول به کل آثار شناسایی شده، نسبت آثار حفاظت شده به کل آثار نیازمند حفاظت و نسبت آثار ثبت شده در فهرست آثار ملی به آثار شناسایی شده، عملکردی فراتر از میزان تعیین شده در برنامه داشته باشد.

از مجموع عملکرد شاخص‌های کلیدی بخش می‌توان نتیجه گرفت که سازمان میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری در زمینه شناسایی و مستندسازی آثار منقول و غیرمنقول و احیاء و مرمت اماکن و بناهای تاریخی عملکرد مطلوبی داشته که این امر نیز عمدتاً در اثر ایجاد یگان حفاظت از میراث فرهنگی حاصل شده، اما عملکرد سازمان در مورد ورود گردشگران خارجی و همچنین ایجاد موزه مطلوب نبوده است.

۲-۵-۲ نقاط قوت و ضعف برنامه چهارم توسعه در حوزه گردشگری و میراث فرهنگی:

اهم نقاط قوت بخش در طول برنامه چهارم را می‌توان ارتقاء سطح اداری آن از سه سازمان زیرمجموعه وزارتخانه‌های مختلف به یک سازمان مستقل و قدرتمند دانست. این عامل باعث شد تا اعتبارات این بخش با تحولات مثبت بسیاری مواجه شده و بخش عمده‌ای از کمبود اعتبارات دولتی در این حوزه مرتفع گردد. همچنین افزایش قدرت تصمیم‌گیری در این حوزه باعث تقویت جایگاه بخش در میان سایر بخش‌ها گردید. از اهم مسائل تاثیرگذار در عدم تحقق سیاست‌های اتخاذ شده می‌توان به مواردی چون تغییرات مدیریتی زیاد در سطوح بالای سازمان میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری و همچنین بکارگیری نیروهای غیرمتخصص در سطوح مختلف این سازمان اشاره نمود. ضعف همکاری در حوزه‌های مرتبط فرابخشی و کمبود آمارهای مناسب از دیگر نقاط ضعف در تحقق اهداف تعیین شده می‌باشد.

به منظور تحقق اهداف برنامه، پیشنهادهایی جهت اعمال در برنامه پنجم ارائه شده که در ادامه به آن اشاره شده است:

- ۱) تجدیدنظر و اصلاح در شاخص‌های عملکردی اهداف کمی و کیفی با توجه به تدوین برنامه پنجم.
- ۲) توجه ویژه برای برنامه‌ریزان به منظور تنظیم مجدد اهداف، راهبردها و ماموریت سازمان.
- ۳) برنامه‌ریزی به منظور توانمندسازی نیروی انسانی فعال.
- ۴) جلب مشارکت سایر دستگاه‌های اجرایی ذی‌ربط در تحقق اهداف و اجرای سیاست‌های فرابخشی.
- ۵) بازنگری قوانین و مقررات و آیین‌نامه‌های اجرایی به منظور تحقق ماموریت‌های سازمانی.
- ۶) توسعه سامانه نظام جامع آماری با همکاری سایر دستگاه‌ها و نهادهای ذی‌ربط، بازنگری در توزیع منابع بر اساس اولویت‌های برنامه‌ای.
- ۷) تاکید بر توسعه زیرساختارها به خصوص در حوزه گردشگری و صنایع دستی.
- ۸) تبیین جایگاه صنایع دستی در نظام برنامه پنجم توسعه.
- ۹) توجه به اهمیت صنایع دستی به منظور حضور در بازارهای داخلی و خارجی.
- ۱۰) بررسی و شناسایی فرصت‌های سرمایه‌گذاری در زمینه میراث فرهنگی و گردشگری.

۱۱) تخصیص اعتبارات کافی و اثرگذار.

۱۲) افزایش میزان حمایت از تاسیس موزه‌های خصوصی.

۱۳) استفاده از ظرفیت‌های قانونی شورای عالی میراث‌فرهنگی و گردشگری برای جلب همکاری‌های فرابخشی در حوزه گردشگری (معاونت نظارت راهبردی، ۱۳۹۰: ۴۱۰-۳۷۰).

۶-۲ جایگاه گردشگری در برنامه پنجم توسعه (۹۴-۱۳۹۰)

بر اساس ماده ۱۱ قانون برنامه پنج ساله پنجم توسعه جمهوری اسلامی ایران سازمان میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی مجاز است:

الف. اقدامات قانونی در جهت امکان ایجاد مراکز فرهنگی و گردشگری و نحوه تأسیس مراکز تخصصی غیردولتی را در زمینه میراث فرهنگی از قبیل موزه‌ها، مرمت آثار فرهنگی و تاریخی، کارشناسی اموال تاریخی و فرهنگی و همچنین مراکز جهت نظارت بر مراکز اقامتی، پذیرایی، دفاتر خدمات مسافرتی و گردشگری با استاندارد لازم و شرایط سهل و آسان را فراهم نماید.

ب. از راه اندازی موزه‌های تخصصی به ویژه موزه‌های دفاع مقدس و شهدا توسط مؤسسات یا نهادهای عمومی غیردولتی، تعاونی و بخش خصوصی حمایت مالی نماید.

ج. از ایجاد مراکز حفظ آثار و فرهنگ سنتی عشایری و روستایی توسط بخش خصوصی و نهادهای عمومی غیردولتی و تعاونی با رعایت موازین اسلامی به منظور توسعه گردشگری آن مناطق حمایت مالی نماید.

د. از مالکیت و حقوق قانونی مالکین بناها و آثار و اشیاء تاریخی منقول در جهت حفظ، صیانت و کاربرد مناسب آنها و اقدامات لازم جهت بیمه آثار فرهنگی، هنری و تاریخی حمایت مالی و معنوی نماید.

ه. آثار فرهنگی تاریخی و میراث معنوی حوزه فرهنگی ایران، موجود در کشورهای همسایه و منطقه و سایر کشورها به عنوان میراث فرهنگی را شناسایی و از آنها حمایت نماید (مجموعه برنامه پنج ساله پنجم توسعه جمهوری اسلامی ایران، ۱۳۸۹: ۴۹).

جدول ۲-۱۰: قوانین گردشگری در برنامه پنجم توسعه

ردیف	ماده قانونی	شرح ماده قانونی	بندهای ماده ماده قانونی
۱	ماده ۱۱	سازمان میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی مجاز است	الف - اقدامات قانونی در جهت امکان ایجاد مراکز فرهنگی و گردشگری و نحوه تأسیس مراکز تخصصی غیردولتی را در زمینه میراث فرهنگی از قبیل موزه‌ها، مرمت آثار فرهنگی و تاریخی،

<p>کارشناسی اموال تاریخی و فرهنگی و همچنین مراکزی جهت نظارت بر مراکز اقامتی، پذیرایی، دفاتر خدمات مسافرتی و گردشگری با استاندارد لازم و شرایط سهل و آسان را فراهم نماید.</p> <p>ب - از راه‌اندازی موزه‌های تخصصی به ویژه موزه‌های دفاع مقدس و شهدا توسط مؤسسات یا نهادهای عمومی غیردولتی، تعاونی و بخش خصوصی حمایت مالی نماید.</p> <p>ج - از ایجاد مراکز حفظ آثار و فرهنگ سنتی عشایری و روستایی توسط بخش خصوصی و نهادهای عمومی غیردولتی و تعاونی با رعایت موازین اسلامی به منظور توسعه گردشگری آن مناطق حمایت مالی نماید.</p> <p>د - از مالکیت و حقوق قانونی مالکین بناها و آثار و اشیاء تاریخی منقول در جهت حفظ، صیانت و کاربرد مناسب آنها و اقدامات لازم جهت بیمه آثار فرهنگی، هنری و تاریخی حمایت مالی و معنوی نماید.</p> <p>ه - آثار فرهنگی تاریخی و میراث معنوی حوزه فرهنگی ایران، موجود در کشورهای همسایه و منطقه و سایر کشورها به عنوان میراث فرهنگی را شناسایی و از آنها حمایت نماید.</p>			
<p>الف - شناسایی دقیق نیازها و مشکلات زائرین، برنامه‌ریزی و تدوین ساز و کارهای لازم جهت ساماندهی امور زائرین و تأمین زیرساختهای لازم از طریق حمایت از شهرداریها و بخشهای غیردولتی</p> <p>ب - توسعه امکانات، فعالیتهای فرهنگی و خدمات زیارتی در قطب‌های زیارتی و گردشگری مذهبی و فراهم نمودن زمینه زیارت مطلوب و اجرای پروژه‌های زیربنایی مورد نیاز در قالب بودجه‌های سنواتی</p>	<p>دولت به منظور تعمیق ارزشها، باورها و فرهنگ مبتنی بر هویت اسلامی و ترویج سیره و سنت اهل بیت علیهم‌السلام و استفاده بهینه از ظرفیت معنوی اماکن زیارتی به ویژه در شهرهای مقدس مشهد، قم و شیراز نسبت به انجام امور ذیل تا پایان برنامه اقدام می‌نماید:</p>	<p>ماده ۱۲</p>	<p>۲</p>

<p>الف - مرکز آمار ایران مرجع رسمی تهیه، اعلام و انتشار آمارهای رسمی کشور است.</p> <p>ب - مرکز آمار ایران حداکثر ظرف سال اول برنامه با همکاری دستگاههای اجرائی نسبت به تهیه برنامه ملی آماری کشور مبتنی بر فناوریهای نوین با رعایت استانداردها و ضوابط تولید و انتشار آمارهای رسمی، استقرار نظام آمارهای ثبتي و استقرار و تغذيه مستمر پایگاه اطلاعات آماری کشور اقدام نماید. این برنامه با پیشنهاد مرکز آمار ایران و تصویب شورای عالی آمار برای دستگاههای اجرائی لازم الاجراء است.</p> <p>ج - به دستگاههای اجرائی اجازه داده می‌شود در حدود وظایف قانونی خود و در چهارچوب ضوابط و استانداردهای مورد تأیید شورای عالی آمار نسبت به تولید آمار تخصصی حوزه مربوط به خود اقدام نمایند.</p> <p>نظارت بر حسن اجرای این ماده بر عهده معاونت و در صورت تفویض با معاون ذی‌ربط آن (رئیس مرکز آمار ایران) است.</p>	<p>به منظور یکپارچه‌سازی، ساماندهی و رفع موازی‌کاری در نظام آماری کشور</p>	<p>ماده ۵۴</p>	<p>۳</p>
<p>الف - دولت مجاز است نسبت به برقراری پرواز و جابه‌جایی کالا و مسافر از طریق شرکتهای داخلی و خارجی متناسب با میزان تقاضای حمل و نقل بین‌المللی از خارج کشور به یک فرودگاه بین‌المللی داخلی کشور و بالعکس اقدام نماید.</p> <p>ب - دولت مکلف است تا پایان سال اول برنامه نسبت به متنوع سازی نرخ خدمات حمل و نقل هوایی بار و مسافر اقدام نماید و از ابتدای سال سوم برنامه ضمن آزادسازی کامل نرخ حمل و نقل هوایی، خدمات فرودگاهی و شبکه پروازی، لغو تخفیفات تکلیفی و هرگونه معافیت در زمینه بهره‌برداری از خدمات ناوبری هوایی، فرودگاهی، نشست و برخاست، خدمات پروازی، واگذاری اماکن و سایر موارد مرتبط نسبت به واقعی نمودن نرخ آنها اقدام کند.</p>	<p>حمل و نقل</p>	<p>ماده ۱۶۱</p>	<p>۴</p>

<p>تبصره - ارائه خدمات کمک ناوبری هوایی و نشست و برخاست به صورت انحصاری برعهده شرکت فرودگاهها (دولت) خواهد بود.</p> <p>ج - به منظور ساماندهی امور حمل و نقل هوایی، ارتقاء رقابت‌پذیری با رویکرد لغو انحصارات مربوط به حمل و نقل هوایی شرکت هواپیمایی جمهوری اسلامی ایران از جمله مواد (۵) و (۷) قانون اصلاح موادی از قانون تأسیس هواپیمایی جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۷۳/۲/۶ و واگذاری به بخشهای خصوصی و تعاونی و خدمات‌رسانی بهینه صنعت هوایی و اعمال حاکمیت مناسب، دولت موظف است نسبت به اصلاح وظایف، اختیارات و مسؤولیتهای سازمان هواپیمایی کشوری با هدف تقویت و متناسب نمودن وظایف و اختیارات حاکمیتی آن سازمان و همچنین اصلاح اساسنامه شرکت هواپیمایی جمهوری اسلامی ایران تا پایان سال دوم برنامه اقدام قانونی نماید.</p> <p>د - دولت نسبت به ارتقاء ایمنی هواپیماها، پروازها و فرودگاهها و نیل به استانداردهای بین‌المللی و همچنین پوشش کامل راداری، ناوبری و فرکانسی فضای کشور و فرودگاهها، از طریق تکمیل و یا نوسازی سامانه‌های (سیستمهای) کمک‌ناوبری و راداری، ایجاد و بهره‌برداری از زیرساختهای ناوبری جهانی ماهواره‌ای و سازماندهی مجدد فضای کشور با هدف کوتاه‌سازی و اقتصادی‌نمودن دالانهای هوایی داخلی و بین‌المللی و افزایش پروازهای عبوری تا پایان برنامه اقدام نماید.</p>			
<p>اجرای قانون توسعه حمل و نقل عمومی و مدیریت سوخت مصوب ۱۳۸۶/۹/۱۸ تا پایان برنامه تمدید می‌شود.</p>		ماده ۱۶۲	۵
<p>د - به منظور کمک به تدارک ناوگان حمل و نقل جاده‌ای بین‌شهری و احداث پایانه‌های مسافری و باری و مجتمع‌های خدمات رفاهی بین‌راهی توسط</p>		ماده ۱۶۳	۶

<p>بخش‌های خصوصی و تعاونی با اولویت تعاونیه‌های ایثارگران، از محل منابع داخلی شرکتهای وابسته به وزارت راه و ترابری در قالب وجوه اداره‌شده پرداخت می‌شود.</p> <p>و - به منظور بهره‌برداری بهینه از ظرفیتها و موقعیت جغرافیایی کشور:</p> <p>۱- وزارت راه و ترابری با هماهنگی و مشارکت مرکز آمار ایران موظف است تا پایان سال دوم برنامه نسبت به ایجاد بانک جامع حمل و نقل کشور و استقرار سامانه اطلاعات جامع حوادث و سوانح حمل و نقل دربرگیرنده اطلاعات دریافتی از پلیس، بخش بهداشت و درمان کشور، سازمانهای راهداری، هواپیمایی کشوری و بنادر و دریانوردی، شرکت راه‌آهن و سایر سازمانهای ذی‌ربط با هدف تجمیع، شفاف‌سازی و ارائه داده‌ها و اطلاعات صحیح و قابل استفاده در تحلیل و تدوین اهداف و برنامه‌های ملی ایمنی اقدام نماید. گزارش آماری حمل و نقل کشور همه ساله توسط مرکز آمار ایران تدوین و منتشر می‌شود.</p> <p>۲ - طرح جامع حمل و نقل کشور با هدف پاسخگویی به تقاضاهای بالفعل و بالقوه و دستیابی به جایگاه مناسب در حوزه‌های ایمنی، انرژی، اقتصاد، حمل و نقل و محیط زیست تا پایان سال سوم برنامه به تصویب هیأت وزیران می‌رسد. از زمان تصویب طرح جامع، شروع کلیه طرحهای جدید توسعه و ساخت زیربنای حمل و نقل، فقط براساس این طرح و در قالب بودجه سنواتی قابل اجراء است.</p> <p>۳- دولت موظف است ساز و کارهای قانونی لازم به منظور کاهش سالانه ده درصد (۱۰٪) میزان تلفات جانی ناشی از تصادفات رانندگی در جاده‌های کشور در طول برنامه را فراهم نماید.</p>			
---	--	--	--

<p>ز - به منظور تسهیل تجارت، رقابت‌پذیر کردن فعالیت‌های حمل و نقل با توجه به مزیت‌های نسبی در زنجیره عرضه و خدمات ترابری منطقه‌ای و بین‌المللی، دولت مجاز است:</p> <p>۱- از ایجاد پارک‌های پشتیبانی (لجستیک)، احداث پایانه‌ها، شهرک‌های حمل و نقل ترکیبی مسافری و باری و گسترش بنادر خشک توسط بخش خصوصی و تعاونی حمایت نماید.</p> <p>۲- نسبت به تهیه طرح مکان‌یابی پایانه‌های بارگنج (کانتینری) و حمل و نقل ترکیبی در شبکه اصلی و عبوری (ترانزیتی) کشور اعم از شمالی - جنوبی، شرقی - غربی و نیز شبکه آسیایی تا پایان سال دوم برنامه و اجرای آن از طریق بخش خصوصی و تعاونی اقدام نماید.</p> <p>۳- ساز و کارهای لازم برای تحقق افزایش حجم عبور (ترانزیت) خارجی کالا، سالانه حداقل تا میزان ده درصد (۱۰٪) را تا پایان برنامه فراهم نماید.</p> <p>تبصره ۱- کلیه دریافتی‌های موضوع بندهای (الف)، (ب) و (ج) این ماده پس از وصول، به حساب سازمان راهداری و حمل و نقل جاده‌ای نزد خزانه‌داری کل واریز می‌شود تا براساس بودجه سالانه آن سازمان به مصرف برسد.</p> <p>تبصره ۲- در موارد موضوع بند (د) این ماده و همچنین در مورد ایجاد جایگاه‌های عرضه سوخت، وزارت جهاد کشاورزی نسبت به واگذاری حق بهره‌برداری اراضی منابع ملی خارج از حریم شهرها به صورت قیمت‌های ترجیحی یا رایگان بر اساس سیاست‌های مصوب شورای اقتصاد با معرفی وزارت راه و ترابری اقدام نماید.</p>			
	<p>به دولت اجازه داده می‌شود به منظور ایجاد رویکرد توسعه‌ای در شبکه حمل و نقل ریلی و افزایش سهم بار و مسافر توسط بخش‌های خصوصی و تعاونی و با</p>	<p>ماده ۱۶۴</p>	<p>۷</p>

	<p>هدف تفکیک وظایف حاکمیتی و تصدی‌گری در حمل و نقل نسبت به اصلاح ساختار و تغییر اساسنامه راه‌آهن جمهوری اسلامی ایران و واگذاری بخش‌های غیرحاکمیتی آن به بخش‌های خصوصی و تعاونی و ایجاد ظرفیتهای جدید توسط بخش‌های خصوصی و تعاونی اقدام قانونی معمول و زمینه استفاده از منابع داخلی و خارجی را برای رشد و توسعه فعالیتهای ریلی فراهم نماید. دولت می‌تواند به منظور تقویت حمل و نقل بار و مسافر ریلی، بخشی از پروژه‌های تجهیز، بهبود و افزایش ظرفیت زیرساخت از جمله دو خطه کردن، برقی نمودن، تراک‌بندی و تطویل ایستگاهها را در قالب روشهایی نظیر مشارکت، ساخت، بهره‌برداری و انتقال (BOT) و طراحی، تدارک و تأمین (EPCF) با واگذاری امتیازاتی نظیر استفاده از زیربنای حمل و نقل ریلی و انتقال حق دسترسی آن تا استهلاك کامل سرمایه و سود مورد توافق به بخش خصوصی و تعاونی واگذار نماید.</p>		
	<p>به منظور ارتقاء رقابت‌پذیری خدمات حمل و نقل دریایی کشور شورای عالی سازمان بنادر و دریانوردی مجاز است نسبت به تدوین نظام انعطاف‌پذیر تعرفه‌گذاری خدمات دریایی و بندری متناسب با شرایط عرضه و تقاضا برای طرح و تصویب در شورای اقتصاد اقدام نماید.</p>	<p>ماده ۱۶۵</p>	<p>۸</p>
<p>الف - ایجاد شهر فرودگاهی در محدوده فرودگاه بین‌المللی امام خمینی (ره) و ایجاد منطقه آزاد تجاری و منطقه ویژه اقتصادی در بخشی از اراضی</p>	<p>به منظور تقویت موقعیت کشور در شبکه حمل و نقل هوایی بین‌المللی و افزایش درآمد ناشی از عبور (ترانزیت) و حمل و</p>	<p>ماده ۱۶۶</p>	<p>۹</p>

<p>فرودگاه جهت ارائه خدمات بانکی و بیمه‌ای و سایر خدمات شهر فرودگاهی از قبیل گردشگری، پزشکی، رفاهی و مشابه آن</p> <p>تبصره - محدوده مناطق آزاد تجاری و ویژه اقتصادی به ترتیب از انتهای ضلع‌های جنوبی و غربی بخش هوایی فرودگاه امام خمینی(ره) به مساحت هزار و پانصد هکتار و دو هزار و پانصد هکتار خواهد بود. اداره شهر فرودگاهی موضوع این ماده که شامل مناطق آزاد تجاری و ویژه اقتصادی فوق نیز خواهد بود، در قالب شرکت دولتی وابسته به شرکت مادر تخصصی فرودگاه‌های کشور است که اساسنامه آن به پیشنهاد وزارت راه و ترابری و معاونت به تصویب هیأت وزیران خواهد رسید.</p> <p>ب - ایجاد و تکمیل زیربنایها و زیرساختهای لازم با اولویت احداث فاز دوم فرودگاه بین‌المللی امام خمینی(ره)</p>	<p>نقل کالا و مسافر و اشتغال مولد و تبدیل‌شدن فرودگاه بین‌المللی امام خمینی (ره) به قطب اول حمل و نقل بار منطقه و قطب دوم حمل و نقل مسافری منطقه با تأکید بر استقلال سازمانی، مالی و مدیریتی این فرودگاه و ایجاد جریان پایدار منابع مالی ذی نفعان، دولت اقدامات زیر را انجام دهد:</p>		
<p>د - با توجه به شرایط ویژه تالابهای کشور از منظر اقتصادی، کشاورزی، زیست بومی، تنوع زیستی و گردشگری و وجود مراتع و اراضی زراعی مطلوب در اطراف آنها و وجود چالشهای جدی در تخصیص منابع آب در این مناطق و به‌طور کلی، پیچیدگی و شکنندگی زیست بوم طبیعی این مناطق، دولت مکلف است در سال اول برنامه، با ساماندهی مجدد سازمانهای موجود در بخشهای آب، کشاورزی، منابع طبیعی، محیط زیست و گردشگری، نسبت به اعمال مدیریت یکپارچه با مشارکت بهره‌برداران در دشتهای اطراف این تالابها اقدام نماید.</p>		<p>ماده ۱۹۳</p>	<p>۱۰</p>
<p>ب - حمایت از گسترش کشاورزی صنعتی و صنایع روستایی با اولویت توسعه خوشه‌ها و زنجیره‌های صنعتی - کشاورزی کوچک و متوسط که بخش اعظم نهاده‌ها و عوامل تولید آن در جغرافیای روستایی وجود دارد و همچنین صنایع دستی و</p>		<p>ماده ۱۹۴</p>	<p>۱۱</p>

خدمات گردشگری و ایجاد و توسعه بازارهای محلی با اولویت مراکز دهستانهای دارای قابلیت توسعه		
---	--	--

۱-۶-۲ تحلیل وضعیت صنایع دستی در پایان برنامه

میزان صادرات سال ۹۳ نسبت به سال ۹۰ به میزان ۵۳ درصد از نظر ارزشی و ۱۳۲ درصد از نظر وزنی افزایش داشته است.

بر اساس آمار اعلام شده از سوی گمرک ج.ا.ا در سال ۱۳۹۳ رقم صادرات اقلام صنایع دستی از کل صادرات کشور به ارزش بالغ بر ۱۵۳ میلیون دلار و به وزن ۵۶۰۸۳٫۲ تن بوده است. براساس بررسی روندهای گذشته صادرات صنایع دستی (بدون احتساب زیورآلات و تجارت چمدانی) طی مدت مذکور در مقایسه با سال قبل به لحاظ ارزشی ۳۶ درصد و به لحاظ وزنی ۳۲ درصد افزایش داشته است. لازم به توضیح است پنج کشور عمده مقصد صادرات کالاهای صنایع دستی به ترتیب بالاترین ارزش عبارتند از: عراق، افغانستان، امارات متحده عربی، آلمان و ترکمنستان است. در سال پایانی برنامه (۱۳۹۴) درآمد ناشی از صادرات این حوزه معادل ۱۷۸۲۱۰ هزار دلار محاسبه شده است. رشد متوسط درآمد ناشی از صادرات صنایع دستی در طی دوره برنامه پنجم معادل ۱۶ درصد می‌باشد.

شرح فعالیت‌های این حوزه در برنامه پنجم به تفصیل ذیل می‌باشد:

برگزاری نمایشگاه‌های داخلی: بدلیل کمبود اعتبارات جاری، مشکلات سیاسی، کاهش قیمت نفت و... باعث گردید تا فعالیت‌های برنامه‌ریزی شده توسط بخش مختلف دولتی دچار اختلال گردد.

برپایی بازارچه‌های موقت: این فعالیت بر اساس سیاست معاونت بصورت برون‌سپاری بوده و توسط بخش خصوصی بصورت خودگردان و بدون هزینه برای دولت در فصل‌های رونق سفر اجرا می‌شد.

صدور پروانه تولید انفرادی و صدور پروانه تولید کارگاهی: میزان صدور این پروانه بصورت انفرادی سال ۹۳ نسبت به ۹۰ به میزان ۶۸ درصد کاهش داشته است. نسبت صدور پروانه تولید کارگاهی سال ۹۳ به ۹۰ به میزان ۶۸ درصد کاهش داشته است. عمده دلایل عدم موفقیت در این حوزه، شرایط اقتصادی و عدم توان خرید محصولات صنایع دستی، افزایش قیمت مواد اولیه، تغییر شغل برخی از تولیدکنندگان، تغییر ساختار و عدم برنامه‌ریزی موثر در حوزه آموزش صنایع دستی است.

صدور مجوز مشاغل خانگی (مستقل): در سال ۹۳ نسبت به ۹۰ به میزان ۸۲ درصد کاهش داشته است که عمدتاً بدلیل نوباد بودن برنامه و عدم کفایت تخصیص اعتبار برای پرداخت تسهیلات کم‌بهره بوده است. با توجه به عدم نظارت بر فعالیت

شاغلین از سوی دستگاه‌های صادر کننده مجوز که موجب انحراف از اهداف برنامه شده و در سال ۱۳۹۳ به دلایل مختلف از جمله افزایش سود تسهیلات از ۴٪ به ۲۴٪، اعمال سلیقه بانک‌ها، فرایند طولانی پرداخت تسهیلات، نظارت پذیر شدن برنامه و... با کاهش بسیار چشمگیر متقاضیان مستقل مواجه هستیم که در سال ۱۳۹۴ با نظام‌مند نمودن صدور مجوزها، تصحیح مقررات موجود، هماهنگی‌ها و تعاملات انجام شده برای پرداخت تسهیلات کم بهره انجام پذیرفت.

صدر مجوز مشاغل خانگی (پشتیبان): سال ۹۳ نسبت به ۹۰ به میزان ۸۵ درصد رشد داشته است. از ابتدای سال شروع برنامه تا پایان ۱۳۹۱، با رشد متوسط ۱۵۴٪ صدور این مجوز مواجه بوده‌ایم که نشان دهنده برنامه‌ریزی دقیق، ساماندهی صحیح شاغلین، فراهم سازی بستر مناسب برای جذب افراد در قالب واحدهای پشتیبان است.

آموزش: نسبت آموزش‌های کوتاه‌مدت و غیررسمی تحت پوشش سال ۹۳ به ۹۰ به میزان ۱۷۰ درصد رشد داشته و این میزان رشد بدلیل افزایش مراکز آموزشی و تامین تجهیزات آموزشی لازم است. نسبت آموزش شاغلین صنایع دستی در سال ۹۳ نسبت به ۹۰ به میزان ۱۷۱ درصد رشد داشته و این میزان رشد دقیقا بدین دلیل است که دوره‌های آموزشی دقیقا بر اساس نیاز مخاطبان تنظیم و برگزار شده است.

نشان ملی و بین المللی مرغوبیت صنایع دستی: ارائه این نشان در سال ۹۳ نسبت به ۹۰ به میزان ۸۵ درصد رشد داشته است و این میزان رشد بدلیل فراهم‌سازی بسترهای مناسب از جمله برگزاری کارگاه‌های آموزشی و تبلیغات می‌باشد. نسبت نشان بین المللی مرغوبیت صنایع دستی سال ۹۳ به ۹۰ به میزان ۹۷ درصد کاهش داشته است. دلیل این کاهش محدودیت تعیین شده از سوی مرجع تصمیم‌گیری و مجری برنامه نشان بین‌المللی مهر اصالت (WCC)، در تعیین میزان آثار مورد پذیرش از سوی کشورهای عضو می‌باشد.

۲-۶-۲ تحلیل وضعیت میراث فرهنگی در پایان برنامه

در برنامه چهارم توسعه در بخش میراث فرهنگی عملکرد کمی اهداف در حوزه‌های؛ نسبت اشیاء تاریخی مرمت شده به کل اشیاء تاریخی نیازمند مرمت (با ۵۵ درصد)، تعداد موزه‌های فعال (با ۲۹ درصد) و تعداد موزه‌های پژوهشی و تخصصی وابسته به دستگاه‌های اجرایی (با ۴۶ درصد) تحقق نیافته و از اهداف تعیین شده انحراف داشته است.

در میان اهداف کمی معاونت میراث فرهنگی در برنامه پنجم توسعه عملکرد اهداف کمی در حوزه‌های تعداد آثار منقول ثبت شده در فهرست آثار ملی (با ۳۵ درصد) و تعداد آثار غیرمنقول ثبت شده در فهرست آثار ملی (با ۲۷ درصد) تحقق نیافته و با اهداف کمی آن اختلاف زیاد داشته است. از عمده ترین عواملی که باعث عدم تحقق و انحراف از اعداف مذکور در برنامه‌های چهارم و پنجم بخش میراث فرهنگی است می‌توان به عوامل ذیل اشاره کرد:

- پیگیری نامتوازن اهداف کمی در سازمان میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی.

- مشارکت عمومی و مردمی در حوزه میراث فرهنگی که به علت ضعف نظام ساماندهی این مشارکتها تحقق نیافته است.
 - از سایر عوامل می‌توان به عدم سوددهی مناسب فعالیت‌های بخش میراث فرهنگی اشاره کرد که خود منجر به کاهش تمایل سرمایه‌گذاری بخش خصوصی در این حوزه است.
 - فقدان سیستم آماری مدون و مستند در این معاونت باعث گردیده تا برنامه‌ریزی‌ها در این بخش دقیق نباشد و سیاست‌گذاری مناسبی در جهت رسیدن به اهداف تعیین شده انجام نگیرد. متأسفانه، صحت اعداد آماری در برنامه پنجم به شدت مورد تردید است. اصلاح نظام آماری در این معاونت جهت تدقیق سیاست‌گذاری‌ها و برنامه‌ریزی‌های لازم باید انجام پذیرد.
 - توزیع نامناسب اعتبارات بین طرح‌های در دست اجرا.
 - عدم تکافوی اعتبارات اختصاصی به معاونت مذکور جهت تحقق اهداف پیش‌بینی شده.
 - مقرر بود در برنامه پنجم؛ مشارکت بخش غیردولتی در حوزه‌های تخصصی میراث فرهنگی افزایش یابد که متأسفانه اینگونه نشد و موضوع میراث فرهنگی در مقایسه با صنایع دستی و گردشگری در حاشیه قرار گرفت.
 - صندوق احیاء و بهره‌برداری از بناها و اماکن تاریخی که با هدف جذب سرمایه‌گذاران داخلی و خارجی تاسیس شده بود در اکثر سالهای برنامه پنجم فاقد منابع مالی بوده و حتی در سال ۱۳۹۲ هیچ گونه اعتباری نداشت.
 - بودجه سالانه حوزه میراث فرهنگی در سطح ملی و استانی کاهش یافت که عمدتاً کاهش بودجه نیز در بخش میراث فرهنگی و ساماندهی موزه‌ها و تجهیزات در قالب تملک دارایی‌های سرمایه‌ای بود.
 - نوسانات بودجه‌های تخصیصی در بخش اعتبارات تملک دارایی‌های سرمایه‌ای نیز موجب انحراف در عملکرد برنامه شد.
 - کمبود همکاری بین ارگان‌های اجرای.
 - وجود دیدگاه‌های متفاوت و چند وجهی در حوزه عملیاتی.
 - وجود تغییر و تحولات گسترده اداری.
 - ضعف حمایت قانونی و مالی موثر از مالکین ابنیه تاریخی ارزشمند.
 - رنگ باختن و فراموش شدن موارث فرهنگی ناملموس.
- ۳-۶-۲ تحلیل وضعیت گردشگری در پایان برنامه

علازغم نقش کلیدی گردشگری در اقتصاد ایران جهت رهایی از اقتصاد تک محصولی و کمک به توزیع عادلانه درآمد در سطح کشور؛ سازمان میراث فرهنگی و گردشگری نیز در تکاپو بود تا در چارچوب برنامه پنجم بتواند تا حدی در توسعه همه جانبه کشور نقش ایفا کند و با اتکا به رویکرد مثبت دولت یازدهم نسبت به این صنعت اقدامات لازم را شروع کرد. آمار گردشگری ورودی از تعداد ۲,۱۷۱,۶۹۹ نفر در سال ۱۳۸۶ با نرخ سالانه ۱۳ درصد به ۵,۱۷۴,۸۲۲ نفر در سال ۱۳۹۳ افزایش یافته است. همچنین گردشگری خروجی از کشور در سال ۱۳۸۶ تعداد ۵,۱۴۶,۶۸۹ نفر بوده است که با نرخ رشد سالانه ۵ درصد به ۷,۴۴۷,۱۴۷ نفر افزایش یافت که معادل ۹,۹ درصد کل جمعیت کشور، در قالب گردشگر خروجی از مقاصد گردشگری جهان بویژه از کشورهای همسایه و منطقه بازدید نموده‌اند (منتخب آمار گردشگران بین‌المللی ایران، معاونت گردشگری؛ ۱۳۹۴).

۴-۶-۲ تعداد واحدهای اقامتی و پذیرایی کشور در برنامه پنجم

بر اساس آمار سال ۱۳۸۳ تعداد هتل‌های کشور ۵۹۶ واحد بوده است که در سال ۱۳۹۳ به ۱۰۲۳ واحد افزایش یافته است. تعداد هتل آپارتمانها از ۲۱۳ واحد در سال ۱۳۸۳ به ۵۴۷ واحد رسیده است. میهمانپذیرها از ۱۴۹۳ واحد در سال ۸۳ به ۱۴۳۶ واحد کاهش یافته است که علت آن تخریب تعدادی از واحدها، جهت طرح توسعه و بازسازی پیرامون حرم مطهر رضوی می باشد. واحدهای پذیرایی بین راهی نیز از ۲۰۷۸ واحد در سال ۸۳ به ۲۳۰۲ واحد افزایش یافته است. تا سال ۱۳۸۹ واحدهای اقامتی تحت عنوان پانسیون مورد آمارگیری قرار نگرفته است و از این سال که آنها را از هتل ها جدا کردند حدود ۱۳۷ واحد بوده که در پایان سال ۱۳۹۳ به ۲۳۳ واحد افزایش یافته است. همچنین از سال ۱۳۹۳ یکی از انواع تاسیسات گردشگری اقامتی تحت عنوان مجتمع اقامتی نیز وارد آمار شده است که تعداد آنها ۹۶ واحد می باشد. بر اساس بررسی های انجام شده کاهش تعداد هتل‌های کشور در سال ۱۳۹۳ به علت قرار دادن تعدادی از هتل‌های کشور در آمار محتمم‌های خدماتی و رفاهی می باشد.

یکی از شاخصهای مهم در ارزیابی مقصدهای گردشگری به لحاظ ظرفیت پذیرش گردشگر؛ تعداد تخت‌های موجود در تاسیسات اقامتی و پذیرایی می باشد که در سالهای گذشته تعداد کل تخت‌های کشور طی دوره ده ساله حدود یک و نیم برابر شده و از ۱۴۱۰۷۱ تخت در سال ۱۳۸۳ به تعداد ۲۳۱۳۹۸ تخت افزایش یافته است که بیشترین تختها مربوط به هتلها بوده است. در سال ۱۳۹۰ پانسیونها به انواع تاسیسات گردشگری اضافه گردیده که تعداد ۷۸۴۷ تخت را دارا بوده اند. در سال ۱۳۹۳ اضافه شدن مجتمع‌های اقامتی (به تعداد ۶۹۰۴ تخت) مسبب افزایش تعداد کل تخت‌های کشور شده‌اند.

بر اساس آخرین آمار و اطلاعات موجود تعداد کل اتاق‌های موجود در تمامی واحدهای اقامتی کشور از ۶۰۲۱۵ اتاق در سال ۱۳۸۳ به ۸۳۸۳۴ اتاق در سال ۱۳۹۳ افزایش یافته است. (سند تفصیلی برنامه ششم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی ج.ا. ایران، ۱۳۹۵) (جدول ۲-۱۱).

جدول ۲-۱۱: عملکرد اهداف کمی و شاخص‌های بخش میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری

رشد / متوسط دوره	سال‌های برنامه پنجم					رشد / متوسط دوره	سال‌های برنامه چهارم		واحد متعارف	هدف کمی / عنوان شاخص	ت.ب.ت
	۱۳۹۴	۱۳۹۳	۱۳۹۲	۱۳۹۱	۱۳۹۰		۱۳۸۹	۱۳۸۴			
۱۶	۱۷۸۲	۱۵۳۶۵	۱۱۲۶۳	۱۱۰۲	۱۰۰۳			هزار دلار	صادرات صنایع دستی	۱	
۵/۲۵ ۲	۶۵۲۴۶	۵۶۰۸۳	۴۲۶۳۱	۴۰۲۶	۲۴۱۷			تن			
	۱۰	۸	۷	۱۷	۳۳						
		۰۲	۰۲	۸	۵						

۳/۴۷ -۱	۸	۵	۱۶	۹	۱۴				نمای شگاه	نمایشگاهها ی داخلی	۲
۲۹۹	۵۵۰	۵۳۰	۶۲۰	۵۰۲	۴۸۹				بازارچ ه	بازارچه‌های موقت	۳
-۳۴	۱۵۲۴ ۷	۱۳۳۳۶	۳۰۸۶۷	۴۶۸۹ ۷	۶۴۰۴۱				فقره	صدور پروانه تولید انفرادی	۴
-۶	۶۲۰	۵۸۳	۱۱۳۳	۱۳۰۷	۱۸۶۱				فقره	صدور پروانه تولید کارگاهی	۵
۲۸	۲۸۲۰ ۰	۲۷۵۱	۲۸۲۲ ۱	۲۰۳۳ ۹	۱۵۹۶۲				فقره	صدور مجوز مشاغل خانگی(مس) تقل)	۶
۲۵۶	۱۴۵	۱۳۴	۱۲۱	۲۶	۱۴				فقره	صدور مجوز مشاغل خانگی(پش تیبیان)	۷
۴۶	۱۶۰۰۰	۱۵۰۰ ۰	۷۰۰۰	۵۵۵۱					نفر	آموزش رشته‌های صنایع دستی	۸
۷۵	۱۵۰	۱۳۳	۵۰	۴۹					نفر	آموزش شاغلان صنایع دستی	۹
۶۴	۵۴۱۸ ...	۵۱۰۰ ...	۴۸۰۱ ...	۴۰۷۰ ..	۳۲۹۴ ...		۳۱۲۱ ...		نفر	تعداد گردشگران	۱۰

۲	۸۳۸۳	۸۳۸۳	۸۴۴۱۶	۸۳۶۵	۸۱۸۴	۳۳	۱۹۵۳	۱۴۶۸	تخت	تعداد تخت اقامتی	۱۱
	۴	۴		۶	۲		۹۱	۷۹			

۷-۲ جایگاه گردشگری در برنامه ششم توسعه (۱۳۹۹-۱۳۹۵)

در برنامه ششم سعی گردیده بر مقوله فرهنگ به عنوان وجه تمایز سه معاونت میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی به عنوان کاربرد عام آن در جامعه تاکید شود. چراکه میراث فرهنگی و صنایع دستی هر یک میراث دار بخش عظیمی از انباشت‌های فرهنگی کشور در طول هزاران سال تمدن باشکوه ایرانی-اسلامی هستند و گردشگری نیز بویژه در بخش گردشگری ورودی همواره بر جاذبه‌های فرهنگی تاکید داشته‌اند. اتصال مدیریت این سه معاونت در قالب ساختار سازمانی همواره تلاشی برای ایجاد یک نگاه جامعه به مقوله فرهنگ بوده است. در حقیقت این سازمان مدیریت حلقه‌های فرهنگ است. تعیین چارچوب‌ها، ضوابط و استانداردها، نظارت و حمایت از فرهنگی به عنوان فعالیت مردمی و همچنین حفظ تصدی‌های اجتماعی از جمله وظایف این نهاد دولتی در برنامه ششم است.

جدول ۲-۱۲: قوانین گردشگری در برنامه ششم توسعه

ردیف	ماده قانونی	شرح ماده قانونی	بندهای ماده ماده قانونی
۱	ماده ۹۷	دولت مکلف است به منظور تعمیق ارزشها، باورها و فرهنگ مبتنی بر هویت اسلامی و ترویج سیره و سنت اهل بیت (علیهم‌السلام) و استفاده بهینه از ظرفیت معنوی اماکن زیارتی در شهرهای مقدس مشهد، قم و شیراز و برگزاری و تمهید امکانات لازم مراسم سالانه پیاده‌روی اربعین، نسبت به انجام امور ذیل تا پایان اجرای قانون برنامه اقدام نماید:	الف- شناسایی دقیق نیازها و مشکلات زائران، برنامه‌ریزی و تدوین سازوکارهای لازم جهت ساماندهی امور زائران و تأمین زیرساختهای لازم از طریق حمایت از شهرداری‌ها و بخشهای غیردولتی ب- توسعه امکانات، فعالیتهای فرهنگی و خدمات زیارتی در قطبهای زیارتی و گردشگری مذهبی و فراهم نمودن زمینه زیارت و اجرای طرحهای (پروژه‌های) زیربنایی مورد نیاز در قالب بودجه‌های سنواتی
۲	ماده ۹۸	الف- دستگاههای اجرائی مکلفند به منظور صیانت از میراث فرهنگی و حمایت از صنایع دستی و تشویق و توسعه گردشگری اقدامات زیر را انجام دهند:	۱- هزینه‌های مربوط به پژوهش، حفاظت و مرمت آثار منقول و غیرمنقول ثبت شده در فهرست آثار ملی و فهرست‌های ذی‌ربط آثار در اختیار و در حیطة وظایف تخصصی همان دستگاه را در قالب بودجه سنواتی از محل اعتبارات خود تأمین کنند. این

<p>اعتبارات در چهارچوب ضوابط قانونی سازمان میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری هزینه می‌شود.</p> <p>۲- تأسیسات گردشگری از هر نظر تابع قوانین و مقررات بخش صنعت گردشگری به استثنای معافیت‌های مالیاتی است و از شمول قانون نظام صنفی مستثنی می‌باشد.</p>			
	<p>ب- سازمان میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری موظف است به منظور حفظ و صیانت از میراث فرهنگی اقدام لازم را با همکاری و هماهنگی سایر دستگاه‌های اجرائی ذی‌ربط به منظور شناسایی، مستندسازی، حفاظت و مرمت و معرفی میراث فرهنگی (اعم از ملموس و ناملموس) میراث طبیعی، ایجاد شهرهای جهانی صنایع دستی و احیای هنرهای سنتی در حال زوال در حوزه فرهنگ و تمدن ایرانی و ثبت در فهرست میراث جهانی را طبق بودجه سنواتی به عمل آورد.</p>		
	<p>بنیاد مسکن انقلاب اسلامی با همکاری سازمان میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری موظف است نسبت به تهیه و اجرای طرح بهسازی و احیای حداقل سیصد روستای دارای بافت با ارزش تاریخی و فرهنگی و روستاهای هدف گردشگری را از محل اعتبارات تملک دارایی‌های سرمایه‌ای، تا پایان اجرای قانون برنامه در بودجه سنواتی اقدام نماید تا در چهارچوب مفاد این ماده حفظ، نگهداری و مورد بهره‌برداری قرار گیرد.</p>	<p>ماده ۹۹</p>	<p>۳</p>

<p>۱- تهیه و الحاق پیوست تخصصی میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری برای کلیه طرح‌های توسعه‌ای بزرگ و مهم در حوزه‌های زیربنایی، تولیدی و خدمات دستگاه‌های موضوع ماده (۳) قانون تشکیل سازمان میراث فرهنگی و گردشگری مصوب ۱۳۸۲/۱۰/۳ جهت تطبیق با اهداف و وظایف سازمان مذکور در سطوح ملی، منطقه‌ای، استانی و شهر</p> <p>۲- اختصاص یارانه و تسهیلات مالی در چهارچوب بودجه سنواتی و معافیت‌های مالیاتی و عوارضی به تأسیسات ایرانگردی و جهانگردی در چهارچوب قوانین مربوطه</p> <p>۳- ایجاد زیرساخت‌های مورد نیاز مناطق گردشگری از قبیل راه، خدمات رفاهی و اقامتی، استفاده از ظرفیت بخش خصوصی در سرمایه‌گذاری، واگذاری تسهیلات ارزان قیمت و سایر اقدامات حمایتی در قالب بودجه سنواتی تبصره- آیین‌نامه اجرائی این بند توسط سازمان میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری و با همکاری وزارتخانه‌های کشور، جهادکشاورزی و راه و شهرسازی، سازمان حفاظت محیط‌زیست و سازمان تهیه و به تصویب هیئت وزیران می‌رسد.</p>	<p>الف- سازمان میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری مکلف است تا پایان سال اول اجرای قانون برنامه، سند راهبردی توسعه گردشگری را در چهارچوب قوانین مربوطه با رویکرد استفاده حداکثری از بخش خصوصی جهت تصویب هیأت وزیران ارائه نماید. دولت موظف است تمهیدات زیر را به‌عمل آورد:</p>	<p>ماده ۱۰۰</p>	<p>۴</p>
	<p>ب- سازمان میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری با همکاری سازمان موظف است تا پایان سال اول اجرای قانون برنامه طرح ساماندهی گردشگری جنگلهای شمال و شمال غرب کشور و زاگرس، سواحل شمالی و جنوبی با اولویت سواحل مکران طبق قوانین مربوطه را تهیه و جهت تصویب به هیأت وزیران ارائه نماید.</p>		

	<p>پ- دولت مکلف است تا پایان سال اول اجرای قانون برنامه، تمهیدات و اقدامات قانونی لازم را جهت مدیریت یکپارچه و جامع میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری به عمل آورد.</p>		
	<p>ت- سازمان میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری مکلف است کل درآمد اختصاصی و کمکهای مردمی از اماکن و محوطه‌های تاریخی و موزه‌ها را که در اجرای ماده (۵) قانون تشکیل سازمان میراث فرهنگی و گردشگری مصوب ۱۳۸۲/۱۰/۳ به صورت هیأت امنائی تشکیل و اداره می‌شوند به حسابی که نزد خزانه افتتاح می‌گردد، واریز نماید. صددرصد (۱۰۰٪) وجوه حاصله و همچنین سهم کمکهای دولتی اختصاص داده شده به این اماکن در قالب بودجه سنواتی در اختیار سازمان میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری قرار می‌گیرد تا برای اداره، توسعه و مرمت این اماکن اختصاص یابد.</p>		
<p>تبصره- تعرفه‌های قانونی هزینه این خدمات با تأیید سازمان مذکور، با تصویب هیأت وزیران توسط تشکلهای تعیین شده قابل دریافت و هزینه می‌باشد.</p>	<p>ث- سازمان میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری می‌تواند بخشی از امور تصدی‌گری و اجرائی خود را به تشکلهای حرفه‌ای و تخصصی گردشگری که طبق قانون تشکیل شده‌اند، واگذار کند.</p>		
	<p>ج- دولت مکلف است از محل منابع بند(الف) ماده(۶۵) قانون الحاق برخی مواد به قانون تنظیم بخشی از مقررات مالی دولت(۲) مصوب ۱۳۹۳/۱۲/۴ گازرسانی روستاهای هدف گردشگری را نیز در اولویت قرار دهد/.</p>		

صنایع دستی و هنرهای سنتی بارزترین تجلی و تبلور محسوس اندیشه و زیباشناسی ایرانی- اسلامی است که در طول سده‌های متوالی شکل گرفته و گسترش یافته است. این هنرها که در قالب حِرَف، صناعات و پیشه‌های کهن و سنتی از طریق آموزش استاد و شاگردی به مرحله ظهور و ثبوت رسیده، علاوه بر آفرینش هنری، اصلی‌ترین شیوه پرورش معنوی نیز محسوب می‌شده است.

این صنایع و هنرها با ۲۹۵ رشته و و زیر رشته بدون احتساب قالی و گبه همواره نقشی برجسته در زمینه اشتغالزایی داشته است.

با توجه به گرایش روز افزون ملل و کشورهای جهان به استفاده از صنایع پاک و دوری از اقتصاد تک محصولی نظیر نفت، تولید و فروش صنایع دستی و هنرهای سنتی می‌تواند به عنوان عاملی موثر بر رشد و توسعه اقتصادی بویژه در حوزه اقتصاد مقاومتی باشد.

بر این اساس معاونت صنایع دستی و هنرهای سنتی تدوین برنامه توسعه را با هدف برنامه‌ریزی یکپارچه و درازمدت و با نگاهی بر حفاظت از مدیریت مناسب بازار و تقاضا، تامین مالی برای فراهم ساختن زیرساخت‌های تجاری، آموزش و تحقیق و سایر موضوعات مرتبط و اساسی را در دستور کار خود قرار داده است. این معاونت بر این اعتقاد است که برای رسیدن به اهداف برنامه چشم‌انداز، نظام داشتن برنامه‌ای راهبردی و اجرای طرح‌ها و پروژه‌های مرتبط، منتج به نتایج مورد انتظار می‌شود.

۱-۷-۲ برنامه راهبردی میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی در برنامه ششم توسعه

اهداف کلی و راهبردهای بخش صنایع دستی، میراث فرهنگی و گردشگری در برنامه ششم توسعه بشرح جدول ذیل (۱۳-۲) می‌باشد:

جدول ۲-۱۳: اهداف کلی و راهبردهای میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی

ردیف	هدف کلی	راهبرد دستیابی به هدف کلی
۱	حفاظت و صیانت از میراث طبیعی و فرهنگی ملموس و ناملموس با مشارکت سازمان یافته مردمی	✓ توسعه کمی و کیفی صیانت، حفاظت، پژوهش، مرمت، معرفی و بهره برداری از بناهای تاریخی و فرهنگی با مشارکت سازمان یافته مردمی.

<p>✓ ارتقا جایگاه بخش در سطح ملی و بین‌المللی مبتنی بر ذخایر فرهنگی و تاریخی و هویت ایرانی و تعامل با دستگاه‌های اجرایی ذیربط.</p> <p>✓ ایجاد بسترهای مناسب برای افزایش مشارکت سازمان یافته مردمی و توسعه فعالیتهای میراث فرهنگی و طبیعی شامل صیانت، حفاظت، پژوهش، مرمت، معرفی و بهره‌برداری از بناهای تاریخی و فرهنگی.</p> <p>✓ ایفای نقش سازنده در تدوین الگوهای توسعه‌ای در سطح ملی، منطقه‌ای و محلی مبتنی بر ذخایر فرهنگی و تاریخی و هویت ایرانی و تعامل با دستگاه‌های اجرایی ذیربط.</p> <p>✓ جلب مشارکت بین‌المللی در راستای حفاظت و معرفی ویژگیهای فرهنگی و تمدن ایرانی در سطح ملی و بین‌المللی.</p>		
<p>✓ ارتقاء سهم صنایع دستی در تولید ناخالص ملی کشور و دستیابی به شناخت جامع از گستره جغرافیایی، فرهنگی و تاریخی ایران در حوزه صنایع دستی و هنرهای سنتی.</p> <p>✓ شناسایی، تقویت و پرورش خلاقیت و ابداعات هنرمندان و صنعتگران صنایع دستی و هنرهای سنتی و پیشکسوتان هنری.</p> <p>✓ توسعه زیرساخت‌های مرتبط با صنایع دستی با استفاده از مشارکت حداکثری فعالان این بخش و با اولویت فعالیتهای مناطق دارای مزیت نسبی.</p> <p>✓ توسعه ظرفیت منابع انسانی دانش پایه، ماهر و مسئولیت‌پذیر در بخش خصوصی، تعاونیها و جوامع محلی.</p> <p>✓ اصلاح شیوههای تولید و رقابت‌پذیر کردن محصولات صنایع دستی با محصولات مشابه خارجی.</p> <p>✓ مشارکت و جذب سرمایه‌گذاران و فعالان صنایع دستی به منظور ارتقاء تولید و صادرات صنایع دستی در توسعه پایدار.</p> <p>✓ توسعه مطالعات و پژوهش‌هایی به منظور شناسایی بازارها.</p>	<p>حفظ و ارتقای صنایع دستی کشور</p>	<p>۲</p>

<p>✓ ارتقا جایگاه بخش در سطح ملی و محلی مبتنی بر ذخایر فرهنگی و تاریخی و هویت ایرانی و تعامل با دستگاه‌های اجرایی ذیربط</p> <p>✓ حفظ و معرفی تنوع فرهنگی به عنوان عاملی برای توسعه گردشگری.</p> <p>✓ ارتقاء سهم گردشگری در تولید ناخالص ملی کشور.</p> <p>✓ دستیابی به شناخت جامع از گستره جغرافیایی، فرهنگی و تاریخی ایران به منظور توسعه گردشگری، صنایع دستی و هنرهای سنتی.</p> <p>✓ ارائه الگوهای بهینه توسعه فضای گردشگری بر اساس آمایش سرزمین.</p> <p>✓ توجه به مزیت‌های فرهنگی و تاریخی کشور برای جذب حداکثری و تنوع بخشی به گردشگران خارجی.</p> <p>✓ ساماندهی گردشگران حوزه سلامت و جذب نظامند آنها با توجه به مزیت‌های کشور در این حوزه.</p> <p>✓ تبلیغ و ترویج مزیت‌های طبیعی و فرهنگی کشور برای جذب گردشگران فرهنگی و طبیعت گردان.</p>	<p>افزایش سهم گردشگری در تولید ناخالص داخلی، درآمدهای ارزی کشور، ایجاد اشتغال و تقویت تعاملات بین‌المللی و دیپلماسی فرهنگی</p>	<p>۳</p>
<p>✓ حفظ و معرفی تنوع فرهنگی به عنوان عاملی برای توسعه گردشگری</p> <p>✓ حفظ و معرفی تنوع فرهنگی به عنوان عاملی برای تقویت هویت ملی</p> <p>✓ توسعه گردشگری فرهنگی، تاریخی، علمی، زیارت، دفاع مقدس، سلامت، طبیعت گردی و ورزشی.</p> <p>✓ ارتقاء سهم گردشگری در تولید ناخالص ملی کشور</p>	<p>استفاده از ظرفیت گردشگری داخلی در تقویت و تحکیم همبستگی و انسجام ملی</p>	<p>۴</p>

<p>✓ دستیابی به شناخت جامع از گستره جغرافیایی، فرهنگی و تاریخی ایران به منظور توسعه گردشگری، صنایع دستی و هنرهای سنتی.</p> <p>✓ ارائه الگوهای بهینه توسعه فضای گردشگری بر اساس آمایش سرزمین.</p>	
--	--

اهداف کمی راهبردهای بخش صنایع دستی، میراث فرهنگی و گردشگری در برنامه ششم توسعه بشرح جدول ذیل می باشد:

ردیف	اهداف کمی	هدف کمی		وضعیت در پایان سالهای		سالهای برنامه ششم				
		عنوان	واحد	۱۳۹۳	۱۳۹۴	۱۳۹۵	۱۳۹۶	۱۳۹۷	۱۳۹۸	۱۳۹۹
۱	۱. حفاظت و صیانت از میراث طبیعی و فرهنگی ملموس و ناملموس	موزه های فعال	موزه	۲۳۴	۲۴۵	۲۶۴	۲۷۶	۲۸۸	۳۰۰	۳۱۲
۲		موزه های فعال خصوصی	موزه	۴۲	۴۷	۵۴	۶۵	۷۷	۸۹	۱۱۰
۳		موزه های تخصصی دستگاہای اجرایی	موزه تخصصی	۱۵۵	۱۶۰	۱۶۷	۱۷۵	۱۸۵	۱۹۵	۲۰۵
۴		آثار منقول ثبت شده در فهرست آثار ملی	اثر ثبت شده	۱۸۰	۲۰۰	۳۰۰	۴۰۰	۴۵۰	۵۰۰	۵۵۰

۳۳۰۰۰	۳۳۲۰۰	۳۲۶۰۰	۳۲۱۰۰	۳۱۷۰۰	۳۱۴۰۰	۳۱۲۰۰	اثر ثبت شده	آثار غیر منقول ثبت شده در فهرست آثار ملی	۵
۸۶۰	۷۰۰	۵۶۰	۴۴۰	۳۴۰	۲۴۰	۲۲۰	تعداد	تعداد آثار طبیعی ثبت شده در فهرست آثار ملی	۶
۲۰۹۰	۱۸۳۰	۱۶۱۰	۱۴۳۰	۱۲۹۰	۱۲۹۰	۱۲۵۰	تعداد	تعداد آثار میراث ناملموس ثبت شده در فهرست آثار ملی	۷
۷۲۰	۷۱۵	۷۱۰	۷۰۰	۶۵۰	۶۰۰	۵۵۰	تعداد ملی	تعداد آثار غیر منقول فرهنگی-تاریخی مرمت شده و قابل بهره برداری	۸
۹۶۰	۹۴۰	۹۲۰	۹۰۰	۸۸۰	۸۷۳	۸۴۰	تعداد استانی	تعداد آثار غیر منقول فرهنگی-	۹

								تاریخی مرمت شده و قابل بهره برداری	
۳۹	۳۷	۳۵	۳۳	۳۱	۲۹	۲۶	تعداد	ثبت آثار در فهرست میراث جهانی	۱۰
۳۶	۳۴	۳۲	۳۰	۲۸	۱۹	۱۷	تعداد پایگاه جهانی	تعداد پایگاه‌های جهانی	۱۱
۱۰۰	۹۲	۸۵	۷۷	۷۲	۶۷	۶۵	تعداد پایگاه میراث فرهنگی ملی	تعداد پایگاه‌های میراث فرهنگی ملی	۱۲
۲۰۰۰	۱۸۰۰	۱۷۰۰	۱۶۰۰	۱۵۰۰	۱۴۸۰	۱۴۷۳	تعداد بناهی مرمت شده در طول سال	تعداد بناهی مرمت شده در طول سال	۱۳
۳۰۰۰۰	۲۵۰۰۰	۲۰۰۰۰	۱۷۰۰۰	۱۵۰۰۰	۱۴۴۰۰	۱۴۱۲۰	تعداد اشیاء تاریخی فرهنگی مرمت شده	تعداد اشیاء تاریخی فرهنگی مرمت شده	۱۴

								در طول سال	
۱۰۰۰	۸۰۰	۶۰۰	۴۰۰	۲۵۰	۲۰۵	۱۸۱	بنا	تعداد بناهای تحت بهره برداری	۱۵
۲۹۰	۲۴۵	۱۹۰	۱۴۵	۱۰۰	۰	۰	تعداد	بناهای شهری و روستایی مرمت شده	۱۶
۱۵۰۰	۱۵۰۰	۱۵۰۰	۱۵۰۰	۱۵۰۰	۱۵۰۰	۱۴۰۰	تعداد	مرمت اشیای تاریخی - فرهنگی در دست بخش دولتی	۱۷
۱۵۰	۱۵۰	۱۵۰	۱۵۰	۱۵۰	۱۵۰	۱۳۰	تعداد	تجهیز موزه به سیستم حفاظت الکترونیک	۱۸
۱۰۶۰۰ ۰	۱۰۶۰۰ ۰	۱۰۶۰۰ ۰	۱۰۶۰۰ ۰	۱۰۶۰۰ ۰	۱۰۶۰۰ ۰	۹۸۰۰۰	تعداد	ساماندهی و مستندسازی اموال	۱۹

								منقول تاریخی - فرهنگی		
۲۵۰	۲۰۰	۱۷۰	۱۳۰	۱۰۰	۶۰	۳۵	کاوش	تعداد کاوشهای باستانشناسی در سال		۲۰
۵۰	۴۰	۳۰	۲۵	۲۰	۸	۵	حوزه	تعداد حوزه مستندساز ی شده مردم‌شناسی		۲۱
۵۰	۴۰	۳۰	۲۵	۲۰	۱۰	۳	حوزه	تعداد حوزه مستندساز ی شده زبان و گویش		۲۲
۵۰	۴۰	۳۰	۲۵	۲۰	۷	۲	حوزه	تعداد حوزه مستندساز ی شده هنرهای سنتی		۲۳
۶۰	-	۴۰	-	۲۰	-	۱۲	نشان	نشان بین‌المللی	۶ ن	۱

								مرغوبیت کالا	
-	۴۰۰	-	۳۰۰	-	-	۲۰۰	نشان	نشان ملی مرغوبیت کالا	۲
۵	۵	۵	۵	۵	۵	۵	درصد	رشد سالیانه نسبت شاغلین آموزش دیده بخش صنایع دستی به کل شاغلین دارای مجوز	۳
۳۱	۳۱	۳۱	۳۱	۳۱	۳۱	۳۱	تعداد	رشته‌های باز زنده‌سازی شده در حوزه هنرهای سنتی و صنایع	۴

								دستی در سال	
۳۱	۲۴	۱۶	۱۰	۵	۲	۱	رشته	برندسازی در حوزه صنایع دستی در سال	۵
۳۱	۳۱	۳۱	۳۱	۳۱	۳۱	۳۱	تعداد	مستند نگاری و تکمیل پرونده های مربوط به حقوق مالکیت معنوی و ثبت آثار در سال	۶
۱۷	۱۶	۱۵	۱۴	۱۳	۱۲	۱۲	نمایش گاه	تعداد نمایشگاههای داخلی کشور	۷
۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	طرح در سال	حمایت از ایجاد و توسعه مراکز عرضه و	۸

								فروش دائم محصولات صنایع دستی	
۱۰۰۰	۷۶۶	۵۸۵	۴۴۷	۳۴۱	۱۷۰	۱۵۳	میلیون دلار	صادرات صنایع دستی به انضمام زیورآلات سنتی	۹
۱۹۰۰۰	۱۸۰۰۰	۱۷۰۰۰	۱۶۰۰۰	۱۵۰۰۰	۱۵۰۰۰	۱۵۰۰۰	تعداد/ فقره	پروانه‌های تولید انفرادی صادر شده	۱۰
۷۰۰	۶۵۰	۶۰۰	۵۵۰	۵۰۰	۵۰۰	۵۰۰	تعداد/ فقره	پروانه‌های تولید کارگاهی صادر شده	۱۱
۵۰۰۰	۵۰۰۰	۵۰۰۰	۵۰۰۰	۵۰۰۰	۵۰۰۰	۶۶۰۰۰	نفر	بیمه شدگان تسهیلات در سال	۱۲
۳۵۰	۳۰۰	۲۵۰	۳۰۰	۱۵۰	۱۸۰	۲۰۰	کارگاه	اعطای کمک‌های	۱۳

								فنی و اعتباری		
۲۶۸۰۰	۱۹۲۰۰	۱۳۷۰۰	۹۸۰۰	۷۰۰۰	آیتم جدید		نفر	صدور کارت شناسایی برای هنرمندان و شاغلین		۱۴
۱۰	۱۰	۱۰	۱۰	۱۰	۱۰	-	تعداد	ایجاد بازارچه‌های دائمی صنایع دستی		۱۵
۱۲۵۰۰	۱۰۵۰۰	۹۰۰۰	۷۷۰۰	۶۸۰۰	۵۶۰۰	۵۱۷۴	هزار نفر	تعداد گردشگران ورودی به کشور	۲. افزایش سهم گردشگری در	۱

۵,۶	۵,۸	۶	۶,۲	۶,۵	۶,۹	۷,۴	میلیون نفر	تعداد گردشگران ایرانی خروجی از کشور در سال	۲
۱۱۵	۱۱۰	۱۰۸	۱۰۶	۱۰۴	۱۰۲	۱۰۰	میلیون نفر	تعداد گردشگران داخلی	۱
۱۶۰۰	۱۵۰۰	۱۴۲۰	۱۳۰۰	۱۲۲۰	۱۱۱۰	۱۰۳۲	باب	تعداد هتل‌های کشور	۲
۲۵۰	۲۲۰	۱۹۰	۱۷۰	۱۵۰	۱۳۰	۱۲۰	باب	تعداد هتل‌های ۴ و ۵ ستاره	۳
۴۸۰۰۰ ۰	۴۲۰۰۰ ۰	۳۶۰۰۰ ۰	۳۱۰۰۰ ۰	۲۷۰۰۰ ۰	۲۴۰۰۰ ۰	۲۲۵۰۰ ۰	تخت	تعداد تخت‌های	۴
۴. استفاده از ظرفیت گردشگری داخلی در تقویت و تحکیم همسنگی و انسجام ملی									

								اقامتی		
								کشور		

۸-۲ راهکارهای عملیاتی برنامه‌های توسعه

به نظر می‌رسد مانع عمده در زمینه اجرای سیاست‌ها عدم ایجاد هماهنگی لازم بین دستگاه‌های مختلف مرتبط با بخش گردشگری می‌باشد لذا پیشنهاد می‌گردد برای تقویت هماهنگی‌های مورد نیاز شورای عالی میراث فرهنگی و گردشگری نسبت به اجرای سیاست‌های بخش گردشگری و موارث فرهنگی توجه بیشتری بنماید. همچنین برای بهبود روندهای این بخش، اجرای کامل سیاست‌های مذکور، افزایش اعتبارات تبلیغی و آموزشی وزارتخانه میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی و همچنین تقویت حمایت از بخش غیردولتی برای احداث و تکمیل تاسیسات اقامتی، پذیرایی و میان‌راهی و مجتمع‌های تفریحی و همچنین شناسایی قطب‌ها و ایجاد روساخت‌های مورد نیاز در کنار آنها برای توسعه گردشگری بسیار موثر خواهد بود. از این‌رو، اولویت‌بندی اقدامات با استفاده از نظر کارشناسان و با توجه به درجه اهمیت هریک به ترتیب ذیل جهت نیل به اهداف توسعه در برنامه هفتم لازم و ضروری است:

- ۱) با ارائه گزارش برنامه ششم توسعه و نیم‌نگاهی که به ۵ برنامه قبل ارائه شد، مشخص است فرایند برنامه‌ریزی "طراحی+تصمیم‌گیری+اجرا+نظارت" از شایستگی و توانمندی کافی برای ایجاد پیشرفت و توسعه پایدار برخوردار نیست. این درحالی است که برنامه‌های ارائه شده عمدتاً بدون توجه به تمامی ذینفعان و اولویت‌های توسعه گردشگری در کشور پیش‌بینی شده‌اند، لذا لازم است در برنامه هفتم؛ برنامه‌ریزی متناسب با مسایل و مشکلات صنعت گردشگری و ارائه راهکارهایی در مسیر توسعه این صنعت باشد نه صرفاً یک مسئولیت‌آداری که در عمل به دور شدن از مسیرهای توسعه و از دست دادن فرصت‌های ملی و منطقه‌ای منجر شده است.
- ۲) با توجه به تهدیدات ملی و منطقه‌ای از جمله گسترش و شیوع بیماری پاندمیک کووید ۱۹ که تقریباً یک سال و نیم آخر برنامه ششم را درگیر کرد و حتی سال‌های ماقبل که تحت تاثیر ناآرامی‌های سیاسی و اجتماعی داخلی و بحران تحریم‌های بین‌المللی قرار داشت باید توجه نمود که برنامه هفتم توسعه آخرین فرصت برای تحقق اهداف سند چشم‌انداز بیست‌ساله است تا جبران فرصت‌های از دست رفته انجام گردد. از این‌رو، فرایند برنامه‌ریزی این برنامه باید بدور از شتابزدگی و در فضای کارشناسانه با انعطاف لازم باید طرح‌ریزی گردد.
- ۳) برای عدم تکرار تجارب ناخوشایند برنامه‌های قبلی و بهره‌بردن از فرصت‌های باقی مانده مجموعه‌ای از الزامات و اصول عملکردی از جمله؛ مشارکت تمامی ذینفعان این حوزه در توسعه همه‌جانبه صنعت گردشگری کشور، برقرار تعاملات سازنده با محیط بین‌الملل، در نظر گرفتن ملاحظات منطقه‌ای و ملی و همچنین ارتقاء بهره‌وری

عرضه کنندگان این حوزه و تعیین نحوه مشارکت و حدود مداخله مجلس در فرایند تصویب برنامه بایسته و ضروری است.

(۴) یکی دیگر از ضعف‌های برنامه‌ریزی کشور عدم وجود رویکرد آینده‌پژوهی در نظام تدوین برنامه‌ها است. با توجه به شرایط خاص اقتصادی و سیاسی کشور در منطقه و سطح بین‌المللی احتمال بروز شرایط پیش‌بینی نشده بسیار زیاد است. لذا جهت اثربخشی بیشتر برنامه پیشنهاد می‌شود با استفاده از تاکتیک‌های آینده‌نگاری در تدوین برنامه‌ها و برخورد با سناریوهای مختلف استفاده شود.

(۵) برخی از ایرادهای محتوایی برنامه‌های توسعه در بخش گردشگری، میراث فرهنگی و صنایع دستی را می‌توان در قالب موارد ذیل اشاره کرد: عدم ارتباط مستمر با برنامه قبلی، عدم وجود برنامه‌های اجرایی و عملیاتی مشخص، فقدان ارتباط منطقی بین جداول کمی و محتوی برنامه‌ها، تعدد اهداف و عدم اولویت گذاری صحیح در اهداف برنامه، عدم وجود الگوی مطلوب و رابطه علت و معلولی مناسب میان اجزای برنامه، غیرواقعی بودن اهداف برنامه، دولت زدگی در برنامه و ...

(۶) شناسایی بازارهای بالقوه و انتخاب گروه خاص گردشگران: بازارهای گردشگری متناسب با رفتارها و تجربه‌های گردشگران متنوع است. گردشگران و مسافران که به کشورهای دیگر سفر می‌کنند هریک دارای اهداف گوناگون می‌باشند. بازار گردشگری ایران عمدتاً یک بازار منطقه‌ای است که مبدا اکثریت گردشگران خارجی کشورهای همسایه یا عضو کشورهای اسلامی است بررسی‌ها نشان می‌دهد که بازار گردشگری خارجی ایران از چندین قسمت یا زیربخش مشخص تشکیل می‌شود که مهمترین زیربخش آن بازار تجار و اهل کسب و کار است که سهم آنها از کل بازار در حدود ۳۵ درصد است. سهم مربوط به بازار برگزاری گردهمایی، کنفرانس، نمایشگاه و همچنین بازار گذران تعطیلات تابستان و زمستان کم و در حدود ۶ درصد می‌باشد. بازارهای زیارتی و بازار بازدید از اقوام و دوستان حدود ۲۸ درصد و گردشگران راه دور به قصد دیدار از مناظر و اماکن تاریخی و فرهنگی از اروپا، امریکا و شرق آسیا در حدود ۱۵ درصد برآورد می‌شوند (برنامه ملی گردشگری، ۱۳۸۱). با توجه به این نکته که سلايق و علايق گردشگران در جهان امروزي همواره در حال تغيير است انجام تحقیقات بازار مداوم از بخش‌های مختلف بازار و آگاهی در مورد خواسته‌ها و نیازهای گردشگران و سپس برنامه‌ریزی لازم جهت ارضای نیازهای گردشگران در چارچوب امکانات و شرایط موجود به عنوان اولویت اول پیشنهاد می‌گردد. تشخیص انگیزه‌های گردشگران و طراحی صحیح و موثر برنامه‌های گردشگری و همچنین انجام فعالیت‌های تشویقی و ترغیبی مناسب برای هریک از بخش‌های با توجه به فرهنگ و ویژگی‌های محیطی؛ جلوگیری از هدر رفتن منابع و امکانات و کارایی بالاتر را به همراه خواهد داشت.

۷) توسعه زیرساخت‌ها: ظرفیت و کارایی پایین صنایع و بنگاه‌های اقتصادی کشورمان از جمله شبکه حمل و نقل شهری، زمینی، دریایی و راه‌آهن، تاسیسات اقامتی و پذیرایی و مشکلات ناشی از تاخیر پروازها، ذخیره آنلاین هتل و بلیط هواپیما، نبود امکانات مناسب در مبادی ورودی شهرها، کمبود تجهیزات ارتباطی، تجهیزات پزشکی و درمانی، واحدهای استراحتگاهی بین راهی، هتل‌ها، رستوران‌ها، تسهیلات ورزشی و تفریحی و..... از جمله موانع و مشکلات بزرگ در راه رشد و توسعه گردشگری بشمار می‌روند. تشویق بخش خصوصی به منظور سرمایه‌گذاری، ایجاد زمینه‌های لازم جهت ورود سرمایه‌های خارجی، اخذ وام از سازمان‌های جهانی جهت تکمیل پروژه‌های موجود، انجام مطالعات و تحقیقات توجیهی فنی و اقتصادی جهت احداث امکاناتی چون زیرساخت‌های آب، برق، مخابرات، پایانه‌های حمل و نقل مسافرتی، جاده‌ها، تسهیلات اقامتی، پزشکی، تفریحی و ورزشی، ساخت و مرمت شهرک‌های تاریخی و باستانی و از جمله راهکارهای پیشنهادی جهت توسعه زیرساخت‌ها می‌باشند.

۸) انجام تبلیغات درون و برون مرزی: در دنیای امروزی به فعالیتهای تبلیغاتی باید اینگونه بنگریم که تبلیغات هزینه نیست بلکه نوعی سرمایه‌گذاری بنیادی برای پیشبرد اهداف سازمانی و ملی است و اگر به خوبی تهیه و اجرا شود دستاوردهای ارزشمندی را به همراه خواهد داشت و در غیر این صورت باعث عقب ماندن از رقابت‌ها و سبقت‌های بازاربازی گردشگری بین‌المللی خواهد شد. هدف از تبلیغ تاثیر نهادن و تغییر در نگرش، بینش، دانش و رفتار مخاطبان است که دستیابی به آن نیازمند نواندیشی، نوآفرینی و مهارت‌های حرفه‌ای است. لذا اولین گام در تهیه یک برنامه تبلیغاتی؛ مشخص کردن اهداف آن است. در تنظیم برنامه تبلیغاتی بایستی اهداف را بر مبنای تصمیمات قبلی درباره بازار هدف، موضوع بازار و عناصر بازاربازی مشخص کرد. عامل اصلی موفقیت در فعالیتهای تبلیغاتی؛ محتوی پیام و گیرا بودن آن است. پیام باید اطلاعات مورد نیاز را به خوبی منتقل کند و افراد را تشویق به سفر کند. میزان تاثیرگذاری پیام‌ها باید قبل از اینکه سرمایه‌گذاری‌های هنگفتی در این زمینه به عمل آید مورد آزمایش قرار گیرد. این نکته حایز اهمیت است که اطلاعات به طور صحیح و دقیق ارائه شوند. اطلاعات نادرست و اغراق‌آمیز یا گمراه کننده موجب نارضایتی گردشگران شده و حتی ممکن است مشکلات حقوقی ایجاد کند. استفاده از مفاهیمی همچون سفرهای افسانه‌ای/سفر به سرزمین جادویی و اسرارآمیز/ دیدار از میراث فرهنگی و مذهبی چند هزار ساله ایران/ سفر به سرزمین اساطیر تاریخی و سفر به سرزمین طبیعت‌های گوناگون. همچنین تهیه آرم و شعار تبلیغاتی ویژه گردشگری نیز پیشنهاد می‌شود. حضور در نمایشگاه‌های تخصصی و حرفه‌ای و ارائه اطلاعات در قالب بروشور، نقشه‌های گردشگری، لوح‌های فشرده حاوی اطلاعات گردشگری شهرهای مختلف ایران و... به زبان‌های زنده دنیا به علاقه‌مندان ارائه شود. ایجاد مراکز اطلاع‌رسانی اینترنتی فعال و به‌روز و استفاده از مقالات تبلیغاتی در روزنامه‌ها و مجلات و همچنین راه‌اندازی شبکه تلویزیونی مختص جاذبه‌های گردشگری ایران و تبلیغات در شبکه‌های جهانی.

۹) اطلاع‌رسانی در جهت تغییر نگرش گردشگران خارجی: صنعت گردشگری به شدت تحت تاثیر سیاست کشورها قرار دارد. از این رو فعالیت بخش دیپلماتی کشور در این صنعت علاوه بر مزایای سیاسی به گستردگی فعالیت‌های بازاریابی، تبلیغات و در نهایت به توسعه صنعت گردشگری کشور منجر خواهد شد. فعال نمودن نمایندگی‌های سیاسی خارج از کشور در انجام تبلیغات گردشگری، ایجاد ارتباطات در این خصوص و ایجاد زمینه‌های لازم برای انعقاد قرارداد و مقابله با تبلیغات منفی گسترده، دعوت از خبرنگاران، روزنامه‌نگاران، عکاسان، نمایندگان رادیو و تلویزیون، مدیر آژانس‌های کارگزاری، تورگردان‌ها، آژانس‌های تبلیغاتی معروف گردشگری به کشور جهت آشنایی با تسهیلات و امکانات بالقوه صنعت گردشگری و استفاده از پوشش تبلیغاتی مربوط به رسانه‌های گروهی در سطح جهان از جمله اقدامات پیشنهادی در این بخش می‌باشد. مخاطرات عمده در این زمینه تبلیغات وسیع در رسانه‌های گروهی غرب علیه ثبات و وضعیت داخلی ایران است. سازمان متولی امور گردشگری با همکاری سایر نهادها می‌بایست با انجام فعالیت‌های تشویقی و ترغیبی تبلیغات مناسب را در جهت خنثی نمودن اثرات منفی رسانه‌های گروهی غربی و همچنین توسعه زیرساخت‌ها و روساختها زمینه لازم را برای توسعه گردشگری و پذیرایی از گردشگران داخلی و خارجی فراهم آورد. در بازارهای عمده‌ای که مبدا گردشگران می‌باشد باید آنچنان تصویری از ایران به عنوان یک مقصد گردشگری ارائه شود که با دارا بودن طیف وسیعی از منابع گردشگری طبیعی و فرهنگی قادر است گونه‌های مختلفی از گردشگران را به خود جلب بنماید. علاوه بر این برای فعالیت‌های گردشگری بایستی محیطی فراهم شود که پذیرای آرامش بخش و عاری از هرگونه خطر و تهدید نسبت به امنیت گردشگران باشد.

۱۰) تسهیل صدور ویزا و اجازه اقامت: پیش‌بینی در زمینه لغو روادید برای افراد مقیم برخی کشورها که جزو بازارهای هدف ایران بشمار می‌روند. در صورتی که حذف ویزا از لحاظ سیاسی برای تمامی بازارها امکان‌پذیر نباشد با کاهش تشریفات مربوطه و ایجاد فرایند عملی و دور از بروکراسی برای صدور ویزا و همچنین اجازه اقامت گردشگران در سایر شهرستان‌های کشور، افزایش کارایی ماموران گذرنامه در مرزها، تسهیل ورود و خروج ایرانیان مقیم خارج از کشور و تشویق و ترغیب آنها برای مسافرت به ایران و همچنین حذف ویزا جهت اقامت کوتاه‌مدت در ایران از جمله اقدامات لازم در این زمینه محسوب می‌شود. صدور ویزا و اجازه اقامت بلندمدت و ارائه تسهیلات ویژه جهت گروه‌های خاص گردشگران از جمله سالمندان، بیماران، دانشجویان و محققان جهت درخواست و صدور ویزا بصورت الکترونیکی و همچنین امضای قرارداد همکاری و تبادل گردشگر با تسهیلات ویژه با کشورهای اسلامی از جمله اقدامات موثر دیگر در این زمینه محسوب می‌شود.

۱۱) توسعه و بهبود خدمات در مراکز اقامتی: امروزه صنعت میهمانداری که گاهی آن را اقامتگاه یا صنعت هتلداری می‌نامند شامل مجموعه تشکیلات و تسهیلاتی می‌شود که یکی از بخش‌های بسیار پویای صنعت گردشگری محسوب می‌شود. مراکز اقامتی شامل مجموعه‌ای از تشکیلات خوابگاهی است که امکان دارد به صورت

استراحتگاه‌های بسیار مجلل و یا حتی تنها محدود به یک تخت معمولی و صبحانه ساده شود. میزان تشکیلات و تسهیلات میهمان‌پذیرها بازتابی از نیازها و سلیقه‌های مختلف مسافران و پویایی این بازار است. مسئولان مراکز اقامتی این واقعیت را دریافته‌اند که استفاده از امکانات هتل یا میهمان‌سرا به‌عنوان انگیزه اصلی سفر به یک مقصد تلقی نمی‌شود و از این لحاظ تامین جا و مکان به‌عنوان یک تقاضا در درجه دوم قرار می‌گیرد، ولی زمانی که امکانات سکونت خاص یا منحصر به فردی و یا بالعکس دارای شرایط نامطلوبی باشد می‌توان استثناء قائل شد. تحقیقات نشان می‌دهد که در سال‌های اخیر حجم ورود گردشگران خارجی و تعداد شب-نفر اقامت در هتل‌های درجه‌بندی شده با رشد قابل توجهی مواجه بوده است و این در حالی است که میانگین مدت اقامت کاهش یافته است. علت کاهش میانگین مدت اقامت ممکن است آن باشد که ترکیب بازار از گردشگران کشورهای دور است که معمولاً بیشتر اقامت می‌کنند، به گردشگران خارجی منطقه‌ای تغییر یافته است که معمولاً دوره اقامت آنها کوتاه‌تر است و طالب تسهیلات و خدمات سطح بالاتر نیز هستند. ارایه فن‌آوری پیشرفته به منظور امکان ذخیره اتاق و تختخواب برای مسافران، اجرای سیاست‌های تشویقی، عرضه محصولات با کیفیت بالا، ایجاد راه‌های دسترسی مناسب، تقویت نیروی انسانی، انجام تحقیقات به منظور بررسی نگرش گردشگران نسبت به کیفیت خدمات مراکز اقامتی و... به‌عنوان ابزار مهمی به منظور بهبود خدمات و تسهیلات در مراکز اقامتی مطرح می‌باشند. استاندارد خدمات را می‌توان توسط برگزاری سمینارهای آموزشی برای صاحبان هتل‌ها در خصوص اهمیت مدیریت حرفه‌ای، همکاری با شرکت‌های بین‌المللی مدیریت هتل و اعمال کنترل از سوی سازمان‌های مرتبط ارتقا داد.

۱۲) اطلاع‌رسانی بومی در خصوص اهمیت نقش گردشگری در اقتصاد کشور: تبلیغات و اطلاع‌رسانی داخلی بیشتر جنبه آموزشی دارد و در واقع ایجاد نوعی نگرش در مورد سیاحت گردشگران در کشور است. در اینجا مقصود راهنمایی مردم در مورد چگونگی رفتار با سیاحان خارجی و لزوم توجه مردم به اهمیت ابعاد اقتصادی و فرهنگی کشور و فوایدی است که از جذب گردشگران خارجی عاید کشور می‌شود. کمک و راهنمایی میهمانان خارجی و میهمان‌نوازی در حد شرع و عرف از سنن ایرانیان است و با استفاده از برنامه‌های رادیویی و تلویزیونی، نشر کتابچه‌ها و بروشورها و رسانه‌های همگانی دیگر، این موارد می‌تواند بصورت مستقیم یا غیرمستقیم به مردم و کسانی که به نحوی با گردشگران سروکار دارند، تفهیم شود. آگاه‌سازی جامعه در مورد مزایای اقتصادی، اجتماعی-فرهنگی استراتژی‌های گردشگری پایدار کشور و ایجاد تصور عمومی مطلوب در آنها با استفاده از برنامه‌های علمی مناسب از طریق رسانه‌ها در واقع نوعی کار فرهنگی است، به خصوص جهت بخشی از مردم که از سطح سواد پایین‌تری برخوردارند.

۱۳) توسعه برنامه‌های آموزشی و توسعه منابع انسانی برای کارکنان شاغل در صنعت گردشگری: مفهوم توسعه منابع انسانی دربرگیرنده دامنه گسترده‌ای از فعالیت‌هایی است که مهمترین آنها عبارتند از: گزینش و استخدام نیروی

انسانی به معنای انتخاب افراد مناسب برای مشاغل مناسب، تدوین سیاست‌های ترقی و توازن توسعه منابع انسانی که در آنها حقوق و تکالیف کارفرما و کارمند تعریف و ملحوظ شده باشد، فراهم آوردن امکان تحصیل و آموزش برای کارکنان بدان معنی که به کارمندی که علاقه دارند تحصیلات رسمی خود را ادامه داده و مدرک دانشگاهی دریافت کنند فرصت لازم برای این منظور داده شود، ارزشیابی کارفرمایان بوسیله کارکنان و بالعکس و اعطال حق تشکیل انجمن یا اتحادیه به کارکنان این صنعت. این عوامل کلید موفقیت در دستیابی به توسعه منابع انسانی کارا در بخش گردشگری می باشند. در حال حاضر مفهوم توسعه منابع انسانی به نحوی که در بالا تعریف گردید و نیز ساختار سازمانی مناسب در این بخش وجود ندارد. در این زمینه اصلاحات گسترده‌ای مورد نیاز است.

۱۴) بهبود خدمات در پایانه‌های مسافرتی: اکثر وسایل حمل و نقل زمینی، هوایی، دریایی، راه‌آهن و شهری موجود در کشور به دلیل گذشت زمان طولانی از عمر مفید آنها فرسوده شده‌اند. عدم برنامه‌ریزی هماهنگ شده در بخش توسعه حمل و نقل و کمبود تجهیزات و امکانات از عوامل عدم موفقیت در بکارگیری مناسب و معقول ظرفیت‌های موجود حمل و نقل متناسب با میزان ورود گردشگران می‌باشد. کمبود و فرسودگی تاسیسات و تجهیزات زیربنایی در پایانه‌های مسافرتی نیز از جمله مشکلات جابه‌جایی گردشگران در کشور می‌باشد. جدا از امکانات سخت افزاری، تدوین قوانین و مقررات دقیق، مشخص و ساده گمرکی و جلوگیری از تشریفات زاید و دست و پاگیر در مورد ورود و خروج کالا و مسافر، ایجاد و یا تقویت مراکز اطلاع‌رسانی و عرضه کتب راهنمایی گردشگری و... نتایج مطلوبی در راستای توسعه صنعت گردشگری خواهد داشت.

۱۵) توسعه خدمات تورگردانی شامل برنامه‌ریزی گشت و مشاوره سفر: واسطه‌های گردشگری (سازمان‌های عمده‌فروش و متصدی گردش‌های دسته‌جمعی) مجموعه سفرهای دسته‌جمعی را طرح‌ریزی و تهیه می‌کنند، سپس آن را تشویق و ترویج می‌نمایند و سرانجام آن را به اجرا در می‌آورند و از عرضه‌کنندگان محصولات و خدمات مسافرتی حجم‌های بزرگی از محصولات و خدمات را از جمله بلیط هواپیما، اتاق، تخت‌خواب، گردش در شهر و... خریداری می‌کنند. متصدی گردش‌های دسته‌جمعی، برعکس عمده‌فروش که باید برای عرضه تعداد زیادی از گردش‌های دسته‌جمعی برنامه‌ریزی کند، می‌تواند تعداد انگشت شماری از گردش‌های دسته‌جمعی را در سال ارائه دهد. این گردش‌های دسته‌جمعی را برنامه‌گشت یا سفر می‌نامند. در امر توزیع محصولات و خدمات مختلف صنعت و در راه بهبود کیفیت و گسترش این محصولات و خدمات، واسطه‌های گردشگری نقش مهمی ایفا می‌کنند. انجام تحقیق، سازماندهی، حفظ امنیت و تحقق بخشیدن به سفرمطلوب می‌تواند باعث ارتقا کیفیت ارائه خدمات شود.

۱۶) توسعه همکاری‌های بین‌المللی در راستای جلب گردشگران: به موازات توسعه و تقویت صنعت گردشگری در داخل و با عنایت به عضویت جمهوری اسلامی ایران در سازمان‌های جهانی گردشگری، کمیسیون جنوب آسیا، همکاری فرهنگی و گردشگری با اغلب کشورهای جهان به نظر می‌رسد زمینه مساعدی برای ارتباط بین‌المللی به منظور

ارتقا سطح کمی و کیفی خدمات گردشگری در ایران در اغلب زمینه‌ها فراهم باشد که شایسته است برنامه‌ریزی لازم با هدف حداکثر استفاده از امکانات موجود صورت گیرد. ایجاد سلسله روابط منظم منطقه‌ای با کشورهای که از بازار گردشگری مطلوبی برخوردارند، توسعه همکاری‌های آژانس‌های مسافرتی و طرح و تنظیم برنامه‌های مشترک گردشگری، عقد قرارداد در زمینه‌های حمل و نقل هوایی، دریایی و زمینی جهت تسهیل مسافرت‌ها، امضای موافقت‌نامه‌های همکاری با کشورهای دوست جهت بازاریابی مشترک، حذف ویزا و کاهش مقررات ورود و خروج کالا و مسافر ابزار مناسبی جهت توسعه گردشگری در کشورمان می‌باشند. بدین ترتیب گروه‌های بیشتری از گردشگرانی که به منطقه می‌آیند به ایران سفر خواهند کرد.

۱۷) تمرکز دولت بر گردشگری داخلی: تشویق مردم به مسافرت در داخل کشور و تفهیم منافع آن در تقویت سلامت جسم و روح از ابزارهای توسعه گردشگری داخلی است. این اقدامات نه تنها از نظر انتقال پس‌اندازها و تولید کارهای جدید و توسعه بسیاری از مشاغل مفید است، بلکه در صرفه‌جویی ارزی کشور نیز موثر خواهد بود. گردشگری داخلی با وجود سود کمتر نسبت به گردشگری خارجی، از پیوستگی برخوردار است و موجب چرخش جریانهای پولی از مناطق غنی به مناطق ضعیف کشور می‌گردد. در این راه دولت می‌تواند تلاش نموده تا هزینه مسافرت‌های داخلی را تا حد امکان کاهش دهد و نیازهای اقامتی، پذیرایی، امنیتی و... گردشگران داخلی را در مقصدهای گردشگری به‌خوبی برآورده نماید.

۱۸) قیمت‌گذاری بر اساس استانداردهای بین‌المللی: قیمت‌گذاری یکی از بخش‌های مکمل اجزای بازاریابی در صنعت گردشگری است و می‌توان آن را یکی از مهمترین اجزای بازاریابی دانست. با این حال، متصدیان این امر در تعیین راهبردهای قیمت‌گذاری گردشگری، باید از بینش‌ها و درک مشتری، گرایش به سفر و میزان فعالیت رقبا در این زمینه آگاه باشند.

۱۹) خصوصی سازی و حداقل کردن دخالت دولت در امور گردشگری: اگرچه در کشورهای مختلف میزان دخالت دولت در امور متفاوت است ولی حتی در جاهای که ادعا می‌شود اقتصاد مبتنی بر بازار از قید و بندهای دولتی رها می‌باشد، دولت به دلیل پیشبرد توسعه اقتصادی، حمایت از صنایع داخلی، تامین درآمد سازمان‌های دولتی مرتبط، ایجاد محیط با ثبات و تامین سایر هدف‌های سیاسی در امور بخش خصوصی نیز مداخله می‌کند. با این وجود در بخش گردشگری عدم ثبات در قوامین مرتبط، نحوه حمایت دولت و نظارت بر اجرای قوانین تا حدی باعث عدم موفقیت در جذب سرمایه‌گذاری بخش خصوصی می‌باشند. در حال حاضر، با توجه به گستردگی، پیچیدگی و تنوع فعالیت‌هایی چون خدمات امنیتی، اقامتی، پذیرایی، حمل و نقل، بهداشت، گمرک، تبلیغات، خدمات بانکی و ... اختیارات بخش خصوصی بسیار محدود و به شکل ناهماهنگ با سایر دستگاه‌ها و نهادهای متعدد دولتی است.

۲۰) اعمال معافیت‌های مالیاتی برای کارآفرینان، سرمایه‌گذاران و شاغلین بخش گردشگری: امکانات اقامتی، پذیرایی و حمل و نقل برای گردشگران در کشور ما ظرفیت محدودی دارد. به طوری که در صورت جذب بیشتر گردشگران در برخی از شهرها مشکل اقامت کماکان وجود دارد. اصولاً صنعت گردشگری نیازمند سرمایه‌گذاری بسیار در تمام بخش‌ها از جمله هتل، رستوران، وسایل نقلیه و ... دارد. از این رو سرمایه‌گذاری دولتی تحت هیچ شرایطی پاسخگوی نیازها نخواهد بود. بنابراین می‌باید با ایجاد زمینه‌هایی بخش خصوصی را به صحنه کشانده و سرمایه‌های آنها را در این صنعت به کار بست. اعمال معافیت‌های مالیاتی به رشد و فعالیت شرکت‌ها در جذب هرچه بیشتر گردشگران به کشور تاثیر مهمی در گسترش این صنعت خواهد داشت و در نهایت اثرات مثبتی در تمام بخش‌های صنعت به جای خواهد گذاشت.

۲-۹ تجزیه و تحلیل نتایج برنامه‌ها

با توجه به وجود وزارتخانه میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی لزوم توجه بیشتری به بخش گردشگری به عنوان سومین صنعت درآمدزای جهان با اثرات مثبت اجتماعی-فرهنگی در ساختار دولت بیش از گذشته لازم و ضروری است. از طرفی تعریف سرفصل‌های موجود در برنامه‌های عمرانی و توسعه جهانگردی کشور باید با توجه به پتانسیل‌های موجود و واقع‌بینانه طرح‌ریزی شوند تا بتوان در انتهای برنامه توسعه اجرا شده به میزان تحقق اهداف تعیین شده آگاهی یافت و نقاط ضعف موجود را در ساختار برنامه‌های آتی مرتفع ساخت. همچنین باید در ساختار سازمانی وزارتخانه مربوطه با بکارگیری متخصصان و کارشناسان تحصیلکرده دیدگاه علمی این صنعت را پیاده‌سازی و اجرا نمود. یکی دیگر از ضعف‌های بنیادین این صنعت در کشورمان عدم وجود نظام آمارگیری صحیح و واقع‌بینانه می‌باشد تا بتوان در برنامه‌ریزی‌های توسعه گردشگری کشور با توجه به آمار واقعی، فضای واقعی گردشگری کشور را به تصویر کشید و متناسب با آن در جهت رفع ضعف‌ها و کاستی‌های این صنعت گام برداشت.

بررسی اسناد فرادستی ایران نشان می‌دهد که مسئله گردشگری متناسب با تحولات جهانی صنعت گردشگری به‌عنوان اشتغال‌زاترین و پرسودترین صنعت جهانی مورد توجه سیاست‌گذاران و نظام برنامه‌ریزی ایران نبوده است، در هیچ یک از اسناد فرادستی قانون اساسی، سند چشم‌انداز ایران در افق ۱۴۰۴ و سند جامع نقشه علمی کشور نامی از گردشگری و مفاهیم پیرامون آن نرفته است. در برنامه پنج ساله توسعه اول، از تقویت و توسعه ایران‌گردی و جهانگردی سخن رفته اما مشخص نشده است این کار از چه طریقی، توسط چه نهادی و با کدام بودجه باید صورت گیرد. در برنامه دوم توسعه، هیچ سخنی از گردشگری نشده است دو حالت در این خصوص قابل تصور است، با هدف برنامه اول در خصوص گردشگری کاملاً محقق شده و نیاز به برنامه جدید نبوده است و یا اینکه مقوله گردشگری موضوع مهمی نیست که بخواهد مورد توجه سیاست‌گذاران و برنامه‌ریزان کلان کشور باشد. در برنامه سوم توسعه سه ماده از برنامه (۱۶۴-۱۶۶) به مسئله گردشگری اختصاص داده شده و از این منظر گامی رو به جلو بوده است اما مفاد آن سیاست‌گذاری کلان و مهمی را برای صنعت گردشگری ایران ترسیم نکرده است. ذکر خرید و فروش ارز به گردشگران در مبادی ورودی و خروجی کشور در متن برنامه،

سیاست‌گذاری جدیدی برای صنعت گردشگری ایران نبود و مبادله ارز پیش از برنامه سوم نیز وجود داشت. تأکید بر حفظ میراث فرهنگی ایران نکته مهمی بود که مورد توجه برنامه سوم در ماده ۱۶۶ قرار گرفته است. حفظ میراث فرهنگی هر چند اقدام مناسبی در راستای حفظ جاذبه‌های گردشگری است اما لزوماً به معنای توسعه صنعت گردشگری نیست. مانند این است که وجود جاذبه‌های اکوتوریستی زیبای ایران باعث جذب گردشگر بین‌المللی نشده است. روح برنامه سوم در خصوص گردشگری یعنی حفظ میراث فرهنگی ایران در برنامه چهارم نیز ادامه یافته و مواردی نظیر ایجاد موزه‌های تخصصی سازمان‌ها و حفظ آثار فرهنگی ایلی و روستایی ایران نیز مورد توجه بوده است. در برنامه پنجم به طور مشخص به گردشگری زیارتی در شهرهای مذهبی ایران (مشهد، قم و شیراز) و توسعه زیرساخت‌ها، امکانات و فعالیت‌های فرهنگی برای زائران قطب‌های زیارتی ایران توجه شده است. شاید این تنها مورد مشخص در برنامه‌ها و اسناد فرادستی ایران در خصوص گردشگری است که به صورت دقیق و روشن هدف‌گذاری شده است اما متولی نهادی اجرای آن مشخص نیست.

از اسناد فرادستی ایران در خصوص گردشگری چنین بر می‌آید که سیاست‌گذاران و برنامه‌ریزان، قائل به گردشگری به عنوان یک صنعت و یکی از حوزه‌های مهم اقتصادی نیستند. در اسناد فرادستی ایران، هیچ سخنی از میزان سرمایه‌گذاری، اشتغال‌زایی و درآمدزایی نیامده و هدف‌گذاری نشده است. در تمامی برنامه‌های توسعه ایران، اگر ذکری از گردشگری باشد، به عنوان مقوله‌ای فرهنگی در ذیل بخش فرهنگی آمده است. حتی گردشگری به عنوان مقوله‌ای فرهنگی، با نگاه بسیار تقلیل‌گرایانه دیده شده است و صرفاً حفظ و مرمت ابنای تاریخی، ایجاد موزه‌های تخصصی (سازمان‌های دولتی، شهدا و جنگ و عشایر و روستاییان) و بهبود زیرساخت‌ها و ارائه امکانات برای زائران قطب‌های زیارتی ایران دیده شده است. همین‌ز نگاه تقلیل‌گرایانه نیز فقط از برنامه سوم (۱۳۸۳-۱۳۷۹) با محوریت حفظ و مرمت آثار تاریخی و در دو برنامه توسعه اخیر (۱۳۸۴ تا ۱۳۹۴) موزه‌های تخصصی و امکانات زیرساختی برای زائران مورد توجه بوده است.

باید توجه داشت که علاوه بر گردشگری فرهنگی و تاریخی، گردشگری ابعاد و گونه‌های مختلف دیگری (اکوتوریسم، ساحلی، دریایی، ورزشی، آب‌درمانی، سلامت، زمستانی و ...) دارد که در هیچ یک از اسناد بالادستی کشور، اشاره‌ای به آن‌ها نشده است. اکوتوریسم و گردشگری ساحلی به عنوان پیشروترین صنعت گردشگری جهان که قریب ۶۰ درصد سهم گردشگری جهانی را به خود اختصاص داده است مورد حمایت حکومت، سیاست‌گذاران و برنامه‌ریزان نیست. در هیچ یک از متون اسناد فرادستی و حتی قوانین عادی، دولت مکلف سرمایه‌گذاری و با حمایت از بخش خصوصی برای توسعه زیرساخت‌های و ارائه تسهیلات و خدمات در مناطق ساحلی و جزیره‌ای برای توسعه گردشگری نشده است. به همین دلیل است که در بازار گردشگری ایران سهم گردشگران بین‌المللی برای جاذبه‌های ساحلی ایران تقریباً صفر است. اندک گردشگرانی که به ایران می‌آیند، در وهله اول مربوط به گردشگری مذهبی و در وهله دوم مربوط به گردشگری تاریخی - فرهنگی است. گردشگران بین‌المللی ابنای تاریخی و فرهنگی محدود بوده و منحصر به گروه خاصی از علاقه‌مندان به تاریخ و فرهنگ کشورها و برخی محققین و دانشجویان است که به ایران سفر می‌کنند. در حوزه گردشگری زیارتی، زائرانی که به ایران سفر می‌کنند، شیعه مذهب و عمدتاً در فضای پیرامون ایران پراکنده‌اند. از دیدگاه صنعت گردشگری، حفظ و

توسعه گردشگری زیارتی اقدام مناسبی است که حکومت ایران انجام می‌دهد، اما نسبت جمعیت شیعه مذهب به کل جمعیت جهان بسیار اندک است و افراد اندکی از جمعیت شیعه مذهب می‌توانند به ایران سفر کنند. علاوه بر آن، باید توجه داشت که گردشگری مذهبی و مسائل مربوط به آن در حوزه تصمیم‌سازی و سیاست‌گذاری نهادها و سازمان‌های تخصصی گردشگری (سازمان میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع‌دستی و شورای عالی میراث فرهنگی و گردشگری) در ایران نیست و اساساً متولیان این امر، زائران حرم امام رضا (ع) و بقاع متبرکه را گردشگر و خدمات مربوط به آن را صنعت گردشگری نمی‌دانند. به عبارت دیگر، هدف حکومت از این حوزه، منافع اقتصادی و کسب درآمدهای ارزی، آن طوری که در صنعت گردشگری مورد توجه است، نیست و اساساً زیارت اماکن متبرکه یک مسئله معنوی و شرعی والاتر از گردشگری است که ریشه در باور مذهبی مردمان شیعه دارد و الزاماً با صنعت گردشگری به عنوان یک پدیده مدرن و دارای خاستگاه تمدن غربی انطباق ندارد.

می‌توان انتظار داشت که قوانین عادی حوزه گردشگری مصوب مجلس شورای اسلامی نیز وضعیت نسبتاً مشابه اسناد فرادستی در ایران داشته باشد؛ چرا که قوانین عادی کشور باید مطابق با اسناد فرادستی و نباید مغایر با دیدگاه‌های کلان کشور باشد.

مطابق قانون تشکیل «سازمان میراث فرهنگی و گردشگری»^۳ مصوب دی ماه ۱۳۸۲ مجلس شورای اسلامی، مهم‌ترین وظایف این سازمان حفظ و احیای ابنای تاریخی، نگهداری و اداره اماکن و محوطه‌های تاریخی و موزه‌ها از طریق هیئت امنا، صدور مجوز برای ایجاد دفاتر خدماتی و تأسیسات ایران‌گردی و جهانگردی، تلاش برای تبلیغ جاذبه‌های میراث فرهنگی ایران در رسانه‌ها، تشویق به سرمایه‌گذاری غیردولتی در تأسیسات زیربنایی گردشگری و مناطق نمونه گردشگری و حفظ، احیاء و ترویج صنایع‌دستی است.

به نظر می‌رسد روح کلی حاکم بر اساسنامه سازمان میراث فرهنگی و گردشگری مانند مفاد مرتبط با گردشگری در قوانین توسعه پنج ساله کشور، نگرش تقلیل‌گرایانه به صنعت گردشگری است. در این سازمان، منظور از گردشگری، تا حد زیادی، گونه گردشگری ابنای تاریخی است و این سازمان وظیفه دارد برای توسعه این بخش از گردشگری، اقداماتی انجام دهد. کم توجهی و یا بی توجهی به مسائل مرتبط با اکوتوریسم، گردشگری ساحلی و دریایی، گردشگری سلامت، گردشگری ورزشی، گردشگری فرهنگی - اجتماعی و هنری (آداب و رسوم، فستیوال‌ها، جشنواره‌ها، آیین‌ها و ...) بخشی از نگرش تقلیل‌گرایانه این سازمان که ریشه در قوانین پایه و اسناد فرادستی دارد. مطابق اساسنامه سازمان میراث فرهنگی و

^۳ این نهاد از ادغام «سازمان میراث فرهنگی کشور» و «سازمان ایران‌گردی و جهانگردی» وابسته به وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی به وجود آمد و با الحاق «سازمان صنایع‌دستی کشور» منتزع از وزارت صنایع و معادن در فروردین ۱۳۸۵ به «سازمان میراث فرهنگی، صنایع‌دستی و گردشگری» تغییر نام داد.

گردشگری، این سازمان در اداره، کنترل و سیاست‌گذاری حوزه گردشگری زیارتی و مذهبی، به عنوان بزرگ‌ترین و فعال‌ترین گونه گردشگری در ایران، به جزء نظارت بر اقامتگاه‌ها و هتل‌ها، نقش دیگری ندارد.

باید توجه داشت اگرچه قانون‌گذار، نهاد دیگری به نام «شورای عالی میراث فرهنگی و گردشگری» به ریاست رئیس‌جمهور با معاون اول رئیس‌جمهور و عضویت برخی وزرا (امور خارجه، مسکن و شهرسازی، راه و ترابری، کشور، فرهنگ و ارشاد اسلامی، علوم تحقیقات و فناوری، امور اقتصادی و دارایی و آموزش و پرورش) و رؤسای برخی سازمان‌های کشور (مدیریت و برنامه ریزی کشور، صداوسیما جمهوری اسلامی ایران و حفاظت محیط زیست) برای تصویب سیاست‌ها، خط‌مشی‌ها و برنامه‌های کلان امور میراث فرهنگی و گردشگری کشور در نظر گرفته است، اما به دلیل عدم حمایت اسناد فرادستی از حوزه گردشگری تا کنون این شورا نیز منفعل بوده و عملاً گشایش‌های زیادی را در حوزه گردشگری به ویژه در حوزه گردشگری بین‌المللی ایجاد نکرده است.

۱۰-۲ پیشینه پژوهش

پژوهش‌های مختلفی در خارج و در داخل ایران در خصوص صنعت گردشگری انجام شده است. پژوهشگران از زوایای مختلف صنعت گردشگری را مورد مطالعه قرار داده‌اند. محورهای عمده این تحقیقات رابطه گردشگری با توسعه، گردشگری و اشتغال، امکان‌سنجی توسعه گردشگری در عارضه‌های طبیعی (دریاچه، رودخانه، اشکال ژئومورفولوژیک و...) یا مکان‌های انسان ساخت (شهر، روستا، مراکز تاریخی و فرهنگی)، رابطه توسعه گردشگری با مدیریت، گردشگری و توسعه پایدار، ارائه الگوی توسعه گردشگری و... می‌باشد. اما تعداد اندکی از آنها به بررسی موانع، چالش‌ها، علل ناکامی و عدم توسعه صنعت گردشگری در کشورها یا جوامعی که دارای جاذبه‌های توریستی زیاد هستند، پرداخته‌اند. مهم‌ترین پژوهش‌های انجام شده مرتبط با موضوع تحقیق در خارج و داخل ایران موارد ذیل است:

کرک (۱۹۹۸)، به صنعت گردشگری در کشورهای سوسیالیستی اروپای شرقی توجه کرده است و معتقد است که ایدئولوژی بسته سوسیالیستی نقش مؤثری در عدم توسعه صنعت گردشگری در این کشورها داشته است. توسان (۲۰۰۱) چالش‌های توسعه گردشگری پایدار در کشورهای جهان سوم را با تأکید بر کشور ترکیه بررسی کرده است و معتقد است که این کشورها برای رسیدن به توسعه پایدار گردشگری، نیازمند حمایت و همکاری نهادها و سازمان‌های بین‌المللی هستند. هندرسون (۲۰۰۲) گردشگری و سیاست‌ها در شبه جزیره کره را موضوع تحقیق خود قرار داده است. وی با مقایسه سیاست‌ها و ایدئولوژی سیاسی دو کشور کره شمالی و کره جنوبی به این نتیجه رسیده است که کره جنوبی با ایدئولوژی سازگار با گردشگری بین‌المللی، گردشگر بیشتری نسبت به کره شمالی جذب کرده است. کیم و همکاران (۲۰۰۶)؛ به گردشگری و ایدئولوژی سیاسی در کره شمالی پرداخته‌اند و معتقدند که ناکامی صنعت گردشگری در این کشور ناشی از ایدئولوژی سیاسی سوسیالیسم و نظام بسته سیاسی این کشور است. این در حالی است که هر دو کشور دارای تاریخ، فرهنگ و طبیعت یکسان می‌باشند که تا ۶۰ سال پیش، یک کشور بوده‌اند. جونز (۲۰۱۰) موضوع پژوهش خود را تأثیر سیاست‌های عربی بر

گردشگری انتخاب کرده است و منطقه مورد مطالعه را کشور لیبی انتخاب کرده است و به این نتیجه رسیده است که تحریم لیبی و سیاست‌های انزوای لیبی این کشور باعث رکود صنعت گردشگری شده است. ناصری (۱۳۷۵)؛ در پژوهشی با عنوان شناسایی موانع مؤثر توسعه صنعت جهانگردی ایران و طراحی الگوی تبیینی برای گسترش جذب توریست، به شناسایی موانع گردشگری پرداخته است. وی به این نتیجه رسیده است که تبلیغات سوء غیرواقعی بینانه از ایران و عدم استفاده از شیوه‌های مناسب بازاریابی مهمترین موانع توسعه صنعت گردشگری در ایران بوده است. شجاعی و نوری (۱۳۸۶) به بررسی سیاست‌های دولت بر صنعت گردشگری توجه کرده‌اند و معتقدند که در برنامه‌های دولت خلاء الگوی سیاستگذاری و عدم دیدگاه نظاممند و یکپارچه در حوزه گردشگری وجود دارد. رخشانی نسب و ضرابی (۱۳۸۸) درباره چالش‌ها و فرصت‌های توسعه اکوتوریسم (طبیعت گردی) در ایران تحقیق کرده‌اند. آنان به دنبال شناخت موانع مؤثر در جذب طبیعت گرد و آرایه راهکارهای مناسب برای توسعه اکوتوریسم بوده‌اند. کمبود امنیت در مناطق دارای جاذبه‌های اکوتوریستی و ضعف امکانات زیربنایی مهمترین موانع اکوتوریسم ایران می‌دانند. نوبخت و پیروز (۱۳۸۷) و عباسی و همکاران (۱۳۹۱) به موانع، چالش‌ها و راهکارهای صنعت گردشگری در ایران پرداخته‌اند و بر عوامل اقتصادی و زیربنایی تأکید کرده‌اند. در هر دو تحقیق، عوامل سیاسی، حکومتی و ایدئولوژیک به عنوان یکی از مهمترین و زیربنایی ترین متغیرهای تأثیرگذار در صنعت گردشگری نادیده گرفته شده است. برخی تحقیقات در خصوص موانع پی روی صنعت گردشگری در ایران در مقیاس‌های محلی انجام شده است. مدهوشی و ناصرپور (۱۳۸۲) در خصوص صنعت گردشگر در استان لرستان و ولی زاده (۱۳۸۵) درباره شهر تبریز تحقیق کرده‌اند. آنان علاوه بر ذکر برخی موانع ملی بر موانع محلی تأکید بیشتری دارند. توکلی و هدایتی (۱۳۸۷) چالش‌های گردشگری در مناطق مرزی (سیستان) و کرمی دهکردی و همکاران (۱۳۹۱)؛ موانع امنیتی توسعه گردشگری روستایی در چهارمحال و بختیاری و لطیفی و همکاران (۱۳۹۲) موانع مؤثر بر توسعه گردشگری در روستاهای همدان بررسی کرده‌اند. در دو تحقیق نخست، ضعف احساس امنیت و کمبود سرمایه‌گذاری و در تحقیق آخر کمبود امکانات رفاهی در مناطق مورد مطالعه را از مهمترین موانع توسعه گردشگری می‌دانند.

از تحقیقات فوق چنین بر می‌آید که در پژوهش‌های خارجی، بر عوامل سیاسی و ایدئولوژیک تأکید زیادی شده است و بالعکس در تحقیقات داخلی از این عوامل غفلت شده است و عوامل دیگری نظیر عوامل امنیتی، اقتصادی و رفاهی را به عنوان مهمترین عوامل موانع توسعه گردشگری معرفی شده است. بر این اساس ضرورت انجام یک تحقیقی که بتواند سهم بیشتری از عوامل موانع توسعه گردشگری را تعیین و تبیین کند احساس می‌شود. اما مهمترین و نزدیک ترین تحقیق انجام شده نسبت به پژوهش حاضر، تحقیق محرابی و همکاران (۱۳۹۱) است. آنان مهمترین موانع توسعه صنعت گردشگری در ایران را عوامل زیربنایی، دولتی، فرهنگی، مدیریتی، سیاسی، انسانی و اقتصادی می‌دانند و معتقدند که عوامل زیربنایی بیشترین سهم و عوامل اقتصادی کمترین سهم را دارد. در این پژوهش، متغیرهای تحقیق به خوبی شناسایی نشده است. به گونه‌ای که تفاوت میان متغیرهای سیاسی، دولتی، مدیریتی و انسانی مشخص نیست. بر اساس گزارش این تحقیق،

همه عوامل مؤثر بر صنعت گردشگری ایران، انسانی هستند. لذا وجود یک عامل انسانی در میان سایر عوامل گمراه کننده است.

توسعه پایدار نحوه انجام مطالعات گردشگری و نحوه تدوین سیاست‌های گردشگری را تحت تأثیر قرار داده است. در هر دو بعد، گردشگری پایدار دیدگاهی متوازن‌تر از توسعه گردشگری و بازناسایی پیامدهای مثبت و منفی این صنعت است. علی‌رغم انتقادات وارده به مفهوم گردشگری پایدار، تحقیقات در این زمینه هم از لحاظ نظری و هم از نظر روش‌شناسی ارتقاء یافته و نتایج آنها به درک بیشتری از توسعه گردشگری منجر شده است. در میان شش روندی که در مطالعات گردشگری پایدار برام ول و همکاران (۲۰۱۷) شناسایی شده، حکومت موضوعی جدیدتر است. به نظر آنان، «حکومت مفهومی جدید در مطالعات گردشگری است که نشان دهنده دیدگاهی وسیع از این موضوع است که چگونه جوامع و اقدامات آنها هدایت، بسیج و قانون‌مند می‌شوند». رژیم‌ها و نظام‌های حکومتی می‌توانند روابط اجتماعی از جمله ارزش‌ها و قوانین اجتماعی را هدایت کنند (Nunko, ۲۰۱۷).

گردشگری پایدار تا حد زیادی به توانایی شرکت کنندگان بخش گردشگری در افزایش منافع مالی بستگی دارد و توانایی حفظ میراث اجتماعی، فرهنگی و زیست محیطی را نیز شامل می‌شود. این بدین معنی است که هر نوعی از گردشگری باید با در نظر گرفتن ابعاد گوناگون آن توسعه یابد. علاقه‌مندی به گردشگری پایدار نه تنها در مشارکت کنندگان، بلکه در حکومت کشورهای میزبان نیز دیده می‌شود (Januszn and Bajdlor, ۲۰۱۳). این گونه علاقه‌مندی‌ها در تحقیقاتی مانند پژوهش پاساراتا و همکاران (۲۰۱۰) با عنوان «سیاست و توسعه گردشگری پایدار آیا آنها با هم سازگارند؟ نمونه‌هایی از قبرس شمالی» دیده می‌شود. آنان در مقاله خود به بیان آن موانع سیاسی پرداختند که مانع تدوین و اجرای توسعه گردشگری پایدار در جزایر کوچک قبرس شمالی می‌شود. بر اساس یافته‌های آنان، درک سیستم سیاسی پیچیده و ساختار قدرت در هر جامعه کلید شناخت توسعه سیاست گردشگری پایدار، برنامه‌ریزی و اجرای آن است. همچنین در تحقیق دیگری فارماکی و همکاران به بیان این موضوع پرداختند که محیط سیاسی شکننده قبرس نمونه‌ای جذاب برای ارتقای دانش ما در خصوص سیاست گردشگری است. اهمیت گردشگری برای اقتصاد یک جزیره باعث این می‌شود که مطالعه سیاست بر اهداف جدید توسعه پایدار گردشگری تأثیر بگذارد. آنان مجموعه‌ای از ساز و کارها را پیشنهاد کردند که باعث اجرای گردشگری پایدار می‌شود. بنا به نظر آنان، نبود سیستم سیاسی خوب سازماندهی شده و تغییر مداوم حکومتی باعث بی‌ثباتی و تأثیر منفی بر گردشگری پایدار می‌شود (Farmaki et al., ۲۰۱۵).

در حوزه سیاست‌گذاری گردشگری، جوپه (۲۰۱۷) توسعه گردشگری در هر کشور را متأثر از حوزه سیاست و حکمروایی می‌داند. وی بر این نظر است که توسعه مناسب گردشگری تا حدود بسیار زیادی وابسته به تصمیم‌سازان حکومتی است. میزان تخصص و اطلاعات آنان از صنعت گردشگری تأثیر مستقیمی بر کیفیت صنعت گردشگری هر کشور دارد.

تانگ (۲۰۱۷)، در بررسی تاریخی سیاست‌های توسعه گردشگری چین در سال‌های ۱۹۴۹ تا ۲۰۱۳ و با بررسی ۳۷۹ سند مصوب دولت مرکزی و نهادهای حاکمیتی مربوط به گردشگری این کشور، به این نتیجه رسید که سیاست‌گذاری گردشگری

چین بر اساس نیاز بازار گردشگری و در بستر چارچوب اقتصاد کلان کشور چین تدوین شده است. همچنین ضرغام و بذرافشان (۱۳۹۳) در مقاله خود، با عنوان «بررسی عوامل مؤثر بر اجرای خط مشی‌های گردشگری جمهوری اسلامی ایران»، بیان می‌کنند که سابقه برنامه ریزی و سیاست گذاری گردشگری در ایران جدای از سابقه برنامه ریزی در گستره ملی آن نیست. در واقع خط مشی‌های گردشگری ایران همان مواد و بندهای ذکر شده در برنامه‌های توسعه‌اند. در خصوص خط‌مشی‌های سایر بخش‌ها نیز این نکته صادق است و دلیلی برای تأیید این موضوع است، بنیانیان در سال ۱۳۸۶، در کتاب خود تحت عنوان «خط مشی گذاری عمومی برای تقویت و تثبیت فرهنگ توسعه در ایران»، خط مشی‌های فرهنگی را همان موارد ذکر شده در برنامه‌های توسعه می‌داند. بنابراین مبنا و سابقه برنامه‌ریزی گردشگری را باید در میان استاد برنامه‌های ملی و فرا بخشی جست‌وجو کرد (معصومی، ۱۳۸۷، ص ۲).

همچنین ویسی (۱۳۹۶)، در مقاله‌ای با عنوان «بررسی سیاست‌گذاری صنعت گردشگری در قوانین بالادستی جمهوری اسلامی ایران»، با استفاده از روش تحلیل محتوا بیان می‌کند که مقوله گردشگری کمتر مورد توجه سیاست‌گذاران و برنامه‌ریزان کلان جمهوری اسلامی ایران بوده است و آنان با نگاه تقلیل‌گرایانه و کنترل شده فقط به بعد کوچکی از گردشگری با نگرش فرهنگی توجه دارند، در صورتی که در مقاله آقاجانی و همکاران (۱۳۹۱)؛ با استفاده از تحلیل محتوای کمی و کیفی برنامه‌ها و اسناد کلان توسعه کشور در ارتباط با زیارت و گردشگری، مضامین عرصه مدیریت، عرصه زیرساخت، عرصه اقتصاد، عرصه اجتماعی و فرهنگی شناسایی شده است.

بنابراین بررسی پژوهش‌ها در زمینه توسعه پایدار گردشگری نشان دهنده کوتاهی مطالعات علمی درباره عوامل زمینه‌ساز و شکل دهنده توسعه پایدار گردشگری، شرایط تأثیر گذار بر موضوع، راهبردها و نتایج توسعه پایدار گردشگری و ارائه یک الگو است.

در بخش پژوهش‌های فارسی زبان، شجاعی و نوری (۱۳۸۶)؛ به بررسی سیاست‌های دولت بر صنعت گردشگری توجه کرده‌اند و معتقدند در برنامه‌های دولت، خلا الگوی سیاست‌گذاری و فقدان دیدگاه نظام‌مند و یکپارچه در حوزه گردشگری وجود دارد. مجیدی (۱۳۸۹) در خصوص سیاست گردشگری خارجی در ایران تحقیق کرده و به دنبال ارائه الگوی مطلوب گردشگری بین‌المللی برای ایران بوده است. وی با توجه به محدودیت‌های فرهنگی و بومی ایران، معتقد است که گردشگری فرهنگی الگوی مطلوب گردشگری برای جامعه ایران است. خاکساری (۱۳۹۱) در تحقیقی با عنوان «برنامه‌ریزی توسعه گردشگری در ایران: ویژگی‌ها و نقش برنامه ریزان توسعه گردشگری در کشورهای اسلامی» معتقد است که وجود شرایط خاص و منحصر به فرد سیاسی-مذهبی ایران، برنامه ریزان توسعه گردشگری را با چالشی ویژه و حساس مواجه کرده است که باید به تمام جنبه‌های تاثیرگذار اجتماعی فرهنگی و مذهبی - سیاسی کشور را برای توسعه گردشگری توجه کنند. سعیدی و همکاران (۱۳۹۱) موانع اساسی سیاست‌گذاری گردشگری از نظر نخبگان، نبود زیرساخت‌های فیزیکی و عدم سرمایه‌گذاری و موانع فرهنگی و فکری می‌دانند. حیدری چپانه و همکاران (۱۳۹۲) معتقدند که سیاست‌های گردشگری در ایران به ندرت برخاسته از الگوهای رایج آن بوده و بیشتر تحت تأثیر مؤلفه‌های سیاسی بوده است.

در پژوهشی دیگر، کمالی (۱۳۹۳) به دنبال مرجعیت سیاست‌های بخش گردشگری در قالب برنامه‌های پنج سال توسعه (برنامه سوم و چهارم) بوده است. وی معتقد است که مرجعیت سیاست‌های گردشگری، تعریفی روشن از جایگاه بخش گردشگری در ایران ارائه نمی‌کند و این مسئله بر فرایند تدوین، اجرا و ارزیابی سیاست‌ها تأثیر گذاشته و موجب عدم تحقق اهداف توسعه گردشگری شده است.

جدول ۲-۱۴: پیشینه پژوهش

پژوهشگر	عنوان مقاله	یافته‌های پژوهش
راحلی و همکاران (۱۳۹۳)	بررسی آسیب شناسی گردشگری در ایران	از جمله دلایل توسعه نیافتگی صنعت گردشگری: ضعف بازاریابی، کمبود نیروی انسانی متخصص و ضعف زیرساخت
سعیدی و همکاران (۱۳۹۱)	موانع سیاست گذاری گردشگری از نظر نخبگان	در این پژوهش در نظر برخی از نخبگان، علت اصلی عدم توسعه ی گردشگری را در موانعی همچون نبود زیرساخت‌های فیزیکی و عدم سرمایه گذاری لازم می‌دانند؛ در حالیکه برخی دیگر، موانع فرهنگی و فکری را نام می‌برند.
کمالی (۱۳۹۱)	مرجعیت سیاست‌ها و توسعه صنعت گردشگری ایران با تاکید بر برنامه سوم و چهارم توسعه	براساس یافته‌های پژوهش، مرجعیت سیاست‌های گردشگری، تعریفی روشن از جایگاه بخش گردشگری در ایران ارائه نمی‌کند، خواست‌ها و انتظارات مسئولان از صنعت گردشگری به خوبی تبیین نشده و نگاه همه جانبه به بخش‌های مختلف صنعت گردشگری وجود ندارد. در نتیجه ابهام مرجعیت بخش گردشگری، بر فرایند تدوین، اجرا و ارزیابی سیاست‌ها تأثیر گذاشتند و موجب عدم تحقق اهداف توسعه گردشگری شده است.
شجاعی و نوری (۱۳۸۶)	بررسی سیاست های دولت در صنعت گردشگری و ارائه ی الگوی توسعه پایدار صنعت گردشگری کشور	در این مقاله به بررسی سیاست های دولت بر صنعت گردشگری توجه شده و معتقدند که برنامه‌های دولت خلا الگوی سیاستگذاری و عدم دیدگاه نظاممند و یکپارچه در حوزه گردشگری وجود دارد.
ضرغام بروجنی، حمید؛ صداقت، مریم (۱۳۹۷)	مدل فرایندی توسعه پایدار گردشگری جمهوری اسلامی ایران نظریه ای داده بنیاد با تاکید بر برنامه‌های پنج ساله توسعه	در این پژوهش توسعه پایدار گردشگری در پنج ساله توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی کشور بررسی شده و با بکارگیری نظریه داده بنیاد در قالب مدلی از عوامل علی، زمینه ساز، مداخله گر، راهبردها و پیامدهای توسعه پایدار گردشگری تصویری کلان از این اسناد ارائه داده شده است. بنابر مقوله های به دست آمده، مقوله های اصلی شامل:

<p>مقوله های علی (نگرانی های زیست محیطی و موقعیت ژئوپولیتیک ایران)، مقوله محوری (توسعه پایدار گردشگری)، مقوله های زمینه ای (مشارکت و انسجام ذی نفعان گردشگری، آموزش و پژوهش گردشگری)، مقوله های مداخله گر (حس مکان گردشگری، مدیریت مالی گردشگری، ایمنی و امنیت در گردشگری، روش های نوین فناوریانه گردشگری و حکمرانی خوب گردشگری)، مقوله های راهبردی (برنامه ریزی و سیاست گذاری گردشگری، بازاریابی گردشگری، مدیریت سبز گردشگری، مدیریت حمل و نقل پایدار گردشگری و کنترل و نظارت گردشگری)، و مقوله های پیامدی (غنای فرهنگی جامعه میزبان، حفاظت از منبع گردشگری و رفاه و کیفیت زندگی جامعه میزبان) در یک چارچوب پارادایمی، هم پیوند شده اند.</p>	<p>اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی</p>	
<p>این مقاله سعی دارد انسجام برنامه‌ها و روح حاکم بر برنامه و الگوی گردشگری کشور را مورد بررسی قرار داده و مشکلات ایران در مسیر توسعه گردشگری از جمله مبهم بودن مرجعیت های تدوین سیاست ها و نوع نگاه مسئولان به این صنعت همچنین عدم درک مدیران و ساختار اداری و عدم نگرش به گردشگری که باید به عنوان یک محصول عرضه و مدیریت شود را مورد بررسی قرار می دهد.</p>	<p>بررسی راهبردهای توسعه گردشگری کشور در چارچوب برنامه‌های توسعه انقلاب</p>	<p>نادری و همکاران (۱۳۹۳)</p>
<p>در این پژوهش نتایج نشان می دهد که عوامل سیاسی داخلی و خارجی، نهادی و سازمانی، زیربنایی و اقتصادی تاثیر معناداری بر عدم توسعه گردشگری در ایران دارند و عوامل فرهنگی و دینی، امنیتی و جاذبه های گردشگری تاثیر معنا داری به عنوان موانع توسعه صنعت گردشگری در ایران ندارند.</p>	<p>بررسی موانع توسعه صنعت گردشگری بین المللی در ایران با تاکید بر گردشگری ورودی</p>	<p>ویسی و همکاران (۱۳۹۳)</p>

۱-۱۰-۲ نتیجه گیری از اسناد فرادستی و پیشینه پژوهش

از اسناد فرادستی ایران و پیشینه پژوهش در خصوص گردشگری چنین برمی آید که به گردشگری به عنوان یک صنعت و یکی از حوزه‌های مهم اقتصادی نگریسته نشده و چنین می نماید که مفاد مرتبط با گردشگری در قوانین توسعه پنج ساله کشور، نگرش قابل توجهی به صنعت گردشگری نداشته و تعریف مشخصی از گردشگری نشده و نهادهای متولی این کار

به خوبی مشخص نیست. به نظر می‌رسد با تغییر نگرش سیاست‌گذاران و برنامه ریزان کلان کشور از نگاه تردید آمیز و تهدیدآمیز بودن حوزه گردشگری به نگاه فرصت آفرین و توسعه ساز در حوزه گردشگری و انعکاس آن در برنامه‌های توسعه و تدوین برنامه و سرمایه گذاری در حوزه‌های مختلف گردشگری فرهنگی، روستایی، اکوتوریسم، آب درمانی، سلامت زمستانی و ضرورت دارد و توجه خاص به ابعاد و مزایای اقتصادی و همچنین فواید سیاسی، اجتماعی و امنیتی آن می‌تواند رویکردی مناسب و راه گشا برای توسعه صنعت گردشگری ایران باشد. چرا که گردشگری سبب رشد و ایجاد زمینه اشتغال و چرخه‌ی مالی و جمعیتی در کشور و مراکز تمرکز و ثقل صنعتی به سوی روستاها و نقاط طبیعی شده و در عرصه سیاسی نیز صادرات نامرئی محصولات و خدمات که در واقع همان گردشگری می‌باشد باعث بالا رفتن ضریب امنیت ملی و توسعه پایدار می‌شود. در واقع گردشگری در سطح کلان و خرد، باعث تغییر در اقتصاد، اجتماع و نگرش سیاسی جوامع می‌شود. بنابراین با توجه به بررسی‌های انجام شده در جهت آسیب شناسی استراتژی‌های گردشگری، فقدان دیدگاه نظامند و سیستماتیک و نگرش سنتی برنامه ریزان به صنعت گردشگری، ناکافی بودن زیرساخت‌های گردشگری، فقدان هماهنگی بین بخش‌های مختلف و تعدد مراکز تصمیم‌گیری در حوزه گردشگری و در نتیجه تداخل سیاست‌ها و تصمیمات، تبلیغات منفی خارجی عواملی تأثیر گذار جهت کاهش رونق صنعت گردشگری، در برنامه‌های پنج ساله توسعه‌ی اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی باشند که خود باعث شده فعالیت‌های گردشگری در این برنامه‌ها نتواند تأثیر قابل توجهی بر شاخص‌های کلان اقتصادی داشته باشد. که با توجه به فرابخش بودن صنعت گردشگری و همکاری سایر دستگاه‌های مرتبط و گسترش مناسبات بین‌المللی، اتخاذ سیاستگذاری‌ها و برنامه ریزی‌ها بر اساس اصول توسعه‌ی پایدار گردشگری، رشد صنعت گردشگری همسو با تحولات جهانی این صنعت، تصویب طرح‌ها و لوایح قانونی در زمینه گردشگری در حمایت از سرمایه گذاری در بخش گردشگری، افزایش کیفیت خدمات و تسهیلات، توجه به فن‌آوری‌های الکترونیک و آی تی (it) و استفاده از آن برای جذب سرمایه‌گذاران، همراهی برنامه‌های متخصصان حوزه‌ی گردشگری و سیاستگذاران در توسعه‌ی این صنعت، آموزش و بالا رفتن سطح دانش مردم در زمینه گردشگری، افزایش و تعامل سازمانهای ایرانی با یکدیگر، افزایش فعالیت‌های بازاریابی و ترویج سیمای ایران به عنوان یک مقاصد گردشگری در این بخش می‌تواند جایگاه مناسبی در ارتقاء شاخص‌های کلان اقتصادی، افزایش درآمد ارزی، کاهش بیکاری و رشد و توسعه‌ی کشور داشته باشد. در این میان سه عنصر امنیت، جاذبه و زیرساخت در جهت فراهم سازی و رشد صنعت گردشگری دارای اهمیت می‌باشند.

در نهایت برای توسعه گردشگری در ایران، اتخاذ یک چشم انداز جامع با توجه به هر دو سطح خرد و کلان، در سطح کلان، با بالا بردن اولویت توسعه گردشگری در درازمدت، سیاست‌های توسعه ملی، توجه بیشتر به برنامه ریزی هماهنگی و نظارت و بهبود زیرساخت‌های مورد نیاز برای توسعه گردشگری، توانمندسازی مسئولان و سرمایه گذاری در این بخش، و در سطح خرد، با مشارکت جوامع محلی در تصمیم‌گیری در مناطق خود، افزایش آگاهی آن‌ها از اثرات مثبت و منفی گردشگری (از طریق رسانه‌های جمعی، آموزش و پرورش، کارگاه‌ها و غیره) اقدام نمود.

بر اساس بررسی پیشینه تحقیق، در پژوهش‌های خارجی، پژوهشگران بر اهمیت و جایگاه سیاست‌گذاری و برنامه‌ریزی گردشگری در توسعه صنعت گردشگری تأکید کرده‌اند و تفاوت سطح توسعه صنعت گردشگری در کشورها را ناشی از سیاست‌گذاری می‌دانند. اما در تحقیقات داخلی، علی‌رغم اینکه بر اهمیت برنامه‌ریزی و سیاست‌گذاری گردشگری تأکید شده اما این امر مهم، بر پایه اسناد و قوانین کشور مورد واکاوی و مذاقه قرار نگرفته است. این تحقیق گامی در این راستا است.

۲-۱۱ نتیجه‌گیری

اسناد و قوانین فرادستی ایران نشان داد که صنعت گردشگری کمتر مورد توجه سیاست‌گذاران و برنامه‌ریزان کلان کشور بوده است. استاد فرادستی قانون اساسی، سند چشم‌انداز ایران در افق ۱۴۰۴^۴، سند نقشه جامع علمی کشور و قانون برنامه پنج ساله دوم توسعه در خصوص صنعت گردشگری و مسائل مرتبط با آن سخنی نگفته و در این باره سکوت کرده‌اند. در برنامه‌های پنج‌گانه توسعه ایران، تعریف مشخصی از گردشگری نشده است و نهادهای متولی این کار به خوبی مشخص نیست. در برنامه اول توسعه، با ذکر کلیاتی در زمینه گردشگری و عرضه نکردن برنامه‌ای هدفمند و عملی (عدم تعیین نهاد متولی، بودجه، نوع گردشگری و ...)، توفیقی برای کشور حاصل نشده و حتی این بخش از برنامه، از برنامه دوم توسعه حذف شده است. از برنامه سوم توسعه، حفظ و مرمت بناهای تاریخی به‌عنوان یکی از مسائل مبتلا به گردشگری مورد توجه قرار گرفته و همچنان سیاست توسعه گردشگری و نحوه جذب گردشگران بین‌المللی و سهم آن در اقتصاد کشور مسکوت مانده است. در برنامه چهارم و پنجم علاوه بر حفظ ابنای تاریخی به موزه‌های تخصصی و حمایت از مالکان آثار تاریخی منقول و توسعه و بهبود امکانات زیرساختی قطب‌های گردشگری مذهبی ایران توجه شده است که این موارد نمی‌تواند برنامه‌های مناسب و کاملی برای صنعت وسیع گردشگری باشد.

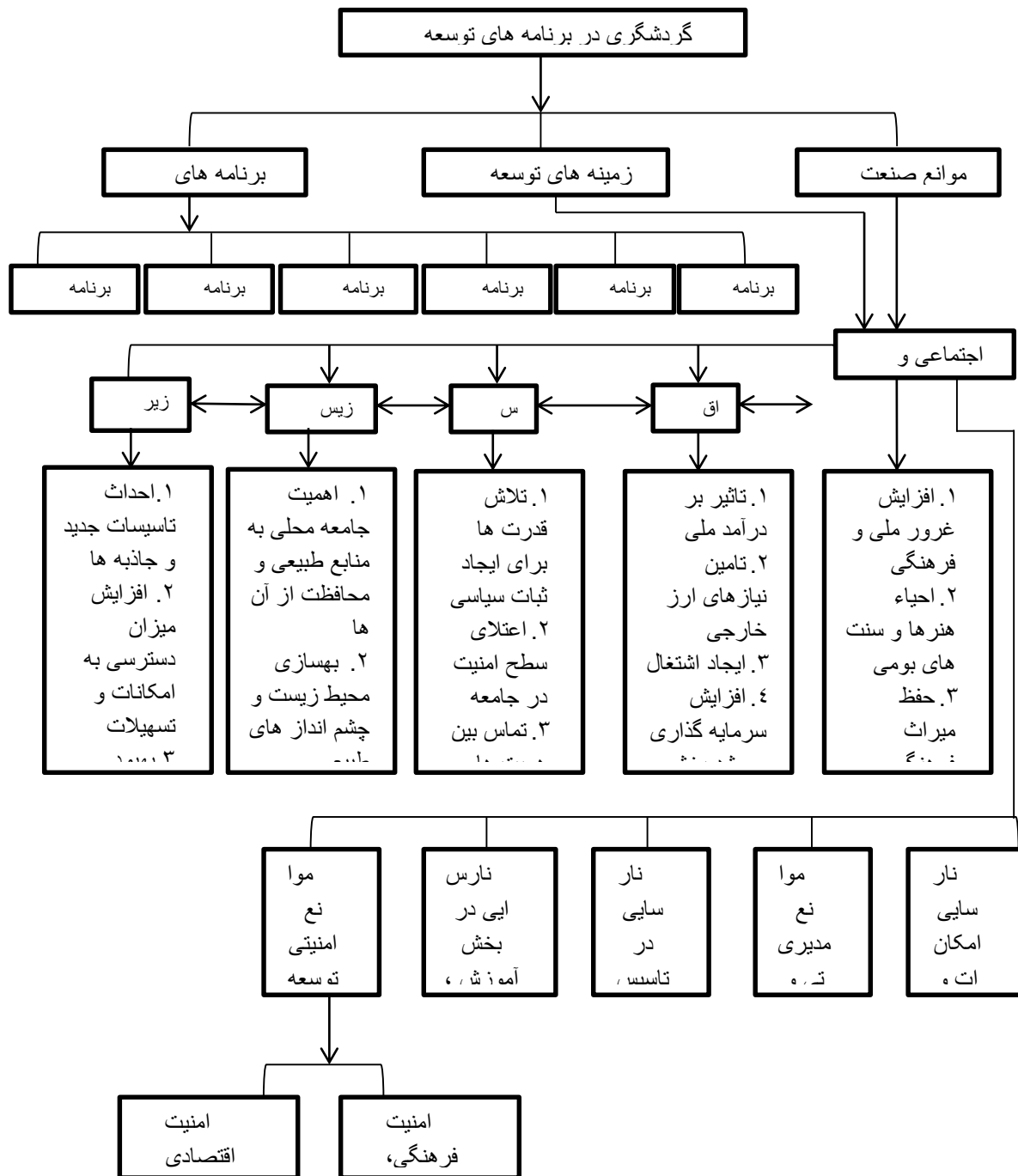
توجه نکردن به صنعت گردشگری در برنامه‌ریزی‌های میان‌مدت و بلندمدت و اسناد فرادستی ایران باعث شده است سازمان میراث فرهنگی و گردشگری و شورای عالی میراث فرهنگی و گردشگری - علی‌رغم عضویت مقامات عالی رتبه دولت و حمایت برخی از دولت‌های (قوه مجریه) جمهوری اسلامی ایران از گردشگری - نتوانند در توسعه صنعت گردشگری ایران به ویژه در بخش گردشگری بین‌المللی توفیق چندانی کسب کنند.

به نظر می‌رسد سیاست‌گذاران و برنامه‌ریزان کلان کشور، باور و اراده لازم را برای توسعه گردشگری در ایران ندارند که این مسئله ناشی از نگرش حکومت به تهدید آمیز بودن گردشگری بین‌المللی در مقوله فرهنگی و اجتماعی است. همچنین نگاه تقلیل‌گرایانه فرهنگی به حوزه گردشگری فرهنگی و بی‌توجهی به گونه‌های گردشگری ساحلی و اکوتوریسم به عنوان بزرگ‌ترین و جذاب‌ترین بخش گردشگری جهان در سیاست‌گذاری‌ها و اسناد فرادستی ایران، نمی‌تواند ایران را به جایگاه

^۴ اگرچه این سند فرادستی اهداف کلی جمهوری اسلامی ایران را ترسیم کرده و در آن جزئیات بیان نشده است، اما می‌توانست با ذکر عبارتی نظیر «قطب گردشگری در منطقه»، هدفی مناسبی برای توسعه صنعت گردشگری ایران تعیین کند.

مناسبی در بازار گردشگری منطقه‌ای و جهانی و رسیدن به سطح اول اقتصادی منطقه (گردشگری به‌عنوان یکی از حوزه‌های مهم اقتصادی) مطابق با سند چشم‌انداز برساند.

بر این اساس، به نظر می‌رسد که تغییر نگرش سیاست‌گذاران و برنامه‌ریزان کلان کشور از نگاه تردید آمیز و تهدید آمیز بودن حوزه گردشگری به نگاه فرصت آفرین و توسعه ساز در حوزه گردشگری و انعکاس آن در برنامه‌های فرادستی و پرهیز از نگاه تقلیل گرایانه به گونه‌های گردشگری (ابنای تاریخی و گردشگری زیارتی)، تدوین برنامه و سرمایه گذاری در حوزه‌های مختلف گردشگری فرهنگی، روستایی، ساحلی و دریایی، اکوتوریسم، آب درمانی، سلامت، زمستانی و ضرورت دارد. علاوه بر آن، پرهیز از نگاه تقلیل گرایانه به گردشگری به عنوان مقوله‌ای فرهنگی و توجه خاص به ابعاد و مزایای اقتصادی و همچنین فواید سیاسی، اجتماعی و امنیتی آن می‌تواند رویکردی مناسب و راه‌گشای برای توسعه صنعت گردشگری ایران باشد. همچنین، طراحی سیاست گذاری جامع و مدیریت یکپارچه گردشگری و پرهیز از موازی کاری نهادی و پرهیز از اعمال سیاست‌های متناقض در حوزه گردشگری ضرورتی آشکار برای هموارسازی مسیر توسعه صنعت گردشگری در ایران است.

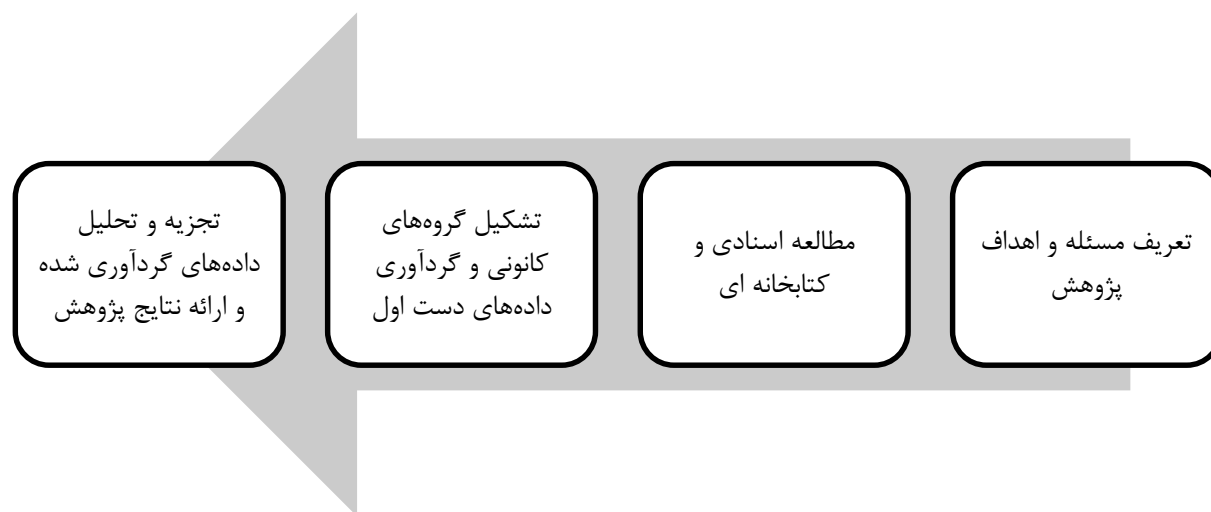
فصل سوم

گردآوری، تجزیه و تحلیل و تفسیر داده‌ها

۳-۱ مقدمه

این پژوهش از نظر روش و ماهیت، توصیفی-تحلیلی بوده و از حیث هدف پژوهش در دسته‌ی تحقیقات کاربردی قرار می‌گیرد. روش جمع‌آوری داده‌ها از متون و قوانین فرا دست‌ی جمهوری اسلامی ایران میدانی و پرسشنامه‌ای می‌باشد. جمع‌آوری داده‌ها از متون و قوانین فرا دست‌ی جمهوری اسلامی ایران نظیر، سند چشم‌انداز ۲۰ ساله ایران در افق ۱۴۰۴، قانون برنامه‌های توسعه‌ی اول تا ششم و سایر اسناد مطروحه در این پروپوزال می‌باشد. جامعه آماری پژوهش حاضر مشتمل بر نمایندگان اصناف، دبیران و روسای صنوف مرتبط و خبرگان مطلع در خصوص قوانین مرتبط با صنعت گردشگری می‌باشند. متد کیفی مورد استفاده در این پژوهش کانونی خبرگان می‌باشد. از این متد در تحقیقات زمانی استفاده می‌شود که بخواهیم اتفاق نظر تعدادی از صاحب‌نظران را نسبت به موضوعی بدانیم. پس از برگزاری جلسات کانونی با محوریت خبرگان هر زیر بخش از صنعت گردشگری (اصناف)، از صاحب‌نظران خواستیم در چند جلسه حضوری و آنلاین و مصاحبه‌های عمیق نسبت به طبقه بندی و اولویت بندی برنامه‌ها و موضوعات اعمال نظر کنند که بعد از چندبار رفت و برگشت نتایج به یک اجماع و اتفاق نظر برسیم. جامعه آماری این پژوهش کلیه اصناف مرتبط با صنعت گردشگری می‌باشند. جهت تجزیه و تحلیل اطلاعات کیفی گردآوری شده و دسته بندی و مقوله بندی داده‌ها از نرم افزار کیفی مکس کیو دی ای (MaxQDA) استفاده گردید و در نهایت، نتایج پس از تدوین معیارها و اولویت‌ها در قالب احکام پیشنهادی به کمیسیون گردشگری اتاق ایران ارائه شد.

۳-۲ فرایند گردآوری داده‌ها

در فاز اول مطالعات این طرح بر اساس اسناد، گزارش‌ها و مدارک موجود از برنامه‌های توسعه قبل از انقلاب و برنامه‌های اول تا ششم بعد از انقلاب تلاش گردید تا آسیب‌شناسی برنامه‌های توسعه در گذشته انجام شود و آینده‌نگری در صنعت گردشگری بر اساس روندهای گذشته ارائه شود. سپس در فاز بعدی طرح بر اساس تحلیل‌های بدست آمده در فاز اول اقدام به مطالعات میدانی و تهیه پرسشنامه و تشکیل جلسات کانونی با خبرگان و مصاحبه با ذینفعان بخش خصوصی این صنعت با توجه به قاعده "اشباع نظری" بر روی نمونه آماری انجام شد. داده‌های کیفی بدست آمده در این قسمت وارد نرم افزار تجزیه و تحلیل کیفی مکس کیو دی ای شده و بر اساس متد کیفی تجزیه و تحلیل داده‌ها؛ دسته بندی مقوله‌ها و استخراج مفاهیم انجام گردید و در نهایت، جمع‌بندی واحصاء مجموعه احکام پیشنهادی مشخص و عملیاتی در حوزه‌های مختلف صنعت گردشگری جهت درج در برنامه هفتم توسعه به همراه در نظر گرفتن محل تأمین مالی این احکام به شرح ذیل ارایه گردید.

تاریخ: ۱۴۰۰/۱۰/۱۷

شماره: ۵۰/۲/۱۵۰۴۵

پیوست: تعداد

اتاق بازرگانی، صنایع، معادن و کشاورزی ایران

Iran Chamber of Commerce, Industries, Mines & Agriculture

اتوماسیون اداری

باسمه تعالی

سال تولید؛ پشتیبانی‌ها، مانع‌زدایی‌ها

نواب رئیس محترم کمیسیون گردشگری

جناب آقایان: محمد مسعودی، محمود تهی دست

مشاور محترم کمیسیون گردشگری

جناب آقای ولی تیموری

روسای محترم کمیته‌های تخصصی

سرکار خانم: مهنا نیکبین

جناب آقایان: نیما آذری، پیروز ارجمند، عباس براهیمی، سعید بابایی، محمد جهاتگیری، حسن تقی زاده انصاری، علی سنگسر بزدی، محمد شیرکوند، سهند عقدایی، ستار کیان پور، کوروش محمدخانی، یحیی منصور موید، یوسف نوری، عبدالرضا نوروزی

با سلام؛

احتراما؛ به استحضار می‌رساند کمیسیون گردشگری و کسب و کارهای وابسته طرح پژوهشی " تدوین احکام پیشنهادی بخش خصوصی در حوزه گردشگری جهت درج در برنامه هفتم توسعه جمهوری اسلامی ایران " جهت نیل به ارایه نظرات بخش خصوصی در احکام تدوینی برنامه هفتم توسعه در دستور کار دارد. خواهشمند است به منظور دریافت نظرات ارزشمندتان در جلسه یکشنبه ۱۹ دی ساعت ۱۰ تا ۱۲ در طبقه اول ساختمان جدید اتاق ایران حضور بهم رسانید

علی اکبر عبدالملکی
رئیس کمیسیون گردشگری
و کسب و کارهای وابسته

در صورتی نیاز به هماهنگی و ارتباط، با دبیر محترم کمیسیون گردشگری آقای عباس نیک زاد با شماره ۸۵۷۲۲۴۵۱ تماس حاصل فرمایید.

بدون مهر برجسته فاقد اعتبار می‌باشد

تهران، کدپستی ۱۵۸۳۶۴۸۲۹۹، خیابان طالقانی، نیش خیابان شهید موسوی (فرصت)، شماره ۱۷۵، صندوق پستی ۴۶۷۱-۱۵۸۷۵

تلفن: ۸۵۷۳۰۰۰۰ فکس: ۸۵۷۲۲۲۳۳ email: info@iccima.ir www.iccima.ir

تاریخ: ۱۴۰۰/۱۰/۱۷

شماره: ۵۰/۲/۱۵۰۴۵

پیوست: ندارد

اتاق بازرگانی، صنایع، معادن و کشاورزی ایران

Iran Chamber of Commerce, Industries, Mines & Agriculture

اتوماسیون اداری

باسمه تعالی

سال تولید؛ پشتیبانی‌ها، مانع‌زدایی‌ها

نواب رئیس محترم کمیسیون گردشگری

جناب آقایان: محمد مسعودی، محمود تهی دست

مشاور محترم کمیسیون گردشگری

جناب آقای ولی تیموری

روسای محترم کمیته‌های تخصصی

سرکار خانم: مهنا نیکبین

جناب آقایان: نیما آذری، پیروز ارجمند، عباس براهیمی، سعید بابایی، محمد جهاتگیری، حسن تقی زاده انصاری، علی سنگسر بزدی، محمد شیرکوند، سهند عقدایی، ستار کیان پور، کوروش محمدخانی، یحیی منصور موید، یوسف نوری، عبدالرضا نوروزی

با سلام؛

احتراما؛ به استحضار می‌رساند کمیسیون گردشگری و کسب و کارهای وابسته طرح پژوهشی " تدوین احکام پیشنهادی بخش خصوصی در حوزه گردشگری جهت درج در برنامه هفتم توسعه جمهوری اسلامی ایران " جهت نیل به ارایه نظرات بخش خصوصی در احکام تدوینی برنامه هفتم توسعه در دستور کار دارد. خواهشمند است به منظور دریافت نظرات ارزشمندتان در جلسه یکشنبه ۱۹ دی ساعت ۱۰ تا ۱۲ در طبقه اول ساختمان جدید اتاق ایران حضور بهم رسانید

علی اکبر عبدالملکی
رئیس کمیسیون گردشگری
و کسب و کارهای وابسته

در صورتی نیاز به هماهنگی و ارتباط، با دبیر محترم کمیسیون گردشگری آقای عباس نیک زاد با شماره ۸۵۷۲۲۴۵۱ تماس حاصل فرمایید.

بدون مهر برجسته فاقد اعتبار می‌باشد

تهران، کدپستی ۱۵۸۳۶۴۸۲۹۹، خیابان طالقانی، نبش خیابان شهید موسوی (فرصت)، شماره ۱۷۵، صندوق پستی ۴۶۷۱-۱۵۸۷۵

تلفن: ۸۵۷۳۰۰۰۰ فکس: ۸۵۷۲۲۳۳۳ email: info@iccima.ir www.iccima.ir

۳-۲-۱ پرسشنامه‌های پژوهش

به نام خدا

کارشناس گرامی، با سلام

این پرسشنامه بدون نام و صرفاً به منظور انجام پژوهشی با عنوان «تدوین احکام پیشنهادی بخش خصوصی در حوزه گردشگری جهت درج در برنامه هفتم توسعه ج.ا.ا. زیر نظر کمیسیون گردشگری و کسب و کارهای نوین اتاق بازرگانی صنایع معادن و کشاورزی ایران» تهیه شده است. لذا خواهشمند است با کمال دقت به سؤالات پاسخ دهید. چراکه میزان دقت شما، ما را در انجام هر چه بهتر این تحقیقیاری خواهد کرد. پیشاپیش از اینکه با پاسخ‌های دقیق خود ما را در انجام هرچه بهتر این تحقیق یاری می‌کنید، کمال تشکر را داریم.

ویژگی‌های فردی

۱	جنسیت	۱-مرد ☐	۲-زن ☐
۲	تحصیلات	۱-کارشناسی ☐	۲-کارشناسی ارشد ☐
۳	نوع فعالیت	۱-بخش دولتی ☐	۲-بخش خصوصی ☐
۴	سابقه فعالیت گردشگری	۱-زیر ۲ سال ☐	۲-بین ۲ تا ۵ سال ☐
۵	میزان آشنایی با برنامه‌های توسعه در حوزه گردشگری	۱-زیاد ☐	۲-نسبتاً زیاد ☐
		۳-متوسط ☐	۴-نسبتاً کم ☐
		۵-کم ☐	۳-بین ۵ تا ۱۰ سال ☐

لطفاً نظرات خود را در ارتباط با سوالات زیر با زدن گزینه‌ی مناسب مشخص فرمایید:

سوالات	زیاد	نسبتاً زیاد	متوسط	نسبتاً کم	کم
جایگاه گردشگری در برنامه های توسعه را چطور ارزیابی می‌کنید؟	☐	☐	☐	☐	☐
نقش و اهمیت برنامه های توسعه در رشد و توسعه گردشگری به چه میزان است؟	☐	☐	☐	☐	☐
شناخت و آگاهی فعالان گردشگری نسبت به ظرفیت های برنامه ها توسعه به چه میزان است؟	☐	☐	☐	☐	☐
میزان هماهنگی قوانین برنامه با سیاست اجرایی به چه میزان است؟	☐	☐	☐	☐	☐
میزان اجرایی شدن اهداف برنامه‌های توسعه گذشته - (برنامه‌های اول تا ششم) را چگونه ارزیابی می‌کنید	☐	☐	☐	☐	☐

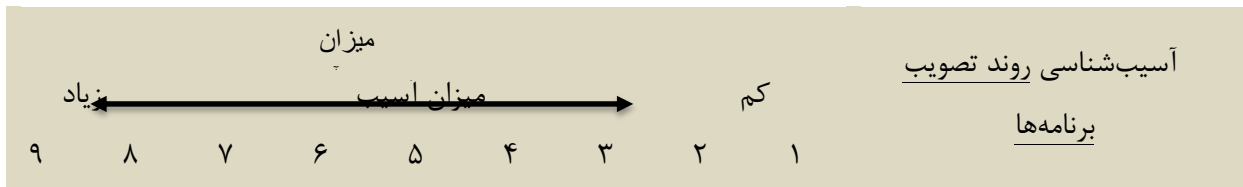
در برنامه‌های قبلی توسعه کشور، بیشترین ضعف و آسیب‌ها متوجه کدام یک از مراحل برنامه بوده است؟

میزان									مراحل نگارش برنامه	
میزان آسیب										
زیاد	۹	۸	۷	۶	۵	۴	۳	۲	کم	
☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	میزان هماهنگی قوانین برنامه با سیاست اجرایی به چه میزان است؟
☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	فرایند تدوین برنامه در دولت
☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	نحوه تصویب برنامه در مجلس
☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	فرایند تدوین برنامه در دولت
☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	نحوه نظارت بر اجرا و ارزشیابی برنامه

میزان									آسیب شناسی نحوه تعیین اهداف برنامه	
میزان آسیب										
زیاد	۹	۸	۷	۶	۵	۴	۳	۲	کم	
☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	عدم التزام به اسناد بالادستی
☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	پروژه محور نبودن برنامه ها
☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	عدم پیش بینی محدودیت های موجود و آتی
☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	عدم تفکیک میان اهداف بلند مدت و میان مدت
☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	فرایند تدوین برنامه در دولت تعیین اهداف شعاری و بلندپروازانه
☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	عدم توجه به مقوله های فرهنگی-اجتماعی در برنامه ها

میزان									آسیب شناسی نحوه تدوین برنامه	
میزان آسیب										
زیاد	۹	۸	۷	۶	۵	۴	۳	۲	کم	
☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	فرایند تدوین سیاست های کلی کاملاً مجزا از فرایند تدوین برنامه می باشد
☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	عدم استقرار رویکرد آینده پژوهی در نظام تدوین برنامه
☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	اولویت بر بودجه ریزی تا برنامه-نویسی
☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	عدم استفاده از کارشناسان و صاحب نظران بخش عمومی و خصوصی

☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	عدم همخوانی که میان مواد برنامه و جداول کمی در برنامه‌ها تمرکز گرایی و عدم توجه به آمایش سرزمینی در برنامه‌های توسعه
☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	عدم مشارکت بنیادهای بزرگ اقتصادی عمومی غیر دولتی در برنامه توسعه کشور
☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	نقصان در تعیین اولویت‌های کشور

☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	عدم وجود دید ملی و جامع در تصویب برنامه‌ها (تفوق برنامه‌ریزی بخشی و رویکردهای جزیره‌ای به اداره امور، جامع‌نگری افراطی و اولویت قراردادن همه چیز)
☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	عدم رعایت برنامه زمان‌بندی برنامه‌های توسعه
☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	عدم مداخله موثر همه دستگاه‌ها در روند تدوین برنامه در دولت
☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	نامشخص بودن حد مداخله مجلس در لایحه پیشنهادی دولت
☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	ضعف در اقدامات شفاف و بدون ابهام قانونی

میزان									کم	آسیب‌شناسی نحوه اجرای برنامه‌ها
میزان آسیب										
زیاد	۹	۸	۷	۶	۵	۴	۳	۲	۱	
☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	وابستگی اقتصاد به شوک‌های بیرونی
☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	متکی بودن به نفت به عنوان منبع تامین منابع برنامه
☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	عدم تهیه برنامه‌های عملیاتی و آیین‌نامه اجرایی
☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	مشخص نمودن انتظارات از برنامه
☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	مبهم و غیر شفاف بودن احکام برنامه ای

میزان									کم	آسیب‌شناسی نحوه نظارت بر حسن اجرای برنامه‌ها
میزان آسیب										
زیاد	۹	۸	۷	۶	۵	۴	۳	۲	۱	
☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	عدم ارتباط ارگانیک میان برنامه‌های پنجساله و بودجه‌های سالانه دولت
☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	نارسایی در شورای اقتصاد به عنوان ناظر بر فرایند اجرای برنامه های توسعه
☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	عدم استقلال نهادهای نظارتی و آمارگیری
☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	موقتی بودن سازمان و تشکیلات برنامه‌ریزی
☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	مبهم و غیر شفاف بودن احکام برنامه ای

□ □ □ □ □ □ □ □ □ نبود ارزیابی واقعی سیستماتیک

به نظر شما میزان اهمیت و اولویت هریک از الزامات سیاسی برنامه هفتم توسعه کشور به چه میزان است؟

اولویت									الزامات سیاستی برنامه هفتم توسعه کشور
میزان آسیب									کم
زیاد								کم	
۹	۸	۷	۶	۵	۴	۳	۲	۱	
□	□	□	□	□	□	□	□	□	ابتناء به الگوی اسلامی-ایرانی
□	□	□	□	□	□	□	□	□	پیشرفت به عنوان نقشه راه توسعه بلندمدت ملی
□	□	□	□	□	□	□	□	□	اصلاح قانون برنامه و بودجه و تنظیم روابط ارکان برنامه ریزی
□	□	□	□	□	□	□	□	□	مبنا قراردادن نتایج اسناد آمایش سرزمین ملی و استانی
□	□	□	□	□	□	□	□	□	تدوین سیاست‌های کلی پیشنهادی مبتنی بر مسائل و اولویت‌های کشور و ایده‌های جدید
□	□	□	□	□	□	□	□	□	اصلاح ساختار تدوین برنامه و ساختار لایحه پیشنهادی
□	□	□	□	□	□	□	□	□	تشکیل نهاد دائمی تدوین برنامه‌های توسعه ملی
□	□	□	□	□	□	□	□	□	التزام به اسناد بالادستی
□	□	□	□	□	□	□	□	□	مساله محور شدن برنامه‌ها(برنامه بایستی راه حل محور باشد)
□	□	□	□	□	□	□	□	□	مکان محور شدن برنامه‌ها

☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	تعریف مسئولیت (اقتصادی، اجتماعی-فرهنگی و ...) برای هر حوزه در برنامه توسعه
☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	داشتن برنامه مشخص در برابر تکانه‌های (داخلی-بین‌المللی)
☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	برنامه واقع‌نگر
☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	قابل محاسبه بودن برنامه (کمی شدن)
☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	برنامه‌های توسعه در واقع نقشی کمکی در رفع خلاءها باشد
☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	حضور حوزه گردشگری در سایر برنامه‌ها و بندهای وزارتخانه‌های دیگر
☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	استفاده از نظرات تخصصی بخش خصوصی

کارشناس گرامی در صورتی که نقطه نظر تکمیلی در خصوص آسیب‌های برنامه‌های گذشته توسعه کشور و الزامات

سیاستی پیشنهادی جهت برنامه هفتم توسعه دارید، بیان فرمائید:

- آسیب‌های برنامه‌های گذشته توسعه کشور:

.....

- الزامات سیاستی پیشنهادی جهت برنامه هفتم

توسعه:.....

با تشکر تیم تحقیقاتی پروژه

پرسشنامه فوق در جلسه ۱۹ دی ۱۴۰۰ با حضور نمایندگان اصناف در بخش‌های مختلف صنعت گردشگری طبق دعوتنامه‌های فوق، کارشناسان کمیسیون گردشگری اتاق، اعضای تیم پژوهشی به بحث و گفتگو و تکمیل مباحث گذاشته شد که در نهایت موارد ذیل عنوان گردید و بر اساس برنامه مکس کیودا کد بندی و اولویت‌های اولیه و کلید واژه‌های اساسی بررسی گردید.

به نام خدا

نظرات در خصوص پیشنهادهای سیاستی برنامه هفتم توسعه از دید بخش خصوصی صنعت گردشگری

برگرفته از جلسه ۱۹ دی ۱۴۰۰- با نمایندگان اصناف مرتبط با صنعت گردشگری

(دکتر قاسمی مرکز پژوهش‌های اتاق بازرگانی)

ما در سال گذشته و سال جاری جلسات خیلی مکرری برگزار کردیم و به این نتیجه رسیدیم که اتاق فقط دو هدف را در برنامه هفتم دنبال کند یعنی فرض ما در این است این دو هدف می‌شود محور پیشنهادهایی که همه‌ی اجزا اتاق میخواهند از آن دفاع کنند که عبارتند از ۱- **افزایش بهره‌وری** ۲- **توسعه صادرات** که مورد دوم مستقیماً به کمیسیون گردشگری مرتبط است. یعنی قرار است بخش صنعت، معدن تمام آن کمیسیون‌هایی که اتاق دارد بگویند ما برای افزایش بهره‌وری در حوزه‌ی خودمان چه کاری پیشنهاد میکنیم در برنامه‌ی هفتم و برای توسعه صادرات چه پیشنهادی دارند و در اتاق راجع به آن تفاهم شده است یعنی در مراجع مختلف اتاق روی آن بحث شده قرار شده است با این رویکرد به برنامه هفتم برسیم. دومین نکته مهم مجمع مشغول تدوین سیاست‌های کلی است، رهبری ایده‌ی کلی سیاست‌ها را ابلاغ کردند که ۱۴ بند است و به اصطلاح الان در مجمع، کمیسیون‌های مختلف روی آن کار می‌کنند. طبیعتاً دولت قبل چون می‌دانست این برنامه نمی‌رسد کاری را راجع به برنامه آغاز نکرد اما دولت جدید در دو مجموعه الان دارد پیشنویس سیاست‌های کلی پیشنهادی دولت را تهیه می‌کند یعنی مجمع دارد جدا کار می‌کند، دولت هم جدا کار می‌کند. طبق آخرین اطلاع ما دولت ظرف همین هفته آینده کار را جمع می‌کند یعنی این چهارشنبه پیش رو یک جلسه است و چهارشنبه‌ی بعدی کار جمع خواهد شد یعنی پیشنویس سیاست‌های کلی دولت فقط همین مدت را زمان داریم به این

ترتیب اگر پیشنهادی در سطح سیاست‌های کلی وجود دارد الان وقتش است که نهایتاً تا چهارشنبه هفته بعد برای دولت ارسال شود که بتواند در پیش نویس خود جا بدهد. در مجمع هم صحبت شده است که اگر خروجی کارها داشتند و طرح‌های کلی برای مجمع هم ارسال شود ممکن است شما بفرمایید طبیعتاً سطح سیاست‌های کلی برنامه ممکن است نباشد یا ممکن است بگویید گردشگری انقدر مهم است و ما دوست داریم در سطح کلی سیاست‌های برنامه هفتم این موضوع به طور صریح وجود داشته باشد و این تشخیص شما است و ما نظری نداریم ولی اگر فکر میکنید در سطح سیاست‌های کلی پیشنهادی دارید باید ظرف همین مدت پیشنهادی که در حد یک سطح مقدمه توجیهی است این باید تهیه شود و ما بتوانیم با مکاتبه رئیس محترم اتاق به مراجع اعلام کنیم که به عنوان نظر رسمی اتاق باشد. اما همزمان با این ماجرا این راه خوبی است که شما شروع کردید یعنی ما فرضمان این است که برنامه جای آسیب شناسی نیست طبیعتاً این فرض این است کسی که محتوا دارد در این ماجرا برنده است یعنی کسی که می‌گوید مثلاً بند الف را این بنویس بند ج را این بنویس و گرنه قرار نیست ما اینجا صحبت کنیم چرا برنامه‌های قبلی موفق نشدند؟ چرا کاری انجام نشده است. این حرف‌ها طبیعتاً اسناد پشتیبان خواهد بود که حتماً هم لازم است که وجود داشته باشد اما اگر با این فرض که شما متخصص ترین‌ها هستید و با توجه به این موضوع با این فرض که اگر شما به جای وزیر گردشگری بودید چه می‌گفتید؟ یعنی می‌گفتید من الف، ب، ج، د، ه، اگر که این کارها را دولت کمک بدهد، اگر که برای این کارها مجوز داشته باشیم و هر آگری که فکر می‌کنید لازم هست، با این فرض بگوییم این چهار بند می‌شود آورده‌ی کمیون گردشگری و با مشورتی که با شما کرده این می‌شود نظر بخش خصوصی که بخش خصوصی می‌گوید که ان ۵ اقدام مهمی که در سطح برنامه‌ی هفتم باید انجام شود و اگر انجام شود بخش گردشگری می‌تواند سهم ان افزایش پیدا کند، مشکلاتش رفع می‌شود و ... این پیشنهاد ما است. بنابراین با این رویکرد که الان شما این مجموعه میشود نتیجه همه‌ی زحماتی که کشیده شده تا اینجا و از این به بعد زحمت خواهید کشید طبیعتاً ما هم اینجا در خدمتان هستیم. در این طرح ممکن است طرح‌های مکملی بخواهید ما در خدمتان هستیم، پشتیبانی می‌کنیم که به آن نقطه برسد ولی طبیعتاً آخرین نکته‌ای که لازم است بدانید این است که طبیعتاً برنامه CPM دارد که این است اگر برنامه‌ی هفتم بخواهد مبنای تدوین بودجه‌ی ۱۴۰۲ قرار بگیرد باید قبل از شهریور ۱۴۰۱ تیربررسی آن تمام شده باشد الان دولت تلاشی که تا چهارشنبه بعد دارد چون CPM دولت این است که می‌گوید من میخواهم برنامه را تا قبل از اردیبهشت یا خرداد ۱۴۰۱ به مجلس بدهم تا مجلس بتواند ظرف

۳ ماه نهایتاً شهریور ۱۴۰۱ من برنامه را داشته باشم و بتوانم بر مبنای آن بودجه‌ی ۱۴۰۲ را بنویسم بنابراین حتی برای تدوین احکام هم زیاد زمانی نیست یعنی باید فرض این باشد که ما نهایت تا انتهای امسال آن مجموعه را داشته باشیم اگر می‌خواهیم موثر باشیم راجع به محتوی. این کل موضوعی بود که من گفتم خدمت شما عرض کنم که فضای کار روشن شود.

(خانم دکتر بهار بیشمی) - همکار اصلی طرح

مرسی از شما دوباره تشکر می‌کنم از افرادی که در جلسه هستند در قسمت اول که بیشتر سوالات، سوالات کمی است من فکر می‌کنم می‌توانیم خیلی سریع از آن بگذریم چون فقط تیک بزنی روی این مباحث و برویم روی تحلیل محتوی و این که دوستان بفرمایند با توجه به اینکه برنامه‌ی ششم تقریباً دیگر ماه‌های آخرش است و مباحثی که در در برنامه ششم ارائه شده است را من خیلی کلی ارائه می‌کنم آیا آن موارد را ما دوباره در برنامه هفتم تأکید بیشتری روی آن بکنیم یا نه، خیلی موارد در برنامه ششم دیده نشده و فکر می‌کنید یک سری از انواع گردشگری هست که باید بیشتر به آن توجه شود، یک سری از زیر ساخت‌ها. بنابر این تا صفحه ۵ که سوالات به صورت کمی است را می‌توانیم علامت بزنی و برویم روی صفحات آخر که آسیب‌های برنامه‌های گذشته و پیشنهادات برنامه‌های آتی است قبل از برنامه ششم را یک گزارش کوچک آقای دکتر تیموری روی آن دارند که خوشحال می‌شویم اگر نه من خیلی کوتاه در حد دودقیقه بگویم. در برنامه ششم ما بیشتر روی برنامه سند راهبردی توسعه گردشگری که برنامه نوشته شده و کامل شده است صحبت کردیم، روی بحث مناطق نمونه گردشگری، مباحث زیرساخت‌های خدمات رفاهی، اقامتی و راه، و تأکیدی روی بحث جنگل‌های شمال و شمال غرب و بحث گردشگری دریای ساحلی را سواحل شمال و جنوب و الویت سواحل مکران در برنامه ششم بوده و کارهای آن انجام شده یعنی نوشته شده و کارهای خیلی خوبی روی سواحل مکران انجام شده است در بحث مدیریت یکپارچه برنامه‌ی ششم خیلی تأکید داشت و مبحث تصدی‌گری تشکل‌های حرفه‌ای تخصصی که فکر میکنم آقای بهار در این قسمت خیلی می‌تواند کمک کند که چقدر در برنامه برنامه‌ی ششم اجرا شده است خیلی روی آن نقد داشتند و دیگر کسانی که بوده‌اند در بحث چشمه‌های آب معدنی که مدیکال تروزم در شهرستان‌هایی که توسعه گردشگری داشتند برنامه‌هایی دیده شده. توسعه‌ی امکانات گردشگری زیارتی و شریعتی دینی جزو برنامه‌های ششم بوده است، بحث معافیت‌های مالیاتی تاسیسات گردشگری، روستاهای دارای بافت تاریخی و روستاهای هدف گردشگری، گازسانی به

روستاهای هدف گردشگری، مبحث فهرست آثار ملی و تقریبا تمامی مباحثی که در برنامه ششم بود خیلی خلاصه وار گفته شد، مرمت اماکن تاریخی، توسعه‌ی صنایع دستی و .. مواردی بودند که در برنامه‌ی ششم روی آنها کار شده است و میتوان گفت یک برنامه‌ی خیلی خوبی است که ما احکام بخش های دولتی و وزارت خانه ها را عرض کردیم روی بحث سند توسعه و سند راهبردی بود و همینطور برنامه ملی توسعه گردشگری با همراهی مشاوران بین‌المللی دارد نوشته می‌شود. این که اینها تا چه حدی انجام شده و ما در برنامه‌ی هفتم چه چیزهایی را ندیدیم و قبلا چه کارهایی انجام شده که ما فکر کنیم با آن تجربه می‌شود در برنامه هفتم به احکام بهتری برسیم آقای دکتر تیموری را داریم:

(آقای دکتر تیموری) - مشاور کمیسیون گردشگری اتاق ایران

: سلام و عرض ادب. اگر بخواهیم با مطالبی که گفته شد به شکل جمع بندی برویم جلو شاید بشود از این فضای فرصت محدودی که مانده با توجه به صحبت‌هایی که جناب آقای دکتر واسعی داشتند بتوانیم استفاده کنیم بنابراین در دو بخش که یک بخشش بحث سیاست‌های کلی است که من هم در جریان هستم که هنوز این سیاست‌های کلی ابلاغ رسمی نشده و قطعا جایی دار که ما در انجا یک جا پایی داشته باشیم به نظر می‌رسد با توجه به سوابق برنامه‌های قبلی بهتر این باشد حداقل یکی دوتا ایتام را مشخصا این جلسه یا جلسه ظرف یک روز دو روز جمع بندی بکنند با این نگاه که گردشگری تبدیل به یک گفتمان غالب یا جریان سازی گردشگری در سطح جامعه در این حرف و رویکرد اقتصادی به حوزه گردشگری می‌تواند جزو کلید واژه‌هایی باشد که آقای دکتر اشاره کردند و در این سیاست‌های کلی میتواند رهگشا باشد. چه بسا که ما همیشه به موضوع و مقوله‌ی گردشگری از نگاه فرهنگی نگاه کردیم و این نگاه فرهنگی هم خیلی با مفهوم فرهنگ به معنای عام خیلی سازگار نیست مانده‌ها تا وقتی صحبت از فرهنگ میکنیم گردشگری مذهبی ما از دلی ان در می‌آید بنابراین با این نگاه به نظر میرسد که جا پایی را برای این که گردشگری در سازکارهای اقتصادی دیده شود و یک شکلی ان سیاست‌های اقتصادی به تنش بخورد انجا ببینیم سیاست‌های حوزه فرهنگی ما اولاً عموماً سلبی هستند دوما انقدر ما دستگاه فرهنگی در کشور داریم که وقتی وارد مزایا و صحبت ها می‌شود دیگر نوبت به گردشگری قطعا نخواهد رسید اگر حتی مثلا اعتباری بودجه‌ای هم بخواهند برای حوزه‌های فرهنگی در نظر بگیرند انقدر رفتار فرهنگی و متولی فرهنگی وجود دارد که دیگر به گردشگری نمیرسد پس بنابراین با این دونگاه که ما اگر بتوانیم مسائل خود را و رسیدگی به امور را هم در دولت هم در مجلس کمیسیون های اقتصادی گره بزیم به نحوی من نظرم این نیست که کاملا از حوزه‌ی

فرهنگ بیرون بیایم چراکه گردشگری ابعاد فرهنگی آن هم قطعا قابل دفاع است اما این نگاه اقتصادی را به یک شکل هایی در برنامه هایمان ببینیم هرچقدر هم سیاست‌های قبلی را نگاه کنید همیشه در بخش اقتصادی سیاست‌ها ایجابی است تشویقی است تکمیلی است اما برعکس در حوزه‌های فرهنگی یک مقدار وضعیت سلبی و نهایتا متولیان کمتر است نسبت به مقوله‌های اقتصادی. این یک نکته، نکته بعدی در بخش احکام است خوب اشاره فرمودند همکار عزیزمان سرکار خانم دکتر .. عزیز خب ما بندهایی را در برنامه‌ی ایشان داشتیم و به جرعت میتوانم بگویم اینها برنامه‌ای است از میان شش برنامه‌ای که در کشور تدوین شده است. مفاد و احکامی که مربوط به حوزه‌ی گردشگری است به طور کامل اجرا شده است یعنی تنها برنامه‌ای است که در طول این شش برنامه‌ی ۵ سال‌ای که نوشته شده کاملا بند به بند ان اجرا شده است، مواردی، سیاست‌هایی که باید انجام می‌شد و با توجه به حتی شرایط بد این مدت و مشکلاتی که پیش آمد با توجه به مسائل کرونا و .. اما اهتمام این بنده است که حتما این برنامه‌ها نوشته شود، اجرا شود و چیزی نماند که من بند به بند مواردی که هست امروز با توجه به مسئولیتی که در آن زمان انجا داشتم میتوانم دفاع کنم که برای تک تک مواردی که انجا نوشته شده بود اقدامی که لازم بود در سطح کلان انجام شده حالا ان اقدامات اجرایی را باید انشالله پیگیری کنیم تا ساری و جاری شود، این هم یک نکته. نکته‌ی دیگر از اینجا به بعد چه مواردی باید داشته باشیم که بتواند کمک کند. خوب ما به هر حال چندایتیم را باید مدنظر قرار دهیم یکی از این ایتیم‌ها شرایط موجودمان است، این که گردشگری امروز نه تنها در ایران بلکه در سطح جهان اصطلاحاتی نظیر شروع مجدد دارند صحبت می‌کنند و حتی همین را به عنوان یک فرصت می‌دانند یعنی این که یک کشوری در حوزه‌ی گردشگری از ما جلو بود یا برنامه‌های مدون تر و اقدامات اجرایی خوبی داشت امروز ان هم رسیده به صفر ما هم رسیدیم به صفر. یکجوری توازنی برقرار شده است بنابراین در این فضای شروع مجدد ما باید احکاممان جوری باشد که این توسعه‌ی پایدار گردشگری را در ان ببینیم. دوستان ما توسعه‌ی پایدار هنوز مفاهیمش هم در صنعت گردشگری ما جا نیفتاده است، هرجایی ب هر صورت تقاضایی بوده است با همان نگاه رفته است و بیشتر تابع تقاضای بخش خصوصی بوده و بنابراین ان فضای امایشی، ان فضای توسعه‌ی پایدار، مشارکت جوامع محلی به شدت ما جزو نواقصمان هست و این را باید ببینیم. من موارد کلان را عرض میکنم و روی محورها چون که جای دیگری هم همزمان این کار دارد پیش می‌رود مواردی را شفاف داریم که تقدیم میکنیم خدمت همکاران که این بخش را جمع آوری می‌کنند و شاید یک کم کار را جلو ببرد. اما ما دوتا موضوع یا رویکرد را هم باید ببینیم. یک بخشش، بخش

اشفنگی و به هم ریختگی بخش خصوصی است که باید یک فکری بکنیم با توجه به اینکه امروز در یک جلسه بخش خصوصی نوشتیم و اگر ما می‌خواهیم نسخه‌ای را بنویسیم اول باید نسخه‌ی خودمان را بنویسیم. بخش خصوصی ما به شدت پراکنده است و دارد در دل هم میزند خیلی باهم هماهنگ نیستند. اینکه ما یک ساختار منسجم، قانونی، مشروع، مقبول بتوانیم برای بخش خصوصیان سازماندهی کنیم و از یک کانال واحدی نظراتشان جمع شود و به دست قوای مجریه، مقننه و جاهای دیگر برسد یکی از الزامات ما است ما این نگاه را در بخش دولتی با حکمی که در برنامه‌ی ششم بود تا حدودی جلو بردیم، تا حدودی را عرض میکنم چرا ما بحثمان این بوده است در دولت بیست و هفت دستگاه و نهاد اجرایی بیایند و تولی‌گری گردشگری یا وزارت گردشگری را بپذیرند. با سند راهبردی که تدوین شد نهایتاً حدود ۶۲ حکم حقوقی این کار به زعم بنده انجام شد و حالا انشاءالله عرض کردم باید در بحث‌های اجرایی این را ساری و جاری کنیم و در اصل مبنای قانونی حداقل برای کار دیده شده است. اما یک بخش‌هایی است خارج از دولت است، اینجا است که من می‌گویم تا حدودی اگر نبود من می‌گفتم کامل اجرا شده است. یک بخش‌هایی ان سند ما مربوط به دولت است و قوه‌ی مجریه. ما یک بخش‌هایی خارج از قوه‌ی مجریه داریم که اتفاقاً خیلی در کار گردشگری تناقض ایجاد می‌کنند و خیلی از مشکلات ما هر سال با همین بخش‌ها است برای این‌ها چه کنیم؟ مصوبه‌ی دولت برای اینها خیلی محل اجرا ندارد برای اینها باید یک فکری بکنیم، اگر نگاهی هست اگر حکمی است در این غالب این یکی از آن مسائلی است که در کنار بخش خصوصی باید ببینیم پس ۱- برای ساماندهی بخش خصوصی و یکپارچه کردن آن، مدیریت یکپارچه‌ای که در حکم یا برنامه ششم وجود داشته الان این مدیریت یکپارچه بخش خصوصی ما توسط خودش باید تبدیل به یک حکمی باشد و براساس آن برود. بخش دولتی آن قسمتی که خارج از قوه‌ی مجریه است هنوز نیاز به تمکین در مقابل مقررات و تولی‌گری حوزه‌ی گردشگری وجود دارد که به شدت آسیب میزند اینها را باید ببینیم و نهایتاً یکسری موضوعاتی هست که اشاره کردند همکارمان خانم دکتر بحث‌هایی مثل دریا خب در هر صورت ما تا به امروز نگاهمان به دریا اصطلاحاً پشت به دریا بودیم و از دریا ترسیدیم و صحبت از گردشگری دریایی یک بخشی از این موضوعات خلاهای قانونی دارد یعنی شما وقتی صحبت میکنید به ما نقد میکنید که چرا گردشگری دریایی رشد نکرده است من خیلی ساده میتوانم بگویم که هیچ حقی را من در حوزه‌ی دریا ندارم یک ماده‌ی ۳۹ شهرداری‌ها است که تولی‌گری دریا را آنها دارند پس بنابراین ما اگر می‌خواهیم در حوزه‌ی گردشگری دریایی که یک ظرفیت ویژه‌ای است برای کشور و مقولاتی از این دست ورود پیدا کنیم نیازمند تمدید

تشریفات قانونی هستیم که اتفاقاً برنامه‌ی هفتم بهترین مبنا است. من عذرخواهی میکنم صحبت‌هایم شد در همین حد کفایت میکند و اگر موردی باشد در ادامه اضافه خواهیم کرد در خدمت شما هستیم.

(آقای دکتر براهیمی) - رییس کمیته مناطق آزاد کمیسیون گردشگری و رییس کمیسیون گردشگری اتاق بندرعباس

براهیمی هستیم از هرمزگان می‌خواهم در حوزه گردشگری دریایی صحبت کوتاهی داشته باشم. اولاً تشکر میکنم از دوستان عزیز که در حوزه گردشگری دریایی ورود پیدا کردند ببندد در حوزه گردشگری دریایی ما نیاز به یک سری اقدامات و تمهیدات خاص داریم الان در هرمزگان ما یکی از مشکلاتی که داریم و مدت‌ها است داریم دنبال میکنیم که اگر بخواهیم گردشگری دریایی را کلید بزنیم لازمه ان این است ما یک اسکله گردشگری تخصصی دریایی داشته باشم نه اسکله مسافری این از مشکلاتی است که در هرمزگان داریم. من یک بررسی کردم، شهرداری دنبال یک گردشگری دریایی بوده است بیش از دوسال است ما یک نشست مشترک با دوستان اداره بنادر داشتیم با کسانی که مرتبط با مجوز هستند اگر بخواهیم مجوز بگیریم بخش خصوصی نمیتواند با اینها دست و پنجه نرم کند من یک استدعایی دارم در این برنامه در واقع اگر ما به دنبال گردشگری پایدار هستیم بخش زیرساخت‌های حاکمیتی چون وقتی شما بخواهید اسکله بزیند به طور مثال مبارزه با قاچاق حرف دارد، ده ها دستگاه حاکمیتی حتی اطلاعات و دیگران در اینجا نظر دارند من خواهشی که از دوستان دارم اگر میخواهیم این برنامه از شعار خارج شود و به عمل برسد یکسری تکالیف مشخص کنیم و به دولت بگوییم بله ما سرمایه گذار را داریم ولی هفت خان رستمی که دستگاه‌ها با هم دارند باعث فرار سرمایه‌گذار میشود در حوزه گردشگری دریایی که استان هرمزگان یکی از آنها است ما یکی از مشکلاتمان این است که زیرساخت‌های حاکمیتی نیست و کمبود در دستگاه‌های حاکمیتی حکومتی است پس ما اگر می‌خواهیم این کار را تسریع کنیم اولین پیشنهاد این است دولت در برنامه‌ی هفتم که حداقل زیرساخت‌ها را داشته باشیم این یک اسکله است و چیز زیادی نیست. یک اسکله تخصصی گردشگری براساس استاندارد بیشتر از ده دستگاه حاکمیتی در آن دخیل است، این پروژه از آن پروژه‌هایی است که از لحاظ نظارت کنترل می‌شود و به بخش خصوصی هیچ زمان اجازه نمیدهند که قاچاق و تخلفات دیگر در آن بیاید در واقع دولت به بخش خصوصی اعتماد ندارد و هیچ اسکله‌ای در اختیار بخش خصوصی نیست و همگی در اختیار دولت است من خواهش دارم دولت رامکلف نکنند در برنامه هفتم که زیر ساخت‌های مقدماتی که برای گردشگری دریا مدنظر است مسئولیتش را بپذیرد.

-خانم دکتر: تشکر. معرفی چهره های مطرح بخش خصوصی.

(آقای غمخور): عضو هیئت مدیره جامعه تورگردان

بحثی که ما داریم دیگر نمیخواهیم راجع به مزایای آن بپردازیم که چه خواصی دارید و ..متاسفانه در اینجایی که هستیم به این صحبت ها به درستی نرسیدیم. اگر مبنایی که الان داریم بخواهیم بگذاریم برنامه ی ششم و براساس آن بخواهیم حرکت کنیم و بگوییم این برنامه ها از اول تا برنامه ششم هیچکدام آن طور که باید و شاید به گردشگری نپرداختند اگر آن را بگذاریم مبنا برنامه ی هفتم هم اسیر همان مشکل خواهد بود در هر صورت اگر مقداری عملیاتی به سمت جلو حرکت کنیم در حال حاضر یک مقدار باید تمرکز عملیاتی تر باشد برای ارائه برنامه و احکامی که در برنامه هفتم که شامل یکسری بسته های حمایتی و کمک های جبرانی برای افرادی که خسارت دیدند از این شرایط و بیشترین آسیب را گردشگری داشته است مثلاً حوزه ی دیجیتال بیشترین استفاده را برده است در حوزه ی گردشگری به جرعت میتوان گفت تقریباً ۷۵ درصد کسانی که فعال بودند به نوعی یا تعطیل کردند یا مرخصی گرفتند یا ترک کردند و ۲۵ درصد و کمتر شرکت ها آژانس ها و دفاتری هستند که به نوعی دارند با چند لول پایین تر کار میکنند. بسته های حمایتی از جمله بسته های مربوط به مالیات، بیمه، وام های دراز مدت با بهره ی کم. موضوع دیگری که در گردشگری با آن درگیر هستیم بحث قوانین و مقررات متعدد و دست و پا گیری است که وجود دارد و باید یک بازنگری اساسی بشود و یک سری موانع که برای توسعه و وجود دارد و بحث هایی از این قبیل

یکی از بحث های دیگری که می تواند کار را به خوبی جلو ببرد بحث بازنگری مجدد در طرح جامع توسعه گردشگری کشور است که یکی دو بار به آن پرداخته شده است و فکر می کنم آقای تیموری هم بررسی آنها کردند در این زمینه احکام و چیزهای دیگر من در جریانم هستیم که بخش عمده ای از کار را انجام داده اند و یک نوع از همکاری ها نیز با سازمان های بین المللی انجام گرفت که لازم است مجدداً بازنگری نهایی انجام بشود. این میشود مبنای کار برای کارهایی که باید اتفاق بیفتد. متاسفانه در بخش دولتی ما از ابتدا تا حالا این عملکرد پستی بلندی زیاد داشته است اما من حیث المجموع عملکرد قابل قبولی وجود نداشته چون اگر ما وظایف دولت حوزه گردشگری در سه سرفصل سیاستگذاری و برنامه ریزی و نظارت و کنترل و بحث بازاریابی مطرح بکنیم در هیچ کدام عملکرد خیلی قوی و قابل قبولی ارائه نشده است. در یک حوزه هایی در موقع هایی اتفاقاتی افتاده اما هیچ وقت به صورت جامع فراگیر و متوازن اتفاق نیفتاده است و

بعد همیشه با بخش دولتی این مشکل را مواجه بودیم که می‌گفتند حالا شما بگویید ما چی کار کنیم در صورتی که ما می‌گوییم یک سازمانی یک وزارت خانه ای در اون حد باید آنقدر کارشناس قوی داشته باشد که بتواند آن سیاست‌های کلان را برنامه ریزی عکاسی رو تعجیل بکند و برای اجرا از بخش خصوصی کمک بخواهند که این مسائل را ما چه چگونه اجرا کنیم و آن را جلو ببریم.

به هر صورت فکر می‌کنم در کلام اگر بخواهیم به مسائلی اشاره کنیم که در برنامه هفتم میشود اشاره وار به آن پرداخت و نوعی آنها را در جایی جا گذاری کرد فکر می‌کنم هنوز بحث اولویت گردشگری به عنوان یک صنعتی که میتواند کمک اساسی بکند به کشور به لحاظ اثرات مثبت اقتصادی بحث ارزآوری که به کشور دارد هم در بحث ایجاد درآمد برای کشور و برای اشتغال می‌تواند یک موتور متحرک قوی باشد به علاوه اینکه می‌تواند توسعه جوامع را باعث شود و فعالیت در آن زمینه ها ایجاد کند این را باید اولویت گردشگری به عنوان سر فصل کارها مون ببینیم و این رو فکر کنیم روزی باید یک جایی حرف گردشگری شنیده شود و صدای بلندی داشته باشد در این زمینه چون می‌تواند خیلی کمک بکند نکته مهم دیگر که من فقط سرفصل شو می‌گم تا ببینیم کجا اگر لازم بود به آن پردازیم بحث تصویر ایران هست ما در طی ۴۰ سال گذشته همیشه تصویر مخدوشی در دنیا داشتیم و ایران همیشه در خبرها بوده اما همیشه خبرهای منفی همیشه در جایی که نباید باشد و ما باید بیایم این را به برنامه اساسی داشته باشیم و برنامه اصلاح تصویر ایران را داشته باشیم و شکل دهی مجدد بکنیم به این تصویر مخدوشی که در سطح جهان به وجود آمده درست اگر به شما بگویم یک برنامه گذاشته ایم می‌خواهیم شما را ببریم افغانستان چیزی که در ذهن شما از افغانستان میاد چیزی است که جایی است که همیشه در حال جنگ اند و انفجار و کشت و کشتار است بهداشت نیست مردم در فقر به سر می‌برند همه تحت فشارند و مواردی از این قبیل. شاید خیلی کم فکر کنید که جاذبه ای در آنجا است که هزینه ای دارد برای رفتن اگر به شما بگویند ما میخواهیم شما را مرجانی ببریم هم شاید قبول نکنید به این خاطر این تصویر که یکی از عوامل اصلی تصمیم گیری افراد برای رفتن به سفر و رفتن به محلی است این را باید یک برنامه اساسی برای اصلاحش داشته باشیم از طرفی باید یک سری محصولات گردشگری که خیلی درست و مطابق با خواست و نیاز مخاطبینمان تهیه بکنیم که این خیلی بحث مفصلی است و انواع و اقسام گردشگری در این سر فصل می‌گنجه که من به جزئیاتش نمی‌پردازم اگر که خواستین بعدا بهش اشاره میکنیم بحث منابع انسانی یکی از نقاط اصلی ماست که این هم باید بهش پردازیم توسعه منابع انسانی یا

آگاه‌سازی جوامع محلی و اینکه افراد بدانند چگونه باید با مقوله گردشگری در سطح بین‌المللی دیگر الان ما کار محلی خودمان را نمیتوانیم داشته باشیم وقتی که گردشگری همیشه یک فعالیت جهانی دیگر استانداردها و محصولات که مورد نیاز است و نوع خدماتی که ارائه میشه باید بر اون اساس بریم جلو بحث خصوصی سازی در این بحث ما خیلی مهم است که حتماً باید بخش گردشگری توسط بخش خصوصی اداره بشود که کار و فعالیت خدماتش انجام بگیره در مربوط به محصولات که مربوط به بخش خصوصی است مشارکت بخش دولتی و خصوصی از بحث‌های مهم است که باید به آن بپردازیم.

به هر حال در سطح کلان اگر ما بخواهیم تنوع سازی اقتصاد را داشته باشیم یکی از محورهای اصلی برای نجات دادن ما از اقتصاد منفی و تبدیل شدن به اقتصاد غیر منفی میتواند بحث گردشگری باشد که خیلی مباحث متنوعی را می‌شود در آن دید.

بحث سیاست داخلی ما هم تأثیرش بر گردشگری به صورت مثبت یا منفی یکی از حوزه‌هایی است که حتماً باید به آن بپردازیم چون خیلی تأثیرگذار است بحث خروج یا کنار گذاشتن منابع انسانی ناکارآمد که توی این سالها ما خیلی نمونه‌ها را دیدیم که افرادی در سر جای خودشان نبودند و به جای اینکه کار توسعه پیدا کند در عکس پسرفت داشتیم انشالله اینارو باید مجدداً بهش بپردازیم.

یکی از مسائل مهم ما سیاست‌های خارجی است کشور ما است در مقایسه با دیگر کشورها چون میدونید گردشگری یک حوزه‌ای است از دیپلماسی عمومی که خیلی می‌تواند کمک بکند حتی به بحث دیپلماسی عادی که ما داریم جاهایی که ما رابطه اقتصادی یا گردشگری قوی باهاش داشتیم معمولاً رابطه سیاسی مون زیاد بهم نخورده نمونه‌هایی است که حالا به شارژ نمیکند و اینکه خروج بخش دولتی و شبه دولتی است بحث گردشگری می‌تونه باز کمک بکنه که بخش خصوصی بتواند توانمندی خودش رو داشته باشه و مسئله را جلو ببرد به هر حال موارد دیگری هم هستنند که اگر خواستین چون ما الان نمی‌دونم دقیقاً چه چیزی رو باید به شما ارائه کنیم من یک سری معروف سرفصل‌هایی را ارائه کردم که هر کدام ما میتوانیم به جای اینکه کلاً به این‌ها بپردازیم می‌تونیم چند تا بحث را از این در بیاریم و به صورت جدی بهش بپردازیم ولی به هر صورت بحث توسعه گردشگری ما باید یک روند متوازن فراگیر و درازمدت رو داشته باشه.

(-آقای کاظمی وفا) - دبیر اتحادیه هتلداران استان تهران

سلام دارم خدمت عزیزان آقای که دو سال تاخیر در دیدارشان داشتیم سرکار خانم بیشمی همین‌طور و سایر عزیزان. ببینید من مغزیه را از منظر دیگری می‌خواهم نگاه کنم چون واقعیتش وقتی تصمیم می‌گیریم که یک کاراکتر جدیدی رو شروع کنیم خوبه برگردیم به عقب و یک تحلیل داشته باشیم که برنامه ششم توصیه چه بود چه کار کرد بازخوردها چه بود آسیب شناسیش چه بود تحلیلی داریم تحلیل محتوایش چه بود استراتژی اش به کجا رسید قابلیت های برنامه های عملیاتی شد یا نشد.

اگر ما آن را به نتیجه مثبتی رسیدیم خوب طبعاً نمی‌توانیم به این امید داشته باشیم که برنامه هفتم توسعه و چه باید باشد در استمرار رفت آنچه که در برنامه ششم توسعه با همه زیرساخت های خوبی که مدنظر داشتند می‌بینیم که عملیاتی نشده دوست عزیزمان جناب آقای تیموری اشاره کلی داشتند که به واقع در سطح انجام شد شما سند راه بردی بعد از چهار سال انجام شد رسید به میدان عمل احکامی که فرمودند برای دینفعان به کجا رسید بازخوردش چه بود سند راهبردی در مقطعی از زمان نوشته شد که ما در دل بحران‌ها بودیم این بحران‌ها کجای این صنعت راهبردی قرار دارند که من به بخش خصوصی را کمک کند چقدر هدایت گر بخش خصوصی هدایتگر بخش دولتی بوده از قابلیت‌های تمام دینفعان زیرمجموعه دولت بوده استفاده کند عزیزان این موضوع را توجه داشته باشند ما آنچه که دنبال این هستیم که در این سند ها یا برنامه های ۵ ساله ای که می‌بینید به واقع من یک تحلیل واقع بینانه ای می‌خواهم بکنم ما اصلاً دنبال چی می‌گردیم دنبال برنامه پنجم و ششم و هفتم و هشتم شما برنامه سوم توسعه که نگاه می‌کنید صنعت گردشگری قطع و وصل میشود یعنی می‌توان گفت که برنامه ششم توسعه آمیزه‌ای از همه توانمندی ها و و ساختاری که ما بهش باید برسیم حالا این پنج سال تموم شد ادعا این هست که قرار است یک سال بهش اضافه بشود آیا در غالباً میتوانیم صنعت راهبردی رو عملیاتی بکنیم آیا بندهای دیگری که عزیزانمان اشاره کردند در بخش خصوصی کجای این مقوله قرار گرفته در صورتی که همه می‌دانند محور صنعت گردشگری بخش خصوصی است حرفی نداره غیر از این نمیتونه باشه اثر پذیری صنعت گردشگری و بخش خصوصی و توانمندی‌هایی که توسط تشکل های حرفه ای و غیر حرفه ای داره ایجاد میشه یعنی وقتی شما می‌توانید بگویید قابلیت‌های تمام را دارند که بخش خصوصی واقعاً بگوید بله الان کجا می‌گوید بله؟

ما در بخش خصوصی و تعدادی از مفاد برنامه ششم ذکر شده بلا استثنا می‌گن بخش خصوصی در سرمایه‌گذاری می‌گوییم بخش خصوصی در هدایت بخش خصوصی در کمک بخش خصوصی بندهایش را اگر لازم باشد می‌توانم برایتان بخوانم که بدونید که به هر حال فضا فضایی به گونه ای شعاری است ما نتوانستیم به این جمع بندی معقول و خوب برسیم که بخش خصوصی در این مقطع چقدر رشد کرده و به چه اهدافی رسیده این خیلی مهمه رسیدن به کدام اهداف؟ آیا به توانمندی های مضاعفی دست پیدا کرد؟ قراره که طی برنامه‌هایی برسه آقای وزیر وقت جناب آقای مونسان دستورالعمل ابلاغ می کند طی سه مرحله سیاست‌های خودشان را برای حوزه گردشگری و یا ما که تأسیسات گردشگری و هتلین هستیم مطرح میکنند در ۳مقطع شما عهده دار مسولیت هستید. ابلاغ می شود ما بله می‌گوییم بله ما به این می‌رسد که آیین نامه را زیر مجموعه را دستورالعمل اش را تهیه کنیم میره پیش عزیزان مسکوت می‌مونه.

اداره کل ابلاغ میکنه جواب مثبت می‌دیم معاونت اعلام میکنه جواب مثبت میدیم دستورالعمل ها تهیه میشه به عزیزان داده میشه مسکوت می‌مونه تموم شد پنج سال تموم شد

بخش خصوصی هیچ جایگاهی پیدا نکرد هیچ فضایی رو نتوانست در حوزه اختیارات خودش عملی کند مگر آنچه که در حوزه توانمندی های قبلیش بوده وگرنه برنامه ششم توسعه نتوانست این کارها را انجام بده من بحثم این هستش که به واقع این تحلیل این آسیب‌شناسی در حوزه برنامه ششم توسعه باید محور بحث قرار بگیره خانم دکتر.

ببینید ما وقتی میتونیم به برنامه هفتم امید داشته باشیم که برنامه ششم توسعه مون رو موقع تحویل درست داشته باشیم اگر به بنده بگید من میگم خانوم دکتر این برنامه سند راهبردی تا الان گزارشی داده شده توسط وزارتخانه آقا چه کار کرده چه کاربردی داشته چقدر توی این بحرانهای متعدد زلزله و سیل آبان و آذر و دی و بهمن و کرونا توانسته هدایت‌گر باشه تونست به کار روزمرگی نکشونه نکته‌ای که آقای تیموری گفتن درسته بخش خصوصی به نوعی بخش دولتی را اسیر کرده جهت اینکه من وام گرفتم نمیتونم بدم بحران های متعدد را بین من وام از محل کرونا می‌گیرم این کرونا مستمراً ادامه دارد. در مورد سیل کوچکترین شرکت ها اینترنتشون قطع نمیشه اما هتل اینترنتش قطع میشه کرونا یک مرتب امروز اعلام می‌کنند هیچ گونه حرکتی اینجا انجام نشه خوب این بازخورد چی میشه؟ بازخورد قطع تمامی رزروها شده خب ما کجای این سند راهبردی اینو دیدیم آیا جز این بوده که ما ده ها مورد سمت آقای تیموری فرستادیم

آقای تیموری مالیات رو چیکار کنیم آقای تیموری این قبض رو چکار کنیم؟ شما لطف بکن به تعویق بنداز نه سود تعلق بگیره نه تاخیری تعلق بگیره

بله شما به روزمرگی افتاد ما هم به روزمرگی افتادیم آیا هدف ما اینه؟

من به جای فراتر می خوام خدمتتون عرض کنم.

شما در قانونتون شورای عالی میراث فرهنگی دارید هشت بسیج دارید سه رئیس سازمان دارید ۴ نفر خبر دارید ما چیکار کردیم با این توانمندی ها که به دنبال این هستیم که در سند راهبردی پنج سالمون مشکلمون حل کنیم وقتی اصل قانون و توانمندی را داریم رئیس جمهور را در رأس داریم معاون را در بالا سرش داریم ازش هیچ استفاده ای نکردیم همین اخیرا این موضوع را من مجددا مطرح کردم و گفتم این قضیه چیه؟ میگه واقعیتش همیشه جمعش کرد خوب چطور وقتی که ما قانون داریم نمی تونیم بعد اون وقت برنامه رو میخوان بهش عمل کنیم اونم برنامه‌ای که پنج ساله است؟

برنامه ای که ایشان می گفتند آیین نامه بنویسید و آیین نامه ای که چهار سال با تاخیر انجام میشه و زیر شاخه های این رو نمیتونیم جمعش کنیم ما قانون رو به چه شکلی می توانیم مشکلمان را حل کنیم ما الان ۲-۳ ساله که اسیر این هستیم که یک مرتبه شورای عالی معماری و شهرسازی میگه تعداد پارکینگ‌ها که بر اساس هر ۵ اتاق یکی بوده؛ باید بر اساس هر ۱۰۰ متر مفید ما باید ۴ الی ۶ تا پارکینگ بزنی در صورتی که ما ۵ نفر از اعضای شورای عالی میراث فرهنگی مون در شورای عالی معماری و شهرسازی مون حضور دارند این عزیزی که در آنجا حضور داشته مثل اینکه از الفبای شهرسازی هم مطلع نیست. معاونت محترم وزیر ما در این خصوص باید چه کار کنید یه همچین طرحی را اوردید تو شورا آخه معنا دارد شما بر اساس هر ۱۰۰ متر چهار تا پنج پارکینگ بزنی یعنی شما باید در مجموع برای یک هتل سی اتاقه باید چهار طبقه زیر خودش پارکینگ داشته باشد.

اینها همه چیزهایی هست که قانون من بحثم اینجاست. ما قانونمون نتونستیم ازش استفاده کنیم که این شد. واقعیتش آنچه که بنده در گفتن سرکار خانم بیشمی و آقای عبدالملکی رسید درسته اما من با دست پر اومدم میگم ما اینا رو میخوایم ممکن ادبیاتم با ادبیات سرکار عالی یکسان نباشد. ما چون ادبیاتمان را بر اساس آن چیزی که ضعف ها و قوتها مون هست ارزیابی می کنیم سعی می کنیم با ادبیات خودمون مشکلاتمون را بپورائیم و بگیریم خدمتتون.

مضاف بر این عرض کنم خدمتتون ما برنامه هفتم توسعه رو داریم در سال ۹۸ مرکز مجلس فقط به واسطه هرکی که وزارتخانه برای لایحه قوانین جدید خودش ارائه کند.

اخیراً هم شنیده ام که باز خود وزارت خونه هم این کار رو شروع کرده یعنی اون مرحله ادامه پیدا کرده و باز مجدداً جلسه ای برای فردا برای بنده گذاشتند که ما در خدمت عزیزانمون باشیم در این خصوص.

ما الان به کدام اینها باید برسیم ما اگر حق طبیعی داشته باشیم آنچه که توانمندیهای بخش خصوصی است در قالب قانون قرارش بدیم ارکان وقتی در بخش جدید قرارش بدیم. ما الان بین این دوتا موندیم کدومو عملی کنیم برنامه هفتم توسعه بدیم که ممکنه به ثمر نشینه یا اگر به ثمر بشینه ۴ سال ۵ سال طول می کشد و ما به دنبال قانون برویم.

الان چیزی که خدمت سرکار عالی عرض کردم ما گفتیم ما این باید بره در قانون یک بار برای همیشه جناب آقای تیموری پیشکسوت هستند تجربه خوبی دارند میدونند که تشکل ها طی دوره های مختلف به نوعی مورد آسیب زیادی قرار گرفته اند چه با معاون های گذشته چه رئیس سازمان های گذشته نقشی بر این تشکل ها دارند.

اما الان آمده اند و می خواهند منسجم شوند ما تشکل حرفه ای شدیم اما به واقع کجای قانون قرار داریم.

اشاره ظریفی عزیزمان جناب آقای تیموری کردن بر اینکه برخی از نهادها قبول نمی کند خوب کل دولت را داری این طرف یکسری نهادهایی هستند که صنعت گردشگری را قبول ندارد فرهنگ سازی نشده گردشگری جا نیفتاده برای شان هنوز وزارتخانه نتونسته اینها را با هم وصل کند.

با سردار اژدری جلسه می گذاریم برگزاری مراسم ها نیازی ندارد از اماکن اجازه گرفته شود اما ما نامه میزنیم میگویند از این حرفا نیست همانطور که جناب آقای تیموری فرمودند.

ما کجای کار هستیم اخیراً هم آقای ضرغامی وزیر جدید جلسه ای با اشجعی داشتند کجای این صحبت ایشون این قضیه را مطرح کردند که ما یک قانونی داریم یه وزارتخانه ای داریم یه هیئت دولتی داریم مصوب کرد پس خواهشا به دوستان بگویید که از ما نخواهند ما مراسمی داریم از آنها تأییدیه بگیریم. لابی داره میشه و این لابی ها به ما نمیرسه. الان طی یک ماه اخیر دو مرتبه برای ما دستور پلمب رفته از نهادی که ذی ربط نیست.

این نشون دهنده اینه که ما به واقع کلامان گویا نیست کلامان به حاکمیت هنوز جا نیفتاده؛ گردشگری هنوز متوقفه.

- (خانم صمدیان) - نماینده پژوهش‌های اتاق در جلسه

عرض سلام دارم تشکر می‌کنم این جلسه هم اندیشی رو برگزار کردید صمدیان هستم از مرکز پژوهشی اولتا. برای اینکه زمان رو رعایت کنم سریع میرم سر اصل مطلب.

چند تا نکته به نظرم میتونه در این زمینه راهگشا باشه اول اینکه ما یک گزارش را در مرکز پژوهش‌ها در خصوص توسعه برنامه هفتم تهیه کردیم درون گزارش به نکات اصلی و کلیدی اشاره شده به نظرم مطابق با آن گزارش گزارش‌های بین‌المللی مثل گزارش مجمع جهانی دفاع در خصوص گزارش‌های سفر گردشگری هستش و یک سری آمارهای داخلی که میتونیم تصویر خیلی خوبی رو نسبت به اینکه ما در زمینه گردشگری با چه چالش‌هایی مواجه هستیم تو حوزه‌های آمادگی محیطی و فضای قانونی و شرایط کافی بده تا یک دسته بندی را بتونیم ایجاد کنیم بر اساس آمارهای موجود و آن را در قالب فرم یا در قالب پرسشنامه‌ای از عزیزان نظرسنجی کنیم که مثلاً از کلی گویی هم پرهیز بشه تا حد ممکن. ضمن این که در صحبت‌های بزرگواران هم بود نگاه آینده نگرانه نسبت به تصمیم به برنامه هفتم باید داشته باشیم چون در برنامه ششم انواع بحران‌ها هم وقوع پیدا کرد و اجرای برنامه ششم را مبهم کرد به نظرم باید حتماً احکامی که پیشنهاد میشه بر اساس شرایط آینده نگرانه ای تو این صنعت هستش بازیگرانش کیه تهدیدها و فرصت هاش چی هستنند ارائه بشه و در راستای تصمیم گیری کردن این حکم یک سری سوالات بازی رو همیشه پرسید از تمامی صنوف و تشکل‌ها و انجمن‌های مرتبط با حوزه گردشگری که حالا اون دسته بندی اگر صورت بگیره شاید این بهتر هم ارائه بشه که فرصتها و تهدیدهاشون چی هستش که بتونیم آینده نگرانه این احکام را پیشنهاد بدیم. چالش‌هایی که دارند تو حوزه سیاست گذاری، بهره‌وری زیرساختی و مجموعه احکامی که پیشنهاد میشه با توجه به اینکه دولت تو شرایطی هستش که از لحاظ منابع مالی با مشکل مواجه هست پیشنهاد می‌دم اگر ما بتونیم احکام را چجوری پیشنهاد بدیم که محل تامین منابع اش رو بدونیم اثرگذاری ش خیلی بیشتر خواهد شد یعنی مثلاً احکامی که شما می‌گید حالا یک سری ممکنه نیاز به منابع مالی نداشته باشه در حوزه سیاست گذاری و رفع موانع قانونی باشد اشکالی نداره محل منابع مالی نداشته باشد یک سری ممکنه هستش نیاز به تامین منابع داشته باشه برای توسعه زیرساخت که محل این منابع رو هم ارائه بدید خیلی عالی میشه. ممنونم.

-سلام عرض می‌کنم ها تشکر می‌کنم از شما که این جلسه را تشکیل دادید ولی خیلی دیر بود در هر صورت من در مجموع ۴-۵ مورد کوچک رو بهتون میگم. یکی در برنامه نویسی قوانین استفاده از بخش خصوصی هم در دولت هم در مجلس وجود ندارد یعنی به صورت گسترده.

نه اینکه یک نفر را انتخاب کنیم بگیم آقای محمدزاده خوب شاید ایشون خیلی چیزها رو ندونه ولی به عنوان یک کارگروه که همچین چیزی وجود ندارد، ما ندیدیم اگر باشه.

واگذاری اجرایی به دست بخش خصوصی که در حرف باشه اما در عمل نیست شاید در قانون هم باشه ولی در تفسیرهاش متفاوت است. همچین چیزی نیست اولویت سیاست گذاری در بخش بازاریابی ما ندیدیم همچین چیزی زیرساختش رو هم ندیدیم.

برداشتن قوانین دست و پا گیر صنعت گردشگری عدم هماهنگی های لازم بین تمام دستگاه‌های وزارتخانه ها که هیچ کدومش اجرا نمیشه یکی از آنها مالیات که اصلاً اجرا نمی‌شود

یعنی بخش خود میراث هم خیلی محترم من برای من عزیزم اما هیچ چیزی اجرایی ندارند آن را هرطور که بخوان می‌گردوند

و یک پیشنهاد هم دارند به عنوان تشکیل کارگروه زبده در سیاست بازاریابی به نظر من اگر این کار را بکنیم خیلی میتونه مٹ من باشه سپاسگزارم از شما بزرگواران

-خانم دکتر من یک جمله راجع به بخش پذیرایی که که آقای محمدزاده اشاره کردند بگم که حتماً نیاز است در قانون اخیر یا لایحه اخیر ما مراکز اقامتی و تورهای ورودی هم از مالیات بر اساس ارزش افزوده معاف شدند. بخش پذیرایی رو متاسفانه تو مجلس کشیدند بیرون الان به نظر می‌رسه که یکی از پیشنهادات این باشه مراکز پذیرایی ما و حوزه‌های دیگری که در این قانون وجود نداره اینها رو مجدداً اگر فشار بیاوریم و بیاوریم در اختیار قانون یعنی معافیت از مالیات بر ارزش افزوده مراکز پذیرایی مون هم به مصداق اون مراکز اقامتی و تورهای ورودی مون اضافه بشه.

-ممنونم آقای دکتر

(آقای دکتر رضایی: نماینده انجمن علمی گردشگری)

ایشون در نوشتن مباحث برنامه ششم جز اعضای کلیدی بودند که در پژوهش‌ها نماینده بودند و الان هم به عنوان نماینده پژوهشگاه در برنامه هفتم در خدمتشان هستیم در بخش دولتی

-خواهش می‌کنم بله اول عرض ادب و احترام دارم خدمت همه عزیزان دوم پوزش برای تاخیر ۲۵ دقیقه‌ای که من داشتم اونم به دلیل اینکه پارکینگ پیدا نمی‌کردم بالاخره یک جایی پیدا کردم ماشین رو گذاشتم اومدم خدمتون نکته سوم هم اینکه نه من اینجا نماینده پژوهشگاه نیستم سرکار خانوم شما نماینده تامل اختیار ما هستید من از طرف انجمن علمی گردشگری امروز خدمتون هستم و خیلی هم خوشحالم که در خدمت عزیزان هستم.

من بدون پرده یه چیزی رو خدمتون عرض کنم که کار پژوهشی کاریه که با سیاست و اخلاق خیلی سر و کار نداره من این جمله رو همه جا میگم.

(ادامه صحبت‌های آقای دکتر رضایی)

سیاست ممکنه که بگید خب یعنی چی با سیاست سر و کار نداره. یعنی اینکه اگه من بخوام سیاسی به موضوعات نگاه بکنم باید (ثانیه ۷) حاکمیت باشم نه دولت ها. حاکمیت - برای اینکه بخش پژوهش بخشی هست که واقعیت‌ها رو مشخص می‌کنه و خیلی بدون پرده حرفش رو می‌زنه برای اینکه باید جامعه به طرف بهبود پیش بره. اما اخلاقی اتفاقا پژوهشگر اخلاق مدارترین انسان، اما یک جایی ممکنه که مسائل پژوهشی اش خروجی هاش با مسائل اخلاقی خیلی جور در نیاد. از اون هم نباید بترسه که به بی اخلاقی متهم ش بکنند. بنابراین صادقانه خدمت تون بگم که ما دو هفته پیش با جناب آقای ضرقامی هم جلسه ای که داشتیم من خدمت شون عرض کردم که هنوز گردشگری توی ایران اولویت نیست. رویکرد مثبت نسبت به گردشگری شکل گرفته بخصوص در دوران دکتر تیموری که متاسفانه من بارها به خود ایشون عرض کردم، با بدترین شرایط ایشون مواجه شدن یعنی علاقم کارهای بسیاری خوبی که انجام شد در دوران ایشون اما متاسفانه مسائلی که پیش اومد و کرونا (۱:۱۲) بر علت شد باعث شد که گردشگری با چالش عظیمی مواجه بشه. مسئله دیگر اینکه جناب آقای وفا، من خیلی استفاده کردم هم از صحبت‌های خیلی خوب تون، هم از هیجانی که داشتید، هم تسلط تون روی موضوع و واقعا لذت بردم از این موضوع. اما خدمت تون عرض بکنم که، هیچ برنامه ای خارج از چارچوب قانون نباید تدوین بشه و اگر برنامه ای تدوین میشه میره بررسی میشه که با موارد قانونی حتما سنخیت داشته باشه و خلاف اون نباشه. خب؟ - بنابراین از این بابت نگران نباشید. شما که بهتون زحمت دادن برای تدوین قانون اونجا باشید

مطمئناً اثرات اونجا، اینجا هم دیده خواهد شد و این خیلی جای نگرانی نداره. مسئله دیگر اینکه، دوستان بیابید به گردشگری ما خودمون دیگه جفا نکنیم. جناب آقای دکتر غمخوار من خیلی شما رو دوست تون دارم ولی بحثی که هست فقط گردشگری رو اقتصادی نبینید. اصلاً یکی از دلایلی که انقدر حاکمیت نسبت به گردشگری داره موضع میگیره این هست که به یک اقتصاد مخفی وابسته است و همیشه میگه ما یک ساختار بیش از ۱۰۰ ساله توی نفت داریم ولی توی گردشگری هنوز سیستم هم نشده چه برسه به ساختار یعنی هنوز ما به **structure** نرسیدیم. درست شد؟ - بنابراین ما بیایم گردشگری رو همون جور که (۲:۳۳) هست اون جوهری معرفی ش بکنیم و به حاکمیت به قبول نیم که گردشگری، (خیلی قشنگ اشاره فرمودید شما)، میتونه حامی دیپلماسی رسمی کشور باشه با دیپلماسی گردشگری. بنابراین بعد گردشگری اصلاً یک مساله فرهنگی قبل از اینکه اقتصادی باشه. ما این رو حتماً باید به حاکمیت

به قبول نیم همه جا باید این رو فریاد بکشیم که بابا گردشگری پدیده حاکمیتی. خب؟

پس ما اگر تونستیم این کار رو بکنیم می تونیم نظام رو قانع بکنیم که گردشگری رو به عنوان یک اولویت در کنار بقیه چیزها داشته باشه. ما از این (۳:۱۳) در کنار متن مون استفاده بکنیم. ما بیش از ۷۲ نوع کالای مختلف معدنی داریم برای و بهشت معدن کاران دنیا هستیم. در گردشگری اصلاً یکیش گردشگری معدن. خانم دکتر در جریان هستند. ما یک زیست بومی رو آماده کردیم برای

گردشگری معدن. اگر اشتباه می کنم خانم دکتر تصحیح بفرمایند، بیش از ۵۰۰ صفحه ست که همه ی چیزها رو توش دیدیم که ما چطور گردشگری معدن رو اصلاً توسعه بدیم. خب؟ - بعد از

اون دوستان اشاره فرمودند، تاکید همه عزیزان هست که بخش خصوصی باید بیاد. آقای محمدزاده هم آخرین نفر بازم تاکید داشتند که آقای دکتر تیموری هم تایید فرمودند. ببینید بخش حاکمیت رو باید بخش خصوصی توجیه بکنه که بخش خصوصی باید و می تواند وارد عرصه گردشگری بشود و باید ۹۵ درصد کار دست بخش خصوصی باشه. فقط نظارت و سیاست - حتی نظارت عالی نه نظارت جزئی. یعنی نظارت جزئی رو به خود فضاهایی که تو گردشگری هست بسپاره. اما متأسفانه می بینیم که توی خود این بخش ها اون همدلی و هم سوئی ای که باید باشه و اون همکاری ای که باید بین شما باید باشه نیست. نمونه اش هم، بهتون بر نخوره، ما چند تا جامعه داریم توی کوه گردانی؟ انجمن کوه گردانان، جامعه هتل داران و فلان . ببینید یجوری جمعش باید بکنید این رو. اتفاقاً انجمن علمی داره این کار

رو می‌کنه که ما داریم یک در واقع سازمان نظام گردشگری رو می‌خواهیم راه بیان‌دازیم که از عزیزان یکی یکی دعوت میشه بیان توی انجمن علمی بشینند که در نهایت مثل سازمان نظام مهندسی یا نظام پزشکی یک چیز این طوری داشته باشیم که از حقوق بخش خصوصی دفاع بکنیم. بنابراین من خیلی خوشحالم که در خدمت تون هستم و تاکیدم اینه که به عنوان کسی که به هر حال بیش از ۱۵ ساله تو حوزه گردشگری داره فعالیت میکنه و کارش هم پژوهش هست و تدریس، اینکه ما قبل از اینکه برنامه بره توسط دیگران برامون تدوین بشه خودمون پیشنهادات مون رو بدیم و بعد فرهنگی رو بیشتر بهش توجه بکنیم. سپاسگزارم، اگر تند رفتم ببخشید.

مجری: ممنون آقای رضایی. من تو لیست شخص بعدی رو آقای راشدی دارم ولی فکر میکنم اسامی جابجا شده. آقای آرش راشدی! شما هستین؟ بفرمایید آقای (۵:۴۷)

(آقای موبد): رئیس کمیته رسانه و تولید محتوای کمیسیون گردشگری

به نام خداوند آگاه

عرض ادب مجدد، من یک بخشی رو توی فضای مجازی بودم و الان افتخار دارم که از نزدیک دوستان رو زیارت بکنم. عرضم به حضور شما که من خیلی سعی میکنم مختصر در همون ۳ دقیقه که جناب دکتر فرمودند عرایضم رو تمام بکنم. یک بحث عمده ای که در واقع در بحث گردشگری هست بحث بازاریابی ش هست که خیلی از دوستان هم اشاره فرمودند. اگر محصولات و خدمات گردشگری یا مراکز گردشگری رو محصول در واقع فرض بکنیم، خیلی از این محصولات در مرحله معرفی و شناسایی ند و نیاز میرمی وجود داره برای اینکه اینها حتما شناسایی بشن. و نقش رسانه ها تو این قضیه باید خیلی جدی تر ببینیم توی این برنامه. بحث دیگه ای که می خواستم عرض کنم خدمت تون، محتوا سازی برای رویدادهای تقویمی مون هست. مثل خیلی از اکثر کشورهای دنیا که در واقع روی رویدادهاشون خیلی تاکید دارند و موثرانه روش در واقع سرمایه گذاری می کنند و جذب رو از این طریق انجام می دهند به نظرم می تونه خیلی موثر باشه. ما الان خداروشکر اتفاقی که افتاده بحث ثبت شهرهای خلاق هستش که در یونسکو ثبت شده و برای اونها رویدادهای هدفمند، مثل خیلی دیگه از کشورهای دنیا همونطور که عرض کردم این تعریف رو کنیم و همچنین در واقع کمپین ها و پروموشن های پشت پرده ی در واقع هدفمندی رو که بتونه با همکاری بخش خصوصی اتفاق بیوفته، یکی از دستاوردهایی که فکر می کنم میتونه موثر باشه در جذب.

مجری: خیلی ممنونم مرسی نفر بعدی رو من اسم شون رو نمی دونم

آقای فعله گری - معاون شرکت مادر تخصصی توسعه ایران گردی - جهان گردی

بسم الله الرحمن الرحيم من فعله گری هستم همکار آقای دکتر تیموری عزیز بیش از ۲۰ سال هست که سابقه دارم در حوزه میراث فرهنگی و ۱۰ سالش رو مدیریت در استان ها کردستان و کرمانشاه بودیم. الان هم ۲ سال هست که معاون شرکت مادر تخصصی توسعه ایران گردی - جهان گردی هستم. شرکتی که ما در واقع میراث دار حوزه ی گردشگری هستیم که در دهه ۴۰، دهه ۵۰ اوج گردشگری خاورمیانه رو برنامه ریزی کرده بودند و الان حقیقتا من بگم خدمت تون با کسب اجازه از استاد بزرگوام آقای دکتر تیموری عزیز، خدا شاهد وقتی اسناد رو من بررسی می کنم و املاکی که در اختیار این شرکت در اختیار سازمان وقت ایران گردی و جهان گردی بوده من گریه ام میگیره. یعنی حقیقتا همین الان که من در خدمت شما هستم شاید این صحبت رو جایی نشنیده باشید و ندیده باشید و تازگی داشته باشه براتون، بیش از ۳۰۰ ملک رو ما در حوزه ی کاری مون داریم که متاسفانه اسنادش مال ماست ولی اختیارش در دست نهادهای حالا بگیم انقلابی، نهاد دولتی، نهاد (۸:۵۸) اسمی که دیگه خودتون بهتر از من می دونید هستش و ما با چنگ و دندون داریم دفاع می کنیم، من اینجا گفتم یادم نره جمله ش رو بگم، ما در دهه پنجم انقلاب هستیم ولی متاسفانه در بسیاری موارد با سیاست های دهه اول و دوم انقلاب داریم پیش میریم و این ضعف بزرگ حوزه گردشگری ما هست. نمی خوام خیلی صریح صحبت بکنم شاید درست نباشه ولی اسنادی داریم که ۶۵۰۰ هکتار اراضی مثلا سندش به نام ایران گردی - جهان گردی هست و بیش از ۱۰۰ هکتار سند بنام ایران گردی - جهان گردی هست در حوزه چشمه اعلائی دماوند. نمیدونم در حوزه توجال که آقای دکتر بهتر می دونند ولی در حوزه های مختلف استان ها شما یعنی شما اون مطالعات مشاورین (۹:۴۶) در جریانش هستند که سال ۵۱ مطالعه شده ما هنوز به اون برنامه نرسیدیم بعد از ۵۰ سال که از انقلاب گذشته متاسفانه تو صحبت دوستان همگی من یادداشت کردم مخصوصا دوست عزیزمون جناب آقای آقای وفا، بله اینها همه دغدغه ی گردشگری ما هست و ما لازم هست که در برنامه هفتم حتما بهش توجه بکنیم. محور باید بخش خصوصی باشه، دولت دیگه واقعا باید الان، درسته در تمام دنیا سیاست گذاری بخش گردشگری دولتی هست اینها همه رو قبول دارم همه دنیا دارن با همین فرمون پیش میرن. دوست عزیزمون گفتش که میگن صنعت نفت سابقه ۱۰۰ ساله داره. اون

دوستانی که واقعا این رو مد نظرشون هست علت کم سوادى و کم علم بودن شون هست. اگر سابقه ی گردشگری رو نگاه کنند شما پدیده (۱۰:۳۲) در انگلستان مربوط به صده ۱۸۰۰ و خورده بود که پدیده (۱۰:۳۸) در کشور انگلستان رو اینها به عنوان یک تحول عظیم اجتماعی و سرمایه ای و تحول عظیم برای جابجایی ثروت بهش نگاه کردند. اساس کارشون کار گردشگری هست و ما باید واقعا به اون باور برسیم که صنعت گردشگری میتونه انقلاب ما رو اصلا نجات بده. ما اصلا بحث انقلابی ش رو مطرح می کنیم. انقلاب ما رو میتونه نجات بده. تا کی ما باید وابستگی به نفت داشته باشیم. بحث اصلی، ببینید یک دوستی از عزیزان ما کلاسی رفته بودیم، ما هنوز یاد نگرفته بودیم که داشته هامون رو تبدیل به دارایی بکنیم. داشته اصلی ما در کشور ما سابقه تاریخی مون که پایه اصلی توسعه صنعت گردشگری. چقدر بهش داریم توجه می کنیم. در حوزه میراث فرهنگی می دونیم که واقعا کم توجهی هایی واقعا داره به آثار تاریخی ما میشه و کشورهای دیگه ما – فرانسه رفته بودم سال ۹۴ دیدیم یک سر دری تو اون پارکی هست قشنگ یادم نیست اسمش چی بود، از این سر درها ما تو سنندج ۱۰ مدل داریم. دیدیم ثبت جهانی کردند اون سر در رو، ثبت جهانی کردند. خیلی جالب بود! حالا ببینید ما تازه تعداد ثبت آثار باستانی مون جهانی ۲۴ تا رسیده که خیلی هم بهش می نازیم که البته خیلی هم باید بیشتر باشه. خدمت تون عرض کنم بحث هویت از دست رفته گردشگری رو باید واقعا بهش برگردونیم و کوتاه کردن دست دولت از بخش گردشگری هست. ببینید ما الان مثلا در حوزه کاروانسراها شما تا اوقاف راضی نکنی هیچ کاری نمی تونی بکنی. در حالی که مثلا یک کاروانسرای مثل کاروانسرای بیستون رو ما مثلا در عرض ۸ ماه رفتیم چقدر باج به یارو دادیم، **دوستان** **حالا این رو ضبط نکنید این صحبت های من رو** - چقدر باج مثلا به اداره کل اوقاف استان دادیم تا اجازه شو ازشون گرفتیم. ۴ دوره سه ساله ما ازشون اینا رو اجازه کردیم برای شرکت توسعه گردشگری. گفتنی زیاد هست ولی بحث های اصلی رو که من اینجا یادداشت کردم حالا انشاءاله در قالب پیشنهاداتی ما براتون می فرستیم آقای عبدالملکی عزیز. انشاءاله که این بحث سازمان نظام گردشگری که دوست عزیزمون فرمودند بسیار کار بجا و عالی ای هست. من دوستان رو باز هم تشکر میکنم ما رو دعوت کردند و اجازه دادند ما در خدمت تون باشیم و وقت شما عزیزان رو بگیریم. متشکرم

(آقای دکتر رضایی)

من یک دقیقه فقط جواب بدم به آقای (۱۲:۵۴)، آقای فعله گری همشهری خوب من، در اینکه من بی سوادم هیچ شکی نیست اما خب ایراد نداره من مطرح کردم. به این دلیل که عزیز دل برادر آمریکا بزرگترین تولیدکننده نفت دنیا با

۱۲ میلیون بشکه در روزه. بعد از اون روسیه با ۱۰ میلیون، بعد از اون عربستان با ۹ میلیون، بعد ما ۳,۵ میلیون. آمریکا سال ۲۰۱۸، ۱۷۵ میلیارد دلار از گردشگری درآمد داشته. بنابراین من وقتی که از جیب هام از همه اش میتونم استفاده بکنم، چرا باید نفت رو حذف بکنم؟ ببینید اقتصاد بدون نفت تو این مملکت امکان پذیر نیست. تمام ساختارهای ما روی نفت سوار شده. بنابراین ما هی نگیم که نفت رو حذف بکنیم. خوب؟ - ما می‌گیم گردشگری در کنار نفت. چرا باید درآمد سرانه ایرانیان کمتر از اماراتی‌ها باشه؟ چرا امارات روی نفتش، قطر روی نفتش دیگه مانور نمیده؟ یعنی فکر میکنید در نفت رو بستن؟ نه، داره استفاده میکنه. قطر داره خیلی بیشتر از (۱۴:۱۰ - ۱۴:۱۲) برداشت میکنه. اما میزبانی جام جهانی رو گرفته. بنابراین بی سوادى من رو ببخشید، دوستان همه جا تکرار کنید. آقای دکتر غمخوار آدم تاثیر گذاریه. همه میشناسنش. تو حوزه ی گردشگری حرفش، حرفه. من میگم که جناب آقای دکتر (۱۴:۳۰) من شاگرد شما اما خواهش میکنم نگید ابتدا اقتصاد غیر نفتی. بگیم اقتصاد مبتنی بر تنوع درآمدها برای مملکت. درست شد؟ - پس اگر این جسارت رو میکنم و ایشون هم بزرگوارانه گوش میکنه ... دقیقا ... منظور اینکه من آقای (۱۴:۵۱) من خدمت شون کرمانشاه ام و اونجا یک جلسه ای داشتیم، خیلی هم دوستش دارم و هیچ ایرادی نداره. متشکرم

آقای عقدایی- رییس کمیته گردشگری خلاق کمیسیون گردشگری و کسب و کارهای وابسته اتاق ایران

سلام عرض می کنم خدمت همه دوستان و همکاران من در مورد مسئله مشخصی صحبت کنم یکی از مواردی که توی رئوس برنامه ششم توسعه فرمودید مدیریت هماهنگ بودش این مدیریت هماهنگ هم در بخش خصوصی اشاراتی شد و هم در بخش دولتی که ما در این موضوع می‌خواهیم بپردازیم و مصداق هایی را بگیم اول از بخش خصوصی شروع میکنیم که خودمون هستیم توی مدتی هستش که بحث سازمان نظام گردشگری الان داره مطرح میشه و بخش های مختلف دارن ۲۵:۴۷ افکار می‌کنند توی این قضیه و الگوی هم که وجود داره سازمان نظام پزشکی و سازمان نظام مهندسی الگوهای داخلی هستش که وجود داره ما مطالعه ای رو روی جامعه ۲۵:۵۸ ها در خدمت آقای همکار هستیم ماه هاست که روی مقوله سازمان نظام گردشگری داشتیم و ضعف ها و قوت های بخش خصوصی را بررسی می‌کنیم که چه شده به اینجا رسیده که به قول آقای دکتر تیموری انقدر متفرق است بخش خصوصی تعدد انجمن ها رو داریم تعدد جوامع رو داریم هر کدام نماینده بخشی هستند هرکدام ادعا دارن به اون اندازه که باید بهشون توجه بشه جایگاه ندارند در این بخش خصوصی و غیره ما به نمونه های موفق کشور تو حوزه نظام (بله داره ضبط میشه) نمونه های موفق کشور نگاه بکنیم

ببینیم که چه اتفاقی افتاده و میتونیم در بیاریم چه شاخصه‌هایی در بخش خصوصی ما نیست که در واقع این تفرق وجود داره ما اولین نظام صنفی که داریم سازمان در واقع اداره وکلا هستش که قانون ش به ۱۳۳۱ برمیگرده تحقیق من داشتم روی بحث کانون وکلا و سازمان نظام پزشکی و اونجا تفاوت شو با بخش گردشگری عرض میکنم کانون وکلا قانونیست در سال ۱۳۳۱ هست و توسط زنده یاد محمد مصدق تصویب شد که دوستانی که علاقه مند به تاریخ هستند و مسائل تاریخی رو اشراف دارند میدونند که دکتر مصدق تو اواخر دورش یک قانونی رو مجلس وقت تصویب کرد که اجازه داد که خود دکتر مصدق به عنوان نخست وزیر قانون تصویب کنه کلا تو تاریخ ایران بعد از مشروطه دوره کوتاه این اتفاق افتاد که زمان مصدق که مصدق قانون را خودش به جای مجلس میتونست تصویب کنه این قانون کامل وکلا قانونی هستش که مصدق تصویب کرد و اصلاً به تایید مجلس اون زمان نرسید و جالبه هنوز که هنوزه در دوران بعد از کودتا بعد از انقلاب اسلامی تا الان هم داره بیس کار این کانون وکلا هستش. در کانون وکلا آنچه که وجاهت می دهد به کار کانون وکلا قانون این هستش که هیئت‌های انتظامی وکلا وجود دارند و ب خلافها به تخلفات تمام موارد وکلا خود هیئت‌های انتظامی وکلا هستند که رسیدگی می کنند از طرف دیگه پروانه وکلا هستش که دیدین پروانه که میگن مثلاً این وکیل ۲۸:۳۸ خودش نیز یک سرندی هست اون نخ تسبیحی است که همه وکلا و دور اون جمع کرده و این نیست که هر روز بیاد یک کانون وکلا جدیدی درست بشه چرا چون طبق قانون یک کانون وکلا هست که ساز و کاره در واقع انتخاباتی شم مشخص هست و بخش دولتی هم توش در واقع نمی تونه توش دخیل باشه حتی میدونیم توی دوره های توی چیزی حدود حول و حوش ده پانزده سال پیش بوده بعد از اتفاقات سال ۸۸ مثلاً رئیس قوه قضاییه به بعد سعی کرد یک مقدار استقلال کانون وکلا راکم بکنه و مخالفت هایی شد و در نهایت به نتیجه نرسید کسانی کانون هستش که با استقلال خود وکلا میادش اونجا انتخاب میشه رئوسش و اون میادش و بخش های هیئت های انتظامی وکلا داره و از صدور پروانه وکلا رو داره بیایم برسیم به قانون نظام پزشکی که سال ۱۳۳۵ دومین نظام صنفی کشور هست که در مجلس وقت اون موقع تصویب رسید سال ۱۳۸۳ هم دوباره این قانون نظام پزشکی در واقع بررسی هایی شد و ویرایش هایی شد توسط آقای خاتمی ابلاغ شد و تا الان داره کار میکنه در سازمان نظام پزشکی هم به این شکل هستش هیئت‌های انتظامی پزشکان هستش که کلهم خطای پزشکی و این نظام پزشکی بررسی می کنه مجوز کاری که هستش اون این کد نظام پزشکی هستش که پزشک داره که خود همین در سازمان نظام پزشکی میده و سازمان نظام پزشکی یک سازمان متوسط تری هستش از کانون وکلا

که چون تخصص‌های مختلف هست ماتو کانون و کلا ۱ وکیل داریم اما در بخش نظام پزشکی ما پزشکان و داریم دندان پزشکان و داریم دکتران داروساز داریم دکتران غیره داریم عین اتفاقی که تو گردشگری است ماتو گردشگری وقتی صنعت گردشگری رو میگیریم هتل دار هست آژانس دار هست بخش اقامت هست راهنما هست و غیره هستش و تو سازمان قانون سازمان نظام پزشکی که اومده اینها بررسی شده که چگونه در واقع ۳۰:۴۷ بخش‌های مختلف صنف میان در واقع کنار هم دیگه و بتونند این سازمان و در واقع پیش ببرند بحث سازمان نظام گردشگری هست اینکه دوستانی تو این جلسه فرمودند که آقا ما متفرق هستیم در بخش خصوصی یک صدای واحد نداریم در وهله اول یک حمایت قانونی هستش جامعه تورگردانان به لحاظ کارکرد خودش به لحاظ شخصیت‌های وجهی که توش هستند یعنی به اعتباری داره ولی کدوم اعتبار قانونی و داره انجمن صنفی ایران کدام اختیار قانونی و داره انجمن صنفی تهران هتل دارها و غیره و ذالک آموزشگاه‌ها کدام اختیار را دارد اینها هیچ کدام ندارد نهایت به عنوان مشاور هستند که بخش دولتی دلش بخواد دعوتش میکنه میاد میگه شما نظرتون رو بریزید دوست داشته باشی عمل میکنه دوست نداشته باشی عمل نمیکنه اما سازمان نظام گردشگری که داریم میگیریم باید در واقع یک انتخابش توسط افراد باشه در زمان قبل آقای تیموری آقای رحمانی موحد بودند آمدن یک چیزی شبیه سازمان نظام گردشگری تحت عنوان تشکلهای حرفه‌ای درست بکنند که کلیاتش اینجوری بود که مثلاً از ۱۰ تا عضوی که داره شش شش دولت تعیین بکنه در واقع معاون گردشگری تعیین بکنه چارتاشو اونا اصلاً دولت نباید اونجا سهیم باشه یا نهایت یک عضو ناظر داشته باشه عین سازمان نظام پزشکی عین کانون و کلا که از قوه قضاییه یک ناظر داریم بنابراین ما اینجا بحث نظام سازمان گردشگری را داریم به این شکل در واقع باید یک حمایت قانونی بشه استقلال داشته باشه این سازمان اختیاراتش ۳۲:۳۴ اون موقع شما خودتون خواهید دید که این تعداد انجمن‌ها و جوامع تو این استان و تو اون استان و تو این بخشو تو اون بخش هست همه میان ودر به غالب کار میکنن این بحث مدیریت هماهنگ توی بخش خصوصی بود توی بخش دولتی مدیریت می‌خوام عرض کنم بحث عرصه‌های طبیعی هست ما توی شهرها می‌خواهیم مثالی رو براتون بزنم مدیریت هماهنگ شهری با ارگان شهرداریها داریم توی یک شهر فقط شهرداری نیست که خدمات میده توی یک شهر وزارت نیرو داره توی اداره برق خدمات میده توی وزارت آب خدمات میده توی وزارت ارتباطات داره تلفن میده نیروی انتظامی و راهنمایی رانندگی داره توی خیابانها نظم را اعمال میکنه اما این نیست که اگه قراره باشه این زمین و بکنم خود وزارت برق بگه که آقا من امروز دلم میخواد این خیابونو ببندم و بکنم اگه

می‌خواهم خیابون یک طرفه بشود یک تنه تصمیم بگیرد همه اینها ذیل مدیریتش شهرداری هماهنگ میشه و هماهنگ ایش ان جا صورت میگیره اما در عرصه های طبیعی ایران ما همچین چیزی رو نداریم تو عرصه های طبیعی ایران محیط زیست برای خودش جداگانه داره اقدام میکنه منابع و جنگل جداگانه انجام میده میراث فرهنگی و گردشگری مون جاهایی که به طبیعت گردی و گردشگری میاد جلو جداگانه هست وزارت صمت هستش معادنی که تو مناطق طبیعی هستش وزارت کشور هستش روستاها و اینها و نیروی انتظامی هستش نیروهای نظامی هستند که هرکدام آمدن بخش‌هایی را گرفتند در ایران اتفاقاتی می‌افتد که الان در دماوند افتاده اتفاق میافته که در قشم و هرمز افتاده دیروز یک مطلبی و آقای دکتر رنانی منتشر کردند که اگه دوستان بشناسند از تاپ تی ری های نظریه پردازان توسعه در ایران هستش خیلی خوشحال شدم آدمی به رجاهت دکتر رنانی اومد توی بحث محیط زیست و گردشگری شد مقاله‌ای که حتما توصیه می‌کنم دوستان بخونن هرمز کیش قشم و داره میگه در سالهای اخیر با سیاست‌های غلط توسعه‌ای که توسعه پایدار نبوده چه بر سر میراث طبیعی قشم آمده و چه بر سر میراث طبیعی هرمز داره میادش آنچه را که در واقع داشته‌های ما هستند در میلیون‌ها سال به وجود آمده دریاچه‌های نمکی هرمزگان‌های نمکی قشم ژئوپارک قشم داره چگونه از بین میره و چگونه از بین رفته و دلیل این است که اون در واقع مدیریت واحد در عرصه های طبیعی نیست یعنی نظارت صنعت و معدن میاد و یه مجوزی میده اینجا این معدن را بکنند حالا سازمان محیط زیست این نیست که باید بره بزنه دعوا کند و بره دادگاه شکایت کنه تا بتونه اون رو بگیره منابع و جنگلها میان عرصه مثلاً یک کوه دماوند را که یک اثر ملی هست را میگیره بی رویه و به تعداد زیادی دامدار و میفروشه حال محیط زیست هست و گردشگری بیاد اینجا تلاش کنه که آیا بتواند جلوی آن را بگیرد آیا نتواند اینجا یه عرصه واحدی مثل شهرداری نیستش عرصه های طبیعی و میببینیم که انگار مثلاً یه شهری صبح بلند میشیم که میببینیم راهنمایی نمایندگی خواسته اینجا رو ببندد وزارت راه خواسته اونجا رو بکنه و در واقع یک مدیریت هماهنگ نیست بخوام خلاصه عرض کنم خدمتون دو موضوع و من پیشنهاد می‌کنم یک مدیریت واحد در عرصه های طبیعی این چیزی هست که در برنامه هفتم باید لحاظ بشه الگو شهرداری هستش در شهرها ما باید یک مدیریت واحد در عرصه های طبیعی ببینیم و هر ارگان و دستگاه جداگانه انجام نده و دوم سازمان نظام گردشگری هستش که این رو من هم پیشنهاد می‌کنم در برنامه هفتم توسعه بگذاریم متشکرم

آقای بابایی از کمیته راه بردی کمیسیون گردشگری

بسم الله الرحمن الرحيم ضمن تشکر از آقای عبدالملکی عزیز آقای تیموری عزیز و بزرگوار تک تک عزیزان و مدیران من قرار نبود صحبتی بکنم چون در حوزه گردشگری کمترین هستم اما متأسفانه یکی از معضلاتی که در دوره های قبل حال و شاید آینده اتفاق بیفته و همیشه دوستان میشین دور همدیگر هر کسی به توان خودش صحبت میکنه آقای همکار عزیز واقعا به صورت همکارانه صحبت کرد آقای وفای عزیز نکات کلیدی عرض کرد اما متأسفانه مطلبی که اینجا هستش نقش حاکمیتی که دوستان ارائه کردند با دولت خیلی متفاوت هستش تا زمانی که دولت من آقای دکتر عبدالملکی من اخلاق من راحت صحبت می کنم و از ضبط کردن صدام واهمه ای ندارم و چون غیر از کمیته هستیم به عنوان نماینده ویژه ۳۷:۵۰ هستیم جنابعالی به عنوان وزیر گردشگری بخش خصوصی هستید اولین سوال من از جنابعالی این هست که این مدت که آقای ضرغامی حضور پیدا کردن به عنوان وزارت گردشگری تا الان جنابعالی با ایشان جلسه تک نفره برقرار کردین یا خیر من متأسفم برای آقای ضرغامی و بارها گفتم و خواهم گفت که از طرف ایشان پیگیری خواهد شد دولت همیشه باید پشتیبان بخش خصوصی باشه به قول فرمایش یکی از عزیزان آقای مهندس عزیز که میگن چرا باید منت باشه منتی نیست دولت همیشه وظیفه اش همراهی کنه پشتیبانی کنه بخش خصوصی و دوستان هر کدام برای خودشان یک دولت گردشگری هستند ما البته نادیده نمی گیریم بعضی از عزیزان که در دولت کار کردند مثل آقای دکتر تیموری بزرگوار ۳۸:۵۰ مفصل صحبت خواهیم کرد اینکه ما یک کشوری هستیم که در حوزه گردشگری می توانیم ابرقدرت گردشگری باشیم باشیم قرار باشه به تک تک دوستان خودشان که خودشان یک دولت گردشگری هستند نتونن یکپارچه و همبستگی در پروژه که بالاخره مسئولیت اصلی رو آقای دکتر عبدالملکی پذیرفتند من خواهش من اینه اگر یک دست نشوند دوستان این صحبتها هیچ موقع تمام نخواهد شد نتیجه هم نخواهد گرفت جز دغدغه و استرس و مسائل دیگر

(آقای آذری) + - رییس انجمن موسسات گردشگری کشور

دوستان عزیزم در کمیسیون گردشگری ایران بسیار استفاده کردیم از فرمایشات دوستان پیشکسوت (یکمقدار بلندتر صحبت کنید) دوستان عزیز من دو تا پیشنهاد کوتاه و ساده دارم همه ما میدونیم که با موضوع بازار در صنعت گردشگری سه لایه هست لایه اول بازاریابی که وظیفه آتی دولتها هست هم به دلیل ماهیتش هم به دلیل اعتباراتی که حاصل این حجم از عملیات است لایه های دوم بازاریابی و بازاریابی مورد ماموریت بخش خصوصی پیشنهاد من اینه که در قانون در این برنامه هفتم دولت مکلف بشه که وظیفه ذاتی خودش به صورت جدی ورود کنه اگر ظرفیت بازار ایران را در بازارهای

هدف فراهم کنه خوب بخش خصوصی عرصه رقابت تعادیل این حوزه است هرکسی به میزان مهارت خودش از این بازار فراهم شده سهم خودشو خواهد ساخت و اگر مهارت داشته باشه حفظش میکنه و یا گسترشش میده من فکر می‌کنم این اولویت اول ما باشه چون آقای دکتر ابتدا فرمودند که در دو محور افزایش راندمان و در اصل به نوعی با این مفهوم توسعه‌ی صادرات ما برنامه رو صحبت کنیم درمورد پیشنهاد اولم را پیشنهاد دوم اینه که حتما برنامه دولت درباره برنامه ریزی و در حوزه بودجه ظرفیت لازم برای تربیت بخش خصوصی رو فراهم کنیم

- حالا چون ابتدا به ساکن هدف این جلسه رسیدن به یه سری کلیدواژه‌ها و رسیدن به یه سری مفاهیم هست من سعی دارم در فرصت کوتاهی هم که هست یه جوری صحبتارو عرض می‌کردم که احیانا بتونه خط و خطوطی بده حداقل شاید در زمینه اون کلید واژه‌ها کمک بکنه. اول از همه این که ما وقتی که می‌گیم صنعت پیشران وقتی صحبت از صحبت پیشران می‌کنیم گرچه در صحبت‌های دوستان متوجه شدم که این کلمه پیشران اینقدر تکرار شده که حتی نسبت بهش ظاهرا نوعی جبهه هست ولی واقعیت اینه که وقتی می‌گیم صنعت پیشران اصلا مفهوم صنعت پیشران در گردشگری اینه که نگاهمون به همه حوزه‌ها باید نگاهی متفاوت باشه. از جمله نگاهمون به حوزه‌ها بحث قوانین و تسهیلاتیه که در مجلس در حوزه قوانین در حوزه مقررات در حوزه حمایت‌ها در حوزه تسهیلات هست و بر اساس ضرورت‌ها و متاسفانه نیست. اینو من به عنوان یک مفهوم بهش نگاه نمی‌کنم که بهش احترام بذاریم صرفا ینی بگیم که خب صنعت پیشران باید در حوزه این باید خیلی مسئلت. ما چون سرکار خانوم دکتر بیشمی شما میدونید که من در حوزه جوامع محلی فعال هستم مثلا ما در جوامع محلی هم همین مطئله رو داریم همه بهش اعتقاد دارن ینی همه میگن تو حرف همه میگن باید جوامع محلی تصمیم بگیرد باید به عنوان یک مفهوم کانسپت همه بهش احترام می‌ذارن ولی به عنوان عملیات خیر. اینم همونه ینی یه مفهومی به نام پیشران داریم ولی احترامی بهش در عمل وارد نیست. در عمل وقتی احترام قائل خواهیم بود که در همون برنامه هفتم توسعه ملزم بکنه که نگاه متفاوت خواهیم داشت. ینی این که در مجلس میتونیم قوانین مبتنی بر پیشران داشته باشیم. این یک مسئله که میتونه تو کلید واژه بگنجه. مسئله دوم این که گردشگری ارتباط محوره ما باید نظاممون به این مسئله برسه و وقتی ما ارتباطات رو به رسمیت نشناسیم مخصوصا در حوزه‌های بین المللی بی مفهومه. ینی ما تا وقتی که مثلا بخش تورگردانی نتونه بره کار تبلیغی حالا بقول ایشون بخشیش با دولته ولی حالا اون قسمتی که باید بره ارتباط برقرار کنه منه آموزش تا وقتی نرم تو کنفرانس شرکت کنیم نرم هزار تا کار انجام بدم این

ارتباط محوری به نظام باید اینو به رسمیت بشناسه این آسیب شناسی داره. آسیب شناسی های مختلف که مهم ترینش هم بی پرده بحث های امنیتی هستش. ینی ما باید اصن نظاممون نسبت به گردشگری چرا در حقیقت جبهه داره یا بدبین هست بحث های امنیتی دیگه خب این بحث های امنیتی رو در سطح کلان باید حلش کرد. ینی گردشگری یک نظام ارتباطی محوره اینو باید در برنامه هفتم توسعه حتما بهش دیده بشه و برنامه های عملیاتی داشته باشه. یه بخش دیگه ای که در حقیقت من تند میگم برای این که وقت کمه و الا همه اینارو میشه با تفصیل بیشتری در حقیقت صحبت کرد. یه بحث دیگه هستش که ما مٹ خیلی از موضوعات حالا موضوعی که آقای دکتر رضایی هم میگن حالا با آقای غمخوار هم صحبت داشتن. آقای رضایی درست دارن میگن ما بخشمون اقتصاده حالا آقای دکتر کرمانی هم میگفتن که ما باید تو حوزه اقتصاد همه دارن درست میگن. ما گردشگری حوزه اقتصادیه. از اون طرف در حقیقت رویکرد ها و جنبه ها و تاثیرات فرهنگی داره بنابراین بقول حالا آقای دکتر رضایی مالتیکریست میشه فانکشن میشه چند کاربرده میشه. اینو باید به رسمیت بشناسیم. اما مسئله اینه که هم در بحث فرهنگش و هم در بحث اقتصادش مٹ نهالی می مونه که ما توی مثلا کشاورزی هم داریم دیگه تا یه نهالی رو اولش آب ندی این رشد نمی کنه که به یک حدی برسه که صرف آب باران کفایتش باشه. اینجا ما دیگ بقول معروف هی نیازی به پروروندن نداشته باشیم. این خیلی مهمه. ینی ما وقتی می تونیم گردشگری رو تبدیل به اقتصاد یا فرهنگ یا حالا هر کارکردی که آقای دکتر رضایی هم مدنظر دارن که در ابتدا در طی یک دوره کوتاه مدت حتما بهش حالت حمایتی داشته باشیم. حالا من کلمه سوبسیت به کار نمی برم مثال دارم میزنم. چرا ترکیه اینقدر موفقه مثلا در سریال هایی که داره نقش بازی می کنه. خب دولت وزارت گردشگریشون داره پول این سریال هارو می ده بخش خصوصی نمیده. وزارت گردشگری نمیده. ینی داره حمایت می کنه. این باید به مرحله ای برسه که بعد خودش رشد پیدا کنه ما چون در این مرحله قرار نداریم مسلمنه که اقتصادمون با اون نفت درواقع مقایسه می شه و بعد اون بحث های ارتباطات رو هم که نتونستیم حلش کنیم. و آخرین موضوعی که در حقیقت هست اینه که طبق صحبتی که همه دوستان کردن خانوم دکتر بیشمی گفتن آقای وفا خیلی پیگیر این موضوع هستن میدونن آقای غمخوار خود ما هم در بحث های مختلف داشتیم. بحث تصدی گری ها یه بحث انتخاب نیست برای بخش دولت ینی این که متاسفانه تبدیل به یک انتخاب شده. الان خود آقای دکتر عبد الملکی بار ها و بار ها همین بحثارو داشتیم در اتاق بازرگانی که جایگاه بخش خصوصی کجاست. متاسفانه تبدیل به یک انتخاب شده و یک منت. واقعیتش ینی این که اونجایی که

بیان نظر بخش خصوصی رو بپرسن منت هم میذارن که ما نظر شمارو پرسیدیم اصن بحث این نیست. ما مطالبمون اینه که باید وجود داشته باشه. اصن این نیست که انتخاب کنیم که وجود داره. ما قانونی داریم به نام قانون توسعه کسب و کار چقدر بهش احترام گذاشتیم؟ چقدر این شورای گفت و گفتگومون نقش بازی می کنه؟ چرا ما تصدی گریمون رو هنوزم که هنوزه در زمان دکتر تیموری دعوت کردن ولی هنوز که هنوزه نتونستن بگن. من با آقای شال بافیان صحبت می کردم گفتن که ما تصدی گری ها رو نمی توانیم مشخص بدهیم به دلیل این که یک کلمه ای هست به نام انجمن های دارای مجوز منظور از دارای مجوز این مجوز هایی که وزارت میده نیست. منظور در حقیقت مجوز هایی که با خود نظام و با از طریق مجلس باشه. با آقای دکتر شال بافیان صحبت بفرمایید ایشون میگن که چه خلا قانونی در این زمینه وجود داره که نمی تونن تصدی ها رو در حقیقت بدن. ما کجای این داستان هستیم؟ اینو باید در برنامه هفتم دیده بشه. من میخوام صحبتو ببندم فقط در حد سی ثانیه در حقیقت چون دوستان ضمن احترامی که واسه همه دوستان دارم آقای دکتر رضایی آقای دکتر تیموری هر دو در صحبتشون بود یه زمانی آقای لاریجانی هم در صحبتشون بود موضوعی رو مطرح می کنن به نام بخش خصوصی و ضعف بخش خصوصی. این ضعف ما ضعفی در بخش خصوصی وجود نداره. اولاً بخش خصوصی نماینده کل جامعهست. چون جامعه اگر خلاقیتی درش وجود داشته باشه میاد در بخش خصوصی. اگر بخش خصوصی ضعیف است پس کل جامعه ضعیف است از جمله اون بخش دولتی هم بخشی از اون جامعهست و اگر قوی است این نماینده در حقیقت کل جامعهست. اما ما دو تا واژه رو اشتباه نکنیم یکی نهاد دولته یکی نیروی انسانی دولته. نیروی انسانی دولت نیروی قوی نیست. من ببخشید با کس خاصی صحبت نمی کنم ینی با شخصیت خاصی فوکوس نیستم یه موقع اشتباه نشه. نیروی انسانی دولت اگر خلاقیتی داشت در حد بخش خصوصی صددرصد میومد در بخش خصوصی فعالیت می کرد. نیروی انسانی دولت بر نهاد دولت حاکمه. نهاد دولت هم اگر قویه در مملکت ما این دال بر ضعف سیستم ماست که نهاد دولتیمون اینقدر حاکم و اینقدر دامیننته. در حقیقت ما داریم چوبشو می خوریم نه این که بگیم بخش خصوصی ضعیفه. نهاد دولت کوچک بشود مثل تمام دنیا اون وقت متوجه میشیم که بخش خصوصی چقدر خلاقیت داره و چقدر می تونه پیش برنده باشه. مرسی از شما ممنونم.

+ ممنونم آقای آذری. آقای آذری یکی از بحث‌هایی که الان آقای قاسمی هم مطرح کرد این بحث افزایش بهره‌وری بود. شما هم تو بحث موسسات پیش خودتون بود تو بحث موسسات آموزشی بحث منابع انسانی برای برنامه هفتم که همه این صحبت‌های شمارو شامل میشه موضوع خاصی رو ندارید؟

- بحث منابع انسانی؟ ینی نیروی انسانی آموزش منظور تونه دیگه؟

+ بله

- بله ببینید ما خب خیلی وارد مباحث ریز میشیم. چون اینا کلید واژه‌هاییه که در مرحله اول شما می‌خواید در برنامه سیاست کلان قرار بدید من وارد مسائل مصداق نشدم به عنوان مثال دارم می‌گم. وقتی ما داریم صحبت از آموزش می‌کنیم حالا آقای دکتر تیموری میدونن چون با خودتون خیلی در حقیقت صحبت کرده بودیم. بخش آموزش یک بخشی است که نیاز به حمایت ویژه داره و ما این نیاز به حمایت ویژه رو باید عملیاتی ببینیم. مثلاً ما الان دو تا مفهوم داریم به نام تورگردانی آژانس به معنای کلیش دارم می‌گم. نه به معنای جامع تورگردانی. به نام تور و تورگردانی به نام هتل. این‌ها در حقیقت به دلیل ساختاری که دارن به دلیل هویتی که دارن بخش‌های اقتصادی هستن و درآمد زا هستن. ولی بخش آموزش فی‌نفسه نمی‌تونه درآمد زا باشه. این مسلمه قابل پذیرشه. مثلثاً بحث محیط زیست می‌مونه در مقابل توریست. ما باید حمایت داشته باشیم ولی همه جا متاسفانه همون نگاهی که به بخش درآمد زا میشه به بخش آموزش هم میشه. در هیچ‌جای دنیا اینجوری نیست. مثال وقتی میریم صحبت از مالیات می‌کنیم هتل که در حقیقت خب به بخش اقتصادی خلیلیم خوبه‌ها ینی درش بحثی نیست اما هتل ۵۰ درصد معافیت مالیاتی داره ولی آموزش ما که باید حمایت باشه باید ۱۰۰ درصد معافیت داشته باشه در حقیقت اصن معافیت نداره چرا؟ چون گیر یک خلا قانونیه. این خلا قانونی کجا باید دیده بشه؟ اتفاقاً در همون برنامه توسعه. وقتی می‌گیم صنعت پیشران ینی آموزشش هم باید پیشران باشه ینی همه چیز باید پیشران باشه یا بحث‌های دیگه‌ای هستش که خب حالا هر کدوم اینارو در حقیقت میشه به فراخور صحبت کرد. مرسی از شما.

* پیشنهاد دوم اینه که حتماً در این برنامه دولت در حوزه برنامه ریزی و در حوزه بودجه ظرفیت لازم برای تقویت بخش خصوصی رو فراهم کنه. در دولت اصلاحات این ظرفیت فراوان بود و تاثیر خودش رو می‌گذاشت. برنامه‌های سال‌های بعد ظرفیت حمایت مالی بلاعوض دولت از بخش خصوصی رو حذف کرده و من پیشنهادم اینه که این رو حتماً باید

پیشنهاد بدیم در برنامه بیاد. بعد میشه زیر این دو مفهوم اطلاعات فراوان تری رو مطرح کرد که در فرصت های مختلف دوستانمون می تونن اینو تبدیل شده به کمیسیون ارائه بدن یا در جلسات بعدی اطلاعات رو کامل کنن. سپاس گزارم از فرصتی که فراهم کردید.

= درود بر شما. دوستان اومدن و تذکر داد. گویا ساعت یک هم اینجا جلسه ای برگزار میشه. بخاطر همون باید به جمع بندی داشته باشیم. من جا داره از جناب آقای نوروزی دوستان عزیز که تو فضای مجازی هستن عذر خواهی کنم که نمی تونیم صحبت های شمارو داشته باشیم. به تشکر ویژه ویژه ویژه هم داریم از سرکار خانوم نیک بین که واقعا جاشون خالیه این جلسه جلسه... اومدن؟ نمیبینمشون. خیلی خب خداروشکر من تشکر کردم بعدا گله ای نشه. خب من این نکته رو میخوام یک کوچولو جمع بندی کنم بعد در خدمت جناب استاد عزیز آقای مجیدی هستیم. ببینید خب کانون اتومبیل رانی نود سال قدمت داره. کانون اتومبیل رانی در جهانگردی این نیست که ما بگیم ما گردشگری رو بلد نیستیم نمیدونیم تازه کاریم. سالیان سال این گردشگری مثل خون در رگ های ما هست. و منم باز هم تاکید می کنم همه چیز به گردشگری ربط داره. اتاق بازرگانی ایران ۱۴۰ سال قدمت داره. ینی اتاق ایرانی که الان ما اینجا هستیم ۱۴۰ سال قدمت داره. سالیان سال تجار و بازرگانان با خودشون کالا بردن کالا آوردن داد و ستد های بین المللی داشتن همه اینا به نحوی توسعه گردشگری بوده. شناساندن جاذبه های گردشگری ایران بوده. ببینید ما در حال حاضر خداروشکر خیلی از کار ها رو جلو بردیم. در حال تشکیل فدراسیون گردشگری هستیم و مصوبه هیئت ریسه اتاق ایران رو گرفتیم که با وضعیت موجود از همه عزیزان دعوت می کنیم که حضور داشته باشن. این فدراسیون گردشگری بقول جناب آقای تیموری عزیز میاد.

(آقای دکتر مجیدی) - مدیر پروژه تحقیقاتی

@ بسم الله الرحمن الرحيم. سلام مجدد خدمت عزیزانی که با تاخیر در جلسه تشریف آوردن. جلسه بسیار خوبی بود. از دوستانی که در فضای مجازی پیوستن به جلسه هم عذر خواهی می کنیم. خب یه مقداری هم ما سهل انگاری انجام دادیم. جناب آقای ملکی زیاده. ما چند هفته از فضای کرونایی دنیا همیشه عقبیم. موج شیشم دوستان ساده می گیرن نگیرن انشا الله که کمک بکنن در ضمن این که جلسات رو برگزار میشه رعایت بشه که خدای نکرده هفته های آینده خبرای ناگواری رو از غیاب دوستان در جلسات نشنویم. به همین جهت معمولا جلسات رو یک آنتراکتی داده میشه ولی خب اینجا هم فضا بسته بود و هم در واقع طولانی ولی اونقدر مهم بود که ما نفهمیدیم ۱۲۰ دقیقه چجوری گذشت. خب

آقای عبد الملکی نکاتی رو جمع بندی کردن. من در کلان عرض بکنم که نکات همه یادداشت شده ضبط شده. در جمع بندی مباحث استفاده خواهد شد ولی در یک نگاه کلی میخوام عرض بکنم دوستان در سه محور کلان مفهولی، آسیب شناسی روند گذشته و آینده پژوهی راه پیشرویی بوده. در حوزه توسعه پایدار که بسیار بحث مهمی هست من بشارت بدم به دوستان که در این زمینه اقدامات خوبی شده. خانوم دکتر نیک بین هم که آقای عبد الملکی از شما تشکر کردن تشریف نداشتین باشگاه گردشگری فرهنگی پایدار یونسکو شکل گرفته با همه دغدغه‌ها که با یک رویکرد بینا رشته‌ای در دانش گردشگری و رویکرد بینا بخشی در حوزه سند گردشگری و کسب و کارهای وابسته مقوله توسعه پایدار رو و حفظ این موارد برای آیندگان ضمن بهره برداری در زمان حاضر استفاده بشه. در این برنامه توسعه هفتم هم سعی خواهیم کرد که محور کار همین مقوله توسعه پایدار باشه البته اتاق به عنوان پارلمان بخش خصوصی آقای دکتر قاسمی در ابتدای جلسه دو مطالبه رو مطرح کردن. یکی این که پیشنهاد های اتاق در قالب افزایش بهره‌وری و توسعه صادرات باید باشه. لذا همه موضوعات رو چه در پرسشنامه‌های آینده چه در جمع بندی که خانوم دکتر بیشمی انجام خواهند داد به این حوزه باید توجه بشه که در واقع کارفرما هم مطالبش انشالله عملیاتی بشه. خب من محور ها بسیار زیاده شاید ده بیست محور که خانوم دکتر بیشمی نوشتن ۱۶ تا ۱۷ هم خودم نوشتم. اجمالا تلاش ما باید در برنامه هفتم توسعه این باشه که تعبیر یکی از عزیزان هم تعبیر جالبی بود. این که رویکرد ها عوض شده ولی الان اولویت کشور نیست. این که ما گردشگری رو به اولویت کشور تبدیل بکنیم هنر ما در این گزارش‌ها و سندی که باید تدوین بشه برای اسناد بالادستی سیاست های کلان برنامه هفتم خود قانون برنامه هفتم و احکام. که خوشبختانه اقدامات پیش‌دستانه به یک معنا پیشگیرانه دوستان ما در اتاق و همتی که کمیسیون و مرکز پژوهش‌ها کرد و دوستان ما در دانشگاه تهران روسای پژوهشی گردشگری و باشگاه گردشگری فرهنگی پایدار انجمن ایرانی همکاری با یونسکو و دوستان دیگری که در این زمینه همت کردند، سبب خواهد شد که این رویکرد رو انشالله غالب بکنیم و بتوانیم لاقلاً اگر در واقع برنامه هفتم کل اهدافو محقق نکنه که خب دوستان یه مقداری هم نامیدانه نسبت به برنامه‌های شیش‌گانه قبل صحبت کردن درسته. ولی من بر این باورم که روند تکاملی نسبت به دو دهه گذشته کاملاً مشهوده. الان طالبان و مشتاقان این مباحث هم در سطح افکار عمومی هم در سطح افکار نخبگانی زیاد شده. من خودم سال ۸۰ تا ۸۶ به عنوان سفیر و نماینده ایران در یونسکو بودم و عدد یک رقمی ثبت جهانی رو به عدد دو رقمی رسوندیم. به مرز ۱۸ تا ۱۹ تا که الان ۲۴ تا شده و دو تاس فقط دو سه تاس زنجیره هست هیچ موقع

فکر نمی کردیم. الان هر استانی که من میرم سوال میشه از این موضوع. و گردشگری اینا هم مستحضریه. گردشگری میراث پایه است. ینی بحث توسعه پایداری که مطرح میشه ینی حفظ این مقادیس برای بهره برداری در اقتصاد گردشگری در زمان حاضر و حفظش برای آیندگان. بر این اساس من معتقدم که کارای خوبی شده الان مثلا در همین دوره جدید مدیریت دانشگاه تهران که محل خدمت بنده هست. خب رئیس محترم دانشگاه دو کار کرد. اولین کاری که کرد دانشکده حکمرانی دوم دانشکده گردشگری که چند روز پیش هم بزرگان گردشگری کشور در دانشگاه تهران خدمتشون بودیم که چه کنیم. که در واقع در این حوزه هم پیشرانی صنعت گردشگری و دانش گردشگری خودشو نشان بده. من بیش از این مصدع نمیشم. همه این نکاتی که برای این که در واقع حقی تضییع نشه هم یادداشت شده هم ثبت و ضبط هست و انشاالله این ها منعکس خواهد شد.

۱-۳-۳ تجزیه و تحلیل کمی داده‌ها کمی مرحله اول

بر اساس داده‌های بدست آمده از جلسه خبرگان کانونی مرحله اول، میانگین شاخص‌های مورد ارزیابی بر اساس جدول زیر مشخص گردید. بر این اساس الزامات سیاسی از بالاترین سطح میانگین بر اساس طیف لیکرت برخوردار بود. سپس تصویب برنامه و نحوه نظارت در گام‌های بعدی قرار دارند.

Ranks

	Mean Rank
جایگاه گردشگری	۱,۵۸
فرایند تصویب	۳,۰۸
تعیین اهداف	۴,۲۵
تدوین برنامه	۵,۰۰
تصویب برنامه	۵,۷۱
اجرای برنامه	۵,۰۴
نحوه نظارت	۵,۵۸
الزامات سیاستی	۵,۷۵

Test Statistics^a

N	۱۲
Chi-Square	۳۰,۹۰۸
df	۷
Asymp. Sig.	.۰۰۰

a. Friedman Test

۳-۳-۲ تجزیه و تحلیل داده‌های مرحله دوم

پس از اتمام جلسه که به دو صورت آنلاین و حضوری برگزار شده بود فایل پیاده‌سازی شده در ۲ قسمت ۱- فایل کلی ۲- فایل مطالب و صحبت‌های هر شخص به تفکیک بر اساس شماره‌های تماس در واتساپ برای حضار ارسال شد. و مباحث منجر به پرسشنامه دوم و جلسه دوم برای تکمیل اطلاعات در تاریخ ۲۲ اسفند ۱۴۰۰ گردید.

به نام خدا

کارشناس گرامی، با سلام

این پرسشنامه بدون نام و صرفاً به منظور انجام پژوهشی با عنوان «تدوین احکام پیشنهادی بخش خصوصی در حوزه گردشگری جهت درج در برنامه هفتم توسعه ج.ا. زیر نظر کمیسیون گردشگری و کسب و کارهای نوین اتاق بازرگانی صنایع معادن و کشاورزی ایران» تهیه شده است. پیشاپیش از اینکه با پاسخ‌های دقیق خود ما را در انجام هرچه بهتر این تحقیق یاری می‌کنید، کمال تشکر را داریم.

ویژگی‌های فردی

۱	جنسیت	۱-مرد ☐ ۲-زن ☐
۲	تحصیلات	۱-کارشناسی ☐ ۲-کارشناسی ارشد ☐ ۳-دکتری ☐
۳	نوع فعالیت	۱-بخش دولتی ☐ ۲-بخش خصوصی ☐ ۳-دانشگاه ☐
۴	سابقه فعالیت گردشگری	۱-زیر ۲ سال ☐ ۲-بین ۲ تا ۵ سال ☐ ۳-بین ۵ تا ۱۰ سال ☐
۵	میزان آشنایی با برنامه‌های توسعه در حوزه گردشگری	۱-زیاد ☐ ۲-نسبتاً زیاد ☐ ۳-متوسط ☐ ۴-نسبتاً کم ☐ ۵-کم ☐

لطفاً نظرات خود را در ارتباط با سوالات زیر با زدن گزینه‌ی مناسب مشخص فرمایید:
اهمیت انواع گردشگری با توجه به وضعیت موجود و افق دید ۵ سال آینده در برنامه توسعه

تاکید بر این انواع گردشگری برگرفته از استاد کتابخانه ای و مصاحبه ها و پیاده سازی فاز اول کار میدانی پروژه می باشد .

سوال	زیاد	نسبتاً زیاد	متوسط	نسبتاً کم	کم
گردشگری سلامت در همه ابعاد - پزشکی ، تندرستی ، طبیعت درمانی و	☐	☐	☐	☐	☐
گردشگری دریایی و ساحلی	☐	☐	☐	☐	☐
گردشگری مذهبی (اسلام و جاذبه های ادیان توحیدی در ایران)	☐	☐	☐	☐	☐
گردشگری روستایی	☐	☐	☐	☐	☐
گردشگری فرهنگی	☐	☐	☐	☐	☐
گردشگری جامعه محور CBT	☐	☐	☐	☐	☐
اگروتوریسم (گردشگری کشاورزی)	☐	☐	☐	☐	☐
گردشگری ورزشی	☐	☐	☐	☐	☐
اکوتوریسم ، ژیتوتوریسم	☐	☐	☐	☐	☐
گردشگری علمی مانند گردشگری با علایق ویژه و معادن	☐	☐	☐	☐	☐
و ...					
سایر انواع گردشگری با ذکر نام					

- نظرتان روی موضوع تشکیل نظام گردشگری در کشور و آرایه این موضوع در برنامه هفتم

- نظرتان روی موضوع برون سپاری فعالیت های گردشگری به اصناف و انجمن های تخصصی تشکیل شده

کارشناس گرامی در صورتی که نقطه نظر تکمیلی در خصوص آسیب‌های برنامه‌های گذشته توسعه کشور و الزامات

سیاستی پیشنهادی جهت برنامه هفتم توسعه دارید، بیان فرمائید:

- آسیب‌های برنامه‌های گذشته توسعه کشور:

- الزامات سیاستی پیشنهادی جهت برنامه هفتم توسعه

با تشکر تیم تحقیقاتی پروژه

اسفند ۱۴۰۰

در جلسه دوم

با طرح پرسشنامه

- جلسه دوم پروژه مطالعاتی برنامه هفتم. کمیسیون گردشگری اتاق بازرگانی

تاریخ: ۱۴۰۰/۱۲/۱۸
شماره: ۵/۱۹۱۲۵
پیوست: ندارد

اتاق بازرگانی، صنایع، معادن و کشاورزی ایران

Iran Chamber of Commerce, Industries, Mines & Agriculture

اتوماسیون اداری

با سلام و احترام؛

ضمن آرزوی سلامتی و توفیق روز افزون برای جنابعالی، از شما دعوت می شود در جلسه هیئت نمایندگان کمیسیون گردشگری و کسب و کارهای وابسته اتاق ایران حضور به هم رسانید. بی شک حضور شما بر غنای هر چه بیشتر جلسه خواهد افزود.

دستور جلسه:

- ارائه پیشنهادات در خصوص تدوین احکام پیشنهادی بخش خصوصی در حوزه گردشگری جهت درج در برنامه هفتم توسعه جمهوری اسلامی ایران با حضور تیم پژوهشی طرح
- ارائه قوانین و دستورالعمل های مغل بخش گردشگری کشور
- ارائه راه کارهای همکاری و تعامل کمیسیون گردشگری اتاق و دانشکده گردشگری دانشگاه تهران
- ارائه پژوهش با عنوان راهکارهای افزایش تاثیر هوش تجاری بر مدیریت ارتباط با مشتری با هدف افزایش مزیت رقابتی در دفاتر خدمات مسافرتی توسط مجری طرح

زمان: یکشنبه مورخ ۲۲ اسفند ساعت ۱۴ الی ۱۶

مکان: سالن جلسه طبقه چهارم ساختمان جدید اتاق ایران

علی اکبر عبدالملکی
رئیس کمیسیون گردشگری
و کسب و کارهای وابسته

جهت ارتباط، با دبیر محترم کمیسیون گردشگری آقای عباس نیک زاد با شماره ۸۵۷۲۲۴۵۱ تماس حاصل فرمایید.

بدون مهر برجسته فاقد اعتبار می باشد

تهران، کدپستی ۱۵۸۳۴۴۸۴۹۹، خیابان طالقانی، نبش خیابان شهید موسوی (فرصت)، شماره ۱۷۵، صندوق پستی ۴۶۷۱-۱۵۸۷۵

تلفن: ۸۵۷۲۴۰۰۰۰ فکس: ۸۵۷۲۲۲۲۳ www.iccima.ir email: info@iccima.ir

تاریخ: ۱۴۰۰/۱۲/۱۸

شماره: ۵/۱۹۱۲۵

پیوست: ندارد

اتاق بازرگانی، صنایع، معادن و کشاورزی ایران

Iran Chamber of Commerce, Industries, Mines & Agriculture

اتوماسیون اداری

باسمه تعالی

سال تولید؛ پشتیبانی‌ها، مانع‌زدایی‌ها

- جناب آقای جمشید حمزه زاده ریاست محترم جامعه هتلداران ایران
 جناب آقای ابراهیم پور فرج ریاست محترم جامعه تورگردانان ایران
 جناب آقای حرمت الله رفیعی ریاست محترم انجمن دفاتر خدمات مسافرتی ایران
 جناب آقای محسن حاج سعید ریاست محترم کانون انجمن های صنفی راهنمایان گردشگری ایران
 جناب آقای علی صدرنیا ریاست محترم جامعه راهنمایان تور ایران
 جناب آقای محمد جهانگیری ریاست محترم انجمن خدمات بین المللی سلامت ایران
 جناب آقای ناصر رضایی ریاست محترم پژوهشگاه میراث فرهنگی و گردشگری
 جناب آقای داود هومنیان ریاست محترم دانشکده گردشگری دانشگاه تهران
 جناب آقای سعید صیفی ریاست محترم انجمن شرکت های نمایشگاهی بین المللی کشور
 جناب آقای حسن انصاری ریاست محترم گردشگری الکترونیک ایران
 جناب آقای نیما آذری ریاست محترم انجمن موسسات آموزشی گردشگری
 جناب آقای مسعود فاضل ریاست محترم انجمن متخصصان گردشگری ایران
 جناب آقای فرید جواهرزاده ریاست محترم انجمن علمی طبیعت گردی ایران
 جناب آقای مازیار آل داوود ریاست محترم جامعه حرفه ای اقامتگاه های بوم گردی ایران
 جناب آقای حمید ذوالانواری ریاست محترم انجمن صادرکنندگان صنایع دستی کشور
 جناب آقای مهدی نیک زاد مدیرعامل محترم شرکت مادر تخصصی ایرانگردی و جهانگردی
 جناب آقای حمید طالقانی مدیر محترم موزه روستایی گیلان
 جناب آقای علی جیرفتی مدیرعامل و رئیس هیات مدیره شرکت توسعه گردشگری
 جناب آقای خسرو ابراهیم نیا ریاست محترم اتحادیه تالار پذیرایی و تجهیز مجالس تهران
 جناب آقای سید علی اصغر میر ابراهیمی ریاست محترم اتحادیه صنف دارندگان رستوران و سلف سرویس تهران
 جناب آقای محسن نظری ریاست محترم اتحادیه قهوه خانه داران و سفره خانه های سنتی
 جناب آقای فرخ مهر ریاست محترم اتحادیه هتل و هتل آپارتمان های استان تهران
 جناب آقای محمدزاده ریاست محترم اتحادیه مهمان پذیرهای استان تهران
 جناب آقای محمدرضا مجیدی ریاست محترم باشگاه گردشگری فرهنگی و توسعه پایدار یونسکو
 جناب آقای شهاب طلایی عضو محترم هیات علمی دانشگاه امام صادق (ع)
 سرکار خانم بهار بیشمی عضو محترم هیات علمی پژوهشگاه میراث فرهنگی و گردشگری
 سرکار خانم مهنا نیگبین عضو محترم هیات علمی دانشگاه آزاد اسلامی
 سرکار خانم زینب اسماعیلی پژوهشگر محترم در حوزه گردشگری

بدون مهر برجسته فاقد اعتبار می باشد

تهران، کدپستی ۱۵۸۳۶۴۸۴۹۹، خیابان طالقانی، نشانی خیابان شهید موسوی (فرست)، شماره ۱۷۵، صندوق پستی ۴۶۷۱-۱۵۸۷۵

تلفن: ۸۵۷۳۰۰۰۰ فکس: ۸۵۷۳۳۳۳۳ www.iccima.ir email:info@iccima.ir

مباحث مطرح شده در جلسه اسفند ۱۴۰۰ - مکان کمیسیون گردشگری و کسب و کارهای اتاق بازرگانی

بهار بیشمی همکار اصلی طرح : ممنون از کمیسیون گردشگری اتاق بازرگانی ایران بابت موضوع این پژوهشی که قراره تیم ما انجام بده. موضوع پژوهشمون تدوین احکام پیشنهادی بخش خصوصی در حوزه گردشگری هست. برای اینکه در برنامه هفتم توسعه درج بشه. امسال برای اولین بار به همت اتاق و کمیسیون گردشگری بخش خصوصی قرار شد که تو احکام برنامه های پنجساله توسعه حضور داشته باشه نظرات خودشو ارائه کنه و صرفاً فقط نظرات بخش دولتی نره توی قانون برنامه هفتم. برای همین این موضوع به سرپرستی آقای دکتر مجیدی استاد دانشگاه تهران به عنوان مدیر پروژه ما در خدمتتون هستیم و کار های راند اول پرسشنامه رو ما جلسه دی ماه انجام دادیم و افراد به عنوان روسای اصناف بخش خصوصی در بخش خدمات مسافرتی هتلداری آموزش روسای کمیسیون های استانی و غیره حضور داشتن و ما راند اول پرسشنامه رو با هم جلو بردیم. تو راند اول پرسشنامه موضوع به این شکل بود که ما پرسیدیم ازشون که برنامه های قبلی توسعه همین آخرین برنامه که برنامه ششم بود رو چجوری تحلیل میکنید؟ ۱۲ تا سوال بود ما اون ۱۲ تا سوال رو روی فریدمن بردیم اولویت بندی کردیم نظرات رو جمع بندی کردیم و افراد اومدن به صورت شفاهی گفتن که فکر میکنن که توی برنامه هفتم توسعه کدوم اولویت و کدوم موضوع گردشگری اگر بیشتر بهش توجه بشه با توجه به وضعیت موجود کشور میتونه تاثیر گذاری بیشتری داشته باشه. و این پرسشنامه ها کاملاً بر اساس اصول علمی و روش تحقیق و متدولوژی هایی که تو دنیا وجود داره پیاده سازی شد از توش کد گذاری شد شاخص ها در اومد و دوباره برای افراد ارسال شد و پاسخ ها رو دریافت کردیم بر اساس پاسخ ها و اسناد و مدارکی که ما توی این چن سال کار کردیم مخصوصاً یه پروژه پژوهشی بود برای سازمان توسعه صادرات و همینطور کار هایی که توی معاونت گردشگری و جاهای دیگه انجام شده. اولویت های اول این موضوع کاملاً استخراج شده و توی موضوعاتی که ما قراره کار بکنیم این هارو من به صورت موضوعی آوردم. این پرسشنامه رو قسمت اولش رو که ویژگی های فردی هست که خب فقط باید تیک بزنی که مشخصات خودتون چیه؟ اون رو اگر انجام دادید من برم روی سوالاتش.

رو سوالات طبق مواردی که تو کشور وجود داره و پتانسیل های فعلی به ما بگید که به نظر شما گردشگری سلامت تو تمام ابعادش چقدر میتونه اهمیت داشته باشه تو ۵ سال آینده این رو تیک بزنی کنارش. موضوع گردشگری سلامت رو

بفرمایید که تو همه ابعادش تو برنامه توسعه آینده ما توی برنامه ۵ ساله کدوم یکی از این طیف لیگرت رو میتونه به خودش اختصاص بده. اول شما به نظر من سوال ۶ تا ۱۶ رو بخونید بعد ینی گردشگری دریایی و ساحلی گردشگری مذهبی گردشگری روستایی گردشگری فرهنگی گردشگری جامعه محور گردشگری کشاورزی گردشگری ورزشی اکوتوریسم یا ژئوتوریسم گردشگری هایی که حالت علمی داره علایق ویژه و معادن و مواردی که ما ندیدیم توی این موارد به عنوان انواع گردشگری مٹ گردشگری خوراک گسترده‌نومی موارد دیگه رو اونایی که ما ندیدیم تو این موارد رو کنارش یادداشت بکنید. بر اساس این از سوال ۶ زیاد نسبتا زیاد متوسط رو بزنی که ما بتونیم تو اون اولویت بندی ها اون پروژه شاخصی که باید تو برنامه هفتم تو احکام بیاد رو شناسایی بکنیم.

مثلا تو برنامه شیشم ما برای **گردشگری دریایی** حکم داشتیم هم برای سواحل مکران هم برای حوزه دریای خزر خلیج فارس و دریای عمان کاملا به حکم تو برنامه ششم بود. اهمیت زیاد نسبتا زیاد متوسط ینی شما اگر مثلا هر کدوم ازینارو زیاد یا نسبتا زیاد بزنی تو مجموع پرسشنامه امروز و پرسشنامه های دیگه ای که برای نسا چیز میشه ما اولویت های کلان رو در میاریم برای برنامه هفتم. یا مثلا گردشگری مذهبی هم تو برنامه ششم بود. روستایی اصن برای حکم داشتیم ولی طبق گزارشاتی که مثلا ارائه شد تا یجایی هم برنامه ششم تونست به اون اهدافش برسه و اون ها رو در قالب پروژه ها و برنامه های دیگه انجام بده ولی برای برنامه هفتم میتونیم اون رو استمرار بدیم و میتونیم موارد دیگه ای رو بهش اضافه کنیم. ۱۶ هم که سایر انواع هست هر مواردی که احساس میکنید ما ندیدیم تو کار حتما تو قالب موضوعی بهش اضافه بکنید. **گردشگری خوراک** رو تو فرهنگی دیدیم ولی مجزا هم میتونید بنویسید. خب اگه تا ۱۶ رو جواب دادید من موضوع ۱۷ رو به توضیح کوچیکی روش بدم. جلسه قبلی که تو اتاق داشتیم و همینطور جلسات زیادی که تو این موضوع برقرار شده اینه که چرا گردشگری مٹ نظام مهندسی کشاورزی مٹ نظام مهندسی ساختمان مٹ نظام پزشکی نظام پرستاری ما به **نظام گردشگری** نداریم. موضوعی بود که جلسه قبل آقای عقدایی خیلی روش تقریبا فک کنم به ۲۰ دقیقه ای صحبت کرد و من پیاده سازی کردم موضوع رو وقتی بعدش اومد این موارد رو بررسی کردیم دیدیم که مرکز پژوهش های مجلس هم داره رو نظام گردشگری کار میکنه و همینطور بخش خصوصی تو اصناف و موضوعات دیگه. فک میکنید داشتن نظام گردشگری و این که ما اینو ببریم تو برنامه هفتم و روش کار بشه و برنامه هاش نوشته بشه چقدر به نفع کل

ماهیت موضوع گردشگری تو کشور ما میتونه باشه و اصن نیازی هست به این موضوع یا به همین شکلی که فعلا داره کار میشه موارد رو جلو ببریم.

آقای براهیمی: + الان کشاورزهاون نظام مهندسی کشاورزی داریم. ولی در گردشگری و کسب و کارهای وابسته داشته باشیم ساماندهیش برنامه ریزیش هدایتش اصن شناخت بانک اطلاعاتش هدفمند کردنش اولویت هاش. شما الان آقای دکتر عبدالملکی برید صنعت و معدن این اولویت‌ها رو به شما میگن. کسی که واجد احراز شرایط تخصصی هستش باید یک نظام گردشگری تعیین بکنه و یک سوابقی تجربه ای آموزشی داشته باشه. مخصوصا که دولتی نیست. مهم ترین حسنش اینه که دولتی نیست. ولی بعد یه سوال ما باید بعدا نگاه کنیم که نسبتش با اتاق چجوری میشه. ببینید هر جا نظام صنفی شکل بگیره اینا بعد ها اختیار مجوز و خیلی از کارای دیگه دارن بعد ما اون نسبته رو باید ببینیم که آیا با اومدن همچین مثالی ما در کجای کار هستیم. الان برنامه ششم این اجازه رو به ما داده. چون ما خیلی از تشکل‌های موازی رو ساماندهی کنیم. ینی اینو به اتاق داده خب وقتی شما نظام گردشگری رو پذیرفتید این دیگه اصن موضوعیت نداره. اون نظام صنفی گردشگری رو خودش ساماندهی میکنه مجوز میده تایید میکنه کارگاه میداره آموزش میده جهت میده. من یه مقدار نگران اون افق آیندشم که در واقع چجوری میشه که ما یک نظام گردشگری داشته باشیم بعد اتاق هم همین اختیارات و اقتدار رو متناسب با تعاملی که با حوزه‌های گردشگری داره.

بهار بیشمی - اتفاقا یکی از موضوعاتی که ما اینو به شور گذاشتیم این بود که این یه سری **آسیب شناسی** داره. ینی خود نظام گردشگری تاسیس کردن هم دوباره ممکنه شامل یه سری رانت‌هایی بشه روسایی بیان تو نظام گردشگری هیئت مدیره ای اصن خود اون رو هم موضوعی هست که باید به چالش کشیده بشه ینی وقتی ما همین الان اصناف بخش خصوصی داریم اصناف آژانس‌ها داریم اصناف موسسات آموزشی داریم راهنمایی هم داریم. دوباره نظام گردشگری وقتی بیاد به عنوان یه چتر مافوق این موضوع شاید یه آسیب‌هایی هم برسونه. برای همین خواستیم به سوال گذاشته بشه که اگر این کاملا رای مثبت روش بود توی برنامه هفتم بیاریم.

* تو برنامه ششم آقای دکتر عبدالملکی به اتاق اجازه دادن که تشکل‌های موازی رو اتاق بیاد ساماندهی کنه. الان تو حوزه کشاورزی تو هرمزگان جالبه که بهتون بگم ۶۵ تا تشکل سری تو حوزه کشاورزی هست. خب اتاق باید بیاد اینارو تجمیع کنه یکپارچه کنه به صورت انجمن کلی بیاد اتحادیه در بیاره. اگر این رو ذیل اختیارات و ساماندهی اتاق قرار بدن

خیلی عالی و این توان رو... ولی اگر به عنوان یک تشکیل مستقل دیده بشه بعد ها در واقع خیلی جاهای دیگه چون اونجا اساسنامه داره اختیار داره و یک استقلال نسبی داره اونجا دیگه کار کردن...

با توجه به این دوستان زحمت میکشن تا به جایی میخوان صدای بخش خصوصی رو به مجلس برسونن که در خصوص بحث برنامه هفتم توسعه گردشگری هم دیده بشه انواع گردشگری درسته یا نه؟ ما تمام زحماتمون اینه داریم تلاش میکنیم که یجوری دیگه به گردشگری نگاه کنن. گردشگری تا الان تو حاشیه بوده و اصن نگاه ویژه ای بهش نشده ولی انشاءالله با کمک عزیزان آقای دکتر مجیدی و تیمشون داریم این اتفاق رو رقم میزنیم. هر چیزی به ذهنتون میرسه بفرمایید این پرسشنامه هم بهم میریزه تهیه شده که نظرات شما جمع بندی بشه. حالا بازم هست. احساس میکنم خیلی عزیزان نیستن که جاشون خالیه که باید فرم ها پر بشه اگر صلاح بدونید امکان هست که ارسال بشه براشون که پر کنن.

- بقیه موارد رو میخوایم تا آخر بریم. روی نظام من نه همین الان صحبت کنیم ببندیم.

آقای آذری: (تشکر میکنم از دوستانی که تو این زمینه دارن زحمت میکشن. آقای دکتر مجیدی و سایر دوستان. ببینید نظام گردشگری مٹ نظام مهندسی مٹ نظام کشاورزی مٹ سایر نظام ها که وجود داره قطعاً میتونه خوب باشه. فی نفسه چنین هست. اما یک واقعیتی هستش که این رو باید خیلی مدنظر داشته باشیم. چه در نظام چه در این نظام چه در فدراسیون چه در کلمه ای در مجمع تشکل ها. ما الان تشکل هایی داریم من الان اسم نمیخوام ببرم خیلی مواقع میگن شما به چیزی رو بگی دیگران حدس بزنن ینی داری درست میگی. اصن توی سیستم گردشگری ما به نام پدرخوانده مشهور هستن. اصن همه میدونن که داریم راجب چی صحبت می کنیم. ینی در حقیقت اون شخص ظاهراً مادرزادی رئیس تشکل بوده. این خیلی بده ینی ما باید نظاممون رو آسیب شناسی بکنیم بعد نظام تشکیل بدیم. ینی این خیلی خیلی مهمه که آیا چگونه منتظر از دولت نظارت درون سیستمی میتونیم داشته باشیم. چون این نظام اگر دولتی باشه که دیگه اسمش نظام گردشگری نیست. نظام گردشگری به بخش خصوصیه ولی در عین حال نظارتش باید درون سیستمی باشه. این به مسئله. مسئله دومی که ما چندین کلمه داریم این کلمات رو باید کنترل کنیم و در حقیقت باید حیطه هاشون رو مشخص کنیم. به شکل درست خوب و من با تایید میگم که در حقیقت اتاق بازرگانی به دنبال فدراسیون هست و بود و من هم تایید میکنم این خیلی خوبه. ما باید جایگاه های اینارو بدونیم. ما تشکل ها در درون معاونت گردشگری یک چیزی دارن که توی آئین نامه وجود داره ولی هیچوقت مقاومت بوده در مقابل اجرائش به نام مجمع ملی تشکل ها. ما

داریم نه تا تشکل فعلی معاونت گردشگری مجمعی دارن به نام مجمع ملی تشکل ها ولی دولت تاکنون مقاومت داشت در مقابل رسمی شدنش. خب؟ اونو یه لحظه بذاریم کنار همون مجمع تشکل ها بعدا اومد تو اتاق بازرگانی ما کلمه ای شنیدیم به نام فدراسیون بسیار هم خوبه ولی در حالی که فدراسیون فعلا در حال برنامه ریزی هست ما الان شنیدیم و من دریافت کردم فایلشو از معاونت گردشگری که میخواد فدراسیون بزنه. من میخوام بدونم خب چی میشه آخرش ینی این کلمات موازی فدراسیون آیا یه چیز دولتییه؟ دقیقا توی اون آیین نامه فدراسیونی که دولت فرستاده دقیقا داره میگه زیر مجموعه معاونت گردشگری. خب این دیگه اسمش فدراسیون نیست. اگر این نظام هم بخواد زیر مجموعه هم حیظه هارو باید مشخص کنیم هم این که این ها باید منتظر از دولت باشه ولی سیستم نظارتی درون سیستمی باید داشته باشه. پدرخوانده ما نمیتونیم تشکیل بدیم در گردشگری. چرخش آراست چرخش شایستگی هاست. اینا نکاتییه که خیلی اهمیت داره.

-مرسی در مورد سوال ۱۸ نظرتون در مورد **برون سپاری**...

در مورد برون سپاری فعالیت های گردشگری سوال ۱۸ به اصناف و انجمن های تخصصی اینم باز موضوعی بود که تو برنامه ششم بود و خب کارایی انجام شد. همین الان هم خیلی از موارد اصن داره تو اصناف و مباحث این شکلی انجام میشه. این موضوع هم نظرتون رو بگید. حالا اگه به صورت کامنت نوشتاری یا این که میخواید میکروفونتون رو روشن کنید و موضوع برون سپاری فعالیت های گردشگری پیرو همین صحبت هایست که آقای براهیمی و آقای آذری صحبت کردن. منتهی به عنوان یه سوال مجزا هم میتونیم ما روش کامنت داشته باشیم و تو گویه ها و شاخص های پژوهشمون بیاریم. مرسی.

در مورد سوال ۱۹ ما برنامه های گذشته رو ۶ برنامه بعد از انقلاب رو تو جلسه قبلی و توی روند پژوهش ما آسیب شناسی کردیم و میخوایم بپرسیم نظرات تکمیلیتون روی سیاست های پیشنهادی روی برنامه هفتم به چه شکلی هست؟ و سوال آخر هم که الزامات سیاستی همون مباحث پیشنهادی هستش که میتونیم بنویسیم و ما توی موضوعات خودمون نیاوردیمش. مرسی.

* بسم الله الرحمن الرحيم. کیانپور هستم دبیر کارگروه توسعه بازار گردشگری. به این منظور من چن تا کامنت مهم به نظرم رسید در حوزه گردشگری. اساسا به نظر من یکی از موضوعاتی که ما متاسفانه هم سیاست گذار به عنوان بخش اصلی و هم زنجیر ذی نفعان دقت نکردن بحث **جامعه محلی** هست. ینی ما در اکثر برنامه ریزی هایی که داریم انجام

میدیم بحث جامعه محلی به عنوان میهمان رو خیلی دقت بهش نمیکنیم. اساسا توسعه پایدار زمانی شکل می‌گیره که شما بتونید این رو توی بازی بیارید. مثال براتون میزنم بعضی از محلات اصفهان که گردشگر پذیر هستن هیچ علاقه ای و هیچ میلی به پذیرش گردشگر ندارن. خب این جامعه میزبان بقول معروف اگر بقول آقای مشهدی زاده استاد عزیزمون میگه که گردشگری تجهیز مقصد این رو متاسفانه توی برنامه های قبلی پنجم و ششم اصلا دیده نشده و واقعا اگر بخواد اون پایداری شکل بگیره بایستی **نیاز ها و ضرورت های جامعه های محلی** تو این حوزه دیده بشه. دومین موضوع که خیلی مهمه به نظرم ما تو حوزه حالا دوستان که میخوان پیشنهاد بدن اساسا بحث خلاقیت رو از نوآوری تو حوزه گردشگری یک ضرورته یک الزامه و ما به سمت **گردشگری های ترکیبی** میریم دیگه. مثال میزنم اصفهان رو به عنوان یه الگو مثال بزنم. شما یه بار میرید چهل ستون بار دوم دیگه هیچ جذابیتی براتون نداره و خیلی از مقاصد گردشگری ما متاسفانه دچار رکود هستن چون ما هیچ برنامه جذابی برای کار نیاوردیم. اساسا تو حوزه سیاست گذاری باید برای **تنوع و خلاقیت و نوآوری توسعه گردشگری** تمهیداتی دیده بشه که فک میکنم جاش تو این برنامه هفتم ضرورت داره. موضوع سوم هم که خیلی مهمه و همه ما هم دیدیم **تاب آوری** هست. ینی ما بدون برنامه ریزی برای تاب آوری توسعه اساسا نمیتونیم موفق باشیم. تو این زمینه هم فکر میکنم نیاز هست که نقطه نظرات استان ها رو بگیرید چون استان های مختلف حالا مثل استان ما تحقیقاتی برنامه هایی تو این زمینه ها آماده کردن بد نیست که از این ظرفیت ها شما استفاده بکنید و بتونید یک برنامه جامع و مرجعی رو...

-خیلی ممنون مرسی. بفرمایید.

آقای پیر هادی : ... با عرض سلام و ادب خدمت دکتر های محترم. با عنوان یک محقق گردشگری. دو دهه علاقه مند بودم و بیش از ۱۰۰۰ سفر دارم دو سوم ایران رو دور زدم. و جب به وجب. و خیلی متاسفم از این که امروز میخوام این جملات رو بگم خدمت شما مخصوصا در حضور دکتر مجیدی. ما فک میکنم که اولین چالشمون این باشه که استراتژی گردشگری رو اصن ما تعریف درستی در کشورمون نداریم. بخاطر همین هم در حاشیه قرار گرفته و توجهی بهش نمیکنن. در حالی که اگر به این توجه بکنیم مٹ خیلی از کشور هایی که نفت ندارن و امروز در سطح خیلی خوبی کشور هایی مٹ مالزی کشور های دیگه. ما نه در حالی که ما یکی از کشور هایی هستیم که میتونیم از نظر تاریخی مقام دهمو داریم و از نظر طبیعت مقام پنجم رو داریم در سطح دنیا و بستر بسیار مناسبی داریم. اما وقتی این استراتژی از طرف نظام مشخص

نشده باشد ما به عنوان زیر شاخه‌ها می‌خواهیم طراحی آموزش کنیم. می‌خواهیم اینو راه اندازی بکنیم ولی همیشه این کارو کرد. تا اون استراتژی‌ها تعیین نشده باشه تعیین هر چیزی نظام گردشگری می‌خواهیم فدراسیون می‌خواهیم درست کنیم هر چیزی بخوایم درست کنیم تا اون استراتژی اصلی تعیین نشده باشه بهش نپرداخته باشن اینا بیشتر حالت شوخی پیدا میکنه و به نتیجه مطلوب نمیرسه متاسفانه و این چیزیه که به نظر من باید پیش رو گرفت تا به یه نتیجه مشترک برسیم. بعد در جزئیات متخصصین هستن همیشه تربیت مربی کرد آموزش کرد و این سلسله رو به صورت علمی و عملی پیاده کرد آقای دکتر اشاره کاملا درستی کردن. وقتی مقصد حاضر نباشه. ما الان می‌خواهیم گردشگری خوراک کار بکنیم خیلی خوب می‌گیم تو فلان روستا یه آش خاص دارن. خوب اونجا چن تا پیرزن هم هستن که خیلی هم عالی درست میکنن. خوب این باید یه گروهی باشه بره اینو مرتب بکنه تا بعد گردشگر بیاد اقامتش رو فک بکنه اون چهار مرحله ای رو که باید در گردشگری رعایت بشه تا پس نزنه محیط محلی این‌ها همش تبیین بشه اونوقت ما شاهد خواهیم بود هم گردشگری داخلی‌مون هم گردشگری خارجی‌مون به شکل شایسته ای درست میشه. عذر خواهی میکنم.

دکتر مجیدی مجری طرح : # تشکر میکنم از دبیر محترم و همکاران و کمیسیون گردشگری برای این که موضوعی رو طرح کردن. در جلسه گذشته هم بنده عرض کردم خدمت شما این به فال نیک باید گرفته بشه که بعد از ۶ برنامه بخش خصوصی و اتاق به عنوان سازمان بخش خصوصی پیش از آن که سیاست‌های کلی برنامه هفتم ابلاغ بشه و دولت لایحه اش رو بر اساس این سیاست‌ها تدوین بکنه و بفرسته برای مجلس به استقبال موضوع رفتیم. در ارتباط با استراتژی که اشاره کردن مراد از استراتژی همین سیاست‌های کلیه. تا به حال چون که بنده هم به عنوان رئیس پژوهشگاه تحقیقات راهبردی مجمع تشخیص هم یه دو ماهیش رو در خدمت دوستان هستم ثانیه به ثانیه دقیقه به دقیقه رو کلمات و واژه‌های این سیاست‌ها داره کار میشه هنوز چیزی به نام گردشگری در سیاست‌های کلی نیست. کما این که در حوزه‌های مختلف نیست. چون بخش دیگری نیست. حالا ما داریم تلاش میکنیم که در حوزه‌های مختلف اقتصاد ملی به این حوزه توجه شه. که من در جلسه گذشته با آقای دکتر قاسمی رییس مرکز پژوهش‌ها گفتیم متنی هم تهیه شد پیشنهاد دادیم که هم به مجمع تشخیص هم به مجلس هم به وزارت میراث و گردشگری و صنایع دستی پیشاپیش دوستان نامه بزنن به عنوان بخش خصوصی و درخواست بکنن که در بخش‌هایی اشاره به صنعت گردشگری و کسب و کارهای وابسته بشه. هر آنچه که دوستان الان مطرح کردن منوط هست به اینکه محلی از اعراب در این سیاست‌ها ابتدا داشته باشه بعد لایحه

دولت که تنظیم شد و مجلس هم البته روش کار خواهد کرد هنوز هم بعد مجلس هم مورد تاکید هست این موضوع مورد توجه قرار بگیره. به هر تردید این چیزی که الان دوستان دارن انجام میدن خانوم دکتر زحمت زیاد کشیدن و دوستان دیگر همراه پروژه این هست که از قاعده هرم به راس هرم بیاد. الان تا به حال هر چی بوده راس هرم تصویب کرده و اضلاع مختلف لایه میانی تحتانی گفته که شما اینارو اجرا کنید. بهترین حالت اینه که ابتدا از صف دیدگاه‌ها گرفته بشه و بعد بیاد در ستاد جمع بندی بشه. خب به هر میزان که دوستان پرسشنامه هارو دقیق تر پاسخ بدن. خب خانوم دکتر دیگه اشاره نکردن سری قبل دوستان تعهداتی سپردن که به نفع خودشونه ینی باید پاسخ بدن پاسخ ندید ما مینویسیم منتظر هم نیمونیم ینی اگر کامل گفتید کامل منعکس بشه ناقص گفتید دیگه ما در گزارش مینویسیم که این تعداد پاسخ دادند و این تعداد اینو گفتن و این متنو گفتن. گویه هایی که ما تهیه میکنیم بر اساس در واقع گزاره هایی است که دوستان مینویسند یا میگویند. لذا که هر میزان این ضعف پژوهش در کشور ماست که ذی نفعه دستگاه هاست. مثلا میگه آقا مرکز پژوهشها معاونت پژوهشی میزازه آخر سال بودجه کم آوردن از اینجا مشکلات دیگر رو حل کنه. خوب به هر میزان که ما کارهای میدانی ما قوی تر بیاد نگاه بخش خصوصی در این برنامه بیشتر منعکس خواهد شد. نیامد دیگه اتاق و کمیسیون و دوستان و پروژه کارشون رو انجام دادن. حالا یه بار دیگر هم در روز های پایانی ۱۴۰۰ دوستان خواهند فرستاد انشاالله که دوستانی که از فضای مجازی هم مرتبطن ۳۳ تا اتق پای کار بیان نه تنها اتاق بازرگانی اتاق تعاون اتاق اصناف دیدگاه هاشون رو بیان کنن. این یه فرصت استثنائیهست. بعد هم چون چن سالی توفیق دارم به عنوان کمیسیون یکی از استان ها و خود اتاق و مجموعه های مختلف به یه معنا نماینده بخش خصوصی تو این استان ها هستم. اولاً چون خودم معلم هستم دانشگاه تهران دیگه روحیات من خیلی دولتی به این معنا نیست. حالا خب یه الزاماتی کارای حاکمیتی و حکومتی داره که اون هارم ما سعی میکنیم رعایت بکنیم ولی صدای دوستان رو سعی کنیم حداقل یک هادی رسانایی باشیم برای انتقال. این که خیلی مثلا ما بگیریم خب ممکنه بگن خب آقا ما که نشنیدیم از بخش خصوصی. به هر میزان کمیسیون اتاق اتاق های استانی کمیسیون های استانی فعال تر باشن فعلا تشکر. در رابطه با پرسش ۱۷ که خانوم دکتر آوردن نظام گردشگری خب اگه این قانون بشه که مٹ سایر نظام ها دیگه اون قانونش انجام خواهد شد. این که حالا دوستان دغدغه دارن نسبتش با اتاق چی میشه با تشکل چی میشه بله این یه سری تصوراتی هست که ممکنه یک پدرخوانده هایی شکل بگیره رانت هایی شکل بگیره که البته در رابطه با کسب و کارها که مستحضرید از ۱۸ اسفند ماه

بحث تسهیل مجوزات هست که این خیلی از این ایستگاه‌های صدور مجوز رو وظیفه داره دولت که جمع بکنه و این اوضاع حاکمیتیست دست دولت هاست. ولی این که نظام شکل بگیره. الان خب نظام‌ها وجود داره اتاق هم هست اونقدر ماموریت‌ها متنوع و متکثره ماموریت اتاق چیز دیگه‌ریست. اینجا پارلمان بخش خصوصیت. اونا بخش‌های مختلف بخشیت اینجا بازرگانی کشاورزی معدن صنعت الانم که دوستان گردشگری مدعی هستن که باید به انتهای اتاق واژه گردشگری هم اضافه بشه یا مثلا اتاق گردشگری شکل بگیره یا فدراسیون گردشگری شکل بگیره. در هر صورت این کار یه دسته‌ای هم الزاماتی داره هم نقاط قوت و ضعفی هم فرصت‌ها و چالش‌ها. بنابراین الان خب فراتر از پیشنهاد دوستان دوستان ما در مرکز پژوهش‌های مجلس تو این پروژه کار میشه. این طرح تهیه خواهد شد یا لایحه میشه بنابراین اون موقع که تو صحن مجلس اومد و تصویب شد و حالا کی به این مجلس یازدهم قد بده چون که این به این سادگی نیست. حداقل این که استراتژی رو تو این دوسال خواهند زد. به هر میزان که دوستان اطلاعات دقیق تری بدن من به نظر میاد که خروجی اون مصوبه دقیق تر خواهد بود. این پروژه هم من به نظرم میاد که هرچند خیلی محدود طراحی شده بود برای اهتمام همکاران ما با محوریت خانم دکتر و خانوم دکتر نیک بین و دوستان دیگر زحمت کشیدن که این ملاحظاتی که دوستان مطرح میکنن اگه من برخی از کلید واژه‌ها رو هم جداگانه خودم یادداشت کردم که اینارو تا یه حدی بتونیم در لابلای برخی از واژه‌ها جا بدیم. یه نکته پایانی هم که خدمت شما عرض بکنم که اشاره‌ای هم به کیس و مورد مطالعاتی اصفهان گفتن که البته در پرسشنامه هم در بند ۱۱ **گردشگری جامعه محور** آورده شده این نکته هست که گردشگری پایدار مشکل اصلی کشور ماست. یعنی امروز و فردا ضربات مهلکی رو بر حوزه طبیعت ما در این سافاری‌هایی که ما الان تو لوت شاهد هستیم. جنگل رو ببینید که نابود تمام عیار. که تازه دولت سیزدهم فهمیده که سواحل باید آزاد بکنه برن از گیلان شروع کنن تا گلستان ببینن که چه خبره تو جنگل. اگر عکس‌های ماهواره‌ای گوگل مپ رو نگاه کنید وحشتناکه. یعنی من موقعی که پرونده هیرکانی رو در یونسکو داشتیم دنبال میکردیم و ثبت جهانی اگر من میدونستم چنین بلایی سر هیرکانی در آوردن من خودم تردید داشتم در انجامش. لوط هم همینجوره. الان شما تشریف دارن سیستان و بلوچستان ما همایش سوم گردشگری بیابان لوط رو دومیش ۱۴۰۲ اولیش ۹۸ بیرجند ۱۴۰۰ زاهدان سومیش در خراسان جنوبی برگزار خواهد شد. خب یکی از همکاران ما آقای دکتر مقصودی استاد دانشگاه تهران رئیس پایگاه لوطه. ده دقیقه فقط پای صحبتشون بشینید. عزا گرفتن که آقا چجوری همین جمعه جوانان سه استان رو بسیج کردن تو لوط که فقط پلاستیک زباله. فقط

زباله رو جمع کنن. این که ماشین‌ها رو ما بی حساب کتاب وارد لوط کردن این خدمت به گردشگری طبیعت نیست. جنگل از این طرف داریم نابود میکنیم. بنابراین ما یک مسئولیت اجتماعی هم داریم. حالا این پروژه‌ها انجام بشه نشه منعکس بشه ما واقعا باید یه کاری بکنیم. کار دولت هم نیست. ینی باید الان خود اتاق مدعی باشه برای **گردشگری پایدار**. چون به همه حوزه‌ها رو داره چی؟ زندگیش امروز فردای ما. مثلا اب ما مسئله مسکن ما الان شما میبینید فرونشست زمین رو همین جاده چالوس. الان بستنش. الان احساس میکنن که اگر ادامه پیدا بکنه. خود تهران که امروز هلیکوپتر هارو تو بالا تهران دیدید این مانور زلزله ۶ و نیم ریشتره. خب زلزله از این طرف. فرونشست زمین از سمت دیگه آسیب‌هاییه. بنابراین این پروژه یک پیش درآمدی هست بر پایداری تاب آوری و بحث‌های دیگه که دوستان مطرح کردن. لذا من خواهشم از شما این هست که این پرسشنامه رو خودتون قبلا در جلسه پر میکردید ولی کمک بکنید که هرچی داده‌ها دقیق تر منعکس بشه و گزارشی که تقدیم اتاق خواهند کرد یه گزارشی باشه که شما بعد اگر شنیدید بگید بله برخی از مطالبات ما توش هست. نگید که بعد مثلا ما حرف داشتیم جایی منعکس نیست. خب ما اجبار که نمیتونیم بکنیم. یه پروژه پژوهشی هست در حد مقدمات احترامی دوستان قائل میشن و پرسشنامه‌ای ارسال میشه. خب من بیش از این مصدع نشم من به نظرم میاد که دیگه این فاز باید جمع کنه دیگه ینی ما تا آخر فروردین ماه باید گزارش نهایی تحویل بشه. بنابراین تو این زمینه هر نکته‌ای تو استان‌ها جاهای مختلف هست خانوم دکتر بیشمی ما آماده هستیم این‌ها رو انشاءالله در این گزارش نهایی بکنیم و تقدیم اتاق و اتاق هم تقدیم دولت و حوزه‌های ذی ربط بکنه.

* تو حوزه معدن نظام صنفی معدن تو هرمزگان شکل نگرفت. در حوزه روستا گفتن مجوز گرفتن. مجوز همون زمانی هست که نظام مهندسی معدن استان هم شکل گرفته. یک تشکیلات و ساختاری طراحی کردید. مجوز آهن هم که گرفتن دوتا کمیته داره اون نظام مهندسی یک آقایونی هستن که احراز درواقع صلاحیت مالی دارن. دو آقای دکتر مجیدی رفتن آیین نامه‌ای نوشتن فقط کسی که یا باید مدرک کارشناسی مرتبط با مهندسی زمین شناسی و معدن و اینا داشته باشه که بیاد درخواست معدن کنه. یا این که بگه من سرمایه گذارم من بخوام هتل بسازم. من شما به من اجازه بدید هتل رو بسازم من آدم کاردان و گردانندش رو مدیرشو بیارم بذارم. نظام مهندسی معدن رو مراجعه کنید به خودم گفت. آقا من ده سال معدن شن و ماسه داشتیم. ببخشید گفت رابطه. چون آیین نامه دارن. فقط کسی میتونه تو بحث معدن من بعد فعالیت کنه که تحصیلات تخصصی و عضو نظام مهندسی معدن باشه. ینی از این مثال بدتر. هر جلسه آقای دکتر یه مبلغ

کلانی ازت بگیرن که آقایون دور هم بشینن یه تصمیم بگیرن. ببینید ما به ظاهر بعضی از این واژه‌ها خیلی زیباست. تو متن کار بری یه هفت خوان رستمی درست میکنن جلو خودمون من یه مجوز شن و ماسه ۴۵ روزه گرفتم وقتی اینا تشکیل شدن دو ماه و ۱۰ ۱۵ روز با همه ارتباطاتی که داشتیم آقایون رو جمع کردیم که اول احراز صلاحیت کنن دو رفته پرینت بانک هم گرفتم اصن خیلی مسخرست که یه تاییدیه تمکن مالی دادن. بعد بردم دو دستی به سازمان صمت دادم. من معتقدم که یکمی تجربه واقعی نگاه کنیم. اینا بعضیاشون در واقع دکون دکه بعضیا مانع تولید بعضیا این ساختمون اینکارارو ما باید چجوری پولشو بدیم. رفتیم برای جلسه من کارت کشیدم ۳۰۰ تومن. ببخشید الان باید طرف عضو اتاق من بشه زورش میاد سالی ۳۰۰ تومن بده. ینی ما اینارو نگاه کنیم. یه امام جمعه داشتیم یه حرف قشنگی زد هیچوقت یادم نمیره. کلی صحبت کردیم گفت آقا من نمیتونم هیچ کمکی نمیتونم ولی قول بهتون میدم آقای که بعد شد مرکز استان نمایندگی مقام معظم رهبری ولی بهتون قول میدم هیچوقت اتاق شما نخوام. من نه پول دارم نه کمکی میکنم ولی این اطمینان رو میدم. بابا غیر از تشکل ما که تو پارلمان بخش خصوصی هستیم کسایی که گذرشون به این تشکله که مردم نهاده میخورن یه هفت خوان شبه دولتی درست کردن دوز و تشکیلات و فلان. گفت حدود ۷۰ روز توی نظام مهندسی دوتا استعلام میخواستم یکی خارج از کشوره یکی نبود یکی پیداش شده. دو تا هزینه هم از بنده گرفتن بعد بردن. بعد دوباره همون کاری که نظام صنفی معدن استان کرده اگر کوچکترین مغایرتی باشه ثبت رد میکنه. ببینید اینا اگر پل ارتباطی باشن تسهیل کننده باشن واقعا یه مسئولیت دیگه. فردا کلی کسب و کارای ما تولیدیه دیگه حالا کسایی هستن تو خونه دارن کارای صنایع دستی میگن. شما وام میخوای؟ میگه برو تاییدش کن. تاییدش کنه ینی چقدر؟ ینی ۵۰۰ تومن پول. تاییدش کنه ینی چی؟ ینی دوماه دیگه جلسه. ما تو جهان سوم داریم زندگی میکنیم. ما تو اروپا و سوییس نیستیم که بیام تشکل بیاد مارو میانبر ببره. اگه هر چی جلوی ما بذارم ما یه معدنی ازش درست میکنیم مٹ همین انتخابات مٹ همین تشکیلات. ای کاش نمیومد. چون وقتی ما میگیم انتخابات طرف میاد تو محل میگه خودت با بزرگت با جد و آبادت چند؟ ینی بردگی سیاسی ای کاش نداشتیم خدا شاهده.

-ممنون از دوستان من پرسشنامه هارو جمع میکنم. فقط یه دور دیگه چون شماره تماس افراد هم هست من نتایج

صحبت‌ها رو باهاتون در میون میذارم که تایید کنید.

+یه سری نظرات رو تو این جلسات دریافت می‌کنیم.

* خب دوستان عزیز دستور کار جلسه ما که دوستان زحمت کشیدن و بحث این پرسشنامه هارو جناب آقای دکتر مجیدی عزیز ممنونم. بازم تاکید میکنم که اگر میدونی که ما بتونیم تاثیر گذاری بیشتری داشته باشیم بفرمایید که انجام وظیفه کنیم و من اگر این پرسشنامه هارو بدید که در اتاق های شهرستان ها هتلداران آژانس دار ها بومگردی ها و همه اینارو بتونیم انعکاس بدیم و همپای شما باشیم چون همپای شما بودن هم باعث افتخاره ضمن این که برای خودمون داریم یجورایی عاقبت و آینده خودمون رو با دست خودمون رقم میزنیم هرچند بسیار بسیار کار سختیست و من هم یه کوچولو نگرانم که آیا واقعا این اتفاق در آینده میفته که از ما نظر بخوان که همون نظر ما رو اعمال کنن یا مارو جسارت نباشه دنبال نخود سیاه میفرستن یا این که ما داریم الان کل زحمات و بیا و ببین و ببند و جلسات و سرآخر میبینیم نظر همون بوده که خودشو بستن از قبل ینی اصلا اعتقادی به گردشگری نیست. به هر حال من قدردان زحمات شما هستم و تیم فرهیختون که از اساتید برجسته دانشگاه هستید. دوستان عزیزی که در فضای مجازی هستن اگر صحبتی دارن ما نظرات شمارو هم بشنویم.

- پرسشنامه رو روی اسکایپ گذاشتیم پر کنن به ما برگردونن.

- اینو انجمن علمی گردشگری بخش خودمون پژوهشگاه هم نظراتی...

*ببینید واقعیت اینه که ما کار علمی رو توی این مملکت بیشتر به عنوان یک هزینه بهش نگاه میکردیم همیشه و هیچوقت به عنوان یک سرمایه اون رو ندیدیم و ازین بابت همیشه ضرر کردیم. ینی شما ببینید مثلا کارخونه ای مثل فولکس واگن هزینه ای که برای آر اند بی میذاره خیلی بیشتر از خط تولیدشه. بعد نتیجش میشه که ماشینی که میاد بیرون جزو بهترین ماشین هاست. من واقعیتش نگرانم بیشتر از هر چیزی نگرانم نسبت به توسعه گردشگری. گردشگری تو ایران هیچوقت اولویت نبوده فعلا هم نیست. یه رویکرد مثبت خوشبختانه شکل گرفت. اما این که اولویت باشه نه. دلیلش هم ما توی بحث های علمی که میکنیم بدون سند نباید حرف بزنینم. شما نگاه کنید برنامه هفتم توسعه بند ت ماده ۱۰۰ توسعه گردشگری جنگل ها و سواحل. من همیشه سوالم این بوده که آیا تو این مملکت ما فقط یه جنگل و ساحل داریم که توش میشه برنامه توسعه گردشگری داشت؟ ینی هیچ چیز دیگه ای تو مملکت وجود نداره؟ کی این بند رو تسلیم کرده؟ که من رو توی چالشی میندازه که شب و روزم رو میگیره. خانوم دکتر بیشمی در جریان هست. من واقعا بابت این موضوع وزن کم کردم. برای این که استرس و فشار این کار اینقدر اذیتم کرد باید بی صدا بدون این که بتونم از

خودم بکنم باید پاسخگو باشم. دکتر مجیدی در مورد رودخانه فرمودن. ما چهار منبع رودخانه ای رو از ثبت خارج کردیم

یه مرحله دیگه بریم از ثبت جهانی خارج می‌شیم. این فاجعست. من اتفاقا ببینید این رو به فال نیک می‌گیرم که ما بخش خصوصی رو حداقل دخالت دادیم که نظر تو بگو. این خیلی خوبه و اینجا هم نوشتیم که اصن باید کار رو به بخش خصوصی بدیم. کسی که دو سوم کشور رو گشته و جب به وجب از منی که توی دفترم کارتابلم رو نمی‌خوام صبح جواب بدم خب مطمئنا دانش گردشگری یا حداقل خیلی بالاتر از اون بینشش از من دقیق تر و بهتره. من پیش ایشون باید درس یاد بگیرم. ولی واقعیت قضیه اینه که ما اگر بیایم گردشگری رو بیایم به عنوان اولویت بذاریم جلو بگیریم که گردشگری بیاد توسعه پیدا بکنه بدون این که برنامه ریزی براش داشته باشیم فاجعه ای اتفاق خواهد افتاد که جمع کردنش به این سادگیا نیست. به همین خاطر من تاکیدم به اینه که توی پیشنهادتون موضوع آموزش رو خیلی جدی بگیرید. آموزش نه فقط به مردم به عنوان محور توسعه همینجور که فرمودن دوستان جامعه محلی محور توسعه است. اصن تعریف جدیدی که از توسعه شده نه اون تعاریفی که همیشه داشتیم تعریفیه که بر مبنای جامعه محلی شکل گرفته. خب بنابراین از اون کسی که اون بالا می‌خواد اون راس قدرت و هرم باشه باید بیاد آموزش ببینه تا پایین ترین سطح. ینی آموزش به عنوان یک رکن اساسی باید تو برنامه حتما دیده بشه. گردشگری برنامه ریزی شده نه گردشگری همینطور. شما الان بازار سوخت رو ببینید. فاجعه ای که از لحاظ زیست محیطی داره اتفاق میفته. تماما بخاطر این که اون فرهنگی که برای گردشگری باید باشه رو ما نداریم. همین لوتی که فرمودن آقای دکتر مسعودی واقعا تو سر خودش میزد که برداشتن اون بخش عمومیه اومدن میخوان آفرود سوار بشن بخش دولتی لودر و بولدوزر گذاشته داره میکنه لوله گذاری بکنه که بهش خبر میدن نکنید چی کار دارید میکنید؟ با هزار بدبختی جلوشونو میگیرن. یا مثلا توی گرگان اون برنامه هایی که برای جنگل دارن که رانت هایی که وجود داره. این که ببینید وقتی کسی آموزش ندیده باشه مسئولیت بگیره کاری میکنه حرفی میزنه که بهرحال اثراتش خیلی وحشتناک خواهد بود. در ارتباط با نظام گردشگری یا کمیسیون یا هرچی که باشه. آقای آذری عزیز شما استاد من توی گردشگری هستید و من با توجه به تجربه ای که دوستان گفتن بحث آسیب شناسیش رو همینجوری که استاد فرمودن به عنوان یک ضرورت باید انجام بدیم. ولی آسیب شناسی توی کار در میاد. و ما الگو های دیگه ای هم داریم. البته مث نظام مهندسی ویا نظام پزشکی نباشد. این ایراد نظام پزشکی و نظام مهندسی این هست که ذی نفع توی اون وجود نداره ینی کسی که میاد اون خدمات می‌خواد استفاده بکنه. همشون پزشکن کسایین که خودشون برای خودشون

میبرن و میدوزن و تحمیل میکنند به ماها برای بحث نظام مهندسی. ما برعکس اون ها این بزرگترین آفتی که اونجا وجود داشته رو نباید داشته باشیم. ینی از خود جامع محلی هم باشه یک. دو ما چه بخوایم چه نخوایم هر چی که بخوایم ثبت بکنیم. چه نظام گردشگری چپه کمیسیون یا فدراسیون گردشگری حتما یک نماینده از دولت کنار ما خواهد بود اما کار رو به گونه ای پیش ببریم که بتونیم این نماینده ای که داره میاد رو حداقل نماینده ای باشه که فهم این موضوع رو داشته باشه. نه کسی بیاد که توی مجموعه ما قرار بگیره تازه ما بخوایم بهش بفهمونیم الفبای موضوع چی هست. ینی توی این چهارچوب بدونه که کسی که میخواد دولت معرفی بکنه به عنوان کسی باشه که حداقل الفبای این کارو بدونه نیاد و شمارو عذاب بده ینی برای هر چیزی بخوای از الفبا بهش یاد بدید تا یاد بدید که تازه چی کار کنه. اینه که من باز هم علی رغم همه دغدغه و نگرانی که دارم نسبت به آینده گردشگری اما خوشحالم از این بابت که میبینم اینجا یک جمعی داره تلاش میکنه ما توی انجمن علمی گردشگری اتفاقا اون پروپوزال نظام گردشگری تقدیم شده با دوستان مختلفی که تو جلسات متعدد دعوت شدن قرار شد اتاق بازرگانی هم دعوت بشه برای این که نظراتشون رو اعلام بکنن و براینده این ها چون انجمن هم در کنار شماسست حتی پژوهشکده گردشگری هم میشه. ینی ما تو پژوهشکده گردشگری علی رغم این که به لحاظ تعداد نفرات محدوده متاسفانه. امروز هم جلساتی که قبل از اینجا داشتیم این موضوع بود که ما الان شیش نفر دیگه باید بهمون اضافه بشه که خانوم دکتر میدونن که شیش تا واقعا نخبن ینی کسایین که از بین حدود ۳۴۰ ۵۰ نفر ما شیش نفر رو انتخاب کردیم البته ۸ نفر که دو نفر اومدن و شیش نفر دیگم بیان. ما هم پشتوانه فکری خوبی برای مجموعه خواهیم دید. شما توی کل این قسمت ها در خدمت مجموعه بودن و مطمئنا بدون چشم داشت هم هستن با عشقی که به گردشگری دارن کاری رو انجام میدن مجموعه ما کلا این توان رو داره که دوستان به لحاظ علمی هم از پایه بسیار بالایی برخوردار هستن میتونن که در کنار اتاق باشن پس ما رو خیلی دولتی نبینید ما واقعیتش دنبال این هستیم که چون ببینید دانش و پژوهش و علم اصن کاری به سیاست نداره علی رغم این که ما داخل مجموعه دولت هستیم اما حرفمون رو قرار هست به طور صریح بزنیم. برعکس نسل قبلی که همیشه گفتیم دیگران سو استفاده نکنن تصمیم ما این هست که هر چیزی که در این ها البته واقعیت رو همیشه گفتیم بیشتر از قبل حتی منتقد باشیم. در خدمتون هستیم.

+از این فرصت استفاده کنم یک جمله ای رو عرض کنم و اون این که خواهش این که هم پژوهشگاه و هم انجمن های مرتبط در مرکز و استان ها سال آینده ۳۵ سالگرد تاسیس مجمع تشخیص مصلحت نظام هست تا الان ۳۴ سیاست کلی

ابلاغ شده این سیاست‌ها باید بازنگری بشه پیش نویس‌هایی تهیه بشه لذا از منظر صنعت گردشگری میراث فرهنگی صنایع دستی دستگاه‌های مرتبط گردشگری پایدار دیپلماسی گردشگری و ده‌ها موضوع دیگری که مرتبط هست که حالا ایشالا ما رسماً هم با پژوهشگاه‌های کشور مکاتباتی خواهد شد انجمن‌های علمی همینجا اعلام میکنم هر نکته‌مطلبی باشه انشالله که مستقیماً به ما در پژوهشگاه راهبردی منعکس بشه و این کارگروهی هم گذاشته خواهد شد که این ارتباط‌نخبگانی رو با انجمن‌ها و پژوهشگاه داشته باشیم. بنابراین خود این کار پژوهشی اولیه مقدمه‌ای هست برای اون ارتباطات فردی که انشالله در سال ۱۴۰۱ امیدواریم که نظر دوستان بیشتر داشته باشیم.

+ سوال صریح من از نماینده محترم مجلس اینه که واقعا اگر بخواد کاری انجام بشه میشود. اینقدر ما استعداد‌های عالی در کشور داریم که زمانی که تصمیم بر شدن بشه میشود. اشاره کاملاً درستی کردن آقای دکتر رضایی. ما کشور ژاپن بعد از جنگ جهانی دوم گفتن یکسان میشه. چرا الان ژاپن ژاپن شده؟ چون به آموزش پرداخته. ما در کشور هیچ ارزشی برای علم نداریم. چون علممون هم ناقصه. اینجا دانشگاه ما دانشجو تربیت میکنن خروجیش هیچ کاربردی نداره. و اون چیزی رو که ما در آموزش و پرورش ما واقعا باید لحاظ بکنیم. امروز باید خلاقانه طراحی آموزش بکنیم. آموزش‌هایی که مربوط به ۲۰ سال ۳۰ سال ۴۰ سال پیشه بدرد نمیخوره امروز. باید ببینیم چالشمون چیه؟ واقعا میخوایم انجام بشه یا فقط میخوایم برای خودمون یک رزومه درست کنیم یک بیلان کار درست بکنیم خرشم بگیریم مثلاً ۵۵۶ تا تشکل‌های مختلف تشکیل دادیم و خب. آفتابه و لگن هفت دست شام و نهار هیچی. چیز عملی اشاره کاملاً درستی کردن دوست عزیزمون که اگر ما امروز بخوایم مثلاً یه سازمان جدید درست بکنیم آیا دست و پا گیر نمیشه؟ اشاره فرمودن از نمایندگان بیان دستپاچه خواهند شد. واقعا اگر بخواد کار انجام بشه باید بشینیم گوشه و داشته باشیم که حرف جدید بتونیم بزنیم. خلاقانه بهش نگاه بکنیم و تمام عوامل خائنی که دارن گردشگری رو در ایران از بین میبرن. من در یکی از سفرهای خارجیم یه اروپایی فهمید من ایرانیام گفت شما دارید چی کار میکنید؟ من برق از سرم پرید. فهمیدم چی داره میگه. گفتم چی فرمودید؟ گفت شما دارید سوابقتون رو از بین میبرید. شما یکی از کهن‌ترین کشورهای جهان هستید همه دارن تاریخ درست میکنن تو مالزی منو بردن موزه ۵۰ ساله که من خندیدم گفتم تو کشور من موزه معنیش اینه که از ۱۰۰ سال باید بیشتر چیز داشته باشه. ۵۰ سال که موزه نمیشه. در نتیجه اگر بخوایم اول باید دوستان در مجلس در دولت واقعا ببینیم که میخوان یا فقط داریم بازی میکنیم دور هم جمع شدن این‌ها خیلی قشنگ. من که امروز اولین بار افتخار

پیدا کردم حضور پیدا کردم شاید آخرین بار باشه بعدش بگن خب تو صحبت هایی میکنی که بهتره نباشی در جلسه ولی من چون سر ۶۰ سالگی رو رد کردم و دیگه آزادم حرفم رو میزنم و خدارو شاهد میگیرم که امیدوارم این حرفا موثر واقع بشه و ما بتونیم یه گام عملی بدون شعار برداریم. بنده نوشتم اعلام آمادگی کامل میکنم از صفر تا صد شب تا صبح حاضرم بیدار بمونم مطلب بنویسم و پای کار باشم خانوم دکتر نیک بین هم میدونن با هم همکاری میکنیم. عذر خواهی میکنم... ببخشید.

* یه نکته ای من به ذهنم رسید خواستم اینجا خدمت بزرگواران هم عرض بکنم. کار پژوهشی برنامه هفتم یه مقدمه ای برای کار های بزرگتر هست. ینی در واقع ما میایم اینجا یه سری اولویت های گردشگری رو مشاهده می کنیم مثل نظام جامع گردشگری و بحث های دیگه و بر اساس این دغدغه ای که فرمودن روی هر یک از این اولویت ها میتونیم کار های پژوهشی رو به همراه دیگر بازیگران نظام گردشگری مرکز پژوهش های گردشگری انجمن های صنفی دنبال کنیم و واقعیتش فعالین گردشگری تو جلسات صحبت هایی که میشه دغدغه ها گلایه ها مطالبات ارائه میشه ولی متاسفانه این که مکتوب بشه نظام مند بشه و بر اساس یه ساختاری به گوش اون سیاست گذار و متولی هم برسه شاید یه مقدار مغذوب قرار گرفته. این کار یه مقدمه ای برای این که این اتفاق شکل بگیره یک پیوستگی بین تشکل های بخش خصوصی دیگر بازیگرانی که حاضرین در نظام گردشگری شکل بگیره و در نهایت این اتفاق با سیاست گذار هم پیش بره.

۳-۳-۳ نتایج داده‌های مرحله دوم

با توجه به اینکه سوال های یک تا شانزدهم پرسشنامه مرحله دوم بر اساس تعیین اولیت انواع گردشگری جهت پیشنهاد در برنامه هفتم تنظیم شده بود. لذا بر اساس آزمون فریدمن جهت اولویت بندی گونه‌های گردشگری مناسب توسعه در برنامه هفتم جمهوری اسلامی ایران؛ خبرگان کانونی این پژوهش معتقدند گردشگری کشاورزی، گردشگری دریایی و گردشگری فرهنگی می تواند سه اولویت مهم توسعه در این برنامه باشند.

Friedman Test

Ranks	
	Mean Rank
گردشگری سلامت	۳,۶۲

گردشگری دریایی	۶,۰۰
گردشگری مذهبی	۴,۹۲
گردشگری روستایی	۴,۹۲
گردشگری فرهنگی	۶,۱۲
CBT	۵,۸۵
گردشگری کشاورزی	۶,۶۲
گردشگری ورزشی	۶,۰۴
اکوتوریسم	۵,۲۷
گردشگری علمی	۵,۶۵

Test Statistics^a

N	۱۳
Chi-Square	۱۳,۰۲۵
df	۹
Asymp. Sig.	.۱۶۱

a. Friedman Test

از اولین سال‌هایی که صنایع در اقتصاد جهانی حرف اول را می‌زدند بیش از یک قرن می‌گذرد و هرچند هنوز هم بخش‌های مختلف اقتصاد هر یک در جایگاه خود برجسته ظاهر می‌شوند لیکن به نظر می‌رسد در دهه‌های گذشته کفه ترازو به سود بخش خدمات به صورت عام، و گردشگری به صورت خاص سنگینی می‌کند. گردشگری در قرن بیست و یکم از حیث تاثیراتی که بر توسعه ملل مختلف گذارده دارای اهمیت قابل توجهی بوده و به طور خاص آثار اقتصادی آن در اغلب کشورها به حدی بوده که محققان در مطالعات متعدد از آن به عنوان یک مولفه اساسی در رشد اقتصادی یک کشور یاد می‌کنند (سیلوا^۵ و همکاران، ۲۰۱۸: ۱۰۱)؛ چرا که در کنار مزایای بی‌شمار محیطی، فرهنگی، سیاسی و ... که بر جای می‌گذارد از حیث اقتصادی عامل موثری در توزیع درآمد و ثروت آفرینی، فقرزدایی، کاهش بیکاری (الداعی و همکاران، ۱۳۹۷: ۱۳۲) کسب درآمد ارزی، افزایش اشتغال، عدالت فضایی، توسعه زیرساخت‌ها و ارتقاء شاخص‌های رفاه بوده و نیز بستری برای فعالیت وسیع بخش خصوصی در سطح گسترده به شمار می‌رود (گیلانه^۶ و همکاران، ۲۰۱۶: ۱)

یکی از خصوصیات غیرقابل انکار این صنعت اثرپذیری از فعل و انفعالات هر دوره بوده و انعطاف بالای آن در اثرپذیری از رخدادهای مثبت و منفی را می‌توان از مهمترین خصوصیات گردشگری دانست؛ نمود عینی این امر در امر همه‌گیری ویروس کرونا چنان قابل درک است که با اندکی تسامح می‌توان گفت گردشگری بیش از هر کسب‌وکار دیگری از این بیماری متضرر شده است؛ به طوری که با تداوم این بیماری رویدادهای جهانی تعویق، اقامتگاه‌ها و جاذبه‌ها تعطیل، رستوران‌ها و پذیرایی‌ها بسته و حتی بسیاری از شرکت‌های هوایی ورشکست و مجبور به تعدیل نیرو شدند (گوسلینگ^۷ و همکاران، ۲۰۲۰: ۲) رخدادی که کشور ایران نیز از آن مستثنی نبوده و گردشگری آن در سطح گسترده از این ویروس تاثیر سوء پذیرفته است. آنچه بدیهی است آنکه کووید ۱۹ اولین رخداد منفی نبوده که گردشگری را در مقیاس وسیع متاثر سازد و آخرین پدیده نیز نخواهد بود؛ آنچه که اهمیت دارد نوع امکانات و برنامه‌ریزی‌های هر جامعه‌ای جهت مدیریت هر چه سریع‌ترین بحران، فائق آمدن بر اثرات سوء برجای مانده از آن و بازیابی توان‌های توریستی مقاصد است.

به طور کلی پیچیدگی، تغییرات پیوسته، عدم قطعیت، چند بعدی بودن فضا و درهم‌تنیدگی مسائل در کنار عدم امکان آگاهی از آینده جهان از مهمترین شاخصه‌های جهان کنونی به شمار می‌آید که برنامه‌ریزان را به ارائه راهکاری نو در مدیریت فضا واداشته است (کارگراصل و همکاران، ۱۳۹۸: ۱۵۴)؛ با شدت گرفتن مسائل یاد شده در قرن ۲۱ و نمایان شدن رخدادهای نوظهور به نظر می‌رسد سیاست‌گذاران حوزه‌های مختلف و از جمله گردشگری می‌بایست پا را فراتر از حال گذاشته و برنامه‌ریزی گردشگری را در افق طولانی‌تری دنبال نمایند. اهمیت مطالعات آینده‌نگرانه در حوزه گردشگری زمانی نمود بهتری می‌یابد که درک کنیم در صورت فقدان این دست از مطالعات، موضع برنامه‌ریزان واکنشگرانه بوده و تا شکل نگرفتن یک رخداد در آینده نمی‌توانند به برنامه‌ریزی آن بپردازند؛ حال آنکه آینده‌پژوهی به عنوان ابزار شناخت و ساخت آینده، سیاست‌گذاران را از موضوع واکنش به کنش منتقل کرده و آنان را قادر می‌سازد تا پیش از شکل‌گیری یک بحران اقدام به برنامه‌ریزی آن نمایند. در کشوری چون ایران نیز که گردشگری آن توسعه لازم را نیافته، برنامه‌ریزی صحیح، سیاست‌گذاری و نگاه به آینده بسیار موثر بوده و تدوین چشم‌اندازهای توسعه را سهولت می‌بخشد (مولوی، ۱۳۹۹: ۲)؛ به

^۵. Silva

^۶. Gilaneh

^۷. Gössling

طور خلاصه توان بالای ایران در حوزه گردشگری، انعطاف بالای این صنعت و اثرپذیری از حوادث گوناگونی چون کووید ۱۹ و نیز مزایای حاصل از بکارگیری مطالعات آینده‌پژوهانه در صنعت گردشگری، این پژوهش بر آن است تا در بستری علمی، روندهای موثر بر توسعه گردشگری ایران در دوران پساکرونا را شناسایی و تحلیل نمایند؛ ذیل مدل Steep-v می‌توان سوالات اصلی تحقیق را بدین شکل ارائه نمود:

- روندهای اجتماعی تاثیرگذار بر توسعه گردشگری ایران کدام‌اند؟
- روندهای تکنولوژیکی تاثیرگذار بر توسعه گردشگری ایران کدام‌اند؟
- روندهای اقتصادی تاثیرگذار بر توسعه گردشگری ایران کدام‌اند؟
- روندهای محیطی تاثیرگذار بر توسعه گردشگری ایران کدام‌اند؟
- روندهای سیاسی تاثیرگذار بر توسعه گردشگری ایران کدام‌اند؟
- روندهای ارزشی تاثیرگذار بر توسعه گردشگری ایران کدام‌اند؟
- هر یک از روندهای یادشده چگونه بر توسعه گردشگری ایران تاثیر خواهند گذاشت؟

۲-۴-۳ مبانی نظری

گردشگری را به عنوان پدیده‌ای اجتماعی و اقتصادی که تشکیل‌دهنده بزرگترین حرکت مسالمت‌آمیز مردم در سراسر جهان است (هیل^۸، ۲۰۱۷: ۴۶) را فعالیت افرادی تعریف می‌کنند که برای مسافرت و اقامت در مکان‌هایی به جز محیط زندگی خود، مدت زمانی کمتر از یک سال متوالی برای اهدافی چون اوقات فراغت، مشاغل و غیره صرف کرده (کامیلری^۹، ۲۰۱۸: ۲) و در برگیرنده طیف وسیعی از تعاملات گردشگر با عقاید، نگرش‌ها، اعتقادات، انتظارات، باورها و شیوه زندگی جامعه میزبان است (شارپلی^{۱۰}، ۲۰۱۴: ۳۸). در قرن کنونی، گردشگری به عنوان یکی از محرکه‌های شکل‌دهنده جهان کنونی به اهرم مناسبی برای ارتقاء کیفیت زندگی بشر مبدل شده است؛ این صنعت با در بر گرفتن بخش عمده‌ای از تولید ناخالص داخلی کشورهای مختلف (سیلابی و احمدی فرد، ۱۳۹۷: ۷۴)، دائماً بستر گفتمان‌ها، همایش‌ها و سمینارهای بسیاری بوده است. ناگفته پیداست که صنعت گردشگری تجارتي انعطاف‌پذیر است که از وقایع ریز و درشت هر دوره اثر مثبت یا سوء می‌پذیرد؛ اپیدمی کرونا معضلی است که در حال حاضر تمام بخش‌های اقتصاد و نیز گردشگری را متاثر ساخته است.

آینده‌پژوهی: آینده‌پژوهی را روشی برای طرح مکرر پرسش‌ها در مورد آینده‌های فرضی تعریف می‌کنند که موجب خلق انواع آینده می‌گردد (رهسپارو همکاران، ۱۳۹۸: ۱۱۲). اگرچه تاریخچه آینده‌پژوهی در کشور ما در معنای امروزی و منسجم آن به ۲ دهه اخیر بازمی‌گردد (حیدری، ۱۳۹۳: ۷۸) اما به صورت عام، سابقه‌ای در حدود نیم قرن داشته و نخستین تلاش در این حوزه به سال ۱۳۵۴ و سازمان صداوسیما برمی‌گردد زمانی انجام شد که آینده‌پژوهی در جهان رشد و توسعه خوبی نیافته بود. باوجود آنکه این پروژه نتوانست موجب رشد آینده‌پژوهی در ایران شود اما به دلیل پیشتازی و تأثیرات قابل توجه، در تاریخ آینده‌پژوهی ایران از آن به به نیکی یاد می‌شود (قاسمی، ۱۴۰۰: ۱۶۶). آینده‌پژوهی روش‌های متعددی دارد که در این میان روندپژوهی از جایگاه قابل قبولی برخوردار است؛ بنا به ماهیت و تغییرات اکثر پدیده‌های محیطی، روند، کمابیش ملموس‌ترین و رایج‌ترین روش در مطالعه تغییرات محیطی است. روند را یک نوع تمایل یا گرایش که

^۸. Haile

^۹. Camilleri

^{۱۰}. Sharpley

بازتاب‌دهنده تغییرات کاهشی و افزایشی در امتداد زمان است (پلوئی و همکاران، ۱۴۰۰: ۶۲)، تعریف کرده‌اند. تحلیل روند در یک حوزه ذیل مدل‌های مختلفی صورت می‌گیرد که مدل Steep-v از جمله معروف‌ترین آن‌هاست.

مدل Steep-v: این مدل که سابقه بکارگیری آن به دهه ۷۰ میلادی در آمریکا بازمی‌گردد (قصری و همکاران، ۱۳۹۵: ۱۱)، با بررسی وضعیت گذشته و حال، امکان شناسایی و تحلیل روندهای اقتصادی، اجتماعی، محیطی، سیاسی، تکنولوژیکی و ارزشی را فراهم آورده و تا حد زیادی امکان پیش‌بینی رویدادهای آتی را فراهم می‌کند. بخش قابل توجهی از مطالعات آینده‌پژوهانه که امروز انجام می‌شود مبتنی بر روش Steep-v بوده و این مدل در شرایط کنونی از اعتبار قابل قبولی برخوردار است (سلیمی و حداد، ۱۳۹۹: ۸۷-۸۶).

- **روندهای تکنولوژیکی^{۱۱}:** روندهای مرتبط با حوزه فناوری، زیرساختی، ارتباطات، اختراعات و غیره؛
- **روندهای اقتصادی^{۱۲}:** ناظر بر وضعیت اقتصادی و تغییرات و تحولات مالی، تجاری و غیره یک جامعه است؛
- **روندهای سیاسی^{۱۳}:** مشتمل بر روندهایی است که با تغییرات رخ داده در مولفه‌های سیاست شکل می‌گیرد؛
- **روندهای محیطی^{۱۴}:** شامل تغییرات محیط طبیعی چون خشکسالی، موقعیت جغرافیایی، زلزله و غیره است؛
- **روندهای ارزشی^{۱۵}:** منظور روندهایی است که به ارزش‌ها و اصولی یک جامعه بازمی‌گردد؛
- **روندهای اجتماعی^{۱۶}:** منظور روندهای در حال شکل‌گیری در سطح جامعه می‌باشد که با افزایش سطح دانش و نرخ سواد کشور و دیگر فاکتورهای اجتماعی (دهنویه و همکاران، ۱۳۹۴: ۵-۶).

نرم‌افزار میک‌مک: میک‌مک از سال ۲۰۰۳ در موسسه ملی اطلاعات جغرافیایی و جنگلداری و مدرسه ملی علوم جغرافیایی توسعه یافته و از سال ۲۰۱۰ به دلیل تأثیرات قابل توجه آن در بسیاری از پروژه‌های اروپایی، دستخوش تحول قابل توجهی شده است (راپنیک^{۱۷} و همکاران، ۲۰۱۷: ۸)؛ روش کار در میک‌مک اینگونه است که ابتدا متغیرهای اساسی در حوزه موردنظر شناسایی و سپس وارد ماتریسی می‌شوند تا پنل تشکیل یافته از خبرگان در خصوص میزان ارتباط میان آن‌ها قضاوت خود را ارائه می‌دهند. در ماتریسی که در اختیار خبره قرار می‌گیرد متغیرهای موجود در سطرها بر متغیرهای موجود در ستون‌ها اثر گذاشته و مجموع داده‌های متغیرهای سطرها، میزان تاثیرگذاری و مجموع داده‌های متغیرهای ستون‌ها، تاثیر پذیری را نمایش می‌دهد. میک‌مک این امکان را به محقق می‌دهد که با بهره‌گیری از روابط ماتریسی، کلیه مولفه‌های اصلی را تشریح نموده و با آشکارسازی متغیرهای اصلی اقدام به ارزیابی و مدیریت سیستم آینده نماید (برنجی یوسفی، ۱۳۹۵: ۴۳). اهمیت ارائه مدل مفهومی در تحقیق از آن جهت است که به مخاطب این امکان را می‌دهد تا ارتباط بین متغیرهای مورد بررسی را بهتر درک کرده و نیز با نگرشی جامع به محتوای تحقیق بنگرد. در این راستا منطبق بر مدل مورد استفاده پژوهش (Steep-v) می‌توان الگوی مفهومی پژوهش را بدین شکل معرفی نمود.

^{۱۱}. Technological Trend

^{۱۲}. Economical Trend

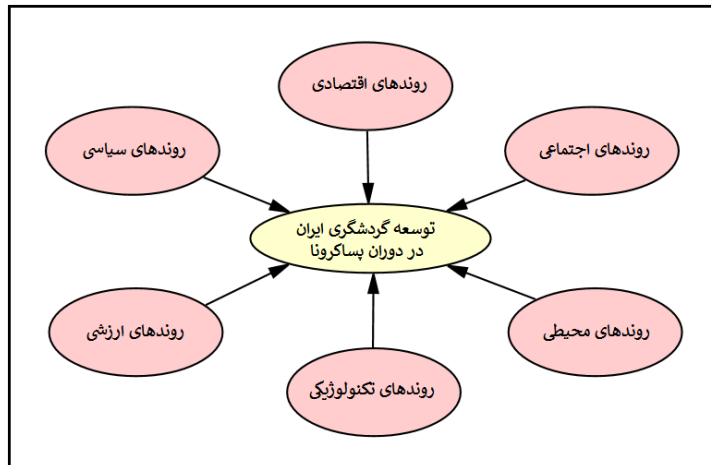
^{۱۳}. Political Trend

^{۱۴}. Environmental Trend

^{۱۵}. Value Trend

^{۱۶}. Social Trend

^{۱۷}. Rupnik

شکل شماره (۱). الگوی مفهومی تحقیق

هدف از بررسی پیشینه را می‌توان برقراری ارتباط منطقی میان پژوهش‌های قبلی با پژوهش حاضر، آشنایی با روش‌های تحقیق مورد استفاده در پژوهش‌های پیشین، یافتن منابع مرتبط با پژوهش کنونی، اجتناب از بیان مطالب تکراری و مواردی از این دست عنوان کرد. در این راستا با در نظر گرفتن کلیدواژه‌هایی چون آینده‌پژوهی، روندپژوهی، گردشگری، توسعه و غیره پژوهش‌هایی چند نزدیک به تحقیق حاضر انجام شده که در جداول شماره ۱ و ۲ اجمالا مورد بررسی قرار می‌گیرند.

جدول شماره (۱). پیشینه داخلی پژوهش

محقق	عنوان پژوهش	هدف پژوهش	نتایج پژوهش
جوان و همکاران (۱۴۰۰)	واکاوی پیشران‌های مؤثر بر توسعه گردشگری کلانشهر رشت مبتنی بر رویکرد آینده‌پژوهی	واکاوی پیشران‌های اساسی مؤثر بر توسعه گردشگری شهر رشت با رویکرد آینده‌پژوهی	نتایج نشان داد که توسعه گردشگری رشت ناپایدار است. متغیرهای توسعه روابط با همسایگان، حیات جانوری و وجود مراکز خرید، به ترتیب در رتبه‌های اول تا سوم تاثیرگذاری قرار گرفتند.
قهرمانی و همکاران (۱۴۰۰)	شناخت و ارزیابی پیشران‌های حیاتی مؤثر بر آینده توسعه گردشگری مطالعه موردی: کلانشهر تبریز	کشف و شناخت پیشران‌های حیاتی اثرگذار بر آینده توسعه گردشگری کلانشهر تبریز	از ۳۸ شاخص مؤثر کشف شده در توسعه گردشگری شهری تبریز ۱۰ شاخص پیشران حیاتی شناخته شد؛ پیشران فرهنگ و تبلیغات به ترتیب با امتیاز ۱۱۰۷ و ۶۹۵ بیشترین و کمترین امتیاز را کسب کردند.
موحد (۱۴۰۰)	آینده‌پژوهی توسعه گردشگری کوه‌عون‌ابن-علی در کلانشهر تبریز	شناسایی عوامل کلیدی و پیشران‌های مؤثر بر توسعه گردشگری	دو سناریوی اقامت و مطلوبیت، به عنوان اثرگذارترین سناریوها شناخته شده و در بخش اقامت، بیشترین امتیاز را سناریوی آموزش گردشگران برای

در کوه عینالی
کلانشهر تبریز
برخورد با جامعه میزبانان به خود
اختصاص داد.

پیشران‌های شناسایی شده شامل
اجرای مناطق آزاد و تجاری، ایجاد
کارخانه، رونق سرمایه‌گذاری خارجی و
بخش خصوصی، تقویت مناطق ویژه،
بهبود وضعیت اقتصادی مردم و غیره
هستند.

عدم اطلاع رسانی، عدم مشارکت افراد
محلی در برنامه‌های توسعه، مسائل
امنیتی، محدودیت‌های زیرساختی،
پذیرایی و اقامتی و غیره از جمله دلایل
توسعه نیافتگی کرمان در حوزه طبیعت-
گردی است.

پیشران‌های کلیدی شامل بهبود
وضعیت اقتصادی و اشتغال در منطقه و
افزایش سرمایه‌گذاری بخش خصوصی
تحت تاثیر توسعه آتی صنعت گردشگری
تجاری شهر جلفا قرار خواهد گرفت.

شناسایی
پیشران‌های موثر
بر آینده گردشگری
شهر بانه و بررسی
چگونگی روابط
آنها

شناسایی
ظرفیت‌ها و
محدودیت‌های
طبیعت گردی در
استان کرمان با
نگرش آینده-

پژوهانه

شناسایی
پیشران‌های توسعه
گردشگری تجاری
شهر جلفا و بررسی
چگونگی ارتباط
آنها

تبیین نیروهای
پیشران موثر بر آینده
گردشگری در شهرهای
مرزی؛ مطالعه موردی:
شهر بانه

پتانسیل‌های
اکوتوریسم استان کرمان
زمینه برای توسعه
گردشگری آینده

شناسایی و تحلیل
پیشران‌های موثر در
توسعه آینده گردشگری
با رهیافت آینده پژوهی؛
مورد: شهر جلفا

عزت‌پناه
(۱۳۹۹)

کمانداری
و همکاران
(۱۳۹۹)

زنوزی و
همکاران
(۱۳۹۸)

جدول شماره (۲). پیشینه خارجی پژوهش

محقق	عنوان پژوهش	هدف	نتایج پژوهش
Assaf A G Et al (۲۰۲۱)	گردشگری در امتداد و پس از کووید: یک دستور کارشناسی برای آینده	آینده‌نگری جهت آگاهی از روندهایی که عملکرد آینده گردشگری را متاثر می- سازد.	تغییر مفهوم گردشگری، تغییر شیوه پژوهش و رشد مفاهیم جهانگردی در سطح دانشگاه روندهای شناسایی شده هستند.
Manzano A et al (۲۰۲۰)	گذشته، حال و آینده مقاصد گردشگری هوشمند: یک تحلیل کتاب- شناختی	پرکردن شکاف مطالعاتی مشاهده شده در زمینه توسعه مقاصد گردشگری هوشمند	در تحقیقات آینده، مقصد گردشگری هوشمند مورد توجه قرار گرفته و از متخصصان و دانشگاهیان در کاوش آینده و تعیین خطوط گردشگری استفاده می‌شود.
Grobelna A et al (۲۰۱۹)	فصلی بودن: آیا این مفهوم چالش پیش روی اشتغال آینده گردشگری است؟	تبیین و بررسی نگرش دانشجویان گردشگری و هتلداری	نگاه دانشجویان به مقوله فصلی بودن گردشگری مثبت مثبت ارزبایی شد که احتمالاً متاثر از نوع

اهدافی است که برای ایام پس از فارغ التحصیلی در نظر دارند.	نسبت به فصلی بودن مشاغل گردشگری	مفاهیمی برای مدیریت	
در عصر روبونومیک، اکثریت قریب به اتفاق گردشگران عموماً از یک تجربه توریستی بسیار خودکار لذت خواهند برد.	تشریح چگونگی وضعیت گردشگری در یک جامعه روبونومیک (فعالیت ربات‌ها)	گردشگری آینده در اقتصاد مبتنی بر ربات: یک مقاله چشم‌انداز	Webster & Lvanov (۲۰۱۹)
به زعم ساکنان شهر پورتو گردشگری مزایای اقتصادی قابل توجهی دارد و از توسعه اجتماعی و فرهنگی شهر گسترده حمایت خواهد کرد.	بررسی نگرش ساکنان شهر پورتو نسبت به آینده و تاثیرات گردشگری بر آن.	نگرش ساکنان نسبت به توسعه گردشگری آینده چالشی برای برنامه-ریزان گردشگری	Cardoso & Silva (۲۰۱۸)

نوآوری و علم‌افزایی غایت هر پژوهش علمی بوده و پژوهش‌هایی با عناوین کلیشه‌ای صرفاً بیان واضحات و هدررفت منابع را در پی دارند؛ با بررسی پیشینه پژوهش می‌توان تفاوت پژوهش کنونی با تحقیقات پیشین را بدین شکل خلاصه نمود:

- ۱) هر چند در سال‌های اخیر مطالعات آینده‌نگرانه در حوزه گردشگری شتاب خوبی گرفته اما همچنان تا رسیدن به جایگاه واقعی خود مسیری طولانی در پیش دارد؛ لذا در وهله اول، این پژوهش تقویت ادبیات آینده‌پژوهانه و روندپژوهی در حوزه گردشگری را در پی خواهد داشت.
- ۲) تحقیقات آینده‌پژوهی صورت گرفته در حوزه گردشگری عمدتاً شناسایی و تحلیل مولفه‌های اثرگذار بر آینده گردشگری را مدنظر داشته و روندپژوهی تا حدی از دید محققان مغفول مانده است.
- ۳) مرور پیشینه نشان داد که آینده‌پژوهی در مقیاس شهرستان و استان با رویکرد سناریونویسی وجه غالب پژوهش‌ها را شکل می‌دهد؛ حال آنکه در تحقیق پیش رو شناسایی و تبیین " روندهای تاثیرگذار " بر توسعه گردشگری در مقیاس کشور ملاک عمل محقق بوده است.

۳-۴-۳ روش پژوهش

تحقیق پیش رو به لحاظ هدف کاربردی، از نظر روش توصیفی و از حیث داده‌های مورد استفاده پژوهشی کیفی کمی است؛ در این تحقیق که جامعه آماری آن را کارشناسان و متخصصان آینده‌پژوهی و گردشگری شکل می‌دهد، گردآوری اطلاعات به روش اسنادی و میدانی صورت گرفته است؛ یافته‌های کتابخانه‌ای پژوهش مبتنی بر کتب، پایان‌نامه‌ها، مقالات و وبسایت‌های داخلی و خارجی بوده و اطلاعات میدانی از طریق پرسشنامه و تشکیل پنل خبرگان صورت گرفته است. مروری بر ادبیات پژوهش نشان می‌دهد که معیار مشخصی جهت تعیین تعداد نمونه آماری در تحقیقات مبتنی بر پنل خبرگان وجود ندارد، با این حال از آنجایی که مطالعات مشابه ۵ تا ۱۵ نفر را ملاک قرار داده‌اند، در تحقیق پیش رو با نظرخواهی از اساتید، در هر مرحله اول ۱۵ نفر و در مرحله دوم ۲۵ کارشناس مرتبط با مفاهیم گردشگری و آینده‌پژوهی در تحقیق دخالت داده شد؛ منظور از مرحله اول، شناسایی صرف روندهای تاثیرگذار بر آینده گردشگری جمهوری اسلامی ایران در یک افق ۱۰ ساله بوده و منظور از مرحله دوم تحلیل روندهای شناسایی شده بر یکدیگر در به کمک پنل خبرگان است. همچنین حساسیت مطالعات آینده‌نگرانه محقق را بر آن داشته تا در انتخاب اعضای نمونه از روش گلوله‌برفی بهره

ببرد؛ در این روش اعضای آینده نمونه از طریق اعضای سابق نمونه انتخاب می‌شوند و نمونه مانند یک گلوله برفی بزرگ و بزرگ‌تر می‌شود. روایی پرسشنامه تحقیق به تایید اساتید متخصص این حوزه رسیده و از حیث پایایی نیز محقق با علم به حساسیت مطالعات کیفی، گردآوری اطلاعات مورد نیاز پژوهش را به دور از پیش‌داوری و با سعه‌صدر پیش برده است. تحلیل داده‌های تحقیق در محیط نرم‌افزار میک‌مک صورت گرفته است.

۳-۴-۵ بحث و یافته‌ها

مرحله اول؛ شناسایی روندها

مرحله اول مطالعات پیمایشی تحقیق به شناسایی روندهای تاثیرگذار بر توسعه گردشگری در عصر پسا کرونا در ۱۰ سال آینده اختصاص داشته است؛ در این راستا از پنل خبرگان تشکیل شده (جدول شماره ۳) خواسته شده تا روندهای مورد نظر خود را ذیل مدل Steep-v معرفی نمایند؛ ماحصل اطلاعات جمع‌آوری شده در این مرحله ۵۱ روند ذیل ۶ پیشران اجتماعی، تکنولوژیکی، اقتصادی، محیطی، سیاسی و ارزشی بوده است:

روندهای اجتماعی: افزایش فارغ‌التحصیلان و کاهش بیسوادی، تداوم و افزایش بیکاری، افزایش گرایش مردم به پوشش نامناسب، افزایش مهاجرت‌های معکوس از شهر به روستا، افزایش جمعیت، افزایش آگاهی گردشگران از حق و حقوق خود، افزایش قانون‌گریزی مردم و افزایش کنفرانس‌ها و سمینارهای علمی؛

روندهای سیاسی: افزایش تحریم‌های بین‌المللی، افزایش اعتراضات خیابانی، افزایش روابط سیاسی با کشورهای اسلامی و افزایش تبلیغات جهانی و وارونه جلوه دادن وقایع داخل کشور.

روندهای ارزشی: کاهش اعتماد مردم به یکدیگر و گردشگران، افزایش پارتی‌بازی و پیشی گرفتن روابط بر ضوابط، کاهش حس میهن‌دوستی ناشی از فشارهای زندگی، گسترش فردگرایی و عدم تمایل مردم به حضور در اجتماع، پیشی گرفتن سنت بر مدرنیته و تقویت ارتباط صنعت و دانشگاه.

روندهای اقتصادی: افزایش شکاف اقتصادی بین مردم، افزایش تقاضای سفر با پایان کرونا، نوسانات شدید اقتصادی، گران شدن هزینه آب، برق و گاز، کاهش قدرت خرید، افزایش حمایت از از طرح‌ها و پایان‌نامه‌های گردشگری، گرایش جوانان به مشاغل آزاد، افزایش سهم بخش خصوصی در گردشگری، افزایش بودجه بخش‌های گردشگری و خدماتی، افزایش گرایش سرمایه‌گذاران به مشاغل زودبازده، توسعه و تمرکز فعالیت‌های اقتصادی و پردرآمد در شهرهای بزرگ و طولانی بودن فرایندهای بروکراتیک در حوزه کارآفرینی.

روندهای تکنولوژیکی: توسعه بستر و زیرساخت‌های اینترنتی، افزایش امنیت سایبری ناشی از گسترش بانکداری، الکترونیکی، افزایش استفاده مردم از موبایل‌های هوشمند، افزایش استفاده از کارت‌های اعتباری به جای پول نقد، افزایش تمایل مردم به استفاده از شبکه‌های مجازی، افزایش بکارگیری دوربین‌های مداربسته، افزایش بکارگیری پهبادها، ربات‌ها و ... در حوزه‌های مختلف، افزایش سرعت اینترنت، افزایش نقش بلاگرهای اینستاگرامی در تبلیغ مقاصد گردشگری و افزایش خودروهای پاک و هیبریدی در ناوگان حمل‌ونقل.

روندهای محیطی: تغییرات اقلیمی، گسترش زیرساخت‌های گردشگری، بازیابی محیط ناشی از کاهش سفرها در عصر کرونا، تخریب محیط‌زیست و ساخت خانه‌های دوم، افزایش گروه‌های داوطلبانه پاکسازی محیط، خشکسالی و کاهش سطح

آب‌های زیرزمینی، گرمای شدید و آتش‌سوزی جنگل‌ها و مراتع، کاهش خاک مرغوب و بیابان‌زایی، افزایش آلودگی محیط شهری و آلودگی صوتی، افزایش زلزله و افزایش سیل.

جدول شماره ۳. پنل خبرگان در مرحله شناسایی روندها ذیل مدل Steep-v

تخصص	علوم سیاسی	علوم جغرافیایی	گردشگری	علوم اجتماعی	اقتصاد	مجموع
تعداد	۲	۵	۳	۳	۲	۱۵
خبره						

مرحله دوم: ارزش‌گذاری و پایش روندها

موارد شناسایی شده در مرحله اول شامل مجموعه‌ای از روندهای خام بوده که طبعا همگی نمی‌توانست موثر بر توسعه گردشگری باشد؛ لذا کلیه روندها در قالب پرسشنامه‌ای ساختاریافته مجدداً به کارشناسان (جدول شماره ۳) بازگردانده و از هر یک خواسته شد تا میزان تاثیرگذاری هر روند بر توسعه گردشگری در عصر پساکرونا را با امتیازی از ۰ تا ۱۰ مشخص نمایند؛ بدیهی است که صفر حاکی از بی‌تاثیر بودن روند، ۱ نماینده کمینه تاثیر و ۱۰ نماینده بیشینه تاثیر بوده است^{۱۸}.
 فعل‌وانفعال یادشده منجر به حذف ۹ روند و ماندگاری ۴۲ روند (جدول شماره ۴) در فرایند تحقیق شد. نکته حائز اهمیت آن که، در مرحله اول و دوم هدف شناسایی روندها، صرف نظر از تاثیر کاهشی و افزایشی آن‌ها بوده و شدت و ضعف تاثیر روندها در مرحله پایانی دنبال می‌شود.

جدول شماره ۴. روندهای نهایی دخیل در پژوهش

نماد	روندهای سیاسی	نماد	روندهای ارزشی
PO _۱	افزایش تحریم‌های بین‌المللی	VA _۱	کاهش اعتماد مردم به یکدیگر و گردشگران
PO _۲	افزایش اعتراضات خیابانی	VA _۲	افزایش پارتی‌بازی و پیشی گرفتن روابط بر ضوابط
PO _۳	افزایش روابط سیاسی با کشورهای اسلامی	VA _۳	کاهش حس میهن‌دوستی ناشی از فشارهای زندگی
PO _۴	افزایش تبلیغات سوء و وارونه جلوه دادن وقایع کشور	VA _۴	گسترش فردگرایی و کاهش تمایل حضور در اجتماع
نماد	روندهای محیطی	VA _۵	پیشی گرفتن سنت بر مدرنیته
EN _۱	تغییرات اقلیمی	VA _۶	تقویت ارتباط صنعت و دانشگاه

به عنوان دو سوم حداکثر امتیاز ممکن (یعنی ۱۰) معیار تصمیم‌گیری قرار گرفت و روندهایی که امتیازی بیش از این رقم کسب ۰.۶۶۷. با مشورت اساتید رقم^{۱۸} نمودند در فرایند تحقیق مانده و مابقی حذف شدند.

EN _۲	گسترش تاسیسات و زیرساخت‌های گردشگری
EN _۳	بازیابی محیط ناشی از کاهش سفرها در عصر کرونا
EN _۴	تخریب محیط‌زیست و ساخت خانه‌های دوم
EN _۵	افزایش گروه‌های داوطلبانه پاکسازی محیط
EN _۶	کاهش خاک مرغوب و بیابان‌زایی

نماد	روندهای اقتصادی
EC _۱	افزایش شکاف اقتصادی بین مردم
EC _۲	افزایش تقاضای سفر با پایان همه‌گیری کرونا
EC _۳	نوسانات شدید اقتصادی
EC _۴	گران شدن هزینه زیرساخت‌هایی چون آب و برق
EC _۵	کاهش قدرت خرید مردم
EC _۶	افزایش حمایت از پایان‌نامه‌های مرتبط با گردشگری
EC _۷	افزایش گرایش نسل جوان به مشاغل آزاد
EC _۸	افزایش سهم بخش خصوصی در اقتصاد گردشگری
EC _۹	افزایش بودجه بخش‌های گردشگری و خدماتی
EC _{۱۰}	افزایش گرایش سرمایه‌گذاران به مشاغل زودبازده
EC _{۱۱}	طولانی بودن فرایند بروکراتیک در حوزه کارآفرینی

نماد	روندهای تکنولوژیکی
TE _۱	توسعه بسترها و زیرساخت‌های اینترنتی
TE _۲	افزایش امنیت ناشی از گسترش بانکداری الکترونیکی
TE _۳	افزایش استفاده مردم از موبایل‌های هوشمند
TE _۴	افزایش استفاده از کارت‌های اعتباری به جای پول نقد
TE _۵	افزایش تمایل مردم به استفاده از شبکه‌های مجازی
TE _۶	افزایش بکارگیری دوربین‌های مداربسته
TE _۷	افزایش بکارگیری پهبادها، ربات‌ها و غیره
TE _۸	افزایش سرعت اینترنت
TE _۹	افزایش نقش بلاگرهای اینستاگرامی در تبلیغ مقاصد
TE _{۱۰}	افزایش خودروهای پاک و هیبریدی در حمل‌ونقل

نماد	روندهای اجتماعی
SO _۱	افزایش فارغ‌التحصیلان و کاهش بیسوادی
SO _۲	تداوم و افزایش بیکاری
SO _۳	افزایش مهاجرت‌های معکوس از شهر به روستا
SO _۴	افزایش آگاهی گردشگران از حق و حقوق خود
SO _۵	افزایش کنفرانس‌ها و سمینارهای علمی

مرحله سوم؛ تحلیل ساختاری روندها

تحلیل آثار متقاطع روشی نیمه کمی است که بواسطه آن، به جای روابط علی ساده، روابط متقابل بین خرده سیستم‌ها در ماتریسی زوجی تحلیل می‌گردد. روش یادشده به عنوان ابزاری قابل اتکا در مطالعات آینده، نقش هر متغیر را در ارتباط با دیگر متغیرهای سیستم نمایان ساخته و با شناسایی متغیرهای اثرگذار بر سیستم، نقش غیرقابل انکاری را در ساخت آینده ایفا می‌کند (مرزبان و همکاران، ۱۳۹۸: ۱۷۳)؛ در این راستا پس از تعیین روندهای نهایی دخیل در پژوهش، روندهای یادشده در قالب ماتریسی گرد هم آمده و جهت مقایسه زوجی برای ۲۵ نفر از کارشناسان (جدول شماره ۵) آشنا با موضوع تحقیق ارسال شد تا میزان تاثیر هر روند بر روند دیگر را مشخص نمایند. بدیهی است که عدد صفر یعنی فقدان تاثیر، عدد ۱ تاثیر اندک، عدد ۲ تاثیر متوسط و عدد ۳ نماینده حالتی است که یک روند تاثیر بسیار بالایی بر روند دیگر دارد.

جدول شماره ۵. پنل خبرگان در مرحله مقایسه زوجی روندها

تخصص خبرگان	علوم م	علوم م	علوم م	علوم م	علوم م	علوم م	علوم م	علوم م	علوم م
تعداد خبره	۳	۴	۳	۳	۳	۲	۲	۲	۲۵

جدول شماره ۶ خصوصیات ماتریس اثرات در نرم افزار میک مک را نشان می‌دهد؛ چنانچه مشخص است، ابعاد ماتریس ۴۲*۴۲ و متناسب با داده‌های ارائه شده از سوی خبرگان، تعداد صفر ۶۴۸، تعداد یک ۴۱۹، تعداد دو ۴۰۵، تعداد سه ۲۹۲، مجموع ۱۱۱۶ و درصد پرشدگی ماتریس ۶۳،۲ درصد بوده است. از سوی دیگر ماتریس پژوهش بر اساس شاخص‌های آماری با ۲ بار چرخش (جدول شماره ۷) از بهینگی و مطلوبیت ۱۰۰ درصدی برخوردار شده که از روایی قابل قبول پرسشنامه و اعتبار داده‌های گردآوری شده حکایت دارد.

جدول شماره ۶. خصوصیات ماتریس اثرات در نرم افزار میک مک

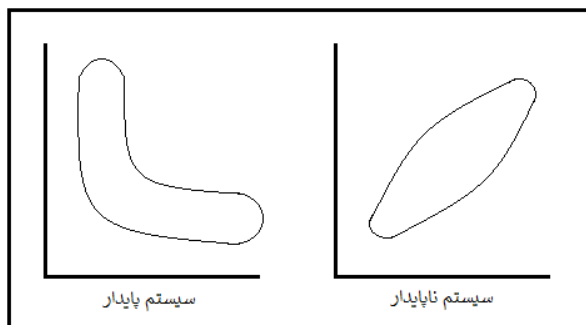
شاخص	ابعاد	تعداد	تعداد	تعداد	تعداد	مجموع	پرشدگی به درصد
مقدار	۴۲*۴۲	۶۴۸	۴۱۹	۴۰۵	۲۹۲	۱۱۱۶	۶۳،۲٪

جدول شماره ۷. درجه مطلوبیت و بهینه‌شدگی ماتریس

چرخش	تاثیر پذیری (%)	تاثیر گذاری (%)
۱	۹۶٪	۹۲٪
۲	۱۰۰٪	۱۰۰٪

در مجموع از حیث نحوه پراکنش روندها می‌توان ۲ نوع سیستم پایدار و ناپایدار (شکل شماره ۲) را تعریف کرد؛ در سیستم پایدار پراکنش روندها به صورت L انگلیسی بوده و از این واقعیت حکایت دارد که روندهای دخیل در سیستم یا دارای تاثیر پذیری بالا (محور افقی) یا دارای تاثیر گذاری بالا (محور عمودی) هستند؛ در سیستم پایدار جایگاه هر متغیر

کاملاً مشخص و تعیین جایگاه هریک میسر است؛ در مقابل در سیستم‌های ناپایدار متغیرها در حول محور قطری صفحه پراکنده شده و حالات بینابینی از تأثیرگذاری و تأثیرپذیری را نشان می‌دهند؛ بدون آنکه تعیین جایگاه آن‌ها در اثرگذاری بر سیستم و تأثیرپذیری از آن به راحتی قابل دستیابی باشد.

شکل شماره ۲. الگوی پراکنش روندها در سیستم پایدار و ناپایدار

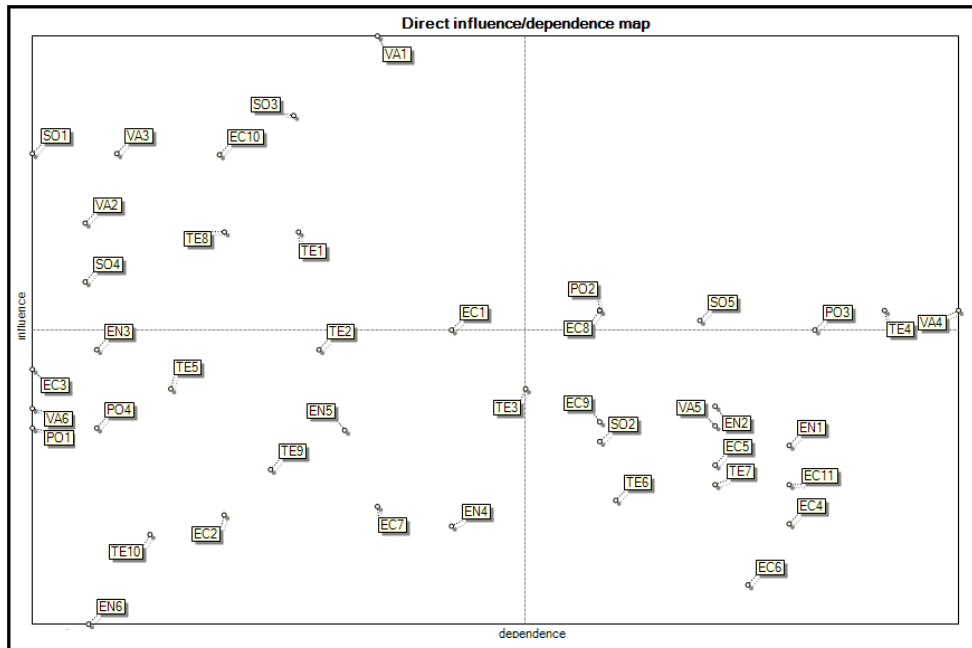
آنچه به وضوح از وضعیت پراکنده‌گی روندها در گراف اثرات مستقیم (شماره ۳) استنباط می‌گردد آنکه سیستم گردشگری ایران گردشگری ایران در عصر پساکرونا پایدار بوده (L) و به خوبی می‌توان نسبت به موقعیت قرارگیری هر روند در هر بخش از این گراف اقدام به تعیین جایگاه آن نمود.

روندهای با بیشترین تأثیرگذاری و تأثیرپذیری (قرار گرفته در ربع بالا سمت راست): گسترش فردگرایی و کاهش تمایل حضور در اجتماع، افزایش روابط سیاسی با کشورهای اسلامی، افزایش کنفرانس و سمینار علمی، افزایش استفاده کارت اعتباری به جای پول نقد، افزایش سهم بخش خصوصی در گردشگری، افزایش اعتراضات خیابانی. روندهای با بیشترین تأثیرگذاری و کمترین تأثیرپذیری (قرار گرفته در ربع بالا سمت چپ): کاهش اعتماد مردم به یکدیگر و گردشگران، افزایش پارتی‌بازی و پیشی گرفتن روابط بر ضوابط، کاهش میهن‌دوستی ناشی از فشارهای زندگی، افزایش فارغ‌التحصیلان و کاهش بیسوادی، افزایش مهاجرت‌های معکوس از شهر به روستا، افزایش آگاهی گردشگران از حق و حقوق خود، افزایش شکاف اقتصادی بین مردم، افزایش گرایش سرمایه‌گذاران به مشاغل زودبازده، توسعه بسترها و زیرساخت‌های اینترنتی، افزایش سرعت اینترنت.

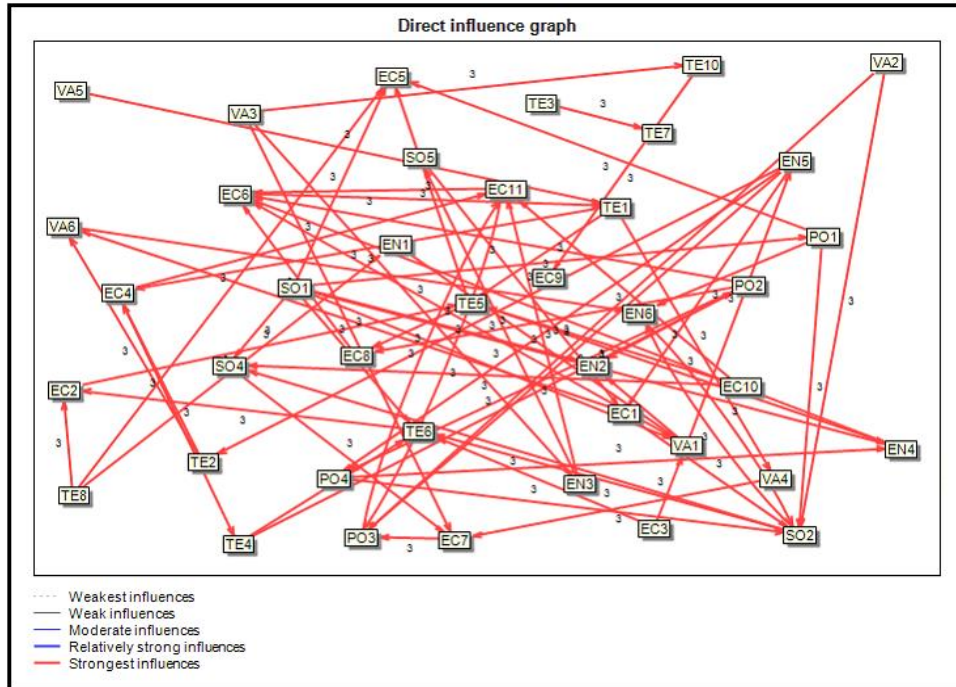
روندهای با کمترین تأثیرگذاری و تأثیرپذیری (قرار گرفته در ربع پایین سمت چپ): افزایش امنیت ناشی از گسترش بانکداری الکترونیکی، افزایش تمایل مردم به استفاده از شبکه‌های مجازی، افزایش نقش بلاگرهای اینستاگرامی در تبلیغ مقاصد، افزایش خودروهای پاک و هیبریدی، بازیابی محیط ناشی از کاهش سفرها در عصر کرونا، تخریب محیط و ساخت خانه‌های دوم، افزایش گروه‌های داوطلبانه پاکسازی محیط، کاهش خاک مرغوب و بیابان‌زایی، افزایش تقاضای سفر با پایان همه‌گیری کرونا، نوسانات شدید اقتصادی، کاهش قدرت خرید مردم، افزایش گرایش نسل جوان به مشاغل آزاد، افزایش تحریم‌های بین‌المللی، افزایش تبلیغات سوء و وارونه جلوه دادن وقایع کشور، تقویت ارتباط صنعت و دانشگاه

روندهای با بیشترین تأثیرپذیری و کمترین تأثیرگذاری (قرار گرفته در ربع پایین سمت راست): افزایش استفاده از موبایل هوشمند، افزایش بکارگیری دوربین مداربسته، افزایش بکارگیری پهبادها و ربات، تغییرات

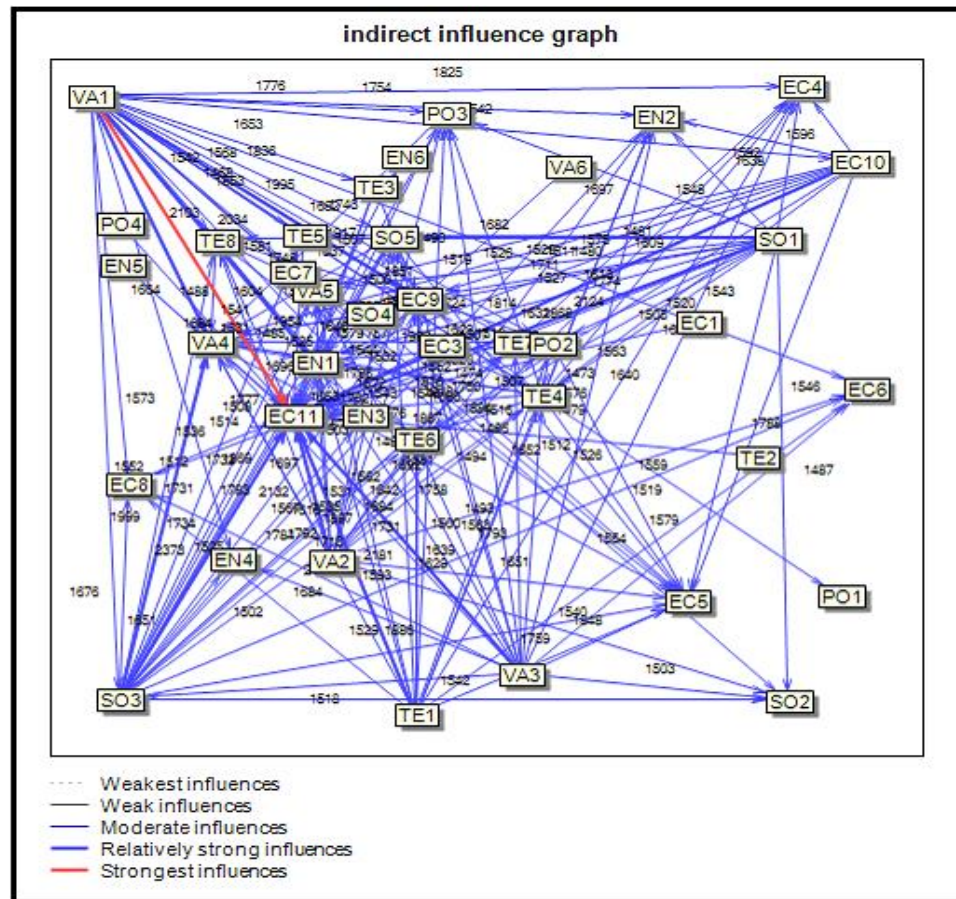
اقلیمی، توسعه تاسیسات و زیرساخت گردشگری، پیشی گرفتن سنت بر مدرنیته، تداوم و افزایش بیکاری، گران شدن هزینه زیرساخت‌هایی چون آب و برق، کاهش قدرت خرید مردم، افزایش حمایت از پایان‌نامه‌های مرتبط با گردشگری، افزایش بودجه بخش‌های گردشگری و خدماتی، طولانی بودن فرایند بروکراتیک در حوزه کارآفرینی.

شکل شماره ۳. روندهای موثر بر توسعه گردشگری ایران در دوران پسا کرونا در پلان تاثیرگذاری و تاثیرپذیری برخلاف روابط ماتریسی و آماری قابل قبولی که نرم‌افزار میک‌مک در اختیار محققان قرار می‌دهد، اما متاثر از روابط تو در تو، فراوان و پیچیده دخیل در پژوهش‌ها معمولاً گراف‌ها و روابط خطی ارائه شده از سوی نرم‌افزار جلوه بصری چندان مناسبی نداشته و صرفاً با نگاه اولیه نمی‌توان ارتباط روندها را به خوبی درک کرد. با این حال افزون بر جایگاه روندهای پژوهش در شبکه اثرگذاری و تاثیرپذیری، مشاهده شدت و ضعف روابط میان آنها در قالب گراف‌های ارائه شده (شکل‌های ۴ و ۵) نیز سودمند خواهد بود. در روابط مستقیم و غیرمستقیم بین روندهای موثر بر توسعه گردشگری ایران در دوران پسا کرونا نمایش داده شده است. گراف روابط غیرمستقیم حاصل به توان رسیدن ارقام روندهای احصا شده توسط نرم‌افزار است.

شکل شماره ۴. روابط مستقیم بین روندهای موثر بر توسعه گردشگری ایران در دوران پسا کرونا

شکل شماره ۵. روابط غیرمستقیم بین روندهای موثر بر توسعه گردشگری ایران در دوران پسا کرونا

بررسی تاثیرگذاری و تاثیرپذیری مستقیم و غیرمستقیم روندها
 برای تحلیل تأثیرات هر یک از روندهای دخیل در فرایند تحقیق، روابط مابین روندها به کمک نرم‌افزار
 میک‌مک سنجیده و نهایتاً شدت اثرگذاری و اثرپذیری مستقیم و غیرمستقیم روندها در قالب جدول شماره
 ۸ نشان داده شد؛ امتیاز اثرگذاری از اجتماع امتیازات سطری هر روند و امتیاز اثرپذیری هر یک از اجتماع
 امتیازات ستونی هر روند حاصل می‌شود؛

جدول شماره ۸. میزان تاثیر مستقیم و غیرمستقیم روندها بر یکدیگر

ردیف	روند	تأثیر مستقیم		تأثیر غیرمستقیم	
		تأثیر گذاری	تأثیر پذیری	تأثیر گذاری	تأثیر پذیری
۱	کاهش اعتماد مردم به یکدیگر و گردشگران	۴۷	۲۹	۴۰۵۱	۲۴۹۹
۲	افزایش پارتی‌بازی و پیشی گرفتن روابط بر ضوابط	۳۷	۲۴	۳۳۵۸	۲۱۶۸
۳	کاهش حس میهن‌دوستی ناشی از فشارهای زندگی	۴۱	۲۵	۳۵۳۲	۲۱۱۵
۴	گسترش فردگرایی و کاهش تمایل حضور در اجتماع	۳۳	۳۹	۲۸۵۹	۳۴۸۸
۵	پیشی گرفتن سنت بر مدرنیته	۲۷	۳۶	۲۴۳۱	۳۱۶۹
۶	تقویت ارتباط صنعت و دانشگاه	۲۸	۲۳	۲۴۹۲	۱۹۱۰
۷	توسعه بسترها و زیرساخت‌های اینترنتی	۳۹	۲۷	۳۴۲۰	۲۵۲۱
۸	افزایش امنیت ناشی از گسترش بانکداری الکترونیکی	۳۱	۲۸	۲۷۱۰	۲۴۲۴
۹	افزایش استفاده مردم از موبایل‌های هوشمند	۲۹	۳۱	۲۷۳۴	۲۷۷۵
۱۰	افزایش استفاده از کارت‌های اعتباری به جای پول نقد	۳۳	۳۸	۲۷۲۰	۳۴۴۲

۲۲۱۴	۲۵۷۷	۲۶	۲۹	افزایش تمایل مردم به استفاده از شبکه‌های مجازی	۱
۸	۰				۱
۳۰۵۷	۲۱۹۰	۳۳	۲۴	افزایش بکارگیری دوربین‌های مدار بسته	۲
۶	۷				
۳۱۹۵	۲۰۵۶	۳۶	۲۴	افزایش بکارگیری پهبادها، ربات‌ها و غیره	۳
۹	۴				
۲۲۶۲	۳۳۸۶	۲۶	۳۹	افزایش سرعت اینترنت	۴
۳	۳				
۲۳۰۴	۲۳۷۸	۲۷	۲۵	افزایش نقش بلاگرهای اینستاگرامی در تبلیغ مقاصد	۵
۳	۳				
۲۰۶۵	۱۸۵۳	۲۴	۲۱	افزایش خودروهای پاک و هیبریدی در حمل و نقل	۶
۰	۷				
۱۹۸۴	۳۵۴۴	۲۳	۴۱	افزایش فارغ‌التحصیلان و کاهش بیسوادی	۷
۸	۸				
۲۶۰۹	۲۲۴۵	۳۲	۲۷	تداوم و افزایش بیکاری	۸
۱	۸				
۲۶۰۹	۳۷۷۵	۲۹	۴۳	افزایش مهاجرت‌های معکوس از شهر به روستا	۹
۲	۲				
۲۰۵۷	۲۸۴۳	۲۴	۳۴	افزایش آگاهی گردشگران از حق و حقوق خود	۰
۳	۱				
۳۰۰۳	۳۰۱۸	۳۴	۳۳	افزایش کنفرانس‌ها و سمینارهای علمی	۲
۳	۰				۱
۲۰۵۶	۲۱۴۹	۲۳	۲۷	افزایش تحریم‌های بین‌المللی	۲
۶	۲				۲
۲۸۳۴	۲۹۷۰	۳۲	۳۳	افزایش اعتراضات خیابانی	۳
۸	۱				
۳۲۷۹	۲۹۹۵	۳۷	۳۲	افزایش روابط سیاسی با کشورهای اسلامی	۴
۰	۳				
۲۱۶۹	۲۳۴۵	۲۵	۲۷	افزایش تبلیغات سوء و وارونه جلوه دادن وقایع کشور	۵
۶	۵				
۳۳۱۵	۲۴۰۲	۳۷	۲۶	تغییرات اقلیمی	۶
۶	۶				
۳۰۵۱	۲۱۸۶	۳۶	۲۸	گسترش تاسیسات و زیرساخت‌های گردشگری	۷
۸	۴				

۲۱۷۷ ۱	۲۸۱۸ ۲	۲۵	۳۱	بازیابی محیط ناشی از کاهش سفرها در عصر کرونا	۲ ۸
۲۶۷۱ ۶	۱۸۰۹ ۶	۳۰	۲۲	تخریب محیط‌زیست و ساخت خانه‌های دوم	۲ ۹
۲۳۹۱ ۶	۲۵۵۷ ۳	۲۸	۲۷	افزایش گروه‌های داوطلبانه پاکسازی محیط	۳ ۰
۲۰۱۰ ۵	۱۴۶۳ ۱	۲۴	۱۷	کاهش خاک مرغوب و بیابان‌زایی	۳ ۱
۲۶۲۲ ۲	۲۹۱۴ ۵	۳۰	۳۲	افزایش شکاف اقتصادی بین مردم	۳ ۲
۲۱۶۹ ۰	۱۹۰۷ ۵	۲۵	۲۲	افزایش تقاضای سفر با پایان همه‌گیری کرونا	۳ ۳
۲۰۱۵ ۰	۲۸۱۸ ۳	۲۳	۳۰	نوسانات شدید اقتصادی	۳ ۴
۳۴۲۶ ۹	۱۷۲۴ ۲	۳۷	۲۲	گران شدن هزینه زیرساخت‌هایی چون آب و برق	۳ ۵
۲۹۶۱ ۶	۲۲۱۳ ۱	۳۶	۲۵	کاهش قدرت خرید مردم	۳ ۶
۳۱۹۵ ۶	۱۷۸۴ ۹	۳۴	۱۹	افزایش حمایت از پایان‌نامه‌های مرتبط با گردشگری	۳ ۷
۲۴۱۲ ۵	۲۰۵۵ ۲	۲۹	۲۳	افزایش گرایش نسل جوان به مشاغل آزاد	۳ ۸
۲۷۹۴ ۴	۲۸۹۴ ۰	۳۲	۳۳	افزایش سهم بخش خصوصی در اقتصاد گردشگری	۳ ۹
۲۷۸۹ ۴	۲۴۲۲ ۰	۳۲	۲۸	افزایش بودجه بخش‌های گردشگری و خدماتی	۴ ۰
۲۴۲۹ ۳	۳۴۰۶ ۵	۲۸	۴۱	افزایش گرایش سرمایه‌گذاران به مشاغل زودبازده	۴ ۱
۳۴۶۵ ۴	۲۱۰۰ ۱	۳۷	۲۴	طولانی بودن فرایند بروکراتیک در حوزه کارآفرینی	۴ ۲

آنچه که در قالب جدول شماره ۹ ارائه گردید وضعیت روندها از حیث تاثیرگذاری و تاثیرپذیری بود؛ در این راستا جهت افزایش قدرت تبیین و تحلیل روندهای شناسایی شده می‌بایست آن دسته از روندها که متناسب با امتیاز کسب شده از شدت بیشتری برخوردارند فهرست گردند؛ با توجه به اینکه هر روند دارای ۴ امتیاز مجزا بود، به تفکیک در ۴ جدول مجزا

از حیث تاثیرگذاری مستقیم، تاثیرگذاری غیرمستقیم، تاثیرپذیری مستقیم و تاثیرپذیری غیرمستقیم مرتب گردید و نهایتاً ۱۴ روند که دست‌کم در ۳ حالت جزء ۲۰ روند ابتدایی بود، به عنوان مهمترین روندهای تاثیرگذار بر توسعه گردشگری ایران در دوران پسا کرونا و تاثیرپذیر از آن شناخته شد. جدول آتی روندهای یادشده را به تفکیک هر پیشران نشان می‌دهد.

جدول شماره ۹. موثرترین روندهای تاثیرگذار بر توسعه گردشگری ایران در دوران پسا کرونا

روندهای اقتصادی	روندهای سیاسی
افزایش شکاف اقتصادی بین مردم	افزایش تحریم‌های بین‌المللی
افزایش سهم بخش خصوصی در اقتصاد گردشگری	افزایش روابط سیاسی با کشورهای اسلامی
طولانی بودن فرایند بروکراتیک در حوزه کارآفرینی	افزایش تبلیغات سوء و وارونه جلوه دادن وقایع کشور
روندهای محیطی	روندهای تکنولوژیکی
افزایش تقاضای سفر با پایان همه‌گیری کرونا	افزایش استفاده مردم از موبایل‌های هوشمند
بازیابی محیط ناشی از کاهش سفرها در عصر کرونا	افزایش نقش بلاگرهای اینستاگرامی در تبلیغ مقاصد
روندهای اجتماعی	روندهای ارزشی
تخریب محیط‌زیست و ساخت خانه‌های دوم	کاهش حس میهن‌دوستی ناشی از فشارهای زندگی
افزایش کنفرانس‌ها و سمینارهای علمی	تقویت ارتباط صنعت و دانشگاه

۵-۳ نتیجه‌گیری

گزارشات نشان می‌دهد نه تنها ایران از ظرفیت‌های گردشگری خود به نحو احسن استفاده نکرده، بلکه به لحاظ نقش این صنعت در بهبود شاخص‌های توسعه از برخی کشورهای نوظهور این عرصه هم عقب‌تر است؛ در برهه کنونی که یک بحران فراگیر چون کرونا بیش از عنصر مخرب دیگری مقاصد گردشگری را به تعطیلی کشانده نقش دست‌اندرکاران این حوزه از جمله بازاریابان، مدیران و برنامه‌ریزان مقصد بیش از هر زمان دیگری جلوه می‌نماید. آنچه بدیهی است آنکه کووید ۱۹ اولین رخداد منفی نبوده که گردشگری را در مقیاس وسیع متاثر سازد و آخرین پدیده نیز نخواهد بود؛ آنچه که اهمیت دارد نوع امکانات و برنامه‌ریزی‌های هر جامعه‌ای جهت مدیریت هر چه سریع‌ترین بحران، فائق آمدن بر اثرات سوء برجای مانده از آن و بازیابی توان‌های توریستی مقاصد است. در این راستا در پژوهش حاضر به شناسایی و تحلیل روندهای تاثیرگذار بر توسعه گردشگری ایران در دوران پسا کرونا در پرداخته شد. طبق یافته‌ها گسترش فردگرایی و کاهش تمایل به حضور در اجتماع، افزایش روابط سیاسی با کشورهای اسلامی، افزایش کنفرانس و سمینار علمی، افزایش استفاده کارت اعتباری به جای پول نقد، افزایش سهم بخش خصوصی در گردشگری و افزایش اعتراضات خیابانی از جمله

روندهایی بودند که از حیث تاثیرگذاری بر دیگر روندها و تاثیرپذیری از آنها برجسته‌ترین نقش را در توسعه گردشگری ایران در دوران پسا کرونا ایفا می‌کنند؛ تعاملات سازنده و ارتباط سیاسی دول مختلف و تاثیر قابل توجهی که بر آمدوشد گردشگران بین دو کشور دارند انگاره ایست بدیهی که آسیب‌شناسی آن بیان مجموعه مباحثی کلیشه‌ای طلب می‌کند؛ با این حال از آنجا که این روند بر روندهای دیگری چون افزایش شکاف اقتصادی، قدرت خرید مردم، تقاضای گردشگران و غیره تاثیر روشنی دارد بر لزوم هر چه بیشتر توسعه مناسبات سیاسی با دیگر کشورها تاکید می‌گردد؛ اگرچه مناسبات سیاسی با دیگر کشورها در یکی دو دهه اخیر زوایای پیچیده‌ای به خود گرفته اما با توجه به توان‌های گسترده ایران از حیث طبیعی و مذهبی می‌توان بر توسعه روابط سیاسی با کشورهای جهان اسلام و کشورهای حوزه خلیج فارس تاکید نمود؛ در این راستا شاید پی‌ریزی یک سازمان گردشگر نهاد، مشابه سازمان کنفرانس اسلامی و به رهبری ایران تا حد زیادی راهگشا واقع شود.

از آنجا که روندهای شناسایی شده در این پژوهش یک بار مورد پایش قرار گرفته، لذا کلیه روندهای یاد شده بر توسعه گردشگری ایران در دوران پسا کرونا موثر بوده و همگی می‌توانند در تعیین خط‌مشی‌ها و بازیابی توان جمهوری اسلامی ایران در حوزه گردشگری در دوران پسا کرونا مورد استفاده قرار بگیرند؛ با این حال نسبت به تاثیرات مستقیم و غیرمستقیمی که روندها از خود نشان دادند ۱۴ روند به عنوان اثرگذارترین موارد بر توسعه گردشگری ایران در ایام پس از کرونا شناسایی شدند که متناسب با هر یک پیشنهادی ارائه می‌گردد:

- تاثیر تحریم‌ها بر توسعه گردشگری ایران قابل انکار نیست؛ در این راستا پیشنهاد می‌شود دولت مردان با جدیت بر رفع تحریم‌ها تاکید کنند اما بهبود اوضاع را صرفا به رفع تحریم‌ها گره نزده و در این راستا توسعه مناسبات گردشگری، امضاء تفاهم‌نامه‌های سفر و تاسیس سازمان‌های گردشگر نهاد مابین کشورهای جهان اسلام را در اولویت قرار دهند؛
- نظر به تاثیر مخربی که افزایش تبلیغات سوء و وارونه جلوه دادن وقایع کشور در ایام پس از کرونا بر توسعه گردشگری ایران خواهند گذارد، پیشنهاد می‌شود وزارت میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی دعوت از شخصیت‌های معروف داخلی و خارجی (نظیر آنچه در کشورهای عربی رخ می‌دهد) جهت بازدید از جاذبه‌های برجسته ایران و به اشتراک گذاردن تجارب آن‌ها در شبکه‌های مجازی را در دستور کار قرار دهد؛ دعوت از اینفلوئنسر ها و بازتاب تجارب مثبت آنان در شبکه‌های اجتماعی در حالی به عنوان یک راهکار جهت تبلیغ جاذبه‌ها و خنثی نمودن تبلیغات سوء بر علیه کشورمان مطرح است که روندهای " افزایش استفاده مردم از موبایل‌های هوشمند " و " افزایش نقش بلاگرهای اینستاگرامی در تبلیغ مقاصد " به عنوان دو مورد از اثرگذارترین روندها بر توسعه گردشگری ایران در عصر پسا کرونا شناخته شده‌اند.
- از آنجا که طبق یافته‌ها بخش خصوص با افزایش سهم خود در اقتصاد گردشگری نقش مهمی در توسعه این صنعت در ایام پسا کرونا خواهد داشت پیشنهاد می‌گردد نهادهای متولی صنعت گردشگری کشور با تسهیل نمودن فرایند، زمینه مشارکت بخش خصوصی را فعال تر نموده و با تشکیل یک کارگروه نظارتی موانع عمده پیش‌روی بخش خصوصی برای سرمایه‌گذاری را مرتفع نمایند؛ تشکیل کارگروه یاد شده زمانی اهمیت دو چندان می‌یابد که بدانیم " طولانی بودن فرایند بروکراتیک در حوزه کارآفرینی " خود یکی از روندهای اساسی و تاثیرگذار بر توسعه گردشگری ایران در دوران پسا کرونا خواهد بود.
- از آنجایی که بازیابی محیط ناشی از کاهش سفرها در عصر کرونا و افزایش تقاضای سفر با پایان همه‌گیری آن دو مورد از اثرگذارین روندها بر گردشگری ایران در دوران پسا کرونا شناخته شد، بلاشک محیط طبیعی و طور خاص

شهرهای شمالی اولین بستر برای تخلیه هیجانات ناشی از کاهش سفرها در دوران کرونا خواهد بود؛ در این راستا پیشنهاد می‌شود محدودیت‌های ناشی از حضور مردم در محیط طبیعی به صورت تدریجی برداشته شود. این موضوع دارای اهمیت دوچندان است چون افزایش تخریب محیط و ساخت خانه‌های دوم خود به عنوان روندی اثرگذار بر توسعه گردشگری ایران در دوران پسا کرونا شناخته شده است.

- ناگفته پیداست که بسیاری از مقالات، پایان‌نامه‌ها و طرح‌های پژوهشی در کشور اگرچه جهت پر نمودن خلاءهای موجود به افق‌های روشنی می‌رسند اما استنباط آن‌ها بعضاً در حد ایده‌ها، راهکارها و پیشنهادهای آکادمیک باقی مانده و کمتر به صورت عملیاتی مورد استفاده قرار می‌گیرند. اگر صرفاً مجموعه پروژه‌ها، پایان‌نامه‌های کارشناسی ارشد و رساله‌های دکتری، مقالات علمی پژوهشی، مروری و ترویجی، مقالات کنفرانسی، طرح‌های تحقیقاتی و غیره در سال را با نماد X نشان دهیم، در طول یک دهه چه تعداد فعالیت پژوهشی در کشور انجام می‌شود؟ با فرض اینکه محققان در هر پژوهش دست کم یک راهکار جهت فائق آمدن بر مسئله مورد بررسی خود ارائه داده باشند آیا سالانه X مسئله از مشکلات کشور در حوزه‌های مختلف به کمک تحقیقات علمی مرتفع می‌گردند؟

مطالعات حوزه گردشگری نیز از این موضوع مستثنی نیست؛ اهمیت موضوع یادشده در کنار روندهای اثرگذار شناسایی شده بر توسعه گردشگری ایران در دوران پس از کرونا از لزوم افزایش کنفرانس‌ها و سمینارهای علمی با تاکید بر تقویت ارتباط صنعت و دانشگاه حکایت دارند.

۳-۶ احکام و منابع مالی پیشنهادی برنامه هفتم

پیشنهادهای تیم تحقیق برای احکام برنامه هفتم توسعه برگرفته از نتایج آینده پژوهشی و جلسات و کار میدانی پژوهش حاضر:

۱- به منظور دستیابی به اهداف توسعه پایدار در زمینه حوزه گردشگری و افزایش سهم آن در تولید ناخالص داخلی، وزارت میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی مکلف است طرح جامع گردشگری و ارتقای نقش آفرینی در اقتصاد کشور را تحت محورهای ذیل حداکثر تا پایان سال اول برنامه تهیه و به تصویب هیئت وزیران برساند به گونه‌ای که اثرات اجرایی اولیه این طرح در سال دوم برنامه نمایان گردد:

الف - سیاست‌گذاری بر اساس انواع گردشگری مانند سلامت، گردشگری کشاورزی، فرهنگی، دریایی و ...
 ب - تدوین طرح جامع اکوتوریسم برای مناطق اولویت دار طبیعت گردی با تاکید بر مناطق حساس و میراث جهانی ثبت شده در لیست یونسکو.

ج - تهیه طرح جامع گردشگری موضوعی با تاکید بر انواع گردشگری مانند سلامت، گردشگری کشاورزی، فرهنگی، گاسترونومی، دریایی و ساحلی و روستایی، زیارتی در سال اول برنامه و تهیه برنامه عملیاتی بر اساس مطالعه برای سال‌های باقی مانده از برنامه هفتم توسعه.

۲- یکپارچه سازی سیاست‌های وزارت گردشگری با کلیه نهادها و سازمان‌های مرتبط با انواع گردشگری در

قالب بررسی شیوه‌های همکاری مشترک به منظور ایجاد یک پنجره واحد خدمات با تاکید بر مشارکت

بخش خصوصی و بررسی مباحث قابل برون سپاری به انجمن‌ها و اصناف مرتبط.

۳- تدوین بسته‌های پایدار و نیابدها برای مقاصد گردشگری جامعه محور و افزایش فعالیت‌های آگاهی‌بخشی در

مورد گردشگری پایدار.

۴- برگزاری وسیع‌تر رویدادهای بین‌المللی ورزشی/ مسابقات / جشنواره‌ها با تاکید بر محصول MICE

Tourism

۵- بررسی برنامه‌های اجرایی جلوگیری از ایران هراسی با تاکید بر فضای مجازی و ارتباطات بین‌المللی

رسانه‌ها.

پیشنهادات جهت تامین منابع مالی احکام پیشنهادی

مشارکت نهادها جهت تامین منابع مالی به صورت برنامه اقدام مشترک.	عنوان حکم	
<p>به صورت مشترک از نهادهای دولتی درصد تخصیصی وزارتخانه میراث فرهنگی و گردشگری و صنایع دستی مرتبط با پژوهش و زارت بهداشت. کمیسیون‌های مرتبط با سلامت، کشاورزی، محیط زیست، سازمان حج و زیارت، شهرداری‌ها، وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، سازمان منابع طبیعی، سازمان حفاظت محیط، شهرداری‌ها و دهیاری‌های وزارت کشور، اتحادیه رستوران داران و اتحادیه اصناف مرتبط با موضوعات عنوان شده به صورت مجموعه‌ای یکپارچه متناسب با هر کدام از موضوعات این حکم پیشنهادی.</p>	<p>به منظور دستیابی به اهداف توسعه پایدار در زمینه حوزه گردشگری و افزایش سهم آن در تولید ناخالص داخلی، وزارت میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی مکلف است طرح جامع گردشگری و ارتقای نقش آفرینی در اقتصاد کشور را تحت محورهای ذیل حداکثر تا پایان سال اول برنامه تهیه و به تصویب هیئت وزیران برساند به گونه‌ای که اثرات اجرایی اولیه این طرح در سال دوم برنامه نمایان گردد:</p> <p>الف - سیاست‌گذاری بر اساس انواع گردشگری مانند سلامت، گردشگری کشاورزی، فرهنگی، دریایی و ...</p> <p>ب - تدوین طرح جامع اکوتوریسم برای مناطق اولویت دار طبیعت گردی با تاکید بر مناطق حساس و میراث جهانی ثبت شده در لیست یونسکو.</p>	<p>۱</p>

	<p>ج - تهیه طرح جامع گردشگری موضوعی با تاکید بر انواع گردشگری مانند سلامت، گردشگری کشاورزی، فرهنگی، گاسترونومی، دریایی و ساحلی و روستایی، زيارتی در سال اول برنامه و تهیه برنامه عملیاتی بر اساس مطالعه برای سال های باقی مانده از برنامه هفتم توسعه.</p>	
<p>بودجه مشترک پژوهشی وزارتخانه میراث فرهنگی و گردشگری و صنایع دستی و کمیسیون گردشگری اتاق بازرگانی و اتحادیه ها و اصناف مرتبط با شکل های بخش خصوصی گردشگری.</p>	<p>یکپارچه سازی سیاست های وزارت گردشگری با کلیه نهادها و سازمان های مرتبط با انواع گردشگری در قالب بررسی شیوه های همکاری مشترک به منظور ایجاد یک پنجره واحد خدمات با تاکید بر مشارکت بخش خصوصی و بررسی مباحث قابل برون سپاری به انجمن ها و اصناف مرتبط.</p>	۲
<p>بودجه اجرایی، تبلیغاتی و پژوهشی مشترک فیما بین وزارتخانه میراث فرهنگی و گردشگری و صنایع دستی، صدا و سیما، اسپانسرهای شرکت های تبلیغاتی در فضای مجازی با استفاده از توان دانشگاهها و پژوهشگاه های مرتبط.</p>	<p>تدوین بسته بایدها و نبایدها برای مقاصد گردشگری جامعه محور و افزایش فعالیت های آگاهی بخشی در مورد گردشگری پایدار.</p>	۳
<p>وزارت صنعت، معدن و تجارت مشخصا شرکت سهامی نمایشگاه های بین المللی جمهوری اسلامی، دانشگاه ها، بخش سمینارها و معرفی وزارتخانه های مرتبط عضو شورای عالی میراث فرهنگی و گردشگری جهت برگزاری کنگره ها، وزارت کشور برای برگزاری نمایشگاه ها و جشنواره ها.</p>	<p>برگزاری وسیع تر رویدادهای بین المللی ورزشی / مسابقات / جشنواره ها با تاکید بر محصول MICE Tourism.</p>	۴
<p>سازمان صدا و سیما با تاکید بر شبکه های برون مرزی، سازمان ارتباطات اسلامی، وزارت امور خارجه، وزارت میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی، وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، سازمان تبلیغات اسلامی، جامعه المصطفی، مرکز ملی فضای مجازی کشور.</p>	<p>بررسی برنامه های اجرایی جلوگیری از ایران هراسی با تاکید بر فضای مجازی و ارتباطات بین المللی رسانه ها.</p>	۵

فهرست منابع

- ۱) ارزشیابی برنامه چهارم جهانگردی، مدیریت فرهنگ و هنر جهادی (کمیته مشترک برنامه ریزی بخش جهانگردی)، تهران، ۱۳۵۰.
- ۲) الداعی، زهرا، ابراهیمی، عبدالحمید، شجاعی، سامره، دیده‌خان، حسین، (۱۳۹۷)، آینده صنعت گردشگری استان گلستان: سناریوها و راهکارهای پیشنهادی، فضای گردشگری، سال ۸، شماره ۲۹، صص ۱۴۵-۱۳۱.
- ۳) آسایش، حسین (۱۳۷۴). اقتصاد روستایی. تهران: انتشارات پیام نور.
- ۴) آقاجانی، حسین، امیرفخریان، مصطفی و کاظمی، مهدی (۱۳۹۱). «زیارت و گردشگری در برنامه‌ها و اسناد کلان توسعه کشور». دوفصلنامه مطالعات گردشگری، دوره اول، شماره اول، صص ۷۵-۶۳.
- ۵) برنامه ملی توسعه گردشگری (لوح فشرده).
- ۶) بیشمی، بهار و میرحسینی، لیلا، ۱۳۹۰. گزارش "مروری بر برنامه‌های قبل از انقلاب با تاکید بر توریست کُنسولت"، سازمان میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری.
- ۷) برنامه دوم توسعه اقتصادی-اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران: خط مشی‌های اساسی کلان و بخشی، تهران، ۱۳۷۱.
- ۸) برنجی‌یوسفی، مریم، (۱۳۹۵)، شناسایی نیروهای پیشران توسعه با رویکرد آینده‌پژوهی؛ موردی: استان گیلان، به راهنمایی دکتر نادر زالی، منتشرشده، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه گیلان، دانشکده هنر و معماری.
- ۹) پلوتی، کیوان، درویشی، فرهاد، فضلی، صفر، بیات، روح‌الله، قادری، اسماعیل، (۱۳۹۹)، ارائه سناریوهای آینده صنعت گردشگری سلامت ایران در افق ۱۴۱۴، جغرافیا و توسعه، سال ۱۹، شماره ۶۲، صص ۷۸-۵۹.
- ۱۰) جاودان، مجتبی، فیروزی، معصومه، ادیبی، زهرا و پاوای، سعیده (۱۳۹۳). «ارزیابی سیاست‌ها و برنامه‌های توسعه گردشگری ایران در چارچوب رهیافت توسعه پایدار گردشگری». اولین همایش بین‌المللی علمی راهبردی توسعه گردشگری جمهوری اسلامی ایران، چالش‌ها و چشم‌انداز. جهاد دانشگاهی، پژوهشکده گردشگری.
- ۱۱) جوان، فرهاد، حجت‌شمامی، سیروس، سیفی‌زاده، محمد، (۱۴۰۰)، واکاوی پیشران‌های مؤثر بر توسعه گردشگری کلان-شهر رشت مبتنی بر رویکرد آینده‌پژوهی، پژوهش‌های برنامه و توسعه، سال ۲، شماره ۶، صص ۱۸۶-۱۶۱.
- ۱۲) حاتمی نژاد، حسین و عیوضلو، داوود (۱۳۹۵). توسعه گردشگری در ایران. تهران: انتشارات مهکامه.
- ۱۳) حیدری، امیرهوشنگ، (۱۳۹۳)، مبانی و مفاهیم آینده‌پژوهی، فصلنامه ترویج علم، سال ۵، شماره ۷، صص ۸۱-۹۶.
- ۱۴) حیدری چپانه، رحیم (۱۳۷۸) مبانی برنامه ریزی صنعت گردشگری، انتشارات سمت، تهران.
- ۱۵) حیدری چپانه، رحیم و دیگران. ۱۳۹۲. «تحلیلی بر سیاست گذاری گردشگری در ایران». برنامه ریزی و توسعه گردشگری. سال ۲. شماره ۵. صص ۱۱-۳۲.
- ۱۶) خاکساری، علی. ۱۳۹۱. «برنامه ریزی توسعه گردشگری در ایران: ویژگی‌ها و نقش برنامه ریزان توسعه گردشگری در کشورهای اسلامی». فصلنامه علوم اجتماعی. سال ۱۹. شماره ۵۸. صص ۱-۳۲.

- ۱۷) ده‌ده‌زاده‌سیلابی، پروین، احمدی‌فرد، نرگس، (۱۳۹۷)، تعیین پیشران‌های کلیدی موثر بر توسعه گردشگری با رویکرد آینده‌پژوهی، جغرافیا و پایداری محیط، شماره ۳۰، صص ۷۳-۸۹.
- ۱۸) دهنویه، رضا، رجبی، محبوبه، کلانتری، علیرضا، نوروزی، حبیبه، (۱۳۹۴)، آینده‌پژوهی نظم و امنیت در استان کرمان، فصلنامه علمی تخصصی دانش انتظامی، سال ۶، شماره ۱۲، صص ۱-۱۵.
- ۱۹) رامشینی، حسن، کفاش، افسانه، (۱۳۹۹)، مرور پیشرفت‌های اخیر و دیدگاه‌های آینده در تشخیص، درمان و مدیریت بیماری کرونا، مجله علمی پژوهشی دانشگاه علوم پزشکی سبزوار، دوره ۲۷، شماره ۶، صص ۸۵۹-۸۵۱.
- ۲۰) راحلی، حسین؛ اکبری، بهنام؛ حبیب‌نژاد، سمیرا (۱۳۹۳)، آسیب‌شناسی گردشگری در ایران، کنفرانس بین‌المللی توسعه پایدار، راهکارها و چالش‌ها با محوریت کشاورزی، منابع طبیعی، محیط زیست و گردشگری، تبریز، دبیرخانه دائمی کنفرانس بین‌المللی توسعه پایدار، راهکارها و چالش‌ها.
- ۲۱) رهسپار، زهره، صالحی، کیوان، عزتی، میترا، ذوالفقارزاده، مهدی، (۱۳۹۸)، شناسایی و تحلیل ساختاری تأثیر متقابل پیشران‌های تغییر در حوزه آموزش و پرورش، نوآوری‌های آموزشی، سال ۱۸، شماره ۷۰، صص ۱۰۱-۱۲۶.
- ۲۲) سازمان برنامه و بودجه، سند برنامه چهارم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران، تهران (۱۳۷۹).
- ۲۳) سازمان برنامه و بودجه، سند برنامه دوم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران (۱۳۷۴-۱۳۷۸) مصوب ۱۳۷۳/۰۹/۲۰ مجلس شورای اسلامی، تهران، سازمان برنامه و بودجه، مرکز مدارک اقتصادی-اجتماعی و انتشارات ۱۳۷۴، ۸۳ صفحه، چاپ دوم.
- ۲۴) سازمان برنامه و بودجه، سند برنامه سوم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران (۱۳۷۹) - ۱۳۸۳ (مصوب ۱۳۷۹/۰۱/۱۷ مجلس شورای اسلامی - با اعمال آخرین اصلاحات، تهران، سازمان مدیریت و برنامه ریزی کشور، معاونت امور پشتیبانی، مرکز مدارک علمی و انتشارات ۱۳۸۲).
- ۲۵) سازمان برنامه و بودجه، لایحه برنامه پنجم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی، تهران، سازمان برنامه و بودجه، ۱۳۹۰.
- ۲۶) سازمان برنامه و بودجه، لایحه برنامه پنجم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی، تهران، سازمان برنامه و بودجه، ۱۳۹۵.
- ۲۷) سعیدی، علی اصغر؛ بهشتی، سیدمحمد؛ رضوانی، رضا (۱۳۹۱)، موانع اساسی سیاست‌گذاری گردشگری از نظر نخبگان، مجله برنامه ریزی و توسعه گردشگری، سال اول، شماره ۲، صفحات ۵۶-۳۳.
- ۲۸) سازمان برنامه و بودجه، سند برنامه اول توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران (۱۳۶۸-۱۳۷۲). مصوب ۱۳۶۸/۱۱/۱۱ مجلس شورای اسلامی، تهران سازمان برنامه و بودجه، مرکز مدارک اقتصادی-اجتماعی و انتشارات ۱۳۷۶ و ۱۳۶۸، ۸۳ صفحه، چاپ سوم.
- ۲۹) سالنامه آماری کشور ۱۳۸۰.
- ۳۰) سلیمی، حسین، حداد، غلامرضا، (۱۳۹۹)، آینده‌پژوهی وضعیت علوم سیاسی در ایران براساس الگوی تحلیل روند، پژوهشنامه علوم سیاسی، سال ۱۵، شماره ۱، صص ۷۵-۱۱۰.
- ۳۱) سیاستها و رهنمودهای کلی برنامه سوم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران: پیوست شماره یک لایحه برنامه سوم، تهران: سازمان برنامه و بودجه، مرکز مدارک اقتصادی - اجتماعی و انتشارات، ۱۳۷۸.

- ۳۲) شجاعی، منوچهر؛ نوری، نورالدین (۱۳۸۶)، بررسی سیاست‌های دولت در صنعت گردشگری و ارائه الگوی توسعه پایدار صنعت گردشگری کشور، دوره ۲۰، شماره ۷۸، از صفحه ۶۳ تا ۹۰.
- ۳۳) شورای عالی انقلاب فرهنگی جمهوری اسلامی ایران. ۱۳۹۰. سند نقشه جامع علمی کشور
- ۳۴) شناخت جایگاه و حوزه‌های فعالیت تعاونی‌های گردشگری در جهان و ایران، وزارت تعاون: معاونت تحقیقات، آموزش و کارآفرینی تعاونی‌ها، مجری طرح: محمد رضا فرزین (دانشگاه علامه طباطبایی). ۱۳۸۷.
- ۳۵) زرغام، حمید (۱۳۷۵)، راهکارهایی برای توسعه جهانگردی در جمهوری اسلامی ایران، مجموعه مقالات نخستین همایش جهانگردی و جمهوری اسلامی ایران، سازمان منطقه آزاد کیش.
- ۳۶) زرغام بروجنی، حمید و صداقت، مریم (۱۳۹۷) مدل فرایندی توسعه پایدار گردشگری جمهوری اسلامی ایران (نظریه ای داده بنیاد با تأکید بر برنامه‌های پنج ساله توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی)، نشریه گردشگری و توسعه، دوره ۷، شماره ۳.
- ۳۷) ظهیری، ساجده، (۱۴۰۰)، آینده پژوهی و ضرورت آن در آموزش و پرورش، اولین کنفرانس علوم تربیتی، روانشناسی و علوم انسانی، بروکسل بلژیک.
- ۳۸) قاسمی، سجاد، (۱۴۰۰)، آینده پژوهی نهاد خانواده در ایران در چارچوب امنیت اقتصادی با رویکرد سناریونویسی، فصلنامه علمی مطالعات امنیت اقتصادی، سال ۱، شماره ۲، صص ۱۹۲-۱۶۵.
- ۳۹) قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۵۸ و اصلاح و تغییرات و متمم قانون اساسی مصوب ۱۳۶۸.
- ۴۰) قدیری، مجتبی و نجفی، علی اکبر (۱۳۸۲). «برنامه‌های توسعه بعد از پیروزی انقلاب اسلامی ایران و تأثیر آن» بر نواحی روستایی». پژوهش‌های جغرافیایی، شماره ۴۴، صص ۱۱-۱۲۱.
- ۴۱) قصری، محمد، فرجی، ایرج، زیوری کامران، محسن، درجانی، حسین، (۱۳۹۵)، الگوی محیط‌شناسی ناجا؛ بررسی امکان و احتمال دستیابی به الگوی جامع، توسعه سازمانی پلیس، شماره ۵۹، صص ۴۵-۱۰.
- ۴۲) قهرمانی فرد، حسین، حسین‌زاده دلیر، کریم، موسوی، میرسعید، (۱۴۰۰)، شناخت و ارزیابی پیشران‌های حیاتی مؤثر بر آینده توسعه گردشگری؛ مطالعه موردی: کلانشهر تبریز، گردشگری شهری، دوره ۸، شماره ۱، صص ۸۲-۶۷.
- ۴۳) کارگر اصل‌زنوزی، قربانعلی، عزت‌پناه، بختیار، ولی‌زاده، رضا، (۱۳۹۸)، شناسایی و تحلیلی بر پیشران‌های مؤثر در آینده صنعت گردشگری تجاری با رهیافت آینده پژوهی؛ نمونه موردی: شهر جلفا، فصلنامه نگرش‌های نو در جغرافیای انسانی، سال ۱۲، شماره ۲، صص ۱۷۰-۱۵۳.
- ۴۴) کمانداری، محسن، چهارراهی، مسعود، قربانپور، حشمت، (۱۳۹۹)، پتانسیل‌های اکوتوریسم استان کرمان زمینه برای توسعه گردشگری آینده، جغرافیا و روابط انسانی، دوره ۳، شماره ۲، صص ۳۹-۲۵.
- ۴۵) کمالی، یحیی. ۱۳۹۳. «مرجعیت سیاست‌ها و توسعه صنعت گردشگری ایران با تأکید بر برنامه سوم و چهارم توسعه». فرایند مدیریت و توسعه. سال ۲۷. شماره ۱. صص ۳-۲۶.
- ۴۶) کمالی، یحیی (۱۳۹۱)، مرجعیت سیاست‌ها و توسعه صنعت گردشگری ایران با تأکید بر برنامه سوم و چهارم توسعه، فصلنامه علمی - پژوهشی فرآیند مدیریت توسعه، دوره ۲۷، شماره ۱.
- ۴۷) گزارش اقتصادی سال ۱۳۸۳ و نظارت بر عملکرد پنج ساله برنامه سوم توسعه؛ جلد دوم حوزه‌های بخشی ۱، انتشارات معاونت برنامه ریزی و نظارت راهبردی رئیس جمهور، تهران، ۱۳۸۴.

- ۴۸) گزارش عملکرد برنامه اول توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران، تهران، ۱۳۷۰.
- ۴۹) گزارش سازمان ایرانگردی و گردشگری سال ۱۳۸۰.
- ۵۰) مرزبان، احسان، رضایان‌قیه‌باشی، احد، جهانشاهی، امید، (۱۳۹۸)، شناسایی مؤلفه‌های کلیدی و پیشران‌های سرگرمی در بستر سیمای جمهوری اسلامی ایران، رسانه‌های دیداری و شنیداری، سال ۱۳، شماره ۴، صص ۱۸۹-۱۶۳.
- ۵۱) موحد، فاطمه، (۱۴۰۰)، آینده‌پژوهی توسعه گردشگری کوه‌عون‌ابن‌علی کلانشهر تبریز، دومین کنفرانس بین‌المللی مدیریت گردشگری و تکنولوژی، مالزی.
- ۵۲) مولوی، ابراهیم، (۱۳۹۹)، آسیب‌شناسی فرایند سیاست‌گذاری ضرورتی برای تبیین آینده صنعت گردشگری، سومین کنفرانس بین‌المللی عمران، معماری و مدیریت توسعه شهری در ایران، تهران.
- ۵۳) ویسی، هادی (۱۳۹۶)، بررسی سیاست‌گذاری صنعت گردشگری در قوانین بالا دستی جمهوری اسلامی ایران، فصلنامه مطالعات راهبردی سیاست‌گذاری عمومی، دوره ۷، شماره ۲۵، صفحه ۱۱۲-۹۳.
- ۵۴) مجلس شورای اسلامی. ۱۳۸۲. سند چشم‌انداز جمهوری اسلامی ایران در افق ۱۴۰۴.
- ۵۵) مجلس شورای اسلامی. ۱۳۶۸. قانون پنج ساله برنامه اول توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران ۱۳۶۸-۱۳۷۲.
- ۵۶) مجلس شورای اسلامی. ۱۳۷۴. قانون پنج ساله برنامه دوم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران ۱۳۷۴-۱۳۷۸.
- ۵۷) مجلس شورای اسلامی. ۱۳۷۹. قانون پنج ساله برنامه سوم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران ۱۳۷۹-۱۳۸۳.
- ۵۸) مجلس شورای اسلامی. ۱۳۸۴. قانون پنج ساله برنامه چهارم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران ۱۳۸۴-۱۳۸۸.
- ۵۹) مجلس شورای اسلامی. ۱۳۸۹. قانون برنامه پنج ساله پنجم توسعه جمهوری اسلامی ایران ۱۳۹۰-۱۳۹۴.
- ۶۰) مجیدی، محمدرضا. ۱۳۸۹. «سیاست گردشگری خارجی در ایران: جستجوی الگوی مطلوب». فصلنامه سیاست. سال ۴۰، شماره ۴. صص ۲۷۲-۲۵۷.
- ۶۱) مستندات برنامه دوم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران ۱۳۷۷-۱۳۷۳، جلد ۱: عملکرد برنامه اول توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران ۱۳۷۲-۱۳۶۸ (مقدماتی)- تهران: سازمان برنامه و بودجه مرکز مدارک اقتصادی-اجتماعی و انتشارات، ۱۳۷۳.
- ۶۲) معصومی، محمود (۱۳۸۷). سابقه برنامه ریزی توسعه گردشگری در ایران. تهران: انتشارات سمیرا.
- ۶۳) هولدن، اندرو (۱۳۹۴). محیط و گردشگری. ترجمه علی موحد و رضا زارعی، تهران: انتشارات سمت. چاپ کتاب اصلی

: ۲۰۰۸

- Abbasi, M.R. et al (۲۰۱۲), Challenges and solutions of Iran's Tourism Industry, Trade studies, Vol. ۵۳, pp. ۷۲-۸۵ [in Persian].
- Ashley, C., Goodwin, H. & Roe, D. (۲۰۰۱). Pro- Poor Tourism Strategies, Expanding Opportunities For the Poor. Pro- Poor Tourism Briefing. Working Paper, No ۱.
- Assaf, A. G., Kock, F., & Tsionas, M. (۲۰۲۱). Tourism during and after COVID-۱۹: An Expert-Informed Agenda for Future Research. Journal of Travel Research.
- Assaf, A., & Scuderi, R. (۲۰۲۰). COVID-۱۹ and the recovery of the tourism industry. Tourism Economics, ۲۶(۵), ۷۳۱-۷۳۳.
- Ata. G. G, Parvin. D. & Maryam. G, (۲۰۱۶) Ranking Tourism Attractions Based on Potential to Attract Tourists by Using Numerical Taxonomy Model (Case: City of Khoy), Urban Economics and Management, Vol.۵, No.۴, pp.۱۱۹- ۱۳۲.
- Bastidas-Manzano, A. B., Sánchez-Fernández, J., & Casado-Aranda, L. A. (۲۰۲۱). The Past, Present, and Future of Smart Tourism Destinations: A Bibliometric Analysis. Journal of Hospitality & Tourism Research, ۴۵(۳), ۵۲۹-۵۵۲.
- Becken, S (۲۰۱۱), A Critical Review of Tourism and Oil, Annals of Tourism Research, Vol. ۳۸, No. ۲, pp. ۳۵۹-۳۷۹.
- Burns. P. ۱۹۹۹. An Introduction to Tourism and Anthropology. London: Routledge.
- Camilleri, M. A. (۲۰۱۸). The Tourism Industry: An Overview. In Travel Marketing, Tourism Economics and the Airline Product. Cham, Switzerland: Springer Nature.
- Cardoso, C., & Silva, M. (۲۰۱۸). Residents' perceptions and attitudes towards future tourism development: A challenge for tourism planners. Worldwide Hospitality and Tourism Themes.
- Choi, H. C. & Sirakaya, E. (۲۰۰۶). Sustainability Indicators for Managing Community Tourism, Journal of Tourism Management, Vol. ۲۷, PP. ۱۲۷۴-۱۲۸۹.
- Dredge. D. and Jamal. T. ۲۰۱۵. "Progress in Tourism Planning and policy: A Post-structural Perspective on Knowledge Production". Tourism Management. Vol ۵۱. pp. ۲۸۵-۲۹۷.
- Edgell.D.L;Allen . M.D; Smith . G; &Swanson . GR.۲۰۰۸.Tourism Policy and Planing; Yesterday and Tomorrow . Elsevier

- Ezatpanah, B. (۲۰۲۰). Exploring effective driving forces in the future of tourism industry development in borderline cities (case study: Baneh city). *urban tourism*, ۷(۱), ۶۹-۸۷.
- Farmaki, Anna , Altinay, Levent, Botterill, David & Hilke, Sarina. (۲۰۱۵). Politics and sustainable tourism: The case of Cyprus, *Tourism Management*, ۴۷ (۲۰۱۵), ۱۷۸-۱۹۰.
- Gössling, S., Scott, D., & Hall, C. M. (۲۰۲۰). Pandemics, tourism and global change: a rapid assessment of COVID-۱۹. *Journal of Sustainable Tourism*, ۲۹(۱), ۱-۲۰.
- Goeldner.C.R.R.Ritchie.J.R.۲۰۰۶.Tourism Principles: Practices. &Philosophies. John Wiley.
- Grobelna, A., & Skrzyszewska, K. (۲۰۱۹). Seasonality: Is it a problem or challenge facing future tourism employment? Implications for management. *Journal of Entrepreneurship, Management and Innovation*, ۱۵(۱), ۲۰۵-۲۳۰.
- Hall.C.M.۱۹۹۵.Tourism and Public. Cengage Learning EMEA.
- Haile, A. (۲۰۱۷). Sustainable tourism development in Eritrea: assessing the potential of the tourism industry as an asset to economic development and poverty alleviation in Massawa and the Dahlak Archipelago. (published Master Thesis), Royal Roads University, Victoria, British Columbia, Canada.
- Haywood, K. M. (۲۰۲۰). A post-COVID future: Tourism community re-imagined and enabled. *Tourism Geographies*. ۲۲. ۱-۱۱.
- Henderson. J. ۲۰۰۲. "Tourism and Politics in the Korean Peninsula".*Tourism Studies*. Vol ۱۳. No ۲. pp.۱۶-۲۷.
- Howlett.M&Ramesh.M۲۰۰۳.StudyingPublicPolicy :Policy Cycles and Policy Subsystems. Oxford University Press .
- Jones. E. ۲۰۱۰. "Arab Politics and Tourism: Political Change and Tourism in the Great Socialist People's Libyan Arab Jamahiriya". In: *Tourism and Political Change*. Edited by R. Butler and W. Suntikul. Oxford: Good fellow.
- Kamble. Z. & Bouchon. F. ۲۰۱۴. "Tourism Planning and a Nation's Vision: A Review of the Tourism Policy of Sri Lanka". *Procedia-Social and Behavioral Sciences*. Vol ۱۴۴. pp. ۲۲۹-۲۳۶.

- Kent, K. (۲۰۰۵). The Roles of the Public, Private and Civic Sectors in Adventure Tourism in the Nanda Devi Biosphere Reserve: Garhwal Himalaya, India, A thesis to be submitted to the Faculty of Graduate studies in partial Fulfillment of the requirements, for the degree of Master of Natural Resources Management.
- Kim. S.S; Timothy. D.J & Han. H. ۲۰۰۷. "Tourism and political ideologies: A case of tourism in North Korea". Tourism Management. Vol ۲۸. No. ۴. pp. ۱۰۳۱-۱۰۴۳.
- Kousis, M. (۲۰۰۰). Tourism and Environmental Social Movements Perspective, Annals of Tourism Research, v. ۱ ۲۷, no ۲, p. ۴۹۸.
- Kreck, L.A (۱۹۹۸), Tourism in Former Eastern European Societies: Ideology in Conflict with Requisites, Journal of Travel Research, Vol. ۳۶, pp. ۶۲-۶۷.
- Latifi, S. et al (۲۰۱۳), Effective Obstacles on Tourism Activities development in Hamadan's Rural Regions, Region Planning, Vol. ۹, ۷۷-۸۸ [in Persian].
- Longman dictionary of contemporary English (۱۹۸۸).
- Madhoushi, M. & Naserpour, N (۲۰۰۳), Survey of the Effective Factors to the Underdevelopment of Lorestan Province Tourism Industry, Iranian Journal of Trade Studies, ۷(۲۸), pp. ۲۵-۵۸ [in Persian].
- Mehrabi, J. et al (۲۰۱۲), A Study the Barriers to Iran's Tourism Industry development, Journal of Development & Evolution Management, ۴(۹), [in Persian].
- Miller, G. & Twining, L. (۲۰۰۵). Monitoring for a Sustainable Tourism, Cabi Publishing.
- Molavi, E, (۲۰۲۰), Pathology of Necessary Policy Making Process to Explain the Future of Tourism Industry, Third International Conference on Civil Engineering, Architecture and Urban Development Management in Iran, Tehran.
- Naseri, M (۱۹۹۶), Description of effect Obstacles on Iran's Tourism and designing of Model to attraction of Tourists, M.a thesis, Tehran: Tarbiat Modares University [in Persian].
- Nowbakht, M.B. & Pirooz, E (۲۰۰۸), Development of Tourism Industry in Iran: Barriers and solutions, Tehran: Azad Islamic University [in Persian].

- Nunkoo, Robin. (۲۰۱۷). Governance and Sustainable Tourism: What Is the Role of Trust, Power and Social Capital?, *Journal of Destination Marketing & Management*, ۶ (۲۰۱۷), ۲۷۷-۲۸۵.
- Penny Wan. Y.K. ۲۰۱۳. "A Comparison of the Governance of Tourism Planning in the Two Special Administrative Regions SARs of China - Hong Kong and Macao". *Tourism Management*. Vol ۳۶. pp. ۱۶۴-۱۷۷.
- Rakhshaninasab, H.R. & Zarabi, A (۲۰۰۸), Development Challenges and of eco-tourism in Iran, *Geographical Space*, Vol. ۲۸, ۴۱-۵۵ [in Persian].
- Rupnik, E., Daakir, M. & Pierrot Deseilligny, M. (۲۰۱۷) MicMac – a free, open-source solution for photogrammetry. *Open geospatial data, softw. stand.* ۲, ۱۴.
- Sharpley, R. & Telfer, D. (۲۰۰۸). *Tourism and Development in the Developing World*, Routledge, New York.
- Sharply.R.(۲۰۱۴)..Host perception of tourism: A review of the research tourism *Management* ,vol,۴۲, pp:۳۷-۴۹.
- Sharpley. R. ۲۰۰۲b. Sustainability: A Barrier to Tourism Development?. In: *Tourism and Development: Concepts and Issues*. Edited by Richard Sharpley and David J. Telfer. Channel View Publication. pp. ۳۱۹-۳۳۷.
- Shojaei, M.&Nouri N.A.D (۲۰۰۷), A Study of Government Policies in Tourism Industry, *Management Knowledge*, Vol. ۷۸, pp. ۶۳-۹۰ [in Persian].
- Silva, F. B., Herrera, M. A. M., Rosina, K., Barranco, R.R., Freire, S., & M., Schiavina, (۲۰۱۸): Analyzing spatiotemporal patterns of tourism in Europe athigh-resolution with conventional and big data sources, *Tourism Management*, ۶۸, pp: ۱۰۱-۱۱۵.
- Tosun. C. & Jenkins. C. L. ۱۹۹۸. "The Evolution of Tourism Planning in Third-World Countries: A Critique". *Progress in Tourism and Hospitality*. Vol ۴. No ۲. pp.۱۰۱-۱۱۴.
- Tosun, C (۲۰۰۱), Challenges of sustainable tourism development in the developing world: the case of Turkey, *Tourism Management*, Vol. ۲۲, pp. ۲۸۹-۳۰۳

- UNEP/WTO. (۲۰۰۵). Making Tourism More Sustainable: A Guide for Policy Makers, Paris/Madrid: United Nation Environment Program/ World Tourism Organization.
- UNWTO (۲۰۰۶), Tourism Highlights, ۲۰۰۶ Edition, Madrid: World Tourism Organization.
- White, V., McCrum, G., Blackstock, K. L., Scott, A. (۲۰۰۶). Indicators and Sustainable Tourism: Literature Review. The Macaulay Institute.
- Webster, Craig & Ivanov, Stanislav. (۲۰۱۹). Future tourism in a robot-based economy: a perspective article. Tourism Review. ahead-of-print. ۱۰, ۱۱۰. *TR-۰۵-۲۰۱۹-۰۱۲۲*.